

C AMPINIA

DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKARCHIVARIAAT

NOORD-KEMPENLAND

Copyright: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

Toestemming tot overname van artikelen of gedeelten daaruit dient [1 schriftelijk aan te vragen bij de redactie.

Redactie: 11. Mij land, streekarchivaris
J. Suijkerbuijk, assistent-archivaris

Redactie-adres: Torenstraat 1, 5688 Al Oirschot
Postadres: Postbus 144, 5688 7J Oirschot
Tel. 04997 - 5245

De auteurs van de gesigneerde artikelen zijn verantwoordelijk voor de inhoud daarvan. De niet-gesigneerde artikelen zijn samengesteld door de medewerkers van het streekarchivariaat.

Lay-out en typewerk: C. Aarts-Keesom

Offset: H. Tempelaars

De prijs voor een abonnement bedraagt f 16,-- per jaar, bijvooruitbetaling te voldoen op postgirorekening 0.69.032 van de gemeente Oirschot onder vermelding van: Campinia.

De prijs van losse nummers is J 1,-- per stuk. Ook nummers van afgesloten jaargangen zijn in beperkte aantallen voorradig. Een jaargang begint op 1 april.

Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld voor het begin van het nieuwe kalenderjaar, wordt het abonnement automatisch verlengd.

I,IX)121)VI)(IRAI:

Geachte abonnee,

Stond de vorige jaargang in het teken van het Oirschotse jubelaar, in deze elfde jaargang schenken we extra aandacht aan 60 jaar veldhoven. Het was namelijk in 1921 dat Groot veldhoven gevormd is.

In dit nummer ook aandacht voor de erkenning van het gemeentewapen van Lest.

Me aflevering begint met een Ode aan Campinia, gebracht door een van de trouwste medewerksters van dit tijdschrift. Zij wil daarmee het tienjarig bestaan van deze periodiek gedenken.

De verlate verschijning van deze aflevering heeft diverse oorzaken. Ko vragen D, geachte lezer, om clementie in deze.

Tot slot een mededeling van praktische aard. Met ingang van 18 mei a.s. zal de secretarie van de gemeente Oirschot het nieuwe gemeentehuis betrekken. Het streekarchivariaat blijft gevestigd in het voormalig kantongerechtsgebouw aldaar, aan de Torenstraat 1. Wat voor het archief wel veranderen, zijn het postadres en het telefoonnummer DC-0 worden respectievelijk:

Postbus 14-1 (postcode 5688 ZJ)
Telefoon 04997 - 5245.

Het is niet uitgesloten, dat het archief rond genoemde datum niet of moeilijk bereikbaar is.

De redactie.

INHOUD

- Ode aan CAMPTNIA
door Toke van de Ven-Lommers
- II. De vrijwillige rechtspraak in de dingbank
Zeeist-veldhoven-Blaarthem
(vervolg)
- III. De "Vereeniging" *
- IV. Historische gegevens over de Sint-Lambertus-
parochie en de Mariakapel te Meerveldhoven
(vervolg.)
door A. van Run
- Het gemeentewapen van Best , ofwel: De aanhou-
der wint
door P.A. Gondrie
- VI. Een 'historische' ontmoeting
2. Deken van Oirschot overvalt kerk van Best
door J. Lijten

I. ODE AAN CAMPINIA

door Toke van de Ven-Lommers

Campinia, uier keer per jaar
Verschijnt ge voor de lezersschaar
En kont je ons bezoeken
Versnreid door vrijwel heel het land
Brengt ge ons stof zo interessant
Uit de vergeelde boeken.

Gampinia, driemaandelijks blad
Je inhoud geeft een grote schat
Aan goede informatie
Bekende huizen, eens gebouwd
Stambomen, twee, drie eeuwen oud
Van menig generatie.

Comninia, met je kroniek
Je inhoud is toch wel uniek
Je loot ons mee beleven
He oude tijd, de oude taal
Het is historie allemaal
Hot blijft voldoening geven.

Campinia, wat is dat fijn
Om zo een gids voor ons te zijn
|kor lang vervlogen jaren
Je neemt ons allen bij de hand
En voert ons door Noord-Kempenlond
Laat ons veel moois ervaren.

Canwinia, elk abonnee
Is met je inhoud zeer tevrce
Mat is heel goed te merken
Het hele archivariaat
Is voor ons lezers, steeds paraat
Succes hij al je werken!

Campinia, ga ongestoord
Met je redactieteain zo voort
Blijf informatie geven
Von 't ons :o dierbaar vóórgeslacht
:ij werkten toch met man en macht
Pot wij hier kunnen leven:

II. DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DIMCBANK ZEELST-VELDHOVEN-
BLAARTHEM

(uit: Rechterlijk Archief Veldhoven, inv. nr 9)

vervolg

- 631.a Ze. 1-6-1618 hlz. 31:1/1
Laureys Diericx, zoon van Dierick Laureys Joosten en Jenneke, verzoekt aan mr. Willem Lambertssen, die een stuk land, genaamd de Heuvel, van Dierick Laureys Joosten heeft gekocht (zie no. 583), om dit land terug te mogen kopen, omdat het aan Laureys als naaste bloedverwant van Dierick toekomt. De kosten, die de koop indertijd met zich mee bracht, zullen door Laureys vergoed worden.
Schenenen: A. Janssen en M. Pauwels
- 631.b Ze. 1-6-1618 hlz. 31:1
Mr. Willem Lambertssen stemt toe in hetgeen Laureys Diericx heeft verzocht.
Schenenen: A. Janssen en M. Pauwels
- 631.L :e. 1-6-1618 blz. /,1(1)/2
Laureys Diericx kan het geld voor de voorgenoemde terugkopen niet of brengen en hij draagt het perceel weer over aan mr. Willem Lambertssen.
Schenenen: A. Janssen en M. Pauwels
632. Ze. 15-6-1618 blz. 319/3
Jacop Mercelis heeft overgedragen aan Jan Jan Dmeets een halve akker, gelegen in Zeelst (belendende percelen: Peter Mercelis, Jan Gerits, Adriaan Daniëls, de weduwe Wilbort Mercelis), die Jacop tesamen met Willem Janssen gekocht heeft van Mathesis en Jan Nertsen op 1 april 1585. De lasten die er op rusten zijn een bedrag van 3 gulden 13 stuivers jaarlijks te betalen aan de erfgenamen van Cornelis Connens. Alle ongenoemde lasten zijn voor rekening van de verkoper. Se:er Hendrick verklaart dat de bezittingen van Jacob voldoende zijn om aan deze verplichtingen te voldoen.
Schenenen: A. Janssen en Michiel Pauwels
- 633.a 25-6-1618 blz. 320/1
Hendrick en Jan Bartholomeus beloven ieder voor zich te betalen aan Salomon Woutersen op 25 juni 1621 de som van 40 gulden tegen een rente van per jaar, voor achterstallige huishuur.
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
- 653.b ?5-6-1618 blz. 321/1
Hendrick Bartholomeus belooft zijn broer Jan diens aandeel in voorgaande belofte te vergoeden.
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels

634. :e. -1618 blz. 321/2
Lambert primers heeft overgedragen aan Peeter Woutersen een perceel land, genaamd de Veldakker, groot één lopenzaad en twaalf roeden, gelegen in het Muggenhool te Zeelst (belendende percelen: de koper, Hendrick Willems, Hendrick Jan Staessen en Hendrick Aertssen).
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
635. :e. 5-7-1618 blz. 322/1
Lambert Limmers heeft overgedragen aan Geerarden Aertssen een perceel land, genaamd de Veldakker, uroot één lopenzaad en twaalf roeden, gelegen in het Muggenhool te Zeelst (belendende percelen: de straat, Hendrick Willems, Jan Staessen en Hendrick Aertssen).
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
636. :e. 5-7-1618 blz. 322/2
Lambert 'kniers heeft overgedragen aan Geerarden Aertssen een groosveld, uroot zeven spijenzaad en 4 roede, gelegen in het Muggenhool te Zeelst (belendende percelen: Peeter Wouters, Hendrick Willems, Michiel Lamberts).
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
- 3(1-6-1618 blz. 323/1
Peeter Wouters belooft te betalen aan Jan Tonis Dielis op Maria Lichtmis 1621 de som van 100 gulden. Tot die tijd moet Peeter Wouters een rente van 6 gulden per jaar betalen. Alle voorgaande beloftes zijn hiermee vervallen.
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
638. :O.Ve. 20-1-1618 blz. 323/2
Peeter Janssen draagt aan zijn zuster Barbara en haar man Cornelis Jacobs over het huis en land, gelegen in Zonderwijk, ter plaatse genaamd de Hevbergh, welke hem waren toebedeeld uit de erfenis van zijn ouders. Peeter Janssen behoudt alleen de schaapskooi, zijn aandeel in de laatste oogst en enig huisraad.
Schenenen: Peeter Wouters en Frans Hendrick
639. :o.Ve. 20-1-1618 blz. 324/1
Cornelis Jacobs en Barbara Janssen, vergezeld van haar voogden Willem Peeters en Jan Jacobs, beloven aan Peeter Janssen te betalen voor het voorschreven transport (zie no. 638) op Maria Lichtmis 1621 de som van 200 gulden tegen een jaarlijkse rente van 12 gulden. Mocht Peeter Janssen voor die datum trouwen, dan zullen zij het bedrag ineens uitkeren. Peeter belooft hun zwakzinnige broer te onderhouden en als hij drie jaar geen last van hun broer hebben, dan krijgt Peeter ook diens erfdeel.
Schenenen: A. Janssen en Michiel Pauwels

640. 20-6-1518 bi.: 321/2

Jacop Reijnders, Hendrick Peeters Steymans en Wilbort Janssen verklaren dat Goyaert Joris, als gemachtigde van zijn broer Roeloff, geld van hen on mag nemen om daarmee de procedure tegen jonker !)e gorchgrave voort te zetten. Goyaert belooft ook zijn aandeel in de kosten te betalen.

Schepenen: A. Janssen en Michiel Pauwels

641. 11-6-1618 blz. 525/1

wierick Henricx en zijn vrouw Aelken maken hun testament op. :ij bepalen dat de langst levende over al hun goederen mag beschikken. Na hun beider dood moeten alle goederen eendrachtelijk onder hun wettige kinderen worden verdeeld. Hendrick wouters, zoon van hun overleden dochter Cecilia, zal in de plaats van zijn moeder als erfgenaam optreden. Mocht Hendrik zonder nakomelingen komen te overlijden, dan vervalt zijn erfdeel aan de andere erfgenamen.

Schepenen: Michiel Dionijssen en Peeter wouters

642. 16-4-1618 blz. 527/1

Bernaert Aerts belooft aan Joost Merceelis te betalen on 2 april 1621 de som van 100 gulden tegen een jaarrente van w,%.

Schepenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels

643. 4-5-1018 blz. 527/2

Jan Peeters belooft zijn zwager Anthonis Peeters te betalen on Maria Lichtmis 1619 de som van 40 Vuld. Hiermee vervalt zijn belofte gedaan op 8-1-1618 aan Catherina Bernaert Diericx.

Schepenen: Michiel Nijssen en Frans lIendrick

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan met consent van beide Partijen op 22 mei 1619.

614. Ze. 18-3-1616 blz. 328/1

Ilendrick willem Peeter Bricken, Mathijs Janssen, Dierick Lippen en Lijsken Jan Anthonis, allen erfgenamen van Dierick Linnen, hebben overgedragen aan Aert Aerden Tonis hun aandeel in het Heyveld gelegen in Zeelst, dat hun was toebedeeld uit de erfenis en dat eertijds toebehoorde aan Dierick lippen en zijn broer Peeter. De last, die erop rust, is het schenken van twee schepels rogge aan de Tafel van de Heilige Geest te Eindhoven.

Schepenen: Adriaan Janssen en Dierick van den (love

645. 29-7-1618 blz. 329/1

Jan Peeters belooft te betalen aan Peeteren Jan Claessen , voogd over de minderjarige kinderen van zijn broer Claes, rond half auustus 1620 de som van 25 gulden tegen een jaarrente van C. Hiermee vervalt de belofte gedaan op 7-6-1617.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

646. 6-7-1618 blz. 330/1

Peter bputers belooft te betalen aan Diericken Henricx op 6 juli 1621 de som van 10)) gulden tegen een iaarrente van 6%. Alle voorgaande beloften vervallen hiermee.

Schepenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels

617. 2-8-1618 blz. 330/2

Geerit Adriaens belooft te betalen aan Jan Tijssen de wit op 1oktober a.s. de som van 16 gulden, waarmee een lening wordt afgelost.

Schepenen: Michiel Nijssen en Michiel Pauwels

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan met consent van beide partijen op 17-12-1618.

6-18.a 16-2-1618 blz. 330/3

Anthonis Adams heeft overgedragen aan Frans Peeters en zijnzwager Peeter lamberts, zijn aandeel uit de erfenis van zijn oudersAdam Janssen en Joostina, zoals hem dat bij de erfdeling d.d. 19-12-1617 was toebedeeld.

Schepenen: Adriaan Janssen en Peeter wouters

648.1) 16-2-1618 blz. 331/1

Frans Peeters en Peeter l=fierts beloven aan Anthonis Adamsvoor het afstaan van zijn erfdeel een bedrag van 75 gulden te betalen op Sint Jan a.s. en nog eens 100 guldenon Maria Lichtmis a.s..

Schepenen: Adriaan Janssen en PeeterWouters

649.a Ze. 18-2-1618 blz. 331/2

Lijsken, weduwe van willem wouters, vergezeld vanhaar voogd Hendrick Janssen, doet ten behoeve van de kinderen van AdamJanssen, afstand van liet perceel land, gelegen in l:eelst ter nlaatse genoemd Puypt, dat haar na de dood van haar grootvader Anthonis Gerits zaltoekomen. Het perceel wordt al gebruikt door de kinderen vanAdam Janssen.

Schepenen: Jan Niclaessen en AdriaenJanssen

649.b Ze. 18-2-1618 blz. 332/1

Peeter Geraerds, echtgenoot van Leyntjen, doeteveneens afstand van zijn deel in liet perceel in de Ihlyrt dat hem zal toekomen uit de erfenis van zijn grootvader ten behoeve van de kinderen van AdamJanssen.

Schepenen: Jan wiclaessen en Adriaen Janssen

650. Ze. 22-8-1618 blz. 332/2

Peeter wouters heeft overgedragen aan Gerit Cornelis een perceel land genaamd de veldecker, gelegen in Ieelst in het Muggenhool, groot één lonensaat en 12 roeden (belendende percelen: Hendrick willems, Peeter wouters, het gedeelte waar het van afgescheiden is, Jan Staesse en Ilendrick Aerts). Peeter wouters heeft het perceel eertijds gekocht

van Lambert Buners.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

651.a Ze. 11-5-1618 blz. 552/5

Bartholomeus willems Naten, echtgenoot van Cathelijn Cents heeft een gedeelte van het erfdeel dat Cathelijn uit de erfenis van haar ouders was toebedeeld, overgedragen aan zijn zwager Gerit Cornelis, bestaande uit:

- het huis en erf net aangrenzende percelen (belendende percelen: Joost Jansen, Jan Cornelis en het gedeelte waar het van afgescheiden is)

- een perceel grond (belendende percelen: Jan Cornelis, Gerit Cornelis, Peeter Janssen en Hendrick willems).

De landerijen zijn gelegen in Zeelst ter plaatse genoemd het Minlenhool. De last die er op rust is het schenken van 2 vaten rogge per jaar aan de Tafel van de Heilige Geest te Blaarthem.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

651.h Ze. 11-5-1618 blz. 354/1

Geerit Cornelis belooft aan Bartholomeus nlem aten voor de afhoor, van het erfdeel te betalen op Maria Lichtmis 1022 de som van 150 gulden tegen een jaarrente van 6'.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan met consent van beide partijen op 1628.

652. 17-2-1M8 blz. 331/2

]Dierick Hermans en zijn vrouw lijntken, die ziek is, maken hun testament op. Zij bepalen dat al hun bezittingen aan de langst levende: uilen toekomen om daarover naar eigen vrije wil te beschikken.

Schepenen: Michiel Niissen en Peeter Wouters (het testament is opgemaakt hij Dierick Hermans thuis)

555. 31-8-1618 blz. 556/1

Goort Hendricx, die ziek is, en zijn vrouw Ida maken hun testament en zij bepalen, dat al hun bezittingen aan de langstlevende zullen toekomen, om daarover naar eigen vrije wil te beschikken. Aan hun neef Hendrick Janssen, zoon van Meriken Hendricx, vermaken ze 23 gulden ineens als één van heiden komt te overliiden en nog eens 15 gulden als hij meerderjarig wordt. Na hun beider dood komt de helft van hun goederen aan hem, als dank voor hetgeen hij voor hen heeft gedaan. Hendrick moet daaruit aan Willem Hendricx en Huybrecht Hendricx of aan hun kinderen de som van 23 gulden betalen. De andere helft van hun goederen vermaken zij aan de erfgenamen van de testatrice.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen (het testament is bij Goort Aendricx thuis ongemaakt)

631. 1-9-1618 blz. 39/2

Milem Tielens, die ziek is, en zijn vrouw Mariken maken hun testament op. Ze benalen, dat de langst levende naar eigen vrije aal over al hun goederen kan beschikken. Bovendien tienalen zij dat de kinderen van wijlen hun zoon Adriaen zullen meedelen in de erfenis.

Schenenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen (het testament is opgemaakt hij Willem Tielens thuis)

:o.Ve. 9-8-1618 blz. 340/1

Jan Anssems heeft, door ruiling, aan Jannen Adriaens in eigendom overgedragen een akkerland, genaamde de Broek, gelegen in Zonderwijk (belendende percelen: "bonis willems, Dierick Hermans, erfgenamen van Jenneke Peeters, Peeter Ghiisberts).

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

056. 1o.Ve. 9-8-1618 blz. 341/1

Jan Adriaens heeft bovengenoemd akkerland overgedragen aan Jan Diericxzoon.

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

:o.Ve. 9-8-1618 blz. 341/2

Jan Piericxszoon belooft voor de overdracht van het voornoemde akkerland de som van 8 gulden te betalen.

Schepenen: Michiel Nijssen en boeter Wouters.

(wordt vervolgd)

III. DE "VEREENIGING"

Op 1 mei 1281 is het zestig jaar geleden, dat de gemeente Veldhoven in zijn huidige vorm gestalte heeft gekregen. Dit gebeurde doordat per 1 mei 1971 de wet in werking trad, welke de samenvoeging van de toenmalige gemeenten Oerle, Zoelst en Veldhoven-Meerveldhoven regelde. liet voorstel tot samenvoeging bracht de gemoederen in de drie gemeenten danig in beroering. Dit hliikt vooral uit de notulen van de raadsvergaderingen, wanneer de vereniging van die drie gemeenten op de agenda stond. Hier werden interessante standpunten naar voren gebracht door de diverse raadsleden, waaruit toch ook de publieke opinie enigszins afgeleid kan worden.

Het begin van deze hele materie vormde een brief van het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant aan de gemeenteraden van die provincie d.d. 19 november 1919¹. Hierin wordt gesteld, dat in het kader van bezuinigingsmaatregelen van de regering, overwogen moet worden om gemeenten met minder dan 5000 inwoners samen te voegen tot één gemeente. Door samenvoeging kan beter worden voldaan aan de eis

van veelal kostbare sociale maatregelen. Ook de kosten van de interne huishouding van de nieuw te vormen gemeentebanden belangrijk minder zijn dan van twee of meer gemeenten apart. Aan de plaatselijke besturen wordt opgedragen om de mogelijkheden na te gaan van samenvoeging, daar zij uiteraard beter op de hoogte zijn van de plaatselijke omstandigheden.

Naar aanleiding van deze circulaire lanceert de burgemeester van Veldhoven-Meerveldhoven, de heer C. van Vroonhoven, het voorstel om Veldhoven-Meerveldhoven samen te voegen met Zoelst en Oerle'. Hij is van mening, dat samenvoeging inderdaad kostenbesparend is en door de geografische ligging zijn voornoemde drie gemeenten, met elk een klein inwonertal, uiterst geschikt om met elkaar samengevoegd te worden. De burgemeester ontmoet echter van de raadsleden (nog) veel tegenstand. Men is fel gekant tegen vereniging met welke gemeente dan ook, omdat de gemeente Veldhoven-Meerveldhoven volgens hen onduidelijk zeer goed zelfstandig kan bestaan en geen behoefte heeft aan uitbreiding. Combinatie met de door de burgemeester voorgestelde gemeenten zou zelfs een grote verzwaring van de financiële lasten met zich meebrengen voor de inwoners'.

De gemeenteraden van Zoelst en Oerle denken daar in dit stadium van de besprekingen heel anders over. De raad van Zoelst is van oordeel, dat samenvoeging voor Zoelst van groot belang is. De kosten van de gemeenteadministratie kunnen worden teruggebracht en de kosten voor de bouw van een nieuw raadhuis, waarvoor al plannen worden gemaakt, kunnen worden voorkomen. Door de geografische ligging is Zoelst inderdaad zeer geschikt om samengevoegd te worden met Oerle en Veldhoven-Meerveldhoven. Alle leden van de raad zijn dan ook voor de plannen, die door de burgemeester van Veldhoven-Meerveldhoven naar voren zijn gebracht'.

In Oerle is het al niet anders. Daar besluit de raad dat aan Gedeputeerde Staten moet worden medegedeeld, dat het zelfs zeer wenselijk is om met één of meerdere gemeenten te worden samengevoegd. De financiële positie van Oerle is niet zo rooskleurig, en de draagkracht van de bevolking gering. Er wordt wel aan toegevoegd, dat er rekening gehouden moet worden met de wens van de raad om met Veldhoven en/of Zoelst verenigd te worden. Oerle had reeds gezamenlijke belangen met deze gemeenten. Zo bestond er al een stoomzuivelfabriek voor de drie gemeenten en een gezamenlijke brandstoffencommissie.

De plannen van burgemeester van Vroonhoven ondervinden derhalve tot op heden weinig weerstand in Oerle en Zoelst maar des te meer in zijn eigen gemeente. In tegenstelling tot de heide andere gemeenten staat deze zaak nog. Verscheidene malen op de agenda van de raadsvergaderingen van Veldhoven-Meerveldhoven in het voorjaar van 1920. Burgemeester van Vroonhoven doet er alles voor om de raadsleden ervan te overtuigen dat combinatie met Oerle en Zoelst noodzakelijk is en de inwoners van Veldhoven-Meerveldhoven zeer ten goede zal komen. De raad zou er spijt van krijgen als ze de plannen niet steunt. Bij de verdediging van de plannen krijgt hij het echter zwaar te verduren. Het lid van Lippen wijst op de slechte toestand van de weg, Oerle-Blaar-

thema en nog andere wegen onder Duin e. Opknappen hiervan zou dan mede door de Veldhovenaren bekostigd gaan worden. J. Bazelmans merkt op, dat de hoofdelijke omslag in Zoelst zeer laag is in vergelijking met de andere gemeenten. t. van Sambeek zegt, dat de bevolking ook niet erg gelukkig is met de voorgestelde combinatie. Toch heeft de burgemeester succes met zijn pleidooi. In eerste stemming op 31 maart 1920 wijst uit, dat er drie leden vóór zijn, te weten A. Coppelmans, J. Bazelmans en l'. van Dommelen. Tegen waren J. Elzen, J. van Lippen en lV. van Hambeek. Het lid Bazelmans stemde blank. De burgemeester deelt de uitslag van deze stemming mede aan het College van Gedeputeerde Staten. Ter toelichting schrijft hij nog, dat de tegenstemmers hangen van dat Veldhoven de heide andere gemeenten zal moeten onderhouden en dat dit indruist tegen het belang van de Veldhovenaren, terwijl de raadsleden zijn gekozen om de belangen van hun kiezers zo goed mogelijk te behartigen. Toch is de meerderheid van de raad eigenlijk vóór vereniging, zo gaat de burgemeester verder. hnmers, het raadslid dat blanco heeft gestemd kan tot de voorstemmers worden gerekend. Bovendien wijst hij er nog op, dat de meerderheid van het college van burgemeester en wethouders vóór is, namelijk wethouder Coppelmans en hijzelf'.

De volgende vergadering, waarin dit hete hangijzer weer uitvoerig aan de orde komt, is op 19 juli 1920. De voorzitter brengt een brief van Gedeputeerde Staten ter tafel, die nogmaals op de voordelen wijst van samenvoeging van de drie gemeenten.

Het lid W. van Sambeek meent nog steeds dat samenvoeging alleen in het belang is van Zoelst en Oerle en niet van Veldhoven-Meerveldhoven. Ook de anonimiteit, waarin het dorp terecht zal komen, en de belangenstrijd tussen de drie dorpen acht hij niet bevorderlijk voor het wel en wee van de gemeente. Wethouder Coppelmans ziet echter meer voordelen dan nadelen, vooral op financieel gebied.

In deze vergadering blijkt, dat het lid l'. Hazelmans, die in een eerder stadium blanco heeft gestemd, inmiddels tot de voorstanders is toegetreden. De meerderheid van de raad is nu vóór vereniging van de drie gemeenten".

(Op 3 augustus 1920 wordt het "wetsontwerp tot vereeniging der gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Zoelst en Oerle" door het College van Gedeputeerde Staten naar de drie gemeenten gestuurd'.

Het wetsontwerp bestaat uit 11 artikelen en een memorie van toelichting. In het eerste artikel wordt bepaald, dat de gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Zoelst en Oerle verenigd worden. De naam van de nieuwe gemeente wordt Veldhoven. In het tweede artikel wordt bepaald, dat alle rechten, beëntingen en verplichtingen overgaan op de nieuwe gemeente Veldhoven. Dit houdt onder meer in, dat de bezittingen van de burgerlijke armbesturen van de drie voormalige gemeenten ook overgaan op het ambtbestuur van de nieuwe gemeente. Na een aantal artikelen, waarin zaken als de tenaamstelling, verkiezingen voor de gemeenteraad, de door het Rijk jaarlijks uit te keren som per hoofd van de bevolking, het zogenaamde 'koppengeld', bepaald op f 1,75, en de militie aan de orde komen, wordt in artikel 10 bepaald, dat de burgemeesters en de ambtenaren van de drie voormalige gemeenten v.acht-:ld

krijgen, dat gelijk is aan het bedrag van hun laatst genoten salaris en dat voor een periode van 10 jaar. Als ze een onenbare betrekking aannemen, waarin ze een lager salaris genieten, dan zal dat salaris met het wachtgeld worden aangevuld tot het bedrag, dat ze in hun oude haan verdienden. Deze regeling geldt tevens voor diegenen, die in die periode van 10 jaar hun pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Ook hun pensioenen zullen worden aangevuld.

Artikel 11 ten slotte bepaalt, dat de wet met ingang van 1 mei 1921 in werking zal treden.

In de memorie van toelichting wordt gesteld, dat de gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Oerle en Zeelst samen een natuurlijk geheel vormen. De aard en opvattingen van de inwoners zijn nagenoeg gelijk. Daarom wordt vereniging van deze drie gemeenten voorgesteld, mede uit oogpunt van het algemeen belang, dat verbonden is aan de vereenvoudiging van de drie administraties en aan de economische en sociale verzorging van de betrokken gemeenten.

Dit eerste wetsontwerp moet volgens de oude gemeentewet van 1851 worden voorgelegd aan de gemeenteraden en aan een speciale commissie, gekozen uit de plaatselijke bevolking. Deze beide lichamen moeten hun oordeel geven over het ontwerp, waarna de bevindingen aan het College van Gedeputeerde Staten medegedeeld moeten worden, die het daarna aan de minister van Binnenlandse Zaken zullen voorleggen, met hun advies. In Veldhoven-Meerveldhoven kwam de speciale commissie het eerst bijeen en wel op 11 augustus 1920, nauwelijks een week na het versturen van het wetsontwerp. Dit is niet zo verwonderlijk, daar burgemeester van Vroonhoven spoed achter de zaak wilde zetten en in ieder geval de voorgestelde datum van inwerkingtreding, 1 mei 1921, wilde aanhouden. In een brief aan Gedeputeerde Staten schrijft hij, dat de plaatselijke bevolking zeer onverschillig staat tegenover deze zaak en dat zijn bestuur de kiesverenigingen in Veldhoven en Meerveldhoven "plat heeft moeten lopen" om ze te bewegen tot het oproepen van een vergadering, waarin de kandidaatstelling kon worden besproken voor de samenstelling van de speciale commissie. De met moeite bijeengeroepen vergadering werd bovendien slecht bezocht. Uit Veldhoven kwamen 159 kiesgerechtigden en uit Meerveldhoven 130. Uit hun midden werd dan toch de speciale commissie gekozen, die moest gelden als een doorsnede van de plaatselijke bevolking. De volgende leden werden gekozen:

A. Castelijns, Moeskops, J.H. Smots, M. Etsen, J. van Hancrt, J. Lodewijks en Eh Platteel. Voorzitter was burgemeester C. van Vroonhoven".

Een aantal leden beklaagt zich al bij de aanvang van de vergadering, dat ze over te weinig gegevens beschikken om alle voor- en nadelen tegen elkaar af te wegen. De voorbereidingstijd is duidelijk te kort geweest. De voorzitter zegt echter over alle gegevens te beschikken en dat de leden zich maar tot hem moeten wenden, als er iets niet duidelijk is.

Het lid Smets twijfelt aan de gelijkheid van de bevolking van de drie gemeenten, zoals dit staat in de memorie van toelichting. De voorzitter antwoordt hierop, dat er inderdaad verschillen zijn in de beroepen (Oerle heeft een bijna uitsluitend agrarische bevolking en in

geide andere gemeenten is ook veel niiverheid), maar naar zijn mening zijn aard en politieke gezindheid toch gelijk.

Veel aandacht in de vergadering krijgt de in het wetsontwerp voorgestelde muni van de nieuwe gemeente, namelijk Veldhoven. Een aantal leden zou graag de naam gewijzigd zien in Meerveldhoven. Volgens het lid Van Hapert is dit taalkundig gezien beter geschikt, daar Veldhoven na de vereniging "meer dan Veldhoven" is. Bovendien zal de te verwachten uitbreiding zich rond de tegenwoordige parochie Meerveldhoven concentreren. Een stening wijst ten slotte uit, dat drie leden voor de naam Meerveldhoven zijn en drie voor de naam Veldhoven. Een lid stemt blanco, omdat hem de naam weinig interesseert, welke laatste mening door de voorzitter wordt gedeeld.

Het lid van Hanert merkt verder nog op, dat het hem bevreemdt, dat nog in december j.l. twee nieuwe burgemeesters zijn benoemd, zowel in Zeelst als in Oerle. Dit getuigt volgens hem van weinig doorzichtig beleid, daar in november de eerste circulaire over mogelijke vereniging van gemeenten door het College van Gedeputeerde Staten was verstuurd.

Vervolgens horden nog enige details van het ontwerp besproken. Toch heerst er de algemene onvatting, dat vereniging wellicht niet meer tegen te houden zal zijn. Het lid Castelijns hoort dan ook, dat de gemeente tot aan de vereniging geen grote financiële uitgaven meer zal doen.

Ten slotte wordt overgegaan tot een stemming. Voorstanders van de vereniging zijn de leden Lodewijks, Castelijns en Van Hanert. Het lid Smets is tegen, omdat hij bang is dat in de toekomst de belangen van iedere gemeente niet zo goed behartigd kunnen worden. De leden Moeskops en Eisen zijn tegen omdat zij een en ander niet goed genoeg hebben kunnen beoordelen, daar alles zo vlug wordt afgedaan. Het lid Platteel ten slotte is ook tegen de vereniging omdat hij vreest, dat zij van de gemeenten het "kind van de rekening" zou kunnen worden. Men is wel unaniem van mening, dat het moeilijk zal worden om de vrede tussen de drie dorpen te bewaren.

De burgemeester deelt de uitslag van de stemming mee aan het College van Gedeputeerde Staten. Hij schrijft er tevens bij, dat de redenen van de tegenstanders "zeer gezocht" en "niet zwaarwichtig" zijn. Volgens hem staat de bevolking totaal onverschillig tegenover deze materie en daarom moeten de uitspraken van de commissieleden als zuiver individueel worden opgevat en niet als doorsnede van de plaatselijke bevolking.

In Zeelst kwam de speciale commissie op 11 september 1920 bijeen. Onder voorzitterschap van burgemeester J.J. L'intermans bestond de commissie uit de leden Th. van den Berk, H. van den Hoornen, H. Janssens, G. Donkers, F.J.J. Bazelmans, M.C. Toonders en L. van IJelmondt. ¹³. Alle commissieleden zijn tegen de voorgestelde combinatie van de drie gemeenten. In het uiterste geval zouden een aantal leden wel voorstander zijn van combinatie van Zeelst met Meerveldhoven, maar vooral combinatie met Oerle wijst men ten stelligste af. De redenen, die hiervoor opgegeven worden, zijn van uiteenlopende aard. Een aantal leden is van mening, dat het raadhuis in Oerle zal komen en dat vindt

men zeer bezwaarlijk vanwege de afstand. Ook denkt men, dat Ierist als fabrieksplaats oinnoglijk in goede harmonie met de landbouwbevolking van Derde kan samengaan. Tussen de inwoners vnl leedst en Meerveldhoven daarentegen is al een goede verstandhouding. Toch zou men het liefste zien dat Zeelst zelfstandig blijft.

Mochten de plannen toch doorgaan, dan wil men wel dat de nieuwe gemeente Zeelst zal gaan heten. De voorzitter steunt dit voornemen omdat Zeelst vlakbij Eindhoven ligt.

Vervolgens wordt nog ingegaan op de financiële consequenties. De financiële positie van de gemeente is momenteel zeer slecht en men is verdeeld of combinatie wel het gewinstefinanciële voordeel met zich mee zal brengen.

Daar alle leden zich al tegen de voorgestelde combinatie hebben uitgesproken, wordt het ontwerp niet meer in stemming gebracht.

In Oerle komt de speciale commissie een paar dagen na die van Zeelst bijeen, namelijk op 16 september 1920. De leden zijn F. de Grom, H. Henst, J. Jacobs, J. Schinpers, G. van der Sangen, H. van Hijtregt en P.R. de Vroom. Voorzitter is burgemeester A.J. van Hooff. In zijn inleidende woorden spreekt de voorzitter de hoop uit, dat de leden van de commissie in hun oordeel over het wetsvoorstel het algemeen belang zullen laten prevaleren boven het eigenbelang.

De leden zien echter niets dan nadelen in het wetsvoorstel. Veldhoven en Zeelst bestaan grotendeels van de industrie en Oerle van de landbouw. Dit brengt enorme sociale verschillen met zich mee. Men vraagt zich dan ook hier af hoe men in de memorie van toelichting heeft kunnen stellen, dat "aard en opvattingen zo goed als gelijk zijn". Men twijfelt bovendien aan de financiële voordelen, die de vereniging op zou leveren. Met name de wachtgeldregeering zal nog vele jaren zwaar drukken. Het lid Henst vreest zelfs, dat Oerle als "rijkste" gemeente het meeste geld binnen zal moeten brengen, en later als een "uitgeperste citroen" opzij gezet zal worden. Het lid van der Sangen vult dit nog aan door te stellen, dat "het tegenwoordige naraal is om de hoeren maar te laten betalen, die verdienen geld als slijk en die hebben in de oorlog goede zaken gedaan".

De commissie is derhalve unaniem tegen vereniging zoals voorgesteld in het wetsontwerp. De officiële redenen luiden als volgt:

1. zij zien er geen financieel voordeel in;
2. de nieuwe gemeente zal nooit eensgezind samen kunnen werken;
3. in de krant stond, dat Zeelst en Veldhoven-Meerveldhoven Oerle liever niet in de combinatie hadden. Oerle wil zelf ook niet, dus hij niet doorgaan heeft ieder zijn zin.

De commissieleden stellen nog wel, dat als een en ander toch doorgaat, dat ze dan de naam van de nieuwe gemeente gewijzigd willen zien in Oerle, omdat deze plaats de oudste rechten heeft. Ook het burgerlijk ambestuur van Oerle, dat goed bij kas zit, moet zelfstandig blijven.

Wanneer de zaak weer in de respectieve raadsvergaderingen wordt behandeld, hebben er opvallende gedachtenveranderingen plaatsgevonden in de gemeenteraden van Zeelst en Derft. Waren deze beide raden aanvankelijk voorstanders van de vereniging, nu is men fel teagen de voorgestelde combinatie. De gemeenteraad van Zeelst verschuilt zich ach-

ter het feit, dat men in het begin van het jaar nog niet goed op de hoogte was van de voor- en nadelen. Men laat zich ook leiden door de publieke opinie, die deels tot uiting is gekomen op de vergadering van de speciale commissie. Menig inwoner van Zeelst heeft al gezegd, dat "Zeelst gepakt en gezakt wordt verkocht". Eén van de raadsleden heeft zelfs een bliksemenqufte gehouden en daaruit bleek volgens hem, dat van de ondervraagden 90%, tegen vereniging is. Bovendien wordt er in de gemeente al gefluisterd, dat de burgemeesters alleen voorstanders zijn vanwege het wachtgeld, dat ze zullen krijgen. De burgemeester van Zeelst ontkent dit echter ten stelligste. Hij zijn benoeming in december 1919 wist hij van de plannen nog niets af.

De raad verwacht echter wel, dat een en ander toch wel zijn beslag zal krijgen, ondanks de oppositie en als dit zal gebeuren, dan willen de leden wel de naam Zeelst gehandhaafd zien. Het lid Govers wil zelfs de naam Zeelsthoven voor de nieuwe gemeente. De zijns inziens twee voor- en iniainste gemeenten in de combinatie worden dan genoemd'.

Voorts gezegd is ook de gemeenteraad van Oerle helemaal omgeslagen. De raadsleden vinden, dat inde vergadering van de speciale commissie de mening van de bevolking goed is weergegeven. Samenvoeging zou alleen maar twist en tweedracht met zich meebrengen. Onder de inwoners van Oerle wordt zelfs gezegd, dat het er wel op lijkt dat de inwoners van de beide andere gemeenten hen als minderwaardig beschouwen. Deze gedachtengang is hen uiteraard ingegeven doordat gebleken is, dat men Oerle liever niet in de combinatie zag. De raadsleden zijn bovendien van mening, dat allerlei voorzieningen, zoals electrisch licht e.d.,

Oerle voorbij zullen gaan door de grote afstand met de andere dorpen.

Een belangrijk punt vindt men ook de voorgestelde samenvoeging van de plaatselijke ambesturen. Het lid Cattenstaart vindt zelfs, dat er daardoor onrecht wordt aangedaan aan hun voorvaders. Hij hebben altijd gul aan liet ambestuur gegeven, zodat deze instelling nu goed bij kas zit. Hij zouden dit echter nooit hebben gedaan als ze hadden geweten, dat hun geld ook ten goede zou komen aan de inwoners van Zeelst en Veldhoven.

De raad vraagt zich ten slotte af of van mening nog iets aan de besluitvorming zal veranderen. De voorzitter antwoordt hierop, dat er zeker met hun adviezen rekening gehouden zal worden, maar hij kan niet zeggen of het van invloed zal zijn op de besluitvorming. Het lid Cattenstaart vindt, dat de raad dan wel "naar huis kan gaan; Den Haag doet toch wat het wil".

De gemeenteraad verklaart zich vervolgens unaniem tegen het wetsvoorstel'.

In de gemeenteraad van Veldhoven-Meerveldhoven blijven de meningen verdeeld. De meerderheid (4 tegen 3) blijft voorstander van de samenvoeging'

Hierbij dient nog opgemerkt te worden, dat de raadsvergaderingen van de drie gemeenten direct na de vergaderingen van de speciale commissies plaatsvonden.

Wanneer burgemeester van Vroonhoven ter ore is gekomen wat er in de commissies en gemeenteraden in Zeelst en Oerle is gezegd, schrijft

hij aan het College van Gedeputeerde Staten, (hit er enige inwoners van de beide gemeenten actie beginnen te voeren tegen de voorgenomen vereniging. Dit komt uiteraard de verstandhouding tussen de serieenten niet ten goede. Volgens hem is er echter nog niet één wezenlijk bezwaar naar voren gebracht tegen de voorgenomen vereniging. De gemeenten, die eigenlijk het meeste haat bij de vereniging hebben, Zeelst en Oerle, bedenken nu volgens hem allerlei onzinnigheden om hun ongenoegen te tonen. Ze stellen eisen ten aanzien van de plaats van het raadhuis, de naam van de nieuwe gemeente e.d., maar dit zijn slechts bijkomstigheden en gaan langs de eigenlijke kern van de zaak heen. Hij dringt er dan ook nogmaals op aan om de afhandeling van het wetsvoorstel zo snel mogelijk te doen plaatsvinden. De wet zal zeker tot ieders tevredenheid werken, ook tot tevredenheid van die enkele "conservatieve en kortzichtige" inwoners van Zeelst en Oerle''.

Nu de gemeenteraden en de speciale commissies hun definitieve standpunt hebben bepaald, kunnen deze met de verslagen van de vergaderingen aan het College van Gedeputeerde Staten worden aangeboden. Daarmee hebben de gemeenten dan aan de wettelijke vernichtingen voldaan. Het College van Gedeputeerde Staten brengt dan vervolgens advies uit aan de minister van Binnenlandse Zaken.

De minister van Binnenlandse Zaken, **dr. Ruys de Beerenbrouck**, biedt het wetsontwerp op 21 februari 1921 aan de Tweede Kamer aan''. In vergelijking met het eerste ontwerp van Gedeputeerde Staten zijn er enkele wijzigingen aangebracht. Voor het merendeel betreffen het zaken van juridische aard en worden er geen wezenlijke veranderingen aangebracht, behalve in de naam. Gedeputeerde Staten hadden voorgesteld de nieuwe gemeente de naam Veldhoven te geven, maar de minister heeft dit gewijzigd in Zeelst-Veldhoven.

In Veldhoven-Meereldhoven was men zeer verontwaardigd over dit voorstel. Daar besloot de raad een telegram naar de minister te sturen, met het verzoek dit te wijzigen in Veldhoven''. Mede naar aanleiding hiervan verandert de minister middels een Nota van toezegging de naam in Veldhoven-Zeelst-Oerle²¹.

Tijdens de algemene beraadslagingen in de Tweede Kamer over dit ontwerp wordt door de minister, naar aanleiding van opmerkingen van kamerleden, gezegd dat de bezwaren tegen de vereniging, naar voren gebracht door de respectieve gemeenteraden en speciale commissies, van geringe betekenis zijn. Het betreft alleen enige "lokale naijver" uit angst, dat de belangen minder goed gediend zullen worden. Met het College van Gedeputeerde Staten is de minister echter van mening, dat het algemeen belang voorop moet staan. De bezwaren zullen mettertijd wel verdwijnen. Enkele kamerleden vragen zich nog af, of de nieuwe gemeente wel genoeg draagkracht zal hebben en of het doel niet beter bereikt zal worden als ook (taalre en Aalst in de combinatie worden opgenomen. Gedeputeerde Staten achten dit volgens de minister ongewenst. De rivier de hommel vormt een natuurlijke afscheiding tussen Waalre en de "groep Veldhoven". Waalre en Aalst zullen zich wegens de ligging aan de spoorlijn Eindhoven-Neerpelt vermoedelijk wel tot een krachtig aaneengesloten geheel ontwikkelen, aldus de minister'.

Tot zover de algemene beraadslagingen. Het wetsontwerp wordt vervolgens door een commissie van rapporteurs bestudeerd. Bij monde van haar voorzitter, de heer **Aai Veen**, brengt zij verslag uit over het ontwerp. Er bestaat volgens de commissie weinig bezwaar tegen de inhoud van het wetsontwerp, maar wel tegen de naam van de nieuwe gemeente. Veldhoven-Zeelst-Oerle is volgens hem veel te lang. Bij amendement stelt de commissie dan ook voor om de in eerste instantie door het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant voorgestelde naam Veldhoven aan de nieuwe gemeente te geven.

Tijdens de artikelsgewijze behandeling van het wetsontwerp door de Tweede Kamer maakt het kamerlid **Meekers**: Ach sterk voor de naam Veldhoven-Zeelst-Oerle. Hij vindt, dat er wel belang gehecht moet worden aan het verlangen van de inwoners om de naam van hun dorp in de naam van de nieuwe gemeente terug, te zien. liet is voor hen toch al een "pijnlijke aangelegenheid" om hun dorp in een nieuwe gemeente te zien opgaan. Bovendien zijn er wel meer gemeenten met dergelijke lange namen in Noord-Brabant, zoals hoogt en Lage Mierde en Hutsel; Hoogeloon, Hapert en (;astoren en Pussen, Minister en Mitilkerk ²⁴.

Het kamerlid **Beuner** probeert in een lang betoog duidelijk te maken, dat het voorstel van de commissie van rapporteurs gesteund moet worden. Het is voor vereenvoudiging van plaatsnamen. In de praktijk zal de nieuwe gemeente toch aangeduid worden met "Veldhoven e.a.". De minister heeft zich enkel laten verleiden om de door Gedeputeerde Staten voorgestelde naam te veranderen onder druk van enkele plaatselijke actievoerders en door een telegram van de gemeenteraad van Veldhoven-Meereldhoven'.

Nadat nog enkele kamerleden het woord hebben gevoerd over dit punt, wordt het amendement in stemming gebracht. Met grote meerderheid wordt besloten om de gemeente de naam Veldhoven te geven.

Na een uitvoerige bespreking over de wachtgeldregeling (waaraan nog een artikel wordt toegevoegd) wordt het wetsontwerp vervolgens door de hoofdelijke stemming aangenomen.

In de Eerste Kamer wordt er over het wetsontwerp niet meer gedebatteerd. Na liet onderzoek door de kamercommissie wordt het zonder meer aangenomen.

Op 29 april 1921 wordt de wet tot vereeniging van de gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Zeelst en Oerle gepubliceerd in het Staatsblad (1921 no. 19.11 en met ingang van 1 mei is de "vereeniging" tot stand gekomen.

Tijdens de respectieve raadsvergaderingen komt de kwestie van de vereniging niet meer op de agenda voor. Het lijkt er op, dat men berust in wat er in Den Haag beslist zou worden.

In de afseheidsvergaderingen van de raden van de drie (voormalige) gemeenten spreken de burgemeesters hun dankbaarheid uit voor de Prettige samenwerking en hopen op het beste voor de toekomst van Groot-Veldhoven.

13IJIAGE

Veldhoven-Mcerveldhoven

Aantal inwoners (per 1-1-1920): 2501

Burgemeester: C. van Vroonhoven

Secretaris: J. van de Meeren

Gemeenteraad (per 51-12-1920): J. Bazelmans

1\ Bazelmans
A. Coppelmans
F. van Dommelen
J. Eisen
J. van Lippen
C. van Sambeck

Zoelst

Aantal inwoners (per 1-1-1920): 1558

Burgemeester: J.J. Mntermans

Secretaris: A.G.R. Kappers

Gemeenteraad (per 31-12-1920): H. Bazelmans

J. Bazelmans
.1.H.Govers
P. van Keulen
P. van den Oetelaar
J. Roozon
A. Schutjes

Oerle

Aantal inwoners (per 1-1-1920): 685

Burgemeester: A.J. van Hooff

Secretaris: A.J. van Hooff

Gemeenteraad (per 31-12-1920): W.G. de Bont

P. Cattenstaart
P.J. Lathouwers
A. van de Oetelaar
C. van den Oever
P.J. Schipncrs
D. van de Wildenberg

Veldhoven

(situatie per 4 juli 1921)

Burgemeester: A.J. van Hooff

Secretaris: J. van de Meeren (m.i.v. 3 september: C. Westelaken)

Gemeenteraad: J. Bazelmans

W.G. de Bont
J.H. Covers (wethouder)
.J. P. van Hapert
P. van Keulen
F.G. Klaassen

H.W. Platteel

J. Roezen

C. van Sambeek (wethouder)

P.J. Schippers

J.H. Smots

NOM =

- I. Administratief Archief veldhoven (1517-1921) (hierna to noemen A.A.Ve.), inv. nr. 25
- A.A.Ve., inv. nr. 3058
3. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meer-veldhoven d.d. 21-1-1920
1. A.A.Ve., inv. nr. 1623. Vergadering gemeenteraad Zeelst d.d. 31-1-1910
- A.A.Ve., inc. nr. 22. Vergadering gemeenteraad Oerle, d.d. 10-1-1920
6. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meer-veldhoven d.d. 3-3 en 51-3-1920
- A.A.Ve., inv. nr. 3038
8. A.A.Ve., inc. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meer-veldhoven d.d. 19-1-1910
9. A.A.Ve., inv. nr. 25
- IP. A.A.Ve., inc. nr. 3038
11. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad veldhoven-Meer-veldhoven d.d. 11-8-1920
12. A.A.Ve., inv. nr. 3038
13. A.A.Ve., inv. nr. 25
1. A.A.Ve., inv. nr. 22. Vergadering gemeenteraad Oerle d.d. 16-9-1920
- I. A.A.Ve., inv. nr. 1623. Vergadering gemeenteraad :wist d.d. 11-9-1921)
- In. A.A.Ve., inv. nr. . Vergadering gemeenteraad Oerle d.d. 11-10-1920
17. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meer-veldhoven d.d. 11-8-1921
18. A.A.Ve., inv. nr. 5038
19. Bijlagen Tweede Kamer 1920-1921, nr. 419: 1-8
20. A.A.Vc., 1921-1945, voorlopig inv. nr. 6. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meer-veldhoven d.d. 7-5-1921
21. Als 19
- Als 19
23. Handelingen Tweede Kamer, 1920-1921, blz.. 1881
74. **Idem**
Idem, hlz. 2052
26. **Idem**, blz. 2053
Handelingen Eerste Kamer, 1920-1921

IV. HISTORISCHE GEGEVENS OVER DE SINT-LAMEERTUS-PAROCHIE OE MARIA-KAPEL TE MEEPELDHOVEN

door A. van Run

(vervolg)

DE BOUW VAN DE NIEUWE PASTORIE

Tot opvolger van pastoor Van Schendel werd met ingang van 20-1-1899 benoemd Jacobus Pompen. Hij is slechts 31 jaar pastoor te Meerveldhoven geweest (1899 - 1902). Op 6-6-1902 werd hij tot vicaris generaal van het bisdom Den Bosch benoemd. Ondanks zijn korte verblijf in Meerveidhoven heeft ook pastoor Pompen zijn stenen aandenken in Meerveldhoven achtergelaten en wel een nieuwe (de huidige) pastorie. De eerste vermelding hierover is te vinden in de aantekeningen van de vergaderingen van het kerkbestuur van 25-10-1901. Er deed zich hierbij de moeilijkheid voor, dat men met de bouwplaats, die men op het oog had, de tuin naast de kerk, in strijd kwam met artikel 10 van de Begrafeniswet van 1809, die het oprichten van een woonhuis binnen een bepaalde afstand van een begraafplaats verbodt (men dronk toen nog pompwater). liet kerkbestuur diende in december 1901 hij te deputeerde Staten van Noord-Brabant een verzoekschrift in om hiervan vrijstelling te verkrijgen, aanvoerende, dat de laatste 9 meter van de te bouwen pastorie slechts een aanbouw was, bestemd om nis bergplaats te dienen, en dat door de slechte toestand van de oude pastorie (die pas 43 jaar oud was:) de bouw van een nieuwe meer gewenst was, waarvoor men als bouwplaats geen andere keus had, dan de tuin naast de kerk. De pastorie is er gekomen, maar wie de ontwerper en uitvoerder van deze pastorie zijn geweest, is nergens aangetekend. Pastoor Pompen is aan de bouw begonnen, maar heeft er zelf geen plezier meer van gehad. In juni 1902 verliet hij Meerveldhoven en zijn opvolger betrok de nieuwe pastorie op 13-1-1902. De oude pastorie werd verhuurd. Er bestaat nog een foto, waarop de nieuwe pastorie nog in de steigers staat, afbeelding 8 (zie Campinia X, blz. 111). De foto moet gemaakt zijn in de nazomer van 1902. Alhoewel er veel mensen in hun beste plunje op staan, lijkt het toch geen zondag te zijn, want op de bouw zijn mensen bezig. De datum op de rand is daar geplaatst door degene, die de ansichtkaart heeft verstuurd. Twee foto's, die genomen zijn na de bouw van de nieuwe pastorie in 1903 en vóór de verbouwing van de kerk in 1911, ziet men in afbeelding 9 en afbeelding 10 (zie Campinia X, blz. 110 en 15(1)).

Een ander werk, dat onder pastoor Pompen wel gereed kwam, was de polychromering van de kerk, waarover we hiervoor al spraken. Verder liet pastoor Pompen geweest, die een aanvang heeft gemaakt met de bouw van de staties van de 'Smarten van Maria in het processiepark. Het kapelletje van de 3e statie werd als eerste geplaatst begin mei 1901, de 5e statie in de herfst van 1901, de 0e in oktober 1905, de 1c in 1900, de 1e en de 2e statie in 1007, het nestaltaar in 1912 en uiteindelijk de 7e statie in 1918. Al deze kapelletjes en het rustaltaar werden bekostigd uit giften. I: oals reeds werd vermeld was het ontwerp van de eerst geplaatste 3e statie van architect L. Hezenmans en waar-

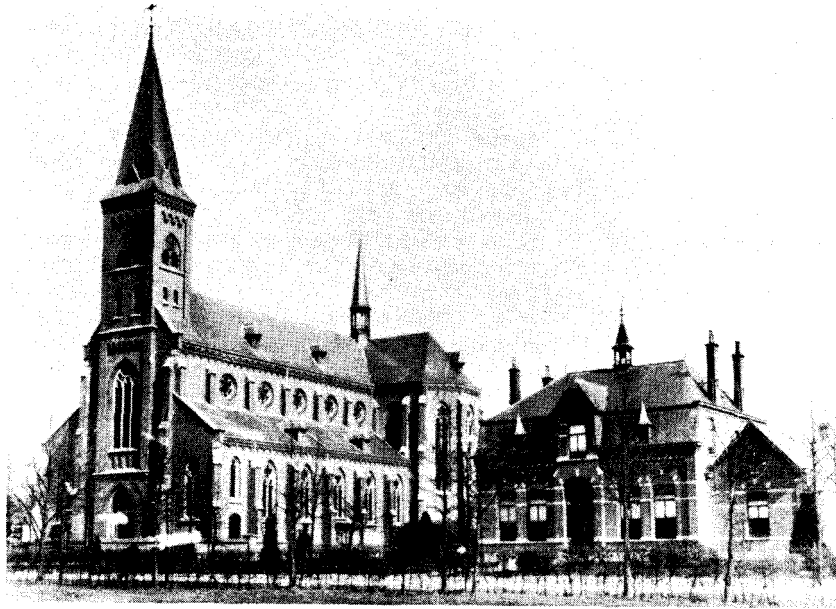
schijnlijk zijn alle volgende staties naar dit ontwerp uitgevoerd. Van deze 7 staties werden de 3e, de 3e en de 1e zeker uitgevoerd door de beeldhouwer J. Costers uit Stratum. Een van deze kapelletjes is te zien op afbeelding 12.

Pastoor Pompen heeft het steeds zonder kapelaan moeten doen. Na zijn benoeming tot vicaris werd hij opgevolgd door Augustinus Henricus Maria Goossens, tevoren kapelaan in de parochie 't Goirke in Tilburg. Hij was pastoor te Meerveldhoven tot zijn dood in 1915. Pastoor Goossens viel met zijn neus in de boter wat betreft zijn beuizing in Meerveldhoven. Hij zette het werk van zijn voorganger voort wat betreft het processiepark.

In 1909 werd het gouden jubileum van de heroprichting van de parochie feestelijk gevierd. De grote dag was vastgesteld op donderdag, 1 juli, de dag, waarop de vicaris tevoren de benoeming van pastoor Sleguven was ingegaan. [en uitgebreid verslag van wat er op die dag te Meerveldhoven was voorgevallen, stond op 3 juli in de Eindhovense Courant. Van deze krant zijn geen exemplaren meer te baard gebleven, maar gelukkig heeft pastoor Goossens het gehele uitgebreide krantenbericht en de tekst van de feestpredikatie, die op die dag was gehouden door kapelaan Krimhel, overgeschreven in zijn memoriaal. In de feestpredikatie werd door kapelaan Verhake de reeds eerder genoemde geschiedenis van Anna Nooyen uit de doeken gedaan. De tekst van de preek is interessant vanwege het historisch overzicht, dat de predikant geeft, en vanwege de stijl. In zijn verslag over de feestelijkheden schrijft pastoor Goossens, dat op die dag de regen spelbreker was tijdens de processie met het Allerheiligste en met het Miraculeuze beeld. De Kapelstraat, die toen nog kerklaan heette, was 's avonds voor de kerk en voor de pastorie verlicht met hoppions; de regen had toen ongehouden neer te vallen. (In 19.00 uur 's avonds werd het feest besloten met een muzikale rondgang van de harmonie uit Zeelst. Rij gelegenheid van het jubileum had de parochiegemeenschap aan de kerk een tapijt voor het priesterkoor geschonken, dat geleverd werd door de firma Lebesque uit Eindhoven.

DE VERBOUWING VAN DE KERK IN 1911

De groei van de bevolking, die zich na 1880 in versterkte mate voerde (zie afbeelding 11) bracht het aantal parochianen in 1911 al op 180. Dit noodzaakte het kerkbestuur zich te bezinnen op de grootte van het kerkgebouw. In de vergadering van het kerkbestuur van 27-10-1910 wordt voor het eerst een verbouwing van de kerk ter sprake gebracht. (Pastoor Goossens zou zijn bouwwerk in Meerveldhoven achterlaten. Reeds op 11-11-1910 ontbood hij de heer L.J. Koeken, aannemer te Tilburg. Met hem werden de mogelijkheden tot vergroting van de kerk besproken, zodat dezelfde maand nog contact werd opgenomen met de architect d. Stuyt uit Amsterdam. Ondanks het feit, dat er van de kerk geen enkele tekening aanwezig was, zodat hij alles weer moest natekenen, leverde architect Stuyt in december reeds de begroting en de tekening van de verbouwing in. Vanwege de kosten durfde de bisschop echter niet zonder meer zijn toestemming te geven. Pastoor Goossens heeft toen

Afb. 11 kerk en pastorie, omstreeks 1915

Afb. 12 kerk gezien vanaf het processieveld, omstreeks 1915

2e Kerstdag in beide kerkdiensten zijn Probleem aan de beminde gelovigen voorgelegd en aangekondigd, dat hij persoonlijk met een kerkmeester in de gehele parochie zalig nieuwjaar zou komen wensen, met een intekenlijst. Hij had hier wel succes mee, want op 23-1-1911 was er voor f 1.9b0,-- ingeschreven. Verder had de pastoor aan vrienden, kennissen en de pastoors in de verre omtrek een circulaire gestuurd, wat hein nog eens f 2.500,-- opleverde. Intussen was de architect met de aannemer een bouwsom van f 23.500,-- overeengekomen, aan welke inschrijving de bisschop, Mgr. van de Ven, zijn goedkeuring gaf.

pi) 13-1-1911 werd bij de gemeente veldhoven de bouwvergunning aangevraagd met overlegging van het bestek en de tekening, welke napiëren nog in het archief van de gemeente aanwezig zijn, geregistreerd onder inventarisnr. 3885. 11e verbouwingsplannen bestonden hierin, dat het priesterkoor werd afgebroken (altaren en communiebank moesten dus tijdelijk verwijderd worden) en dat op de plaats daarvan een korte dwarsbeuk werd aangebouwd, terwijl het nieuwe priesterkoor zover naar achteren werd geplaatst, dat de ruimte tussen het oude priesterkoor en de oude pastorie geheel verdween.

Door architect Stuyt werd de heer Anton van der Made, uit Made, als opzichter aangesteld en het werk werd voor de heer Koeken uitgevoerd door de heer Aan van de Biggelaar uit Oss. Van deze vier personen heeft pastoor Goossens foto's bewaard in zijn memoriaal. het werk begon op h-h-1911 en de pastoor heeft van dag tot dag aangetekend hoe het werk vorderde. De weergoden waren de bouwers goed gezind; het had alles bij elkaar nog geen half uur geregend tot het ogenblik, dat de raamopeningen weer dicht waren. Een opmerkelijke bijzonderheid bij de bouw was de toespraak, die de pastoor heeft gehouden tot de bouwlieden. Hierin bracht hij hen onder ogen, dat ze werkten aan de bouw van een Inlshuis en dat ze daarom alle vloeken en vuile taal maar beter achterwege konden laten.

Op 15-1-1912 werd het werk opgeleverd. Hierna moesten nog wat resterende karweitjes gedaan worden, die werden uitgevoerd door de plaatselijke metselaar Hendricus van Beers. 11e gebrandschilderde ramen van het orale priesterkoor werden na restauratie door de heer hiawinkel uit Swalmen weer in de verbouwde kerk geplaatst. Een deel van de materialen van het afgebroken oude priesterkoor is verwerkt in het rustaltaar, dat in 1912 op het processieveld werd opgericht naar een ontwerp van architect Stuyt. Bij gelegenheid van de verbouwing werden de kerk en de pastorie bovendien aangesloten op de elektrische installatie van de firma Van Nuenen.

zondag, 11 februari 1912, kon de verbouwde kerk officieel weer in gebruik worden genomen met een plechtige H. Mis met uitstelling van het Allerheiligste. Vanwege de toen heersende felle koude hield pastoor Goossens zijn preek maar kort, doch ondanks deze koude werd er 's middags een plechtig lof met processie gehouden.

Hoe het aanzien van de kerk werd veranderd door de verbouwing tonen de afbeeldingen 11 en 12 in vergelijking met de afbeeldingen 9 en 10 (zie Campinia X, blz. 146 en 150). Afbeelding 13 is een luchtfoto, genomen in 1923. Men herkent hierop de oude pastorie, de nieuwe pastorie, de boomgaard achter de kerk en het processiepark achter de boomgaard. Tegenover de kerk stond toen nog de boerderij van Baselmans.

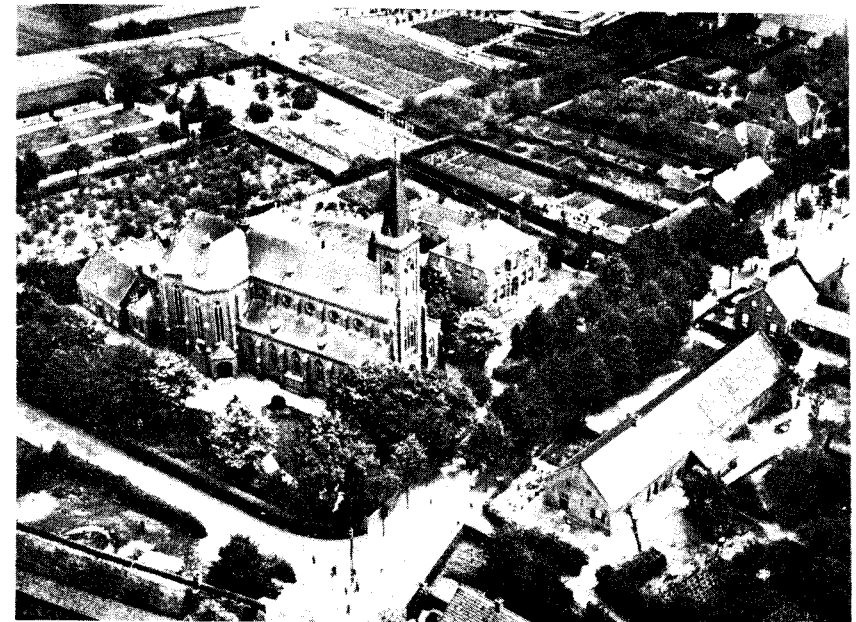
DE TIJD TUSSEN DE VERBOUWING VAN DE EERSTE KERK IN 1911 EN DE SLOOP ERVAN IN 1952

In de meimaand van het jaar 1913 waren er problemen gerezen met de klokken, die zo'n kwalijk geluid voortbrachten, dat iedereen er om moest lachen, aldus pastoor Goossens. De oorzaak bleek te zijn de constructie van de tuimelas. In oktober werd de firma Fritzeil uit Aarle Rixtel ontboden voor de nodige reparaties. De firma deelde echter mede, dat ze de zaak niet tot ieders tevredenheid: "u kunnen veranderen. De klokken, die toen in de toren hingen, wogen 155, 0 en 15 kilo en waren dus weer andere exemplaren als die, welke in 1810 in de kapel waren aangebracht. Het kerkbestuur gaf toen de firma Fritzen opdracht tot levering van 5 nieuwe klokken van 17, 22 en 15 kilo tegen de prijs van f 1,45 per kilo, terwijl de firma de twee grootste van de oude klokken en het klokje uit het torentje om de nastorie zou terugnemen voor f 1,-- per kilo, en de derde klok uit de toren zou overbrengen naar het torentje op de pastorie. De nieuwe klokken werden geleverd en geplaatst in februari 1914, juist op tijd voor de viering van het 50-jarig jubileum van de vinding van het Miraculeuze beeld, welk feit men dus dateerde in 1261. Van de in 1914 aangeschafte klokken is nog een foto aanwezig in het parochiearchief.

In juni 1911 deed zich met de klokken nog een 'oecumenisch' incident voor. De Veldhovense rijksveldwachter Huizing, een protestant, woonachtig onder de parochie Meerveldhoven, was overleden en de predikant en de familie van de overledene hadden pastoor Goossens gevraagd om de klokken te luiden bij de begrafenis. Volgens een vroegere overeenkomst met het gemeentebestuur moest de parochie Veldhoven in zulke gevallen luiden, doch dat werd daar nu Oweigerd. Pastoor Goossens kon op het verzoek niet ingaan zonder de toestemming van 'hogerhand'. Per kerende post ontving de pastoor van de bisschop de mededeling, dat niet kon worden toegestaan, dat hij de begrafenis van een andersdenkende de klokken van Meerveldhoven werden geluid. In sommige zaken hebben we tegenwoordig toch wel vorderingen gemaakt vergeleken met "die goeie oude tijd".

Tijdens het pastoraat van pastoor Goossens vestigde zich als arts te Meerveldhoven de heer F.H.M. Raymakers. Hij was in 1900 benoemd tot gemeentearts (zie Veldhoven, inventarisnr. 3098). Dokter Raymakers bewoonde tijdelijk de oude pastorie. Voor hem werd door de heer Adr. Castelijns een fraai huis gebouwd, tegenwoordig Provincialeweg I. Op 11-11-1911 werd Pieter van der Meeren, zoon van Henricus van der Moeren en Anthonetta Bucas, tot priester gewijd. Op 11-11-1911 droeg hij in de kerk van Meerveldhoven zijn Plechtige H. Mis on, daarbij geassisteerd door de gebroeders Franciscus en Gerrit Haselmans, zoons van het echtpaar Baselmans-Habraken uit Oelst. Een tweede zoon van Henricus van der Moeren, Godefridus, werd op 1-1-1921 tot priester gewijd. Hij deed zijn Plechtige H. Mis te Meerveldhoven op 1-1-1921, daarbij geassisteerd door o.a. zijn broer.

Toen pastoor Goossens op 19-11-1915 overleed, werd hij opgevolgd door Leonardus Everardus Verhoysen, geboren te Smeren op 30-8-1870, tevooren kapelaan te Eindhoven en rector van huize Voorburg te Vught. Pas-

Afh. 13 Luchtfoto, genomen in 1923

toor Verhoysen werd benoemd met ingang van 2-8-1915. Over zijn pastoraat is weinig opgeschreven. Hij richtte in de parochie een Armenfonds op (11-1-192(I), dat op 18-12-1931 door de gemeente Veldhoven werd geplaatst op de lijst van in de gemeente gevestigde instellingen van heldadigheid, als bedoeld in artikel 3 van de toen geldende Armenwet. Pastoor Verhoysen richtte ook de kleuterschool (bewaarschool) op, die op 15-9-1919 van start ging onder leiding van mej. Nelly de Vries. Pastoor Verhoysen overleed op 28-11-1922. Zijn opvolger schreef over hem in het memoriaal: "infirma validudine non potuit praestare, quod tel let", "door een zwakke gezondheid kon hij niet tot stand brengen, gaat hij raag wilde".

De opvolger van pastoor Verhoysen, die met ingang van 10-11-1922 werd howeal, was Josephus Jacobus van Laarhoven, geboren te Hilvarenbeek op 3-3-1870. Hij begon al meteen met herstelwerkzaamheden aan de kerk en aan de oude pastorie. Ook de vergroting van het kerkhof, die ruldig werd vanwege de toenemende bevolking, werd al in 1922 door hem aangezhrngeld, doch kon nas zijn beslag krijgen in 1925. In dat jaar werd het perceel tussen het K:staande kerkhof en de Broekweg (zie afbeelding 13) voor f 828,-- aangekocht. De koop werd bevestigd door kerkmeester Jan Baselmans in de vergadering van het kerkbestuur van 10-8-1923. Echter pas op 2-9-1919; werd schriftelijk machtiging voor deze

aankoop bij het bisdom aangevraagd Ibisshonpelijk archief Den Bosch, map Meerveldhoven) en het kerkbestuur moet op 20-12-1925 voor de uitbreiding van het kerkhof nog een aanvraag, indienen bij de burgerlijke overheid. Uit de brief aan de bisschop valt echter op te maken, dat men met deze aankoop er vlog had moeten zijn "wijl in de naaste omgeving alles wordt weggekocht". Dus ook toen reeds.

Verder had pastoor Van Laarhoven meteen al te maken met een navordering door de decorateur Chr. van Houts uit Eindhoven, die de polychromie in het verbouwde deel van de kerk had uitgevoerd onder leiding van de heer Bochoitz. Dit werk was in 1922 klaar gekomen, maar er was door allerlei wijzigingen in de oorspronkelijke opzet zoveel extra werk bijgekomen, dat de decorateur er geld op had toegelegd. Deze kwestie werd (weer met toestemming van de bisschop) in der minne geregeld. In mei 1925 was overigens de polychromie in het oude gedeelte van de kerk alweer aan restauratie toe, wat door dezelfde decorateur werd uitgevoerd. Zo bleef men aan het werk met de kerk.

In 1924 werd door het kerkbestuur besloten om de boerderij van Jan Baselmans, die tegenover de kerk lag, met de erachter liggende grond aan te kopen. Deze boerderij (zie afbeelding 13) werd in 1887 gebouwd als woonhuis voor de familie Baselmans in plaats van de boerderij, die in 1887 werd afgebroken om plaats te maken voor de kerk. Het goed werd reeds op 26-2-1924 verkocht, doch de aanvaarding werd vooralsnog uitgesteld. Deze aankoop werd verricht met het oog op een eventueel te vestigen kloostergemeenschap van zusters, die o.a. een nog or te richten lagere school voor meisjes en de reeds functionerende kleuterschool zouden gaan 'bemannen'. Hiervoor moest echter eerst nog een religieuze orde worden gevonden, die deze taken op zich zou willen en kunnen nemen. De zusters Franciscanessen uit Veghel bleken hiertoe bereid; het was toen inmiddels alweer 1928 geworden. De bisschop gaf zijn fiat aan de vestiging van de zusters te Meerveldhoven op 20-3-1929, zodat op 17-7-1929 de grondoverdrachten konden plaatsvinden. De boerderij en de erachter liggende grond werden overgedragen aan de zusters van Veghel. liet huis, waar Jan Baselmans zelf in woonde naast de boerderij (thans Kapelstraat 15) met de grond tussen beide huizen werd overgedragen aan het kerkbestuur (de koop was reeds gesloten op 3-6-1929).

De bouw van het klooster, dat Mariaoord werd genoemd, was vlot verlopen, zodat reeds op 11-11-1930 Zr. Maria Aleida aan de bisschop kon melden, dat de zusters op het feest van Christus Koning hun nieuwe vestiging te Meerveldhoven hadden betrokken (bisschoppelijk archief Den Bosch, map Meerveldhoven). In de fotoarchieven van KIM Aerocarto, waaruit ook afbeelding 13 afkomstig is, bevindt zich ook nog een luchtfoto uit 1934, waarop kerk en klooster beide voorkomen.

Met de oprichting van de meisjesschool in 1950 was het lager onderwijs in Meerveldhoven compleet. Naast de kleuterschool, die in 1919 van start ging onder leiding van mej. Nelly de Vries, bestond er reeds vanaf 1911 een lagere jongensschool onder leiding van de heer Antonius de Natris. Over een jongensschool was het kerkbestuur reeds vóór 1900 met het gemeentebestuur tot een overeenkomst gekomen, die echter aanvankelijk op uitvoering moest wachten vanwege de toestand van de gemeentelijke Financien. In 1901 moest het gemeentebestuur nog eens aan

deze overeenkomst herinnerd worden, doch het duurde nog 10 jaar tot de realisering van de school, die in de eerste 20 jaar van haar bestaan de status van openbare lagere school heeft gehad. Das in het jaar 1930, toen ook de meisjesschool haar beslag kreeg, werd de verantwoordelijkheid voor de jongensschool aan het kerkbestuur van Meerveldhoven overgedragen. liet schoolhoofd, Antonius de Utris, besloot niet mee over te gaan en werd in zijn functie ongevolsl door zijn neef Adrianus van de Wildenberg.

Pastoor Van Laarhoven vierde op 1-0-1920 zijn zilveren priesterfeest. Ter gelegenheid hiervan ontving hij van 7iin jxirochianen een aanzienlijk bedrag als bijdrage in de kosten van een orgel, dat het versleten harmonium zou gaan vervangen. Het orgel werd gebouwd en geplaatst door de firma Valckx, Verkouteren en Co. te Rotterdam en bezat 17 registers. Om het orgel te kunnen plaatsen had men wel het oksaal (zangerskoo) moeten uitbreiden. He Muzikale mogelijkheden van de narchic werden in mei 1954 nog uith)reid, toen op initiatief van het schoolhoofd Adrianus van den Kildenberg de harmonie "Sub Umhra Quercus" werd opgericht. De harmonie kreeg van het kerkbestuur de instrumenten van de kerkelijke fanfare in eigendom, op voorwaarde, dat de harmonie de kerkelijke feesten muzikaal zou opluisteren, waarbij dan speciaal gedacht werd aan de 1e zondag van de meimaand en de Kindshcidoptochten. De naam van de harmonie "Sub Umbra Quercus": "fnde schaduw van de hikeboom", werd later gemakshalve ingekort tot het bekende "Sub Ombras".

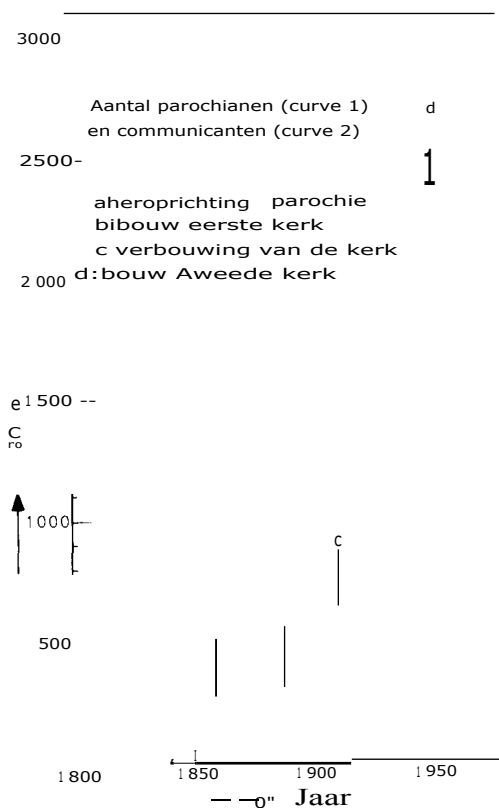
Op 11-1-1955 vierde pastoor Van Laarhoven zijn 12-jarig jubileum als pastoor van Meerveldhoven. Bij de laatste vergadering van het kerkbestuur in 1933 (23-12-1955) was hij niet aanwezig wegens ziekte. Pastoor Van Laarhoven overleed op 26-5-1936 in het St. Josephziekenhuis te Hindhoven.

hen bekende persoon in Meerveldhoven, waar hij tot zijn overlijden in 1118 lieert gewoond, was pater V. van b'etten, van de orde der Norbertijnen. Hij was een zoon van het Meerveldhovense echtpaar Arnoldus von Wetten en Wilhelmina Baselmans (een zuster van de kerkmeester Jan Baselmans). Na zijn pastoraat in Wetaskiwin, in de Provincie Alberta in Canada, vestigde pater van wetten zich op het eind der twintiger jaren in Meerveldhoven en ging, wonen in het huis Ka rtelstraat 21, dat sindsdien "het huis van pater van (Vetten)" heette. Bij gelegenheid van Lin gouden nriesterfeest op 8-4-1940 werd een wegekruis genlaast aan de Provincialeweg naast liet pand nr. 70. In 197⁷ verhuisde het kruis naar de overti ede van de weg. Het was een ontwerp van de Amsterdamse kunstenaar Cephas Stauthamer. Toen pater van wetten in juni 1918 overleed, werd hij te Meerveldhoven begraven. :iin huis bleek hij te hebben nagelaten aan en ten behoeve van het parochieel Armenfonds. In 1962 is het huis overgedragen aan de zusters, die het in 1960 al wilden afbreken, doch die daar toen van konden worden weerhouden. In 197⁷ is het dan toch gebeurd.

Toen pastoor Van Laarhoven in 1950 was overleden, werd hij met ingang van 12-6-1936 opgevolgd door Martinus van de Ven, geboren te Kintelre op 28-3-1893. was onder pastoor Van Laarhoven de Meerveldhovense be-

volking verdubbeld, onder pastoor Van de Ven Jette (1871-1945) van de bevolking zich toei (zie afbeelding 111). In het hein ron Je dertiger jaren had zich in deze ontl'ikking een korte onderbrekin ' door-gedaan als gevolg ton de economische crisis; ook de oorlogsjaren 1910-1945 hielden de bevolkingsgroei even op, doch daarna bleef het inwontertal van Meerveldhoven gestaag oplopen.

De oorlogsjaren 1940-1915 zijn aan de kerk tarn Meerveldhomi nagenoe ongemerkt voorbijgegaan, in tegenstelling tot zoveel andere kerken, die door abusievelijke treffers, een doelbewuste beschieting of deer vandalisme van de terugtrekkende Duitse troepen meer of minder ernstig werden beschadigd. Meerveldhoven raakte, zoals nagenoeg alle naróhies, wel zijn klokken kwijt. Verder moest pastoor Van de Ven, wiens zilveren priesterfeest in 1942 werd gevierd, in september 1913 de pastorie met alles erin aan Duitse officieren afstaan. Hij moest zijn intrek nemen in de oude pastorie, die net twee maanden tevoren was opgeknapt en betrokken door de heer Geenen uit Eindhoven. Pastoor Van de Ven kon in mei 1945 weer terugkeren in de pastorie.

Afb. 14
De groei van de bevolking in Meerveldhoven.

DE BOUW VAN DE TWEDE KERK

Toen in 1950 de grootse uitbreidingsplannen van de gemeente Veldhoven ter tafel kwamen, drong zich voor het kerkbestuur de noodzaak op, om voor die sterke aanwas ook in de kerk plaats te maken, echter wel met de zorg, dat, na de stichting van een of meerdere nieuwe parochies in de nieuwhomijken, Meerveldhoven 7011 blijven zitten met een veel te grote kerk en dito lasten. Over deze kwestie werd in maart 1951 een verzoekschrift ka.zamiden aan burgemeester en wethouders van Veldhoven. Het grondgebied van de ontworpen nieuwe wijk d'fiker lag slechts voor een klein deel binnen de grenzen van de parochie Meerveldhoven, de rest binnen die van de St. Caeciliaparochie te Veldhoven. Het kerkbestuur van deze parochie stond in oktober 1951 haar aandeel in de nieuwe bijlk d'Ekker af aan de parochie van Meerveldhoven. Paar werd na overleg met het bisdom op IS-b-1951 besloten, dat aan architect Clement uit Eindhoven een voorlopige opdracht zou worden gegeven, om een plan nit te werken, waardoor de kerk tot ongeveer 1000 zitplaatsen zou worden uitgebreid. In de vergadering van het kerkbestuur van 21-1-1952 legde architect Clement een plan voor, om v6ór mei 1953 een nieuwe kerk te bouwen naast de bestaande kerk, de oude kerk vervolgens af te breken en op de plaats daarvan voor mei 1954 een nieuwe Mariakapel te bouwen. nit plan werd aanvaard en men besloot het werk te gunnen aan aannemer Van de Velden uit Eindhoven, die de bouwonderdracht on 31-1-1952 officieel kreeg toegewezen. OP verzoek van de aannemer besloot het kerkbestuur op 3-11-1952, om op kosten van de aannemer een noodkerk te bouwen op het processiepark. 11e aannemer zou daarmee sneller en efficiënter kunnen werken door de oude kerk in haar geheel ;d' te breken en de nieuwe kerk en de kapel in een keer af te bouwen. He funderingen van de pilaren van het oude middenschip zijn gebruikt om er de muur en de pilaren op te bouwen, die in de nieuwe kerk de Mariakapel begrenzen, zodat men aan de hand van de breedte van dit deel van de nieuwe kerk zich een beeld kan vormen van de afmetingen van de oude kerk. Bij de sloop van de oude kerk werd nog de put gevonden, die v6ór 1887 dienst had gedaan bij de boerderijk van Mriaan Baselmans. Deze put werd volgestort met beton en dient nu mede tot fundering van de toren van de huidige kerk. Hoe jammer men het ook kan vinden, dat in 1952 de oude kerk geheel is afgebroken, een aanbouwen van nieuw ruimte aan de linkerzijde van het oude middenschip, zoals aanvankelijk werd overwogen, zou van het oorspronkelijke Fraaie bouwwrk van architect Hezenmans, dat door de verbouwing in 1911 er in esthetisch opzicht ook niet. on vooruit was gegaan, niet veel meer overgelaten hebben. Het resultaat van de nieuwbouw is weergegeven op de afbeeldingen IS en 10, die in de volgende aflevering zullen worden opgenomen. De nieuw kerk werd on 4-10-1955 door bischop Mgr.)hitsaerts geconsacreerd.

We willen hier het verhaal over de parochie van St. Tambertus te Meerveldhoven afsluiten. Toen kapelaan Verbakel in 1909 in lijn feestpredikatie ter gelegenheid van het gouden feest van de heroprichting van de parochie zei, dat de oude kapel van weleer in 1855 was vervangen door "een tempel, die hecht en soliede eeuwen kan trotseren", kon

hij niet vermoeden, dat de totale levensduur van die tenoel maar net 65 jaar zou zijn. Niet de kwaliteit van het bouwwerk bepaalde ten einde, maar een ontwikkeling in de maatschappelijke situatie, waarvan men in 1909 nog geen flauw vermoeden had of kon hebben. De huidige kerk staat er heden, 113 78, alweer 25 jaar. Paar nog, een lang leven toewensen is zeker op zijn plaats, hoe onzeker de vervulling van zulks wensen in de naaste toekomst ook zal zijn. In de 19e eeuw jaar van haar bestaan is reeds getuige geweest van UCH antakkingen binnen de geloofsgemeenschappen, waardoor minder dan in kroegen' tijden het geval was, de materiële welstand en de uiterlijke' verschijningsvorm van het instituut, dat de kerk geworden wits, minder du trouwe naleving van de letter van de wet als bewijs van succes worden gewaardeerd, doch meer het welzijn van de mens, in het eeuwige jai MI het tijdelijke, de innerlijke beleving naar de geest van de wet. Een ontwikkeling ook, die minder het vanzelfsprekende en van zijn ouders geërfd lidmaatschap van de kerk en het maatschappelijke aal:ien daarvan waardeert, doch meer de bewuste persoonlijke keuze en verantwoordelijkheid en de ongeziene dienstbaarheid aan de gemeenschap. Het is dat deze kijk op de dingen een uitvinding van deze tijd is, integendeel; zij vormt mede de bron van waaruit en de bodem waarop een geloofsgemeenschap van oudsher kon leven en werken en leed. Het is steeds het sterkst gelden in tijden, dat het de geloofsgemeenschap in de wereld niet zo voor de wind leek te gaan, zoals voor de katholieke geloofsgemeenschap in Brabant in de jaren 1648 - 1755. Daarom is het kerkgebouw, ook in de huidige kerk van de St.-Lambertusparochie, niet zó belangrijk. In dit opzicht had vicaris van Alphen liet indertijd, in 1803, hij het rechte eind, toen hij schreef: "Onse religie kuil bestelen en heeft wezentlijk bestaan bijdo 3 eeuwen sonder kerkegebouwen, maer sij kan geen moment hestaen sonder de herders". En e.a. om dat laatste punt gaat het heden ten dage, de benroeven van de geloofsgemeenschappen in onze tijd.

Als we echter alleen nog maar eens op de geschiedenis van de eigen parochie in de loop der eeuwen terugzien, dan erkent men ook daarin een goddelijk bestuur, dat echter ook toen zijn uitwerking, vond en in de toekomst ook vinden zal, niet zozeer in onbegrepen gebeurtenissen, doch meer in en door het handelen van tekortschietende mensen, wat een veel groter wonder is dan alles, wat tot voor kort onder honderen werd verstaan. En dit is de basis van geloof en vertrouwen, waaraan de geloofsgemeenschap van de St.-Lambertusparochie kan voort werken.

Uithoorn, mei 1908.

N.B. De bijlagen zijn in de volgende aflevering horden gepubliceerd (redactie).

V. HET GEMEENTEWAPEN VAN BESTWEL: DE AANHOUDER WINT

door P.A. Gondrie, gemeentesecretaris van Best

Vóór 1810 behoorde de geboorteplaats van St.-Odulphus tot de Heerlijkheid Oirschot-Best.

Het was Koning Willem I, die hij besluit van 17 augustus 1819 de dorpen Best en Oirschot van elkaar afscheidde en ieder derzelve tot een afzonderlijke Gemeente verklaarde.

De burgemeester van Oirschot Jean Theodor Steijvers werd voorlopig belast met het bestuur van beide gemeenten, totdat er in 1821 een nieuw regeling voor de gemeentebesturen ten plattelande tot stand zou zijn gekomen.

In dat jaar kreeg de gemeente Best een eigen schout (burgemeester), een gemeentesecretaris en vier raadsleden.

Enige tijd daarvoor was bij Koninklijk Besluit van 24 december 1811 bepaald, dat "alle dorpen welke tot nog toe geen wapen hebben gevoerd, maar hetzelfde voortaan wenschen te voeren, hunne consideratiën omtrent de zamenstelling van hun wapen" aan de Gedeputeerde Staten te zenden. Het doel hiervan was om op verzoek tot verlening en registratie door de Soevereine Vorst te geraken.

Of de vroede vaders van Best daaraan geen behoefte hadden of het te druk hadden met het gearreweerd tussen beide gemeenten over de verdeling van de eigendommen, feit is, dat in het archief van de Hoge Raad van Adel geen gegevens betreffende een destijds aan deze gemeente verleend wapen te vinden zijn.

Het is wel interessant hierbij te vermelden, dat een Koninklijk Besluit van 3 januari 1818 bepaalde, "dat de besturen van alle gemeenten, hoe sterk of hoe weinig ook bevolkt, die niet verkiezen een wapen te behouden of te verkrijgen, een cachet zullen kunnen gebruiken, houdende de woorden: Plaatselijk Bestuur van....."

Waarom het gebruik van het gemeentezegel met de afbeelding van Odulphus hierop niet gebaseerd kunnen zijn geweest? Bij de oprichting der gemeente heeft men namelijk blijkens een brief van de burgemeester aan de gouverneur der provincie d.d. 51 december 1838, no. 918 "een wapen aangenomen, verbeeldende het te zijn St. Odulphus, patroon der parochiale kerk, alhier". De afbeelding op het zegel, dat althans in 1858 bestond, was onderkleuren, niet op een schild geplaatst en dus in feite ook geen wapen.

Hoe het ook zij, het ontbreken van een door de Koning verleend wapen was lange tijd blijkbaar niet iets, dat als een gemis werd gevoeld, te meer niet, omdat de gemeente steeds ongestoord en onbetwist de afbeelding van St.-Odulphus als haar teken voerde.

In 1949 echter constateerde de toenmalige burgemeester Mr. G.F.J. Notennans, dat de gemeente geen wapen bezat en wendde zich tot de rijksarchivaris in 's-Hertogenbosch om medewerking tot het verkrijgen daarvan.

Deze was van oordeel, dat voor de vaststelling van een wapen de gemeente zich het best zou kunnen houden aan het zegel, dat reeds van de oprichting af en dus langer dan een eeuw gebruikt was, te meer daar "St.-Odulphus door de overlevering nauw aan Best verbonden is, die

verhaalt, dat hij aldaar geboren zou zijn."

De Hoge Raad van Adel dacht daar anders over en deelde desgevraagd mede, dat deze heilige niets met het "wanen" van de gemeente te maken had en daarin dan ook helemaal niet afgebeeld diende te worden. Verzocht werd de geschiedenis van de plaats, en wel voornamelijk de oudste historie daarvan, grondig te bestuderen, alvorens een voor de gemeente passend wapen samen te stellen. Daarbij zou in het bijzonder nagespoord moeten worden, welke Heren daar ter plaatse of in de naaste omgeving van oudsher de scepter hadden gevoerd. Als zodanig werden genoemd de oud-adellijke geslachten van Deijnsen (14e eeuw) en Van Merode (16e eeuw).

De burgemeester vroeg vervolgens hij brief van 7 september 194) aan Mr. J.P.H.A. Smit, oud-rijksarchivaris in Noord-Brabant, hem nader te adviseren.

Deze deed dit op 10 januari 1050 in een zeer uitvoerig en gedocumenteerd schrijven. Hij stelde daarin onder meer, dat de vrijheid Oirschot, waarvan Best voorheen deel uitmaakte, van oudsher een gemeente was, waar een deel van het staatsgezag, niet door de hertog van Brabant, later door de Republiek der Verenigde Nederlanden, naar door een tusseninstantie werd uitgeoefend. Oirschot was indertijd een heerlijkheid, waarvan pro indiviso de ene helft aan de hertog, respectievelijk de republiek, en de andere helft aan een narticuliere familie toekwam. In 1798 is deze band, wat de publiekrechtelijke gevolgen betreft, verbroken en keerde Oirschot in de volle soevereiniteit der Bataafse Republiek terug.

De gemeente Oirschot voerde destijds een zegel met twee wapens, waarvan zij het ene, afkomstig van de oorspronkelijke hertogen van Brabant, als het hare beschouwde en had doen bevestigen. Het tweede wapen, dat der toenmalige halfheren ter andere zijde, kwam niet meer in het wapen der gemeente Oirschot voor. Terecht!

De heer Smit geloofde niet, dat de gemeente Best enige recht op dat wapen van Oirschot had, al maakte zij tot 1821 deel van die gemeente uit, en ook niet op enig bestanddeel van het vroegere zegel. Hij was overigens van mening, dat hij de samenstelling van een gemeentewapen niet alleen heraldisch, maar ook juridisch te werk gegaan moest worden, omdat het wapen ener gemeente een teken van haar wezen als rechtspersoon en van hare rechten is.

Een rechtens gefundeerd motief voor haar gemeentelijk teken - het beeld van Odulphus - tot wanen te verheffen, had de gemeente Best echter niet. "Indien ik", schrijft de heer Smit, "op 'rond der historische waarde en betrekking tot Best moet oordelen, dat kies ik niet voor de vroegere heren, maar voor den tegenwoordiger patroon van Best, omdat diens beeld reeds meer dan ene eeuw een gemeentelijk teken is." Hij deelde dus de mening van zijn ambtsopvolger, in het voorgaande reeds vermeld. Deze had inmiddels de burgemeester schriftelijk een uiteenzetting gegeven over de geschiedenis van wapen en zegel, waaruit de houding van de Hoge Raad van Adel kon worden verklaard en waarin tevens enige argumenten waren aangevoerd ten gunste van het onnemen van de afbeelding van de H. Odulphus in het gemeentewapen. Gezien de lezenswaardigheid hiervan, laat ik deze uiteenzetting in haar geheel volgen.

"Toen in de vroege Middeleeuwen het strijden met gesloten vizierhelm in liet veld als in het toernooi in zwang kwam, werd het noodzakelijk aan de wapenrusting, herkenningstekens aan te brengen. Men deed dit door het schild met eenvoudige figuren te beschilderen en door het aanbrengen van een versiering op de helm. Niet alleen de ridder

ook zijn familie en zijn gevolg voerden dezelfde tekens en zo ontstond het familiewapen, aangebracht op een schild.

Verloftder tijd ontstond hij het dalend cultuurpeil en diensgevolge een veel geringer verspreiding van de schrijfkunst de behoefte aan een andere bekrachtiging van rechtshandelingen dan de handtekening en werd het zegel als zodanig in gebruik genomen. Micron werd reeds spoedig een afbeelding van de betrokken persoon aangebracht: vorsten zegelden met een troonzegel of een ruiterzegel, vorstinnen met een staande vrouwenfiguur of te paard zittend op de valkenjacht, bisschoppen en abten met deze figuren in vol ornaat, de laatste dikwijls met een hoek, de kloosterregel in de hand; geestelijke instellingen als kloosters en kapittels kozen hun heilige.

Met de groep van ruiterzegels ontwikkelt zich nu het zegel met het wapenschild, want laat men uit de voorstelling van de ruiter in volle wapenrusting man en paard weg, dan houdt men het kenmerkende, namelijk het schild en helm Act helmtekens over. Deze ontwikkeling verspreidt zich zeer snel en gaat ook op de zegels van vrouwen over, eerst via een in de hand gehouden wapenschildje; ook niet-riddermatige personen, die in volgende eeuwen een zegel nodig hebben, stads- en dorps-schepenen bijvoorbeeld, nemen een wanen op een schild met helm en helmtekens aan. Ieestelijke personen en stichtingen echter voeren geen wanen, tenzij in het eerste geval hun familiewapen, doch blijven zegelen met de figuur, die hun amht of instelling verbeeldt.

Nu kwam het voor, dat arme of kleine corporaties, die aan een of andere acte hun goedkeuring moesten hechten en geen eigen zegel bezaten, er een leenden, zo een dorpsgemeenschap het zegel van de parochiekerk, of dat een burgerlijk bestuur het symbool van de kerkelijke gemeenschap in haar zegelstempel liet graveren, iets wat Best in 1821 ook nog heeft gedaan. Vroeger of later heeft men dan naar analogie van de zegels met familiewapens de heiligenfiguur op een schild geplaatst en zo tot. wapen gemaakt.

Int gebruik moet de Hoge Raad van Adel in de vorige eeuw zeer vaak hebben gesanctioneerd, gezien de talrijke gemeentewapens met heiligenfiguren, vooral in Noord-Brabant en Limburg, die U vinden kunt in het hurk over Gemeentewapen van D'Ahlaing van Giessenburg. Zelfs heeft deze instelling in 1881) het overnemen van de voorstelling van de H.Maagd Maria met Kind op het zegelstempel van de voormalige abdij te Assen in het wapen van de provincie nrente goedgekeurd, ofschoon deze in kleinheden niet onbelangrijk van het oude landschapszegel afweek. De landschan Drente voerde de voorstelling van de H. Maagd met Kind in haar zegel, waarschijnlijk om hiermede haar onderhorigheid aan het kapittel van Sint Marie in Utrecht uit te drukken, een derde wijze, waarop heiligenfiguren in zegels konden worden opgenomen.

Tegegenwoordig (191⁹/1950) schijnt de Hoge Raad van Adel zich op een veel strenger heraldisch standpunt te plaatsen en het overnemen van voorstellingen op zegelstempels van niet-heraldische aard op wapen-

schilden te verwerpen, zoals ook de gemeenten staalre en 'hijndel hebben ondervonden."

Mijnerzijds wil ik hierbij nog opmerken, dat dit standpunt niet berustte op een miskenning van heiligenfiguren of op profanatie daarvan. De Hoge Raad maakte enkel op heraldische gronden tegen deze bāpenverheffing bezwaar.

Ook de rijksarchivaris is van mening, dat de middeleeuwse en latere heren van half-Oirschot voor Best thans volstrekt geen betekenis meer hebben en vindt het alleszins begrijpelijk, dat "daarentenen de Figuur van de H. Odulphus, die reeds dadelijk in dat iatir (1821) in het zegelstempel gegraveerd werd, wel zinrijk is en in het wapen verlangd wordt." Hij vond ook, dat de Hoge naad van Adel zich er niet on kon beroepen, dat heiligenfiguren oudtijds niet in wapens voorkwamen, want dat was niet het geval. Speciaal Sint Joris en Sint Michael waren geliefd, doch ook anderen als Sint Andries en Sint Antonius kwamen voor. Hij gaf in overweging, dat de burgemeester zich nogmaals met de Hoge Raad van Adel in verbinding zou stellen en de wens van het gemeentebestuur om de afbeelding van de H. Odulphus in het grneentewapen op te nemen kenbaar zou maken.

Op korte termijn is hiervan echter niets gekomen. De standnunten lagen kennelijk te ver uiteen. Eerst in het begin van de (,1-er jaren zou deze aangelegenheid opnieuw aan de orde worden gesteld. In pas in november 1980 zou aan de gemeente Best een wapen worden verleend, waarvan de heschrijving luidt "In keel de Heilige Odulnhus van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee nareis". Hoe dit zo kwam, levert voldoende leesstof op voor een vervolgcM deze bijdrage, die ik U gaarne toezeg.

(wordt vervolgd)

VI. EEN 'HISTORISCHE' ONTMOETING

2. DEKEN VAN OIRSCHOT OVERVALT KERK VAN BEST

door J. Lijten

In het kader van het bezoek van het gemeentebestuur van Rest aan liet Feestvierende moeder-dorp Oirschot bood burgemeester De Leeuw aan zijn gastheer een foto tuin van de akte van lossing der halve heerlijkheid van In11, waarvan wij in het vorige nummer van Campinia een uitgave en vertaling verzorgden.

Ook burgemeester Sanders van Oirschot had voor zijn Bestse gasten een historische verrassing. Het was een foto van de akte van dagvaarding van de Oirschotse kapitteldeken en verscheidene vooraanstaande Dirschotse ingezetenen door de officiaal van Luik, om voor de kerkelijke rechtbank te verschijnen ter zake van een overval door hen gepleegd op de Sint-Odulphus-kerk te Best.'

Om het gebeuren enigszins te kunnen begrijpen, is enige achtergrondinformatie wel nuttig. Zoals in de wereldlijke politiek waren ook in de kerkelijke politiek van de Middeleeuwen twee stromingen zichtbaar: centralisatie en decentralisatie. Het feodale stelsel, waarin de oorspronkelijke ambtenaren van de Frankische koningen werden betaald door belening met onroerende goederen (feodum), had tot gevolg, dat de zonen, die hun vader als innhtenaren opvolgden, deze' leengoederen als een soort eigendom gingen beschouwen, dat ook erfelijk werd, zodat zij zich van ambtenaren ontwikkelden tot "heren", die steeds meer onafhankelijk werden van de centrale regering. Ook op kerkelijk gebied wilden zij zoveel mogelijk onafhankelijk zijn, waarom door hen vele eigenkerken gesticht werden, die de oorspronkelijke grote narochies deden afbrokkelen. Hiertegen rees verzet van de kant van de bisschoppen, die hun greep op deze eigenkerken trachtten te versterken, en van de kant van de oude tstrochies, die hun gebied zagen afbrokkelen en hun invloed en inkomen verminderen. Oirschot, met name het kapittel, had zich zoveel mogelijk verzet tegen deze aantasting van ::i in gebied, maar deze natuurlijk niet kunnen tegenhouden. In de vijftiende eeuw was de vijand, de :G brokkeling, echter binnen de poorten verschenen. Deze keer dreig Ie het gevaar niet van de kant van een of andere "heer", maar valt de inwoners van best, narochianen van de kerk en onderdanen van de schepenbank van Oirschot.

lit 115 hadden de inwoners tap Best een kapel gebouwd ter ere van Sint (khilphus op de plaats, waar volgens de oude overlevering zijn geboortehuis gestaan had. Rij tikte van 14 augustus 1457 richtten zij in die kapel oen altaar op ter ere vande moeder Gods Maria en de heilige (khilnlitis en verlxnklea aan dat altaar benaalde inkomsten voor het. onderhoud van de dienstdoende priester. Dit gebeurde met insteeming ton het kapittel, zoals inde akte wordt vermeld, maar deze insteemling zal niet van harte gewrest zijn. Met hoeveel tegen:in het kanittel in de akte van 20 augustus zijn goedkeuring gaf aan de oprichting van het rectoraat, blijkt wel tuit cie vele beperkende voorwaarden, die daaraan werden verbonden.

1. De deken heeft het natronaatsrecht, dit is het recht om de rector

- voor te dragen, en het kapittel het recht om hem te benoemen.
2. De rector staat onder toezicht van de deken en het kamittel.
 - i. Op feestdagen mag hij geen mis opdragen in de kerk, maar moet dan deelnemen aan de kerkelijke getijden in de Sint-Petrus-kerk.
 1. Op zondagen mag de rector alleen de mis opdragen van Allerheiligen tot en met de tweede zondag voor aswoensdag, als er in die tijd ten minste geen grote feestdagen om zondag vallen zoals van Maria en de apostelen, want dan moeten de mensen van Best naar de kerk in Oirschot komen.
 5. De rector moet wonen onder Straten aan de kant van Best, dus buiten het gebied van Best. (Ongeveer op gelijke afstand van de kerk van Best als van die van Oirschot)
 - h. Hij mag alleen in stervensgevaar de ziekencommunie brengen en biechthoren.

Van alles wat de rector krijgt bij gelegenheid van toediening van de sacramenten of ander zielzorgwerk, moet hij de helft afstaan aan de pastoor van Oirschot.
 8. De rector moet hij de aanvaarding van zijn functie de eed anco-gen, dat hij zich aan al deze voorhaarden zal houden.
 9. De kapelmeesters, die alleen met instemming van de deken en het kapittel benoemd kunnen worden, moeten elk jaar rekening en verantwoording aan hen afleggen.
 10. Bij die gelegenheid moeten zij elk jaar de eed van trouw aan de deken en het kapittel hernieuwen.
 11. Bij die gelegenheid moeten zij ook elk jaar aan de deken een rijngulden betalen als teken, dat de moederkerk zeggingsmacht heeft over de kapel.
 12. De inwoners van Best moeten zelf opkomen voor alle kosten van de kerk en van de koster.
 13. Daarnaast moeten zij hun deel bijdragen aan alle kosten van nieuwbouw en onderhoud aan de moederkerk zoals voorheen.

De mensen van Best werden dus stevig in de tang genomen, wat het kapittel nog eens onderstreepte door op te merken, dat Best zonder hun toestemming niets kon doen. Om zijn autoriteit nog meer te benadrukken gebruikte het kapittel, dat zich na 12(18 steeds "het kapittel van de kerk van Sint Petrus" genoemd had, nu voor het eerst en in het vervolg steeds de benaming "het kapittel van de collegiale kerk van Sint Petrus".

Het kapittel was met dit alles nog niet tevreden, maar bleef trainen met de uitvoering van zijn eigen besluit. Het kon dit, omdat het zelf de voordracht en de benoeming van de rector in handen had. liet is te begrijpen dat dit de Bestse mensen mateloos perriteerd heeft. wel nam het kapittel in zijn statuten van 11 2 onder nummer 22 om, dat men zich aan de stichtingsakte moest houden', maar daar is in feite niets van gekomen. liet is dan ook niet verwonderlijk, dat de mensen van Best na (C) jaar ten einde raad naar de bisschop stapten, die hij akte van 1(1 juni 119 het rectoraat wettelijk onrichtte en Goderridus van Eindhoven tot rector benoemde." De Oirschotse reactie liet niet lang op zich wachten en was verschrikkelijk onbesuisd. De bedoeling van de overval was wel , om de kerkelijke diensten in Best onmogelijk te maken. Bij de Bestse privileges, die werden verduisterd, zal wel on

de eerste plaats de bisschoppelijke oprichtingsakte bedoeld zijn. De hier gepubliceerde oorkonde is het enige document, dat uil over dit gebeuren hebben. Het verhaal, zoals men het in het originele Latijn of in de vertaling kan lezen, behoeft verder weinig mmentaar. Het is duidelijk, dat de Oirschotse heethoofden niet hadden nagedacht, anders hadden zij kunnen voorzien, dat de onderneming op deze vernederende wijze zou aflopen.

Later hebben zij nog een noging gedaan, om langs juridische weg het Bestse rectoraat om zeen te helpen, maar in het proces, dat eindigde met de bisschoppelijke uitspraak van 13 november 1500 —, hadden zij geen schijn van kans.' vermoedelijk ten bewijze van de thans bestaande verzoening waren hij de plechtigheid in Oirschot de pastoors der beide betrokken kerken aanwezig.

Misschien is het interessant, nog enige personalia na te trekken van de met name genoemde heethoofden.

Willem Aerts uit Leende vinden we vermeld als deken van 1484 tot 1500.⁶

Henrick van Esch wordt vermeld als priester in de lijst der kanunniken in 1489.⁷ waarschijnlijk is hij dezelfde, die kort na 1500 vermeld staat als rentmeester van het kapittel' en die in 1480 benoemd was tot rector van het toen opgerichte beneficium van Sint Eligius, Crispinus en Crispinianus.'

Wat zijn zoon Jacob betreft, die ten tijde van deze gebeurtenissen ten huize van de deken woonde en waarschijnlijk nog in opleiding heb ik geen verdere aanknopingspunten kunnen vinden.

Willem van Petershem komt nog voor als kanunnik in een on'edateerj stuk uit de vijftiende eeuw."

Johannes Natalis is waarschijnlijk degene, die als Johannes Robillart, priester en kanunnik voorkomt in 1498 en 1503." Hij zal een zoon geweest zijn van Natalis Rohillart, die als kanunnik genoemd wordt tot 1489."

Danel van der Meyen is niet met zekerheid thuis te brengen. Pij kan een van de twee kleinzoons en naamgenoten zijn geweest van Daniel van der Ameyden, die in 1491 op zijn sterfbed het beneficium van het Sint-Barbara-altaar stichtte'', ofwel een oomzegger van hem, een zoon van zijn jongste broer, Thomas junior."

Adriaen Voss is waarschijnlijk degene, die in ons genoemd wordt als schout van Oirschot en afgevaardigde van Kempenland te Brussel en in 1522 als schepen van Oirschot.' Met Jacob Henricks van Esch hoorden deze twee tot de vooraanstaande families van Oirschot. Alle drie zijn nog jong geweest en het zou niet verwonderlijk zijn, als zij leerlingen waren van de hoogste afdeling der Latijnse school.

Poe deze oorkonde terecht is gekomen in het archief van de Heusdense abdij, is niet duidelijk. Misschien is een der kloosterlingen betrokken geweest hij de kerkelijke rechtbank. Blijkens de dorsale aantekening, vermeld bij het regest, heeft de archivaris van de abdij er indertijd ook niet goed raad mee geweten.' H. van Bavel, archivaris van de abdij van (leeswijk, die met grote eruditie en toewijding het monnikenwerk van de inventarisatie tot stand gebracht heeft, deelde de akte in bij de betrekkingen met kerkelijke overheden.

In de tekst van de oorkonde waren enkele woorden niet met zekerheid te ontcijferen. Aan het geheel van de strekking doen de hiaten echter geen afbreuk. Mj de vertaling is uitgegaan van de drie regels, die in het vorige nummer gesteld zijn. In het gedeelte echter, waar allerlei wetsbepalingen worden aangehaald, is de tekst wat ingekort, om al te veel herhalingen te vermijden en de duidelijkheid wat te bevorderen.

NOTLN:

1. Rijksarchief Is-Hertogenbosch, Archief van de Heusdense Cisterciënzerkloosters Mariënkroon en Mariëndonk, inv. nr. 47, regest nr. 1581. (In het regest staan een paar fouten.)
A.M.Frenken, Documenten betreffende de kapitels van Hilvarenbeek, Sint-Medenrode en Oirschot, Is-Hertogenbosch 195h, hlz. 132, 133 en 234 - 237.
Pronken, Pocimienten, blz. 258
1. nA. 's-Hertogenbosch, Archief kapittel van Oirschot, inv. nr. 25. :ie Pronken, Documenten, blz. 183.
Als 1, stuk nr. 29.
6. Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, deel Is-dertogenbosch 1876, blz. 365.
Schutjes, a.w., blz. 359.
8. Schutjes, a.w., blz. 366.
9. Schutjes, a.w., blz. 365
10. Pronken, Domnenten, blz. 185 en 2-15.
 1. Schutjes, a.w., hl: 306.
Schutjes, hl: 3h5.
Drenken, Documenten, blz. 125.
 1. A.M. Pronken, Genealogieën van oenigevoornamen, aan elkaar ver-
Ante Meieriische geslachten, Is-Hertogenbosch 1918, blz. 5 - 7.
Drenken, Genealogieën, hlz. 54.
H. van Bavel O.Praem., Inventaris van het archief van de Heusdense Cisterciënzerkloosters Mariënkroon en Mariëndonk, 's-Hertogenbosch 1922, deel 3, blz. 556.

Officialis 1° liensis niversis et singulis presbiteris, clericis, rotariis et tabellionibus publicis nobis subditis, ad quem seu vos nostre presentes pervenerint, salutem in Domino.

Ex insinuatione fidelis nostri Codefridi Gruvter, clerici, procuratoris officii negotiorum curie nostre coque nomine agentis nercepimus et nobis pro parte huiusmodi gravi cum querela existit significatum:

Ex ... in statutis provincialibus Coloniensibus et statutis synodalibus Lodiensibus, ad quorum observationem singuli incole et inhabitatores civitatis et diocesis Leodiensis tenentur et obligati existunt illisque subiacent, videlicet in dictis statutis provincialibus Coloniensibus inter cetera cautum sit et statutum hoc modo:

Item statuimus de hiis qui violant emunitates seu dotes et huiusmodi, violatores videlicet qui homines de emunitate et dote extraxerint vel aliquam rem abstulerint vel modo alioquin presumpserint violare, quos nos tamquam sacrilegos in hiis scriptis excommunicamus simili

modo quo diximus de incendiariis bonorum ecclesiarum, publice excommunicati denunciantur.

Et si plures fuerint vel index secularis qui huiusmodi violenciam receperit, locus in quo talis domicilium habuerit, sit inso facto interdictus. Et in loco, ubi emunitas lesa est, cessetur a divinis.

Item ad reprimendam impertinentiam presumptionis raptorum, predonum, invasorum bonorum ecclesiarum, monasteriorum et rerum ecclesiasticarum personarum, statuimus, ut quilibet locus seu parochia nostre civitatis seu provincie, ad quem seu quam insi raptores, predones et invasores pervenerint vel nreda seu spoliolum vel rapina deducta fuerit, ipso facto sit ecclesiastico suppositus interdicto et quod, chun ibi fuerit, cessetur penitus a divinis. Et si per triduum ibi steterint, licet ex tune recesserint vel ad alia loca se transtulerint vel preda seu spoliolum alias deductum fuerit, nichilominus parochia seu locus in quo triduo manserint vel ubi nreda consumpta fuerit manent per duos menses interdictus, nisi medio tempore fuerit satisfactum.

In pretactis statutis synodalibus sic contineatur et caveatur:

Cum incendiarii et effractores ecclesiarum et monasteriorum sicut ipso facto auctoritate canonum excommunicati et incendiarii aliarum rerum et honorum ecclesiarum et monasteriorum sunt tamquam sacrilegi excommunicandi, Nos ipsos incendiarios, invasores, raptores et destructores grangiarum, domorum et aliarum rerum et bonorum ecclesiarum et monasteriorum et eorum complices et sectatores in brachio narte excommunicamus et excommunicatos denunciamus et precipimus omnibus rectoribus ecclesiarum, quod saltem seniel in mense dictam canonis et nostram excommunicationis sententiam innovent et aggravent in ipsos excommunicatos candelis accensis et campanis nulsatis in speciali de quibus eislem constiterit et in generali de quibus eis non constiterit.

Et si a tempore perpetrati delicti huiusmodi malefactores non satisfecerint ecclesiis quibus dampnum intulerunt infra quindenam, huiusmodi malefactores habentes terrain et districtum communem, tunc terras et districtum statuimus esse suppositos ecclesiastico interdicto; si vero terras et districtum non habent, statuimus quod per decanum concilii vel presbyterum loci in quo huiusmodi delictum est perpetratum, dum hoc eis innotescit nor evidenciam facti vel testes idoneos quos audiendi conferimus ipsis potestatem aut fatnam publicam, denuncient iudici seu domino sub cuius districtu iidem malefactores morantur seu consistunt predictum delictum sic esse factum.

Et si dominus vel index sub quo dictus malefactor consistit vel moratur post dictam denunciationem infra quindecim dies iusticiam non fecerit de dicto malefactore, tunc demum dominum et eius iusticiam excommunicamus et excommunicatos denunciamus.

Et si ipse dominus et eius iusticia dieten excommunicationem per quindecim dies sustinerit, precipimus ex tune per singulos presbyteros districum decanatus in dictum dominum et eius iusticiam innovari et aggravari dictam excommunicationis sententiam singulis diebus dominicis et festivis candelis accensis et campanis nulsatis uxores et eorum familias extra ecclesiam

Et si ipse dominus et eius iusticia et complices dictam excommunicationis sententiam per alios quindecim dies sustinerint animo indura-

to, statuimus ex tunc ut tota terra et districtus ipsius domini sint suppositi et supponimus eosdem ecclesiastico interdicto.

Et nichilominus in locis in quibus huiusmodi violentia facta fuerit et dicti malefactores conunorantur cessetur a divinis nec resumentur organa sine mandato nostro vel officialis nostri speciali.

Item statuimus et precipimus ut ubicunque bona ecclesiarum vel ecclesiasticorum personarum mobilia fuerint violenter accenta seu imhannita per iudicem secularem et immobilia arrestata vel occupata, si hoc presbyteris loci vel decano innotuerit quibus ad hoc fidem exhibeas et adhiberi necipimus, cessetur a divinis nec restmuntur organa donec dicta bona fuerint legitime restituta et diarrestata et satisfactum fuerit de commissis sine nostro vel officialis nostri speciali mandato.

Nichilominus tamen quidam domini: Wilhelmus Arnoldi, decanus ecclesie collegiate et narchialis villa) de Oirschot, Henricus de Essche, Wilhelmus Peterssem et Johannes Natalis, presbyteri, Panel van der Teven, Adrianus Voss et Jacobus filius prefati domini Henrici de Fssch, clericus minime coniugatus, unacum suis complicibus in magna multitudine diabolico exagitati spiritu quandam canellam sancti Oclulnhi de Best infra districtus dicte vitte de Oirschot si tam consecratam et benedictam temnorc quo missa in eadem capella celebratur tumultuose irreverenter cum clamoribus et insolentiis subintrarunt ac claves eiusdem capelle et alfarum clausurarum et cistartum in eadem canellam existentium ex manibus Henrici filii Johannis de Cuvck, clerici coniugati, deservitoris matricularie eiusdem capelle, violenter ac nervim et eiusdem Henrici. abstraxerunt ac eundem Henricum animo furioso et irato ante venerabile sacramentum cucharacteristicum in eadem capella consecrata constitutum Dei timbre postposito in terram prostraverunt et cum in altera manu suarum usque ad modicam sanguinis effusionem leserunt atque hiis nalis non contenti sed ad deteriora procedentes prefatus dominus Henricus de consensu auxilio et in presentia dictorum aliorum malefactorum suorum complicum duns cistas in eadem capella existentes clausas cum quodam instrumento ferren dicto "een ploccheuter", quod predictus Jacobus de mandato prefati domini wilhelmi cuius familiaris extitit et adhuc est attulerat, violenta manu desuper percutiendo fregit et aperuit; illisque fractis ut preferfertur et apertis predicti domini, Wilhelmus decanus et Wilhelmus Peterssem ex cisdem cistis suis temcrariis factionibus ac nasa sacrilego et detestabili calices missale ornamenta ecclesiastica et nunciam ad dictam canellam spectantem privilegia et alia iura in dictis cistis reclusis et reclusa ad se recenerunt abstulerunt et asportarunt ad matricem ecclesiam videlicet nretactam ecclesiam vide de Oirschot illa ibidem retinentes et dictam capellam suis bonis et rebus violenta manu snoliarunt in offensam omninotentis Dei animarum suarum grande periculum et nretactortum statutorum transgressionem penas et censuras inihi comminatas et contentas non formidando.

Et cum, ut idem procurator officii sabiunxit, premissa sera sint et adeo ita notoria quod nulla tergiversatione nossunt occultari seu celari ac fuerint et sint desuper publica vox et fama communis ac capropter prefati malefactores sententiam excommunicationis nedum per pretacta statuta sed etiam non canones latam ipso facto incurrerint

ac fuerint et sint tales publice denunciandos et sit ciam cessandum a divinis in loco ubi pretacta violentia est commissa et aliis in locis ubi pretacta bona sic violenter accepta sunt delata iuxta tenorem dictorum statutorum, supplicavit nobis dictus procurator officii quo prius nomine, quatenus ad publicationem et observationem iurium et statutorum predictorum locum sibi in ea parte vendicatum procedere ac super premissis de remedio iuris oportuno sibi providere vellemus et dignemur nostram in ea parte officium hmporando.

Inde nos, officialis Leodiensis antedictus, qui canones et statuta predicta dum desuper requirimus publicare et exequi tenemur, volentes univogue prout habemus ministrare iustitiam et in hoc negotio rite procedere, vobis universis et singulis ac vestrum cuilibet supradictis in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena districte precipiendo mandamus quatenus si ita sit et de prenarratis excisus vobis consteterit prout per pretacta statuta constandum est videlicet per evidenciam rei et notorietatem facti cessum a divinis officialis in dicta ecclesia de Oirschot et pretacta capella de Best reditentes dictorum statutorum observetis et ah aliis abservare rachitis.

Et nichilominus citetis eosdem malefactores peremptorie coram nobis in et ad oppidum Diestensem loseen siquidem procurator nostre residentibus ad eertam diem et horren seu dies et horas competentes ad voluntatem latoris et ad valvas ecclesie pretacte de Oirschot die tunc Godefridum procuratorem fiscalem impetrandum ad videndum et nudicium per nos seu nostrum commissarium ad hoc deputandum aut deputatum summariam informationem per testes recipi et testes super pretactis excessibus examinari ac informatione huiusmodi summaria recepta quatenus per illam de pretactis excessibus ut premittitur sufficienter constiterit per nos decerni et declarari cessum a divinis officiis in pretacta ecclesie de Oirschot et capella sancti Odulphi observandum esse iuxta pretactorum statutorum tam provincialium Coloniensium quam synodalium Leodiensium tenores ac ad publicationem et executionem huiusmodi canonorum et statutorum etiamque contra dictos malefactores ad penas et eensuras in cisdem canonibus et statutis contentas secundum eorum statutorum formam et continentiam procedendum esse per nos et procedi in et super premissis fieri decerni et ordinari quod iuris dictaverit ordo vel ad allegandam causam propter quam ptamarrata fieri non debeant. Et quid in premissis ferentur nobis fideliter et liquide rescribatur.

Ceterum volumus quod copia huiusmodi litterarum nostrarum seu mandatorum valvis dicte ecclesie Oirschottensi et etiam pretacte capelle iiffiatur et affixa ibidem dimittatur in signum vore executionis premissorum ut sic non sit verisimile remanere occultum quod tam patenter sit publicatum.

Datum anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo mense septembris die septima.

N.B. liet zegel van de officiaal is verloren gegaan.

De officiaal van Luik aan alle priesters, geestelijken en medewerkers van rechtsinstellingen, die ons onderworpen zijn en aan ieder van hen

afzonderlijk aan wie deze, onze brief, in handen komt, zaligheid in de Heer.

Door een mededeling van onze getrouwe Godefridus de Gruyter, geestelijke, openbaar aanklager van onze rechtbank en in die hoedanigheid optredend, hebben wij vernomen en is ons van zijnentwege met groot leedwezen het volgende medegedeeld.

In de provinciale statuten van het aartsbisdom Keulen en in de synodale statuten van het bisdom Luik staan bepalingen, tot het onderhoud waarvan alle inwoners van de stad en het bisdom Luik verplicht zijn. Met name in de genoemde provinciale statuten van Keulen is bepaald als volgt:

Aangaande degenen die kerkelijke vrijplaatsen schenden, met name die met geweld mensen uit kerkelijke vrijplaatsen verwijderen of zaken weghalen, bepalen wij, dat wij hen bij dezen excommuniceren, zoals wij ook hebben aangekondigd betreffende degenen, die kerkelijke goederen in brand steken.

Als zij met meerderen zijn, of als een wereldlijk rechter dit geweld pleegt, ligt hun woonplaats ipso facto onder kerkelijk interdict en in de plaats waar een kerkelijke vrijplaats geschonden is, mogen geen kerkelijke diensten meer worden verricht.

Om de onbeschaamdheid van allerlei rovers van kerkelijke zaken tegen te gaan bepalen wij, dat elke plaats in ons rechtsgebied, waar dergelijke rovers of hun buit zich bevinden ipso facto onder kerkelijk interdict ligt. En als het verblijf drie dagen duurt, ook al gaan zij of hun buit daarna naar een andere plaats, dan blijft zulk een plaats twee maanden onder kerkelijk interdict, tenzij in de tussentijd het onrecht hersteld is.

In de synodale statuten van Luik wordt aldus bepaald:

Daar brandstichters en inbrekers van kerken en kloosters door de kerkelijke wetten ipso facto geëxcommuniceerd zijn en brandstichters van andere kerkelijke goederen geëxcommuniceerd dienen te worden, bepalen wij, dat wij brandstichters, overvallers, rovers en vernielers van allerlei kerkelijke goederen en hun medeplichtigen hij deze excommuniceren, en wij bevelen aan alle rectoren van kerken, dat zij dit excommunicatievonnis minstens éénmaal in de maand opnieuw zullen afkondigen bij brandende kaarsen en klokgelui..

Als het toegebrachte onrecht binnen veertien dagen niet is hersteld en de boosdoeners hebben con eigen rechtsgebied, dan bepalen wij, dat hun rechtsgebied onder kerkelijk interdict ligt.

Als zij geen eigen rechtsgebied hebben, bepalen wij, dat hun misdaad door de betreffende deken of pastoor moet worden aangegeven.

Aas de betreffende rechter binnen veertien dagen geen uitspraak heeft gedaan, moeten hij en zijn rechtsgebied geëxcommuniceerd worden.

Als deze excommunicatie veertien dagen geduurd heeft zonder resultaat moet zij door alle priesters van het betreffende dekenaat op alle zon- en feestdagen hernieuwd worden hij brandende kaarsen en klokgelui en mogen zijn vrouw en gezin niet meer in de kerk worden toegelaten.

Als deze excommunicatie daarna nog eens veertien dagen geduurd heeft zonder resultaat, dan bepalen wij, dat heel het betreffende rechtsgebied onder interdict ligt.

lovendien mogen in de plaatsen, waar een dergelijke schending gebeurd is en waar de boosdoeners verblijven, geen kerkelijke diensten meer gehouden worden.

Ook bepalen wij, dat in de plaatsen waar geroofde kerkelijke goederen naar toe gebracht zijn en waar onroerende kerkelijke goederen in beslag genomen zijn, geen kerkelijke diensten mogen worden gehouden.

Niettegenstaande deze bepalingen hebben enkele heren, namelijk willem Aarts, deken van de collegiale en parochiale kerk van Oirschot, Henriek van Essche, wilhem van Petershem en Johan Natalis, priesters, Panel van der Meyen, Adriaen Voss en Jacobus zoon van heer Henrick van Essche voornoemd, ongehuwd geestelijke, samen met hun medeplichtigen in een grote menigte en door duivelse geest gedreven, een geconsacreerde en gewijde kapel van de H. Odulphus te Best, gelegen onder het rechtsgebied van Oirschot, met veel tumult, oneerbiedigheid, geschreeuw en onbeschaamdheid overvallen op de tijd, dat in die kapel de mis werd opgedragen. Daar hebben zij de sleutels van de kapel en andere vertrekken en de kisten daarin met groot geweld uit de handen gerukt van Henrick zoon van Jan van Cuyck, een gehuwde geestelijke, die het kosterschap van deze kapel waarneemt. In hun woede en haat hebben zij Henrick vóór het hoogwaardig eucharistisch sacrament in deze geconsacreerde kapel op de grond geworpen, zonder zich te laten weerhouden door vrees voor God, waarbij zij hem tot bloedens toe aan een hand gewond hebben; met deze wandaad niet tevreden, gingen zij nog verder in hun opzet. Met instemming en hulp van zijn daarbij tegenwoordige medeplichtigen brak de genoemde heer llenrick twee kisten in die kapel met geweld open door middel van een ploegkouter, dat Jacobus in opdracht van heer willem Aarts, bij wie hij in huis woont, had meegebracht. Nadat deze waren opengebrouken, namen de heren, deken wilhem en wilhem van Petershem, daaruit in heiligschennende en verachtelijke samenzwering de kelken, het missaal, de kerkelijke paramenten, het geld, de privileges en rechtsdocumenten van deze kapel, die in deze kisten waren opgesloten, in beslag en brachten ze naar de moederkerk, namelijk de kerk van Oirschot, waar zij ze nog in bewaring houden. Lo beroofden zij deze kapel met geweld van haar bezittingen, waardoor zij de almachtige God beledigden, hun zieleheil in groot gevaar brachten en de aangehaalde statuten overtraden, zonder zich te bekommeren om de kerkelijke straffen, waarmee zij daar bedreigd worden.

Loals onze openbare aanklager verzekert, is dit alles waar en zodanig bekend, dat het niet te verheimelijken valt, en wordt er algemeen in het publiek over gesproken, zodat deze boosdoeners niet alleen door de plaatselijke maar ook door de algemene kerkelijke wet de ^{excommunicatie} ~~excommunicatie~~ ingelopen en aangeklaagd moeten worden en zodat ook de kerkelijke diensten gestaakt moeten worden in de plaats, waar dit geweld gepleegd is, en in de plaats, waar deze goederen met geweld naar toe gebracht zijn.

Daarom heeft onze openbare aanklager ons verzocht hem machtiging te verlenen, om over te gaan tot publikatie van het voorgaande en om maatregelen te treffen tot herstel van het onrecht.

Derhalve bevelen wij, officiaal van Luik, ter uitvoering van de kerkelijke wetten, aan IJ allen uit kracht van gehoorzaamheid en onder

straffe van excommunicatie, om de kerkelijke diensten te staken en te doen staken in de kerk van Oirschot en de kapel van Best. Bovendien zult gij deze boosdoeners uitdrukkelijk dagvaarden voor ons op onze zitting in de stad Dicst, de plaats namelijk van on:e hulprechtbank, op een bepaalde dag en uur, zoals door de brenger van deze brief aan de kerkdeur van Oirschot zal worden genubliceerd, om daar ten overstaan van aanklager Godefridus met getuigen gehoord te worden door ons of onze daartoe aangewezen commissaris. Als na het onderzoek de feiten voldoende vaststaan, :al worden be-
 list of de staking van de kerkelijke diensten in de kerk van Oirschot en de kapel van Best moet worden gecontinueerd en of - en zo ja, welke - straf aan de overtreders moet worden opgelegd. liet vonnis zal ons getrouw en duidelijk schriftelijk worden medegedeeld. Overigens verlangen wij, dat een kopie van dit bevelschrift aan de kerkdeuren van Oirschot en Best zal worden aangeslagen en daar zal blijven hangen als teken van uitvoering van het hiervoor genoemde, opdat het door deze duidelijke publikatie aan iedereenbekend zou zijn.
 Gegeven in het jaar veertienhonderd zeven en negentig na de geboorte van Christus op de zevende dag van de maand september.

MEDEDELING:

" 'n Brood is (linnen stoeten)"

Het P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde te Amsterdam, heeft ons attent gemaakt op de publikatie van de dialectkundige studie:

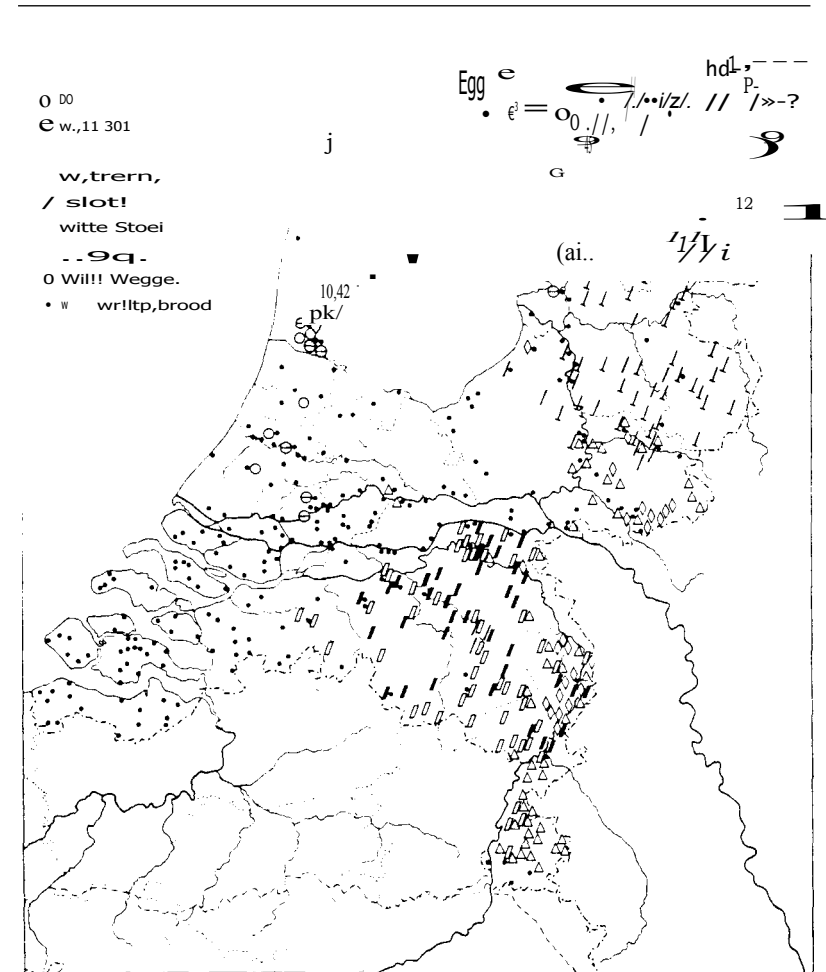
" 'n Brood is ginnen stoeten"

Taalgeografisch onderzoek naar broodnamen in Nederland, door Jozien Jobse-van Putten. liet boek bevat 167 blz. met 9 kaarten. De prijs bedraagt f 15,- (incl. verzendkosten in Nederland) en is rechtstreeks te bestellen bij het P.J. Meertens-Instituut, postbus 19888, 1000 Amsterdam (tel. 020 - 23 46 98).

Hierna volgt een korte samenvatting van het boek en een kaartje waarop de verspreiding van de Nederlandse dialectnamen voor een "wit tarwebrood" te zien is.

BROODNAMEN IN NEDERLAND

Stoet, mik, wegge of bol waren vroeger heel gebruikelijke broodnamen, die elk in een andere streek van Nederland voorkamen. lo heette bijvoorbeeld een wit tarwebrood in Friesland een hol of een witte hol, in de noordoostelijke provincies een stoet of een witte stoet; in Noord-Brabant werd deze broodsoort een (witte) mik en langs de zuidoostelijke grens een (witte) wegge genoemd; in de rest van Nederland, met name dus in het mesten, was een wit(tehrood) de meest gangbare term. Bij deze regionale verschillen in de hroodnamcn deed de vorm,

waarin het brood gebakken was, meestal niet ter zake; een hol bijvoorbeeld was in Friesland bijna altijd langwerpig en niet rond van vorm.

Naar deze regionale verschillen in de broodnamen heeft Jozien Jobse-van Putten een taalkundig onderzoek ingesteld, dat in december 1980 verschenen is onder de titel: 'N BROOD IS GINNEN STOFFEN. De titel

van het boek is veelzeggend. Tot kort voor het midden van deze eeuw betekende een brood in het noorden, oosten en zuiden van Nederland namelijk alleen maar een roggebrood, doordat men daar tot die tijd op gewone, doorweekse dagen vooral roggebrood at. Alle andere broodsoorten waren bijzonder; men at ze vaak alleen op zon- en feestdagen. Deze bijzondere broodsoorten droegen in de dialecten ook een speciale naam: geen brood, maar bol, mik, stoet (ook wel stoeten) of wegge. Een krentebrood werd dus in Friesland een krentebol, in Noord-Brabant een krentemik, elders een krentestoet of een krentewegge genoemd, en een wittebrood heette in het ene gebied een witte mik, in het andere een witte wegge, enz.

In plaats van stoeten had er in de titel van de studie ook een brood is geen hol, mik of wegge kunnen staan, want in de bovengenoemde dialecten hield men overal het onderscheid aan tussen de naam voor roggebrood aan de ene kant en de namen voor alle andere broodsoorten aan de andere kant. In het westen van Nederland waar men vroeger vrijwel alleen brood uit tarwe at, bestond de bovengenoemde tweedeling in de namen van de verschillende broodsoorten niet. Eén van de uitkomsten van het onderzoek is dus de stelling, dat de oorzaak van het bestaan van regionale broodnamen gezocht moet worden in de vroegere broodconsumptie. Nou het roggebroodverbruik de afgelopen jaren is verminderd, is de basis onder deze verschillende dialectnamen min of meer weggefallen. Onder meer om die reden zien we nu de grote regionale verscheidenheid die vroeger in de broodnamen bestond, de laatste tijd sterk afnemen. Jonge mensen hanteren de dialectwoorden voor de broodsoorten al bijna niet meer en ook oudere mensen bedienen zich er steeds minder van. Meer en meer ziet men tegenwoordig overal hetzelfde woord voor een broodshort gebruiken.

Behalve de hierboven besproken tegenstelling in de dialecten van het noorden, oosten en zuiden van Nederland enerzijds en die van het westen anderzijds bleken er nog meer regionale verschillen in de Nederlandse broodnamen te bestaan. Voor de verklaring daarvan werd gebruik gemaakt van dialectwoordenhoeken, citaten uit werken uit vorige eeuwen, taalkundige bronnen en andere wetenschappelijke literatuur.

CAFE - BISTRO
RESTAURANT

de zwaan *

pittoresque gelegen aan de Markt met ruime parkeergelegenheid

Markt 4 - Oirschot

* à la carte-restaurant met Franse keuken

Telefoon 04997 - 1312

* onze bar, café en restaurant zijn bekend om hun oud-Brabantse sfeer

* gespecialiseerd in bruiloften, recepties en diners

C **AMPINIA**

DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKARCHIVARIAAT

NOORD-KEMPENLAND

INHOUD

Copyright: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

Toestemming tot overname van artikelen of gedeelten daaruit dient U schriftelijk aan te vragen bij de redactie.

Redactie: H. Mijland, streekarchivaris
J. Suijkerbuijk, assistent-archivaris

Redactie-adres: Torenstraat 1, 5688 AM Oirschot
Postadres: Postbus144, 5688 ZJ Oirschot
Tel. 04997 - 5245

De auteurs van de gesigneerde artikelen zijn verantwoordelijk voor de inhoud daarvan. De niet-gesigneerde artikelen zijn samengesteld door de medewerkers van het streekarchivariaat.

Lay-out en typewerk: C. Aarts-Keesom

Offset: H. Tempelaars

- I. Historische gegevens over de Sint-Lambertus parochie en de Mariakapel te Meerveldhoven (slot)
door A. van Run
- II. De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem
(vervolg)
- III. Stamlijsten van Van Overbee(c)k
door N. van Cuijk
- IV. Bestse toponiemen
- V. De Merode's in Oirschot, 1410 - 1672
door J. Lijten
- VI. Brandreglement Oerle-Meerveldhoven, anno 1754
- VII. OirschotsKarmel 50 jaar
door Toke van de Ven-Lommers

De prijs voor een abonnement bedraagt f 16,-- per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op postgirorekening 10.69.032 van de gemeente Oirschot onder vermelding van: Campinia.

De prijs van losse nummers is f 4,-- per stuk. Ook nummers van afgesloten jaargangen zijn in beperkte aantallen voorradig. Een jaargang begint op 1 april.

Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld voor het begin van het nieuwe kalenderjaar, wordt het abonnement automatisch verlengd.

HISTORISCHE GEGEVENS OVER DE SINT-LAMBERTUS-PAROCHIE EN DE MARIA-KAPEL TE MEERVELDHOVEN

door A. van Run
(slot)

BIJLAGE I.

Oerle-Meerveldhoven R 9. fol. 204v/206r.

Volgd alhier de opgaaf door Rooms pastoor en kerkmeesters van Meerveldhoven aan Gemeente bestuur aldaar overgegeven, om te strekken tot voldoening aan de publ. vand departementaal bestuur van Brabant in dato 26 Juny 1804 luiden als volgd.

Junij 1804

Den kerkenraad der roomse gemeente van Meerveldhoven.
Aan het gemeentebestuur aldaar.

Burgers,

Om te voldoen aan de publ. van het Departementaal bestuur van den 26 Junij 180.1 hebben wij de eer UE. op te geeven

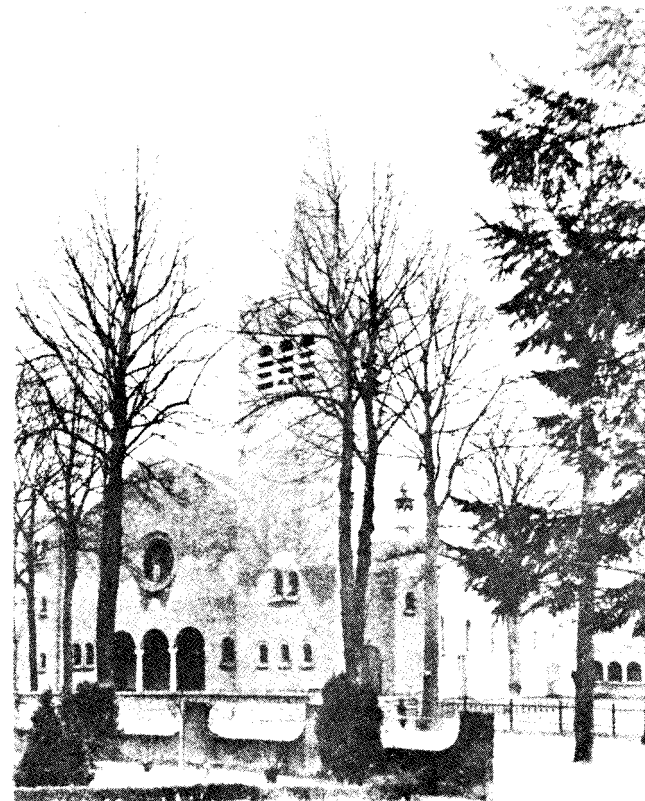
1e dat de roomse gemeente alhier in den jaren 1795 hebbende een kerk-schuurken tot uitoeffening van hunnen godsdienst, op welken tijd de volksstem plaats greep, waarvan er eenige gebruikt gemaakt hebben, en het parochiekerkien en kloktorentien, dat in verval was staande zonder glazen en floer, zonder oit gebrulikt te worden en zonder iemands opzicht, ja zonder oit gebrilikt te zijn tot den kerkdienst van de gereformeerde religie, tegen den wil van pastoor en kerkmeesters verzogt, en het provisioneele gebruik vant kerkien en kloktorentien van de provisioneele renrepresentanten vant volk van Bataafs Brahand is geadjudiceerd tot uitoeffening van de godsdienst naar noijt door naasting ons den eigendom vant zelve is toegckent aan het welk nochtans tot reparatie besteed is circa vijf hondert guldens, waar van noch te hetaalen is hondcrt guldens, melk kerkien g:00telijks beschadigt is door den bind en door de schudding en bevant. luiden der klokken, driigde in te storten, uijt welke xreese het volk diverse kecren het kerkien zijn uijtgeetugt en wij genoodzaakt geweest het kerkien te verlaten. doort onvermogen wande parochie (bestaande uit circa 160 communicanten) tot instaedstelling daar en boven dat het ons maar provisioneel gebruik was toegekend, also zonder plaats zijnde tot uijt-effening van den godsdienst, vermits het oude kerkschuurken was afgebrooken, uijt noodzakelijkheid met eenige liberale giften van particulieren een kerkschuur in de jaarc 1803 op de plaats van ons lieve vrouw in den eijk aan ons vergunt en den 40e penning van betaald 10.6, begonnen te bouwen tot het welk daarenboven genegotieerd is circa 900 guldens en nog een weijnig staat bezwaard te worden.

- 2e dat de gecombineerde gemeentens Meerveldhoven en Zelst een pastoors woning hebben gelegen te Zeelst gelijk blijkt in de ongaav van dezelve gemeente.
- 3e dat in den jaare 1760 en 1793 de gecombineerde gemeentens betaald hebben aan 20e penning gelijk blijkt in d'opgaav van Zeelst.
- 4e dat wat betreft de andere gevraagde opgaven bij gemelde publicatie vervat de roomsche gemeente van Meerveldhoven geene goederen bezit tot speciaal onderhoud van de roomsche gemeente zoude verstrekken, mitsgaders ook niet eenigen inwooning voor haargin koster, veel min eenigen fons waar uijt haare kerkelijke beampten worden betaald, waar ontrent wij vertrouwen dat het billijk regt van gelijkheid over alle kerkgenoodschappen in het algemeen eens moge worden geapliceerd.

Wij vermeenen aan UE. intensie voldaan te hebben, en bevoelen UE. in godes heilige protectie.

Den kerkenraad voornocmpt

waare geteekend Andreas van de Weijer deservitor
en caplaan van Meerveldhoven en
Zeelst.
Willem van den Berg kerkmeester.
Jan Louwers kerkmeester.

Afb. 15
De tweede kerk van
Meerveldhoven

BIJLAGE II.

Bisschoppelijk archief, Den Bosch, map Meerveldhoven

Antonius van Alphen, Vicaris Generael. Anostoliek
van het Bisdom van 's Bosch,

Aen de Roomsche Catholieke ingesetenen van Zeeist en Meerveldhoven,
zaligheid in den Heere!

Daer zedert veele jaeren een gedurig misverstand en oneenigheden hebben plaets gehad tussen de Roomsche ingesetenen van Zeelst en Meerveldhoven, en het genoegsaem hij de ondervindingc is gebleken, dat voornoemde oneenigheden veelal zijn voortgevloeyd uyt een gemeen bestuur en gemene casse, uyt welke de respectieve kerken van Zeelst en Meerveldhoven, so als den godtsdienst in dezelve, tot nu toe zijn onderhouden geworden, hebben wij alles aangewend om meergemelde oneenigheden bij te leggen voort tegenwoordige, en bedagt geweest op middelen, om de zelve voor te komen voor het toekomende.

Om dit heylsaem oogwit te bereyken en voorschreve oneenigheden in hoeren oorspronck te voorkomen, hebben wil vermeent geen geschikteren middel daer gestelt te kunnen worden, dan wel daer te stellen een reglement, waarbij de diensten in ider der kerke benaelt worde, en aen de geene, welke tot de respectieve kerken behoren, werd overgelaeten den last en sorg voor de kerke, tot welke sij behoren, en het onderhoud van den godtsdienst in dezelve.

Ziet hier een dusdanig reglement, het geene wij bij dese vast stellen als eenen regel voort toekomende.

Artikel 1

Den pastoor sal, so als tot hier toe gewoonlijk is geweest, blijven genieten de helft van het gelde voor het Beeld van onse Lieve vrouw doort jaer word geoffert.

Artikel 2

De resterende helft van voorgemelden offer, het communicantengeld, de provenuen van banken stoelen der beyde kerken, sulle alle in een gesmolten worden. (in margine: dese artikel 2 heeft verandering ondergaen waer van de blijken op de pastorij van Zeist)

Artikel 3

Uyt dese in een gesmolten penningen sulle iaerlijks hetaelt worden de competentie van den Pastoor, sijne dorps lasten en de tafel van den capelaen.

Artikel 4

Het geene uyt de in een gesmolte penningen, waer van Art.2, naer aftrek der uytgave, waer van Art.3, sal bevonden worden overig te wesen, zal tussen de respectieve gemeentens verdeelt worden, so als ook door de zelve gemeentens gesunpleert sal worden, wanneer de in een gesmolte penningen, waervan Art.2, niet toereykende zoude zijn tot goedmakinge der uytgaven, waervan Art.3 is gemeld.

Artikel 5

Het geene uyt de in een gesmolte penningen, naer aftrek van meergemelde lasten, sal bevonden worden over te schieten, sal voor vier vijfde aen Zeelst, en voor een vijfde aen die van Meerveldhoven komen, en de zelve proportie zulle gemelde gemeentens suppleren, wanneer de in een ge-

smolte penningen niet toereykende zoude zijn tot goedmakinge der costen onder Art.3 opgegeve.

Artikel 6

Insgelijks sulle de jaerlijkse penningen der hure van de nastoreele woning, naer aftrek der lasten en reparatien, in de zelve proportie van vier tot een, tussen de respectieve gemeentens van Zeelst en Meerveldhoven verdeelt worden, so als sij mede in de zelve proportie sulle gehouden zijn tot de gewone en buytengewone reparatien te concurreren.

Artikel 7

In de zelve proportie zulle de schulden, gesamentlijk gemaekt, verdeelt worden, van welke Zeelst vier vijfde en Meerveldhoven een vijfde sal draegen.

Artikel 8

Den capellaen sal als van voren sijnen gewoonelijken omgang behouden.

Artikel 9

Tot onderhoud der respectieve kerken en het geene tot den godtsdienst nodig is, sal aen ider kerke verblijven, het geene met de schaal word gecollecteert, so als het was het geene bij sterfgevallen of anders word geoffert. (in margine: dese artikel negen heeft mede verandering ondergaen zo als blijke sal uyt de pampieren op de pastorij berustende)

Artikel 10

Wat de kerkelijke diensten betreft, er sulle voortaan door geheel het jaer op de woensdagen en saturdayn twee diensten geschiede te Meerveldhoven.

Artikel 11

Om een waere devotie aen te queeken tot de Alderhijligste Maget en Moeder godts Maria, zullen op alle de feestdaegen van de Alderhijligste Maget, te vieren als den Sondag, te Meerveldhoven twee diensten geschieden, met het Lof.

Artikel 12

Onder de octaven van de Hemelvaerd en geboorte van de Alderhijligste Maget sulle daegelijks te Meerveldhoven twee diensten verrigt worden.

Artikel 13

Op de Sondag onder de twee voorgemelde octaven, sal den eersten dienst tot Zeelst en de twee andere, met het Lof, te Meerveldhoven verrigt worden.

Artikel 14

Op den feestdag van Onse Lieve vrouw presentatie sal te Meerveldhoven eenen dienst geschieden.

Artikel 15

Op den feestdag van Onse Lieve vrouw Visitatie, zijnde den dag, op welke men gelooft het mirakuleus heelt te zijn gevonden, zulle te Meerveldhoven twee diensten geschiede.

Artikel 16

Insgelijks op de feestdaegen der kerkweydinge en van den patroon der kerke van Meerveldhoven sullen aldaer twee diensten verrigt worden met het Lof.

Artikel 17

Donderdags, Vrijdags en Saturdayn in de goede week sulle alle de diensten te Zeelst verrigt worden.

Artikel 18

Saturdags voor pinxtere twee diensten, met liet wijden der vonte, tot Meervelthoven.

Artikel 19

Op den tweeden pinxteren dag twee diensten tot Meervelthoven.

Artikel 20

Alle de lijkdiensten, so van grote als kleyne lijken, zulle verrigt worden in de kerke, waer toe de overledene respectivelijk behoren.

Artikel 21

Op alle de eerste Sondagen der :slaenden het Lof tot Meervelthoven.

Artikel 22

In den vasten drijmael Meditatie tot Zeelst, en drijmael tot Meervelthoven na middag,

Artikel 23

Wanneer er tot leelst maer eenen dienst doenden Heer zig zoude bevinden, sal er tot Meerveldhoven op de woensdagen en saturdayen maer eenen dienst zijn, en den derden Sondag of kerkdag de Hoogmisse.

Artikel 24

Om de gelovige, so grote als klcvne, niet af te trekken van de goddelijke diensten, en de so hoog nodige instructie, onderwijs en catechismus, sal gedurende den dienst, lof en catechismus te Zeelst de kerke te Meervelthoven gesloten blijven.

Artikel 25

Ook zulle pastoor en capellaen sorgvuldig waeken, dat cene orregte en waerc devotie voor de Moeder godts niet verandare of occasie geve tot ongeoorloofde onteeringen van de ;'.ondagen en feestdagen.

Artikel 26

Ook zulle Pastoor en kerkmeesters exacte aantekeningen houden van alle ontfangst en uytgave voor en ten behoeve der resactive kerken, en daar van jaerlijks doen, op eenen 'Dei celden dag, exacte rekeninge en bewilse.

Artikel

Wanneer onverhoopt eenir verschil :oude ontstaen over een of ander, sal genoemd vereehil seffens nen den vicaris penerael apostoliek in der tcyde der bcslissinge voorgedraegen worden, nen wiens uyt sprack eig partijen seffens moeten onderwerpen.

Aldus voorgoiesen en aengcnomen van de ondergetekende kerkmeesters van Zeelst en Meervelthoven

w.g. Jan Louwers
Joh. van Rooii
bl. Krooij mans

den 11 december 1803

And. van de Wever loco pastor van Zeelst en Meerevelthoven.

BIJLAGE III.

Pastors en kapelaans van Meerveldhoven na 1859

Pastors:

1859	1872	Adrianus van Sleeuwen
1872	1899	Petrus van Schendel
1899	1902	Jacobus Pompen
1902	1915	Augustinus Henricus Maria Goossens
1915	1922	Leonardus Everardus Verhoysen
1922	1936	Josephus Jacobus van Laarhoven
1936	1967	Martinus van de Ven
1967	1970	A. van Heijningen
1970		P. Rijken
1970		- heden B.H.J. van de Sande

Kapelaans:

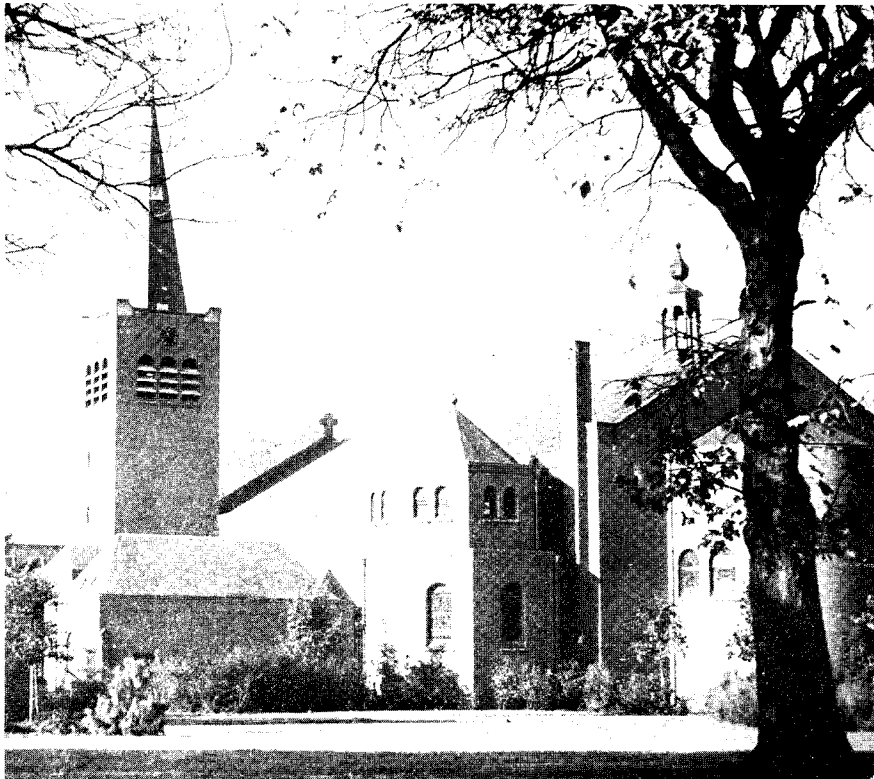
1885 - 1890	Adrianus Timmermans
1890 - 1894	Matheus Jacobus Arntz
1894 - 1897	Bernardus Verbakel
1897 - 1899	Cornelius Zijlmans
1935 - 1945	Wilhelmus Franciscus Bennenbroek
1945 - 1950	W. van den Hurk
1950 - 1956	Th. Geurts
1956 - 1959	P. Heeswijk
1959 - 1964	Antonius van Genugten
1964 - 1975	Marinus Meijers

BIJLAGE IV.

Kerkmeesters van Meerveldhoven

1762		Adam Biesen
1796 - 1825		Jan Louwers
1804 - 1825		Willem van den Berg
1859 - 1881		Johannes Baselmans
1859 - 1889		Johannes H. Louwers
1882 - 1933		Johannes Baselmans, neef van de eerstgenoemde J. Baselmans
1889 - 1895		Jacobus van der Paren
1895 - 1910		Paulus van der Paren
1910 - 1936		Adrianus Josephus Joannes Casteleijns
1910 - 1954		Henricus Theodorus van der Meeren
1910 - 1931		Johannes Lodewijks
1931 - 1963		Judocus van Kemenade
1933 - 1943		Hubertus Maria Spoomans
1936 - 1940		Johannes van Nuenen
1940 - 1969		Wilhelmus van Nuenen
1943 - 1975		Arnoud Spoomans
1951 - 1967		Thomas Groenen
1963 - 1977		Paulus van Kemenade
1968 - 1972		Mevr. A. Hendriks-Buiting
1968 - 1970		M. Meijers

1969	1976	H. Paping
1969	1970	Mej. E. Bijnen
1970	1976	J. Baartmans
1970	- 1976	A. van de Berg
1970	- 1977	C. Wagemans
1972	- 1976	Mevr. van de Vliet-Kneepkens
1975	- 1977	Mevr. van de Maden-Vester
1975	- 1976	P. Schampers
1976	1977	M. Dillen

Afb. 16

II. DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DINGBANK ZEELST-VELDHOVEN-
BLAARTHEM

(uit: Rechterlijk Archief Veldhoven, inv. nr. 9)

(vervolg)

658. 16-8-1618 blz. 342/1
Jan Joris belooft aan Wouter Corstiaens op Maria Lichtmis 1624 te betalen de som van 100 gulden, tegen een jaarrente van 6)%. Hiermee vervalt een eerder gedane belofte van Jan Joris om aan Wouter Corstiaens 50 gulden te betalen.
Schepenen: Michiel Nijssen en Frans Henricx
659. Strijp 25-8-1618 blz. 342/2
Hendrik Corstaens heeft aan Peter Henricx voor zes jaar verpacht een akker, genaamd de Langenecker, gelegen in Strijp, groot 12 lopensaat (belendende percelen: Dierick van Gelove, Hans Willem Vreyssen, ioffr. Veldeken, Meus Willems).
Schepenen: Michiel Paulus en Adriaen Janssen
660. 25-8-1618 blz. 343/1
Peeter Henricx heeft aan Hendrick Corstaens 60 gulden betaald voor het pachten van bovengenoemde akker.
Schepenen: Michiel Paulus en Adriaen Janssen
661. Ze. 28-9-1618 blz. 343/2
Lambert, zoon van Adriaen Frans Maes, verklaart dat hij afstand doet van zijn aandeel in de Molenecker, gelegen in Zeelst (belendende percelen: de erfgenamen van Henrick Geerits, mr. Peeter. Steymans, lenecker, Dierick Laureyssen) en van zijn recht op een erfrente van 171 lopen rogge in Wintelre, ten behoeve van Seger Henricx, Lysken, de weduwe van Jan Anthonis, Adam Janssen en. Joris Janssen. Lambert ver- klaart tevens dat hij voor hetgeen hij afstaat een voldoende financi- ele tegemoetkoming heeft ontvangen.
Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaen Janssen
662. 29-2-1618 blz. 344/1
Goort Adriaens belooft aan Lijs Peters te betalen de som van 21 gulden en 10 stuivers op de feestdag van St. Jacobus a.s.. Mocht Lijsken het eerder nodig hebben, dan zal Goort het eerder betalen.
Schepenen: Jan Niclaessen en Jan Joosten
- 663.a 8-10-1618 blz. 344/2
Henrick Aert Francen maakt een rekening op van alle inkomsten uit de onroerende goederen en de verkoop van goederen en van de uitgaven, welke hij heeft gedaan voor de minderjarige kinderen van Frans Aert Francen, bij de afwikkeling van de erfenis.
Schepenen: Michiel Nijssen en Frans Henricx

Getuigen: Jan Francen, Peeter Pecterszoon, als voogden van de minderjarige kinderen en Laureys Henricx, oom van de kinderen.

In presentie van de secretaris en schepenen Michiel Pauwels.

663.b 8-2-1619 blz. 348/1

Na het opmaken van bovengenoemde rekening heeft Henrick Aertszoon nog een aantal geldsommen ontvangen en uitgegeven. In totaal blijft er ten slotte 109 gulden, 3 stuivers en 1 oort ter verdeling over.

Schepenen: Michiel Nijssen en Frans Henricx

664. 1-10-1618 blz. 349/1

Ida, weduwe van Goyaert Henricx, vergezeld van haar voogden Jan Janssen van Lierop en Peter Huybrechts, belooft te betalen aan Peter Wouters met Pasen 1619 de som van 40 gulden, waarmee een lening wordt afgelost. Mocht Ida niet aan deze belofte kunnen voldoen dan krijgt Peeter Wouters hiervoor in de plaats het vruchtgebruik van één loopensaat land, gelegen in Zeelst (belendende percelen: Adriaen Janssen en Hap Iwens), totdat de som is betaald.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilhorts

665. 1-10-1618 blz. 349/2

Hendrick Jan Wouters en zijn voogd Segeren Henrichs verklaren ontvangen te hebben van Ida, weduwe van Goyaert Hendricx de som van 25 gulden die Goyaert Henricxs hem nagelaten heeft.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilhorts
(zie nr. 653)

666. Bl. 4-10-1618 blz. 349/3

Hendrick Thomas, alias Vlasbloem, heeft overgedragen aan Willem Janssen van den Boom een afgegraven turfveld, gelegen in St.-Lambrechts te Blaarthem (belendende percelen: Bartel Henricx vande Waerden, de Clarissen uit 's-Hertogenbosch, Gijsbrecht Janssen en Willem Wouters alias Grassen). Hendrick had dit veld eertijds van Philips Janssen overgenomen.

Schepenen: Willem Huybrechts en Hendrick Emmers

667. 14-10-1618 blz. 350/1

Jan Aert Matheussen en Peter Jan Aertszoon beloven ieder voor zich aan Cornelis Ariaens van Gils te betalen op Maria Lichtmis 1621 de som van 15 gulden, tegen een jaarrente van 61°. Door deze belofte vervalt een eerdere belofte dat ze ieder 50 gulden moesten betalen.

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

668. 14-10-1618 blz. 55¹/1

Jan Willems belooft te betalen aan Cornelis Ariens op Maria lichtmis 1621 de som van 150 gulden tegen een jaarrente van 64°. Hiermee vervallen alle voorgaande beloften onder voorwaarde, dat Jan Willems belooft zijn broer te onderhouden als ware het zijn eigen zoon. Komt hij

aan deze voorwaarde niet tegemoet, dan kan Cornelis van Jan Willems eisen, dat hij de 25 gulden afstaat die zijn vrouw ten deel zijn gevallen van haar zuster Marike.

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters
Kanttekening: aan deze belofte is voldaan op 5-2-1623.

669.a Bl. 28-11-1618 blz. 351/2

Bartel Henricx vande Waerden heeft middels een ruiling overgedragen aan Lijbrecht Henricx een akker, gelegen in de parochie St.-Lambrechts te Blaarthem, groot bijna twee loopensaat (belendende percelen: Lijbrecht Henricx, jr. Reiner Surmont).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilhorts

669.b Bl. 28-11-1618 blz. 352/3

Lijbrecht Henricx heeft middels een ruiling overgedragen aan Bartel Henricx vande Waerden een akker, gelegen in de parochie St.-Lambrechts te Blaarthem, groot bijna twee loopensaat (belendende percelen: Lijbrecht Henricx, Bartel Henricx vande Waerden en jr. Reiner Surmont).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilhorts

670. 28-11-1618 blz. 352/1

Hans Willem Vreyssen belooft te betalen aan Dierick Jan Mercelis op Kerstmis 1621 de som van 150 gulden, tegen een jaarrente van 64%. De eerste vervaldag is op Kerstmis 1619.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

671. Zo.Ve. 11-9-1618 blz. 353/1

Joris Henricx bekrachtigt middels deze verklaring, mede namens zijn vrouw Lijsken, de transportakte d.d. 28-5-1596, waarbij de weduwe Maeriken Luycas Corstiaens aan Jan Wouters een perceel land, gelegen in Zonderwijk, ter plaatse genaamd de Heersse, heeft verkocht.

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

672. Zo.Ve. 10-9-1618 blz. 353/2

Jan Aerts, Frans Hendricx en Henrick Goyaerts van Eyndhoven hebben overgedragen aan Jan Anthonis hun aandeel in een groesveld, gelegen in Zonderwijk, genaamd op de Dommel (belendende percelen: Jan Janssen, kinderen van Laureys Evaerts, Thomas Henricx, jr. Codevaert van Eyck)

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

673. 29-9-1618 blz. 35¹/₁

Jan Govaerts belooft te betalen op Bamis 1619 (St. Bavo, 1 oktober) aan Jenneke Pauwels Tyssen de som van 32 gulden, tegen een rente van 61%.

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

674. Ze. 11-9-1618 blz. 354/2

Joost Marcelis legateert aan Joost Janssen en Segeren Henricx, provi-

soren van de Tafel van de Heilige Geest te Zeelst, de som van 50 gulden, om deze te beleggen. De rente mogen zij verdelen onder de geestelijken of andere personen, die daarvoor in aanmerking komen. Mochten zij geen prijs stellen op dat geld, dan kan het verdeeld worden onder de armen van Zeelst.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

675. Zo.Ve. 25-6-1618 blz. 356/1

Tieleman Jacobs heeft aan zijn zoon Jacob Tielemans overgedragen een akker genaamd de Cars (?), gelegen in Zonderwijk (belendende percelen: Jacob Tielemans zelf, Rut Rutten). Aan de heer van Postel moet hiervoor jaarlijks een cijns betaald worden.

Schepenen: Michiel Dionijssen en Frans Henricx

676.a Ze. 17-12-1618 blz. 356/2

Jan Peeters heeft overgedragen aan Geraerden Aertsson een bocht, genaamd Aan 't Thooreven, gelegen in Zeelst (belendende percelen: weduwe Elen Thonis, Henric Janssen, Henric Symons, Geert Aerts).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

676.b Ze. 17-12-1618 blz. 357/1

Geraerden Aertsson belooft **aan** Jan Peeters te betalen de som van 162 gulden voor het voornoemde perceel en nog anderhalve el fijn linnen.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

677. 16-11-1618 blz. 357/2

Jan Jan Hanssen belooft Jannen Peeters schadeloos te stellen voor alle eventuele lasten die nog zouden kunnen voortkomen uit de goederen die Jannen Peeters heeft gekocht van de erfgenamen van Lenaert Peeter Happen en die betaald zouden moeten worden aan Peerken, vrouw van Aert Jorissen van Oerle, dochter van Lenaert Peeter Happen.

Schepenen: Michiel Dionijssen en Peeter Wouters

678. 16-11-1618 blz. 358/1

Dierick Janssen van Arle belooft Jan Jan Hanssen vrij van lasten te houden, die voortkomen uit **de** belofte die hij aan Jan Peeters heeft gedaan inzake de koop van goederen van Lenaert Peeter Happen, op voorwaarde, dat Aert Jans belooft Dierick Janssen (zijn broer) vrij van lasten te houden.

Schepenen: Michiel Dionijssen en Peeter Wouters

679. 30-12-1618 blz. 358/2

Jan Janssen verklaart ontvangen te hebben uit handen van Thonis Anthonis de som van 17 gulden en 7 stuivers, zijnde een betaling van een nog openstaande rekening van oorspronkelijk 6 gulden. Jan belooft verder geen aanspraken meer te maken op geld of goederen van Thonis Anthonis en hij bedankt hem voor de goede betaling.

Schepenen: Michiel Dionijssen en Peeter Wouters

680.a Zo.Ve. 4-1-1619 blz. 359/1

Willem Peeters enerzijds en Servaes Hendricx, echtgenoot van Jenneke, en Hendrick Evaerts, echtgenoot van Berbel, dochters van Willem Peeters, anderzijds, zijn een boedelscheiding overeengekomen van de goederen die Willem bezit in Zonderwijk aan de Heyberch. Willem zelf behoudt het huis en erf; vervolgens: een halve dries, in noordelijke richting van het huis gelegen (belendende percelen: Jan Janssen en het perceel waar het van afgescheiden is); een halve akker (belendende percelen: Peeter Aertsson, Cornelis Jacons en het Perceel waar het van afgescheiden is); de helft van een akker genaamd de Bocht (belendende percelen: de kinderen van Henrick Pauwels Mathijssen, Jan Henricx, de kinderen van Jacop Gerits en het gedeelte waar het van afgescheiden is); een halve dries, gelegen in noordelijke richting (belendende percelen: Henrick Willems, de wech en het gedeelte waar het van afgescheiden is).

Schepenen: Michiel Dionijssen en Peeter Wouters

680.b Zo.Ve. 4-1-1619 blz. 360/1

Bij dezelfde verdeling is het volgende ten deel gevallen aan **Servaes Hendricx en Henrick Evaerts: de houtopstand; een halve dries, noord- waarts** gelegen van het huis (belendende percelen: Jan Henricx en het gedeelte waar het van afgescheiden is); een halve akker zuidwaarts gelegen (belendende percelen: Henrick Janssen, Nelis Jacops en het **ge- deelte** waar het van afgescheiden is); een dries en een **bochtje zuid- waarts** gelegen (belendende percelen: Peeter Aerts, de wech, **Goyaert Adams, en het gedeelte waar het van afgescheiden is); een halve akker zuidwaarts** gelegen (belendende percelen: kinderen **van** Henrick Pauwels, kinderen van Aert Janssen, Jan Henricx, het gedeelte waar het **van af- gescheiden** is); een groesvelt genaamd het Hamervelt **(belendende perce- len: Korstiaen Vreyssen, kinderen van Jacop Gerits, de kerck van Pos- tel, Nelis Jacops).**

Schepenen: Michiel Dionijssen en **Peeter Wouters**

680.c Zo.Ve. 4-1-1619 blz. 362/1

Willem Peeters en Servaes Henricx hebben **overgedragen aan Henrick Evaerts** hun aandeel in een akker gelegen **in Zonderwijk, genaamd de Heyberch (belendende** percelen: Jan Henricx, Peeter **Aerts, kinderen van Peeter Jacops).** Aan Peeter Pauwels moet hieruit **betaald worden een be- drag van 112 gulden.**

Schepenen: **Michiel** Dionijssen en Peeter Wouters

681. 4-11-1618 blz. 363/1

Goyaert Jooris alias Borchouts heeft overgedragen aan **Geraerden Pee- ter Ariaens een erfrente** van 2 gulden en 10 stuivers, **welke erfrente hij op 20 mei 1617 van Henrick** Wouters vande Heyst heeft **verkregen.**

Schepenen: **Michiel Pauwels en Aert** Wilborts

682. 2-3-1618 blz. 363/2

Andries Jan Tyssen enerzijds en Dierick Jacops, voogd over de **kinde- ren van Andries en wijlen zijn** vrouw Mariken Jan Stoffels, hebben een

inventaris gemaakt van alle bezittingen en schulden van Andries om latere twisten tussen vader en kinderen te voorkomen. Na aftrek van alle lasten en schulden blijft er een bedrag over van 50 gulden en 2 oort

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaen Janssen

683. Ze. 14-12-1618 blz. 369/1

Marcelis Dierick heeft overgedragen aan Jannen Lambert een weiland, gelegen in Zeeist, genaamd het Biesvelt (belendende percelen: Niclaas Hanssen, jr. Rycalt van Vlierden en het gedeelte waar het van afgescheiden is).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

684. 24-12-1618 blz. 369/2

Rut Rutten belooft te betalen aan Jacob Tielemans op 15 april 1620 de som van 50 gulden tegen een rente van 64%. Hiermee is een belofte van Heijlwich, weduwe van Dierick Wouters aan Jacob Tielemans komen te vervallen (zie nr. 383, blz. 151/2).

Schepenen: Michiel Dionijssen en Frans Henricx

Kanttekening: Deze belofte is te niet gedaan in presentie van Jan Tielemans op 12 april 1621.

685. 28-12-1613 blz. 369/3

Catelijn, weduwe van Ariën Willem Tielens en Hendrick Willem Tielens, voogd over de kinderen van Catelijn, beloven te betalen aan Anneke, dochter van Andries Daniëls, de som van 25 gulden op Bamis 1620, tegen een rente van 6)1. Hiermee wordt een rente van 25 gulden die Catelijn schuldig was aan Jan Pauwels afgelost.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

686.a Ze. 8-1-1619 blz. 370/1

Jan Jan Anssems heeft overgedragen aan Henrick Sijmons een Heyvelt, gelegen in Zoelst, genaamd de Scheystraet (belendende percelen: Peeter Janssen Steymans, Yken, weduwe Roeloff Aerts, Reynder Joosten) onder dezelfde voorwaarden als Jan Jan Anssems het perceel verkregen heeft van Jannen Geeraerts d.d. 29 oktober 1608.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

686.b 8-1-1618 blz. 37 1/1

Henrick Symons belooft voor het genoemde transport te betalen aan de kinderen van Jan Joosten 50 gulden, aan de kinderen van Claes Janssen 62 gulden en 10 stuivers, aan Meriken Willem Sijmons 50 gulden, aan Michiel Pauwels 75 gulden, aan de kinderen van Eymert Lammerts 57 gulden en 10 stuivers.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

686.c 8-1-1618 blz. 571/2

Als na de dood van Jan Anssems zijn vrouw het perceel weer aan Jannen Geeraerts wil overdoen, moet aan Henrick Symons de som van 275 gulden

betaald worden.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts.

III. STAMLIJSTEN VAN VAN OVERBEE(C)K

door N. van Cuijk

De heer N. van Cuijk deed ons een drietal stamlijsten toekomen van de familie Van Overbee(c)k; de hier opgevoerde directe mannelijke afstammelingen zijn allen in Oirschot geboren.

Lijst I geeft aan de directe lijn vanaf no. 1a Adriaen van Overbeeck. Lijst II begint bij no. 3h Matheus van Overbeeck, broer van nr. 3a uit de eerste lijst, Jacobus.

Lijst III begint bij no. 4c Henricus van Overbeeck. Dit is de broer van no. 4a van de eerste lijst: Adrianus.

Redactie.

LIJST I

- 1.a Van Overbeeck
Adriaen z.v. Anthonis
ged. omstreeks 1560
overleden vóór 1629
gehuwd met Van Berendonck, Catharina d.v. Jan
2e x gehuwd met Van der Espendonck, Metgen d.v. Gerit Willems
uit 2e huwelijk:
- 2.a Van Overbeeck
Niclaes z.v. Adriaen
ged. omstreeks 1600
gehuwd omstreeks 1630 met Maria d.v. Dirck Aelbrechts
- 3 a Van Overbeeck
Jacobus z.v. Niclaes
ged. Oirschot 16-5-1641
gehuwd Oirschot 5-9-1666 met Van der Weghen, Elisabeth d.
v. Paulus, ged. Oirschot 28-1-1646
- 4 a Van Overbeeck
Adrianus z.v. Jacobus
ged. Oirschot 5-1-1688
gehuwd Oirschot 6-6-1706 met De Gruyter, Maria d.v. Wauterus,
ged. Oirschot 9-10-1683
- 5 a Van Overbeeck
Antony z.v. Adriaen
ged. Oirschot 6-5-1723
gehuwd Oirschot 19-4-1750 met De Croon, Margareta d.v. Corne-
lius, ged. Oirschot 26-9-1721

- 6.a Van Overbeeck
Cornelius z.v. Antonius
ged. Oirschot 19-5-1752
gehuwd met Van Geenhoven, Wilhelma d.v. Joannes, ged. Oirschot 5-3-1747
- 7.a Van Overbeeck
Henricus z.v. Cornelius
ged. Oirschot 2-5-1785
overleden 30-1-1815
gehuwd Oirschot 14-2-1808 met Van Haaren, Joanna Maria, d.v. Wilhelmus, ged. Oirschot 21-7-1783
- 8.a Van Overbeeck
Jan z.v. Hendrik
geb. Oirschot 22-1-1811
overleden 1-1-1878
gehuwd Oirschot 14-7-1854 met Van den Boogaert, Lamberdiena d.v. Adrianus, geb. Oirschot 16-1-1832, overleden 12-3-1889
- 9.a Van Overbeeck
Adrianus z.v. Jan
geb. Oirschot 4-10-1858
overleden 19-7-1931
gehuwd Oirschot 12-11-1884 met Van Leuven, Wilhelmina
2e x gehuwd Oirschot 29-1-1890 met Smetsers, Anna Maria, geb. Oirschot 29-12-1858, overleden 1-12-1949
uit 2e huwelijk:
- 10.a Van Overbeeck
Henricus z.v. Adrianus
geb. Oirschot 9-10-1895
gehuwd Oirschot 28-7-1921 met Louwers, Helena, geb. Oirschot 30-12-1891
- 11.a Van Overbeeck
Adrianus Henricus z.v. Henricus
geb. Oirschot 25-4-1922
gehuwd Boxtel 4-2-1953 met Meulendijk, Maria, geb. Ilesch 29-9-1918
- LIJST II
- 3.b Van Overbeeck
Mattheus z.v. Nicolaes
ged. Oirschot 24-2-1638
gehuwd Oirschot 16-2-1659 met Van den Dyck, Joanna d.v. Mattheus, ged.
- 4.b Van Overbeeck
Wilhelmus z.v. Mattheus

- ged. Oirschot 14-11-1678
gehuwd Oirschot 17-2-1709 met Van Wonsel, Ursula d.v. Petrus, ged. Oirschot 7-1-1683
- 5.b Van Overbeeck
Henricus z.v. Wilhelmus
ged. Oirschot 23-2-1718
gehuwd Oirschot 11-2-1748 met De Wert, Joanna d.v. Joannes, ged. Oirschot 8-7-1723
- 6.b Van Overbeeck
Jacobus z.v. Henricus
ged. Oirschot 1-5-1760
overleden 30-4-1852
gehuwd Oirschot 12-2-1786 met Snellaars, Henrica d.v. Jacobus, ged. Oirschot 20-1-1762, overleden 11-4-1812
- 7.b Van Overbeeck
Hendrikus z.v. Jacobus
ged. Oirschot 19-12-1798
overleden 19-7-1872
gehuwd Oirschot 1-2-1824 met Van Overbeeck, Barbara d.v. Hendrik, ged. Oirschot 18-2-1797, overleden 31-12-1838
- 8.b Van Overbeeck
Theodorus z.v. Hendrik
geb. Oirschot 14-4-1837
overleden 25-1-1913
gehuwd Best 16-5-1868 met De Koning, Catharina d.v. Peter, geb. Best 2-4-1838
- 9.b Van Overbeeck
Peter z.v. Theodorus
geb. Oirschot 22-6-1871
overleden St. Michielsgestel 24-6-1948
gehuwd Oirschot 23-5-1898 met Kemps, Maria Anna d.v. Johannes Christiaan, geb. Oirschot 24-9-1864, overleden 7-2-1938
- 10.b Van Overbeeck
Henricus Johannes z.v. Peter
geb. Oirschot 23-11-1906
gehuwd Wintelre 16-5-1934 met Beerens, Arnoldina Maria, geb. Wintelre 27-2-1909
- 11.b Van Overbeeck
Arnoldus Petrus Mhria z.v. Henricus Johannes
geb. Oirschot 2-9-1936
gehuwd Boxtel 17-11-1965 met Van der Meyden, J., geb. Boxtel 6-2-1936.

LIJST III

4.c Van Overbeeck

Henricus z.v. Jacobus
ged. Oirschot 23-5-1673
gehuwd Oirschot 15-6-1704 met Van Haaren, Gertrudis d.v. Gerardus, ged. Oirschot 23-2-1677

5.c Van overbeeck

Paulus z.v. Hendrick
ged. Oirschot 3-10-1708
begraven 13-6-1788
gehuwd Oirschot 18-2-1753 met Van de Laack, Helena d.v. Wilhelmus, ged. Oirschot 20-5-1715

6.c Van Overbeek

Hendrik z.v. Paulus
ged. Oirschot 26-2-1755
gehuwd Oirschot 13-11-1785 met Van Cuyck, Joanna Maria d.v. Joannes, ged. Oirschot 16-11-1760, overleden 10-3-1822

7.c Van Overbeek

Jan z.v. Hendrik
ged. Oirschot 15-12-1791
overleden 27-5-1861
gehuwd Oirschot 17-6-1821 met Legius, Johanna d.v. Laurentius, ged. Oirschot 19-12-1790

8.c Van Overbeek

Hendrik z.v. Jan
geb. Oirschot 18-9-1828
overleden 20-3-1889
gehuwd Oirschot 29-5-1858 met Van den Heuvel, Helena d.v. Gysbert, geb. Oirschot 14-10-1829, overleden 12-2-1900

9.c Van Overbeek

Gysbertus z.v. Hendrik
geb. Oirschot 7-7-1861
overleden 17-10-1946
gehuwd Oirschot 20-1-1902 met Van der Schoot, Wilhelmina d.v. Peter, geb. Oirschot 8-3-1872

10.c Van Overbeek

Petrus Joannes z.v. Gysbertus
geb. Oirschot 11-10-1907
overleden Boxtel 1-9-1976
gehuwd Boxtel 3-9-1937 met Verhoeven, Adriana Maria, geb. Boxtel 23-11-1909

11.c Van Overbeek

Gysbertus Odulphus J.M. z.v. Petrus Joannes
geb. Oirschot 1-11-1939

gehuwd Oirschot 3-9-1966 met Pynenburg, Antonia Ewalda Maria, geb. Oirschot

IV. BESTSE TOPONIEMEN

De oudste vermeldingen uit het veroddingsregister van Naastenbest (circa 1660)

(vervolg op de aflevering van januari 1981)

fol. 35

Lijsken, dochter Dirck Rutten

Cleijn huijsken ende halff aenstede, 1 lop.			
47 roijen	-1	-9	-0
Het voorst campken inde Dassmit, 1 lop.	-0	-6	-0
	-1	15	-0

Adriaen Dirck Rutten de Brouwers

Den halven Sprinckheester, 1 lop. 14 roijen	-0	18	-8
Halff nijeuw erff aende heij, 1 lop. 4 roijen	-0	13	-4
	-1	11	12

Aert Dirck Blocx

Ackerken inde Braecken, 1 lop.	-0	13	14
Het 4 part in Geerlinghs aenstede, 1 lop. 15 roijen	-0	17	-4
Het 4 part inden beempt aende Malckersteched, 11 lop.	-0	14	-4
	-2	-5	-6

fol. 35 vo.

Kijnderen Thomas Janssen vanden Acker

Huijs ende aenstede, 1 lop. 45 roijen	-1	11	12
Het halff cleijn ackerken, 38 roijen	-0	10	-8
Den halven ouden camp, 4 lop. 6 roijen	-2	-6	-4
Het halff Hool straetjen, 16 roijen	-0	-4	-4
Hopackerken, 1 lop. 2 roijen	-0	16	12
Camp aenden Sonschen steechd, 1 lop. 35 roijen	-0	17	-0
Spierincx Salrot, 11 lop.	-0	10	-0
Het 6 deel inde Blaecke Schoindonck, 11 lop.	-0	11	-0
Coeijweijde aende Hoogenbeempt, 2 lop.	-0	15	10
De halff leste nijeuw erff, 11 lop.	-0	-9	-8

-8 12 10

fol. 37			
<u>Henrick Janssen de Roij</u>			
Camp aende Schutsboom, 4 lop.	-2	18	-0
Het halff Raebroeck, 1 lop. 12 roijen	-0	-8	12
	-3	-6	12
<u>Henrick Laureijssen van Dijck</u>			
Acker inde Braecken, 5 lop.	-2	18	-8
<u>Geertruijt, dochter Jan Lenaerts</u>			
De Cortte Braeck, 3 lop.	-2	-0	14
Coeijweij inde Crimmortel, 2 lop.	-1	-9	-0
	-3	-9	14
fol. 37 vo.			
<u>Willem Goijaerts van Woensel</u>			
Huijs ende aenstede, 2 lop. 35 roijen	-2	17	-0
Grooten camp aende Dassmit, 6 Ion. 20 roijen	-3	-4	-4
Het Bochtjen, 1 lop. 39 roijen	-1	-6	-4
Sprinkheester, 2 lop. 2 roijen	-1	-7	-8
Voorste camp inde Scheperssteechd, 3 lop. 19 roijen	-2	-9	14
Camp van Pauwels Goorts, 2 lop. 30 roijen	-1	-7	-4
Twee weijkens aende Kerckpat, 1) lop.	-0	17	-8
Nijeuw erff bij 't huijs, 25 roijen	-0	-6	-2
Het halff beemptjen inde Racbroecken, 3 lop.	-0	15	-0
Leste nijeuw erff aende Dassmit, 4 lop.	-1	-9	-0
	15	19	12
fol. 39			
<u>Henrick Geraert (Jan) Goossens</u>			
Huijs ende aenstede, 36 roijen	-1	-1	-6
Ketel braecken, 1 lop. 24 roijen	-1	-0	-4
Nijeuw erff tot Aerle, 6 lop.	-3	-6	-9
Halven beempt inde Voirt, 3 lop.	-0	17	12
Coeijweij aende Kerckpat, 1) lop.	-0	17	14
Het 4 part inde leste nijeuw erff, 25 roijen	-0	-5	19
	-7	10	-0
<u>Lenaert Janssen vande Sande</u>			
Twee stucckens lant door de val, 1 lop. 10 roijen	-0	16	-8
Braecke, 1 lop. 45 roijen	-1	-5	14
Het 4 part in twee Broeckbeempden, 2) lop.	-0	14	19

		-2	17	-9
fol. 39 vo.				
<u>Jan Janssen vande Sande</u>				
De Langh braeck, 2 lop. 45 roijen	-1	18	-8	
Nijeuw erff aende Steenoven, 1 lop. 20 roijen	-0	16	-8	
Het halff Raeffbroecxken, 1 lou. 12 roijen	-0	-8	12	
	-3	-3	12	
<u>Anthonis Jan Aert Essems</u>				
Den Emer acker, 6 lop. 17 roijen	-4	-2	-6	
Een 3 part inden Deecken, 4 lop.	-1	-3	-8	
	-5	-5	14	
fol. 41				
<u>Anthonia Niclaes Ariens Nistelroij</u>				
Acker het Hoffgoet, 5 lop. 15 roijen	-3	17	-6	
Het sestersaet, 2 lop. 9 roijen	-1	-6	-4	
De Schoordenghen, 4 lop.	-1	11	-4	
Het Mortelken, 2 lop.	-0	12	-8	
Dries achter de Schoonbraecken, 21 lop.	-1	-5	-0	
	-8	12	-6	
<u>Adriaen Jan Aert Essems</u>				
Huijs ende aenstede, 34 roijen	-1	-0	-8	
Braeckacker, 3 lop. 4 roijen	-2	-1	-0	
Camp aende Sonsche steechd, 3 lop. 13 roijen	-1	16	-2	
Coeijweij inde Broeckstraet, 11 lop.	-0	13	12	
	-5	11	-6	
fol. 41 vo.				
<u>Cathelijn, weduwe Geraert Jacobs van Nistelroij</u>				
Huijs ende aenstede, 2 lop. 15 roijen	-1	18	14	
Halven acker inde Broeckstraet, 1 lop. 9 roijen	-0	16	-6	
De halff Schoonbraeck, 11 lop.	-1	-0	-8	
Den halven beempt met de canten inde Broeckstraet, 2 lop.	-1	-9	-8	
Een 6 deel inden Deecken, 2 lop.	-0	11	14	
Het halff ront beemptjen, 11 lop.	-0	-9	12	
	-6	-6	14	

fol. 44			
<u>Joorden Joosten vander Waerden</u>			
Huijs ende aenstede, 1 lop. 36 roijen	-1	-0	-8
De Dassmit, 2 lop. 23 roijen	-1	12	14
Papen waterlaet, 1 lop. 23 roijen	-0	19	14
	-3	13	-4
<u>Jan Henric Verstijnen</u>			
Huijs ende aenstede, 1 lop. 14 roijen	-1	-6	-2
De Dijckerstraet, 3 lop. 19 roijen	-2	-7	14
De leste nijeuw erff, 5 lop.	-1	17	10
	-5	11	10
fol. 44 vo.			
<u>Adriaen Janssen vanden Heuvel</u>			
Acker aenden breeden cant, 4 lop. 11 roijen	-2	16	-6
Spierincx camp, 2 lop. 13 roijen	-1	-6	-8
Campken van Daniel Goorts, 47 roijen	-0	-8	-8
	-4	11	-6
<u>Jan Aerts Verrotten</u>			
Acker inde Sonderens, 11 lop.	-1	-0	12
Het 3 deel int Raebroeck, 2 lop.	-0	10	-8
De halff coeijweij, 11 lop.	-0	14	10
Noch in twee beemden int broeck, 3 lop.	-0	14	14
	-3	-0	12
fol. 46			
<u>Kijnderen Geerlingh Aerts Verrotten</u>			
Het 3 deel int Raebroeck, 2 lop.	-0	10	-8
<u>Joost Corstens van Ham</u>			
Het Soerlant, 3 lop. 46 roijen	-2	14	-8
Acker van Jacop Henric Gerits, 31 lop.	-2	12	12
Het Buterken, 1 lop.	-0	14	-8
Brauerken, 40 roijen	-0	-9	14
Camp van Daniel Goorts, 47 roijen	-0	-8	12
Den halven Bollencamp, 1 lop. 18 roijen	-0	14	14
Het 3 part int Raebroeck, 2 lop.	-0	14	-8
	-8	-9	12
fol. 46 vo.			
<u>Lijsken, weduwe Henric Wouters</u>			
Huijs ende aenstede, 1 lop. 10 roijen	-0	18	14

Inden Ruelens hoff, 2 lop. 15 roijen			-1	-8	10
			-2	-7	-8
<u>Anneken, weduwe Jan de Wit</u>					
Den Braeckacker, 2 lop. 33 roijen			-1	15	12
Raeijmaeckers beemptjen, 11 lop.			-0	13	-8
			-2	-9	-4
<u>Henric Jan Schijntjens</u>					
De Cortte Braeck, 1 lop. 46 roijen			-1	-6	14
Nileuw erff aende Steenoven, 1 lop. 20 roijen			-0	16	-8
Den Hoogen beempt, 11 lop.			-0	13	-8
			-2	16	14
fol. 48					
<u>Anthonis Ariens van Hees</u>					
Huijs ende aenstede, 1 lop. 32 roijen			-1	-8	-6
Lemkens acker, 2 lop. 10 roijen			-1	12	-8
Sprinckheester, 3 lop. 31 roijen			-2	-8	-4
D'aenstede van Jan de wit, 1 lop. 9 roijen			-0	19	14
Camp aende Dassmit, 2 lop. 38 roijen			-1	16	12
Halff nijeuw erff aende Dassmit, 1 lop. 17 roijen			-0	14	-4
Een driesken inde Dassmit, 25 roijen			-0	-6	-4
Weijken aende Crimmortel, 2 lop.			-1	-2	10
			10	-8	14
fel. 48 vo.					
<u>Jai Jacobs van Nistelroij</u>					
Den hal n acker inde Broeckstraet, 1 lop. 9 :pijen			-0	16	12
De halff Schoonbracck, 11 lop.			-1	-0	-8
SteghJacker, 1 lop. 45 roijen			-1	-5	12
Campken achter de Molenstraet, 11 lop.			-0	-9	12
Den halven beempt met de canten inde Bleeckstraet, 2 lop.			-0	19	-8
Het 6 deel i den Deecken, 2 lop.			-0	11	12
Het alff rmthemptjen, 11 lop.			-0	-8	12
			-5	12	12
weduv,c Thomas Dij rcx					
Huijs ende aenstede, 1 lop. 9 roijen			-0	16	14
Braeckacker, 1 lop. 40 roijen			-1	-4	-8

	-2	-1	-6
fol. 50			
<u>Geraert Daniels de Roij</u>			
Duijs ende aenstede, 1 lop. 37 roijen	-1	-6	-8
Braecxken, 1 lop. 15 roijen	-0	16	14
Braeckel Braecxken, 3 lop.	-1	15	-8
Den ouden camp, 31 lop.	-1	-9	-6
	-5	-8	-4
<u>Kijnderen Ruth Dijrek Rutten</u>			
Huijs ende aenstede, 2 lop. 22 roijen	-2	-3	12
Braeck bij Tholoff Peters, 2 lop. 36 roijen	-1	16	-6
Langen Camp, 2 lop. 43 roijen	-1	10	12
Camp inde Molenstraet, 3 lon. 7 roijen	-2	-3	14
Acker benefens d'aenstede, 1 lop. 30 roijen	-1	-1	12
	-8	16	-8
fol. 50 vo.			
<u>Jenneken, weduwe Henrick Oerlemans</u>			
Duijs ende aenstede, 3 lop. 46 roijen	-3	-6	-4
Braecxken van Jan Leunis, 46 roijen	-0	12	-8
Camp aende Dassmit, 2 lop.	-1	-4	14
Braeck van Jacob Dijrcx, 1 lop. 45 roijen	-1	-5	12
Het Braecxken, 2 lop. 17 roijen	-1	12	-6
Camp achter de Dassmit, 1 lop. 10 roijen	-0	11	14
Beempt inde Scheecken, 3 lop.	-1	-0	-0
Weijken aende Kerckpat, 11 lop.	-0	12	-8
Driesken inden Dassmits camp, 25 roijen	-0	-3	12
Beempt onder Spooronck, 11 lop.	-0	-8	12
	10	18	10
fol. 52 B			
<u>Mathijs Everts van Woensel</u>			
Huijs ende aenstede aende schuer, 3 lop.	-2	13	-4
Inde Braeck, 2 lop. 9 roijen	-1	-8	-4
Nijeuwen camp van Franck Pauwels, 21 lop.	-1	-2	-8
Berchs acker, 6 lop. 22 roijen	-4	-7	-8
Nijeuw erff van Wouter Walravens, 1 lop. 14 roijen	-0	17	-6
Campken van Jan Schijntjens, 1 lop. roijen	-0	15	-4
Nijeuw erff aende Sonderen, 21 lop.	-1	-2	14
Camp achter de Molenstract, 21 lop.	-1	-4	-8
Braecxken van Henrick de Roij, 1 lop. 37 roijen	-1	-3	12
Ackerken van Dirck Denis, 35 roijen	-0	10	-2

Braeck van Henric Cornelis, 4 lop. 4 roijen	-2	15	-0
Een driesken door de Val, 25 roijen	-0	-7	-8
De Mortel, 21 lop.	-0	15	-0
Den halven corten dijck, 3 lop.	-0	18	12
De halff Swartvoirt, 11 lop.	-0	-9	-8
Den halven Geestaert, 13 lop.	-0	10	-0
Den Blaecken beempt, 31 lop.	-1	15	-0
Cleijn campken van Franck Pauwels, 1 lop. 10 roijen	-0	16	-0
Den halven Geenckensdijck, 2 lop.	-0	-9	-4
Het halff Morenvelt, 3 lop.	-1	-0	-0
Camp van Niclaes Goossens, 1 lop.	-0	-9	-s
	25	10	14

Voorkomende toponiemen en straatnamen

N.B. Gegeven worden die toponiemen en straatnamen, die niet voorkomen op de voorgaande folio's in dit verpondingsregister (zie Campinia, Xe jaargang, blz. 105-111 en 159-166).

Berchs acker	Jan Schijntjens campken
Bochtjen	Camp, Langen
Bollentamp	Ketel braecken
Braeckacker	Corten dijck
Braeckel Braecxken	Mortel
Brauerken	Mortelken
Buterken	Niclaes Goossens camp
Daniel Goorts camp(ken)	Papen waterlaet
Deecken	Pauwels Goorts camp
Emer acker	Raebroeck(en)
Henric Cornelis braeck	Raeijmaeckers beemptjen
Henrick de Roij braecxken	Schoordenghen
Hoffgoet	Schutsboom
Jacop Henric Gerits acker	Steeghdacker
Jacob Dijrcx braeck	Dirck Denis ackerken
Jan Leunis Braecxken	Voirt

(wordt vervolgd)

EEN 'HISTORISCHE' ONTMOETING

Onder deze titel publiceerde de heer J. Lijten in Campinia van januari j.l. (jaargang X, blz. 195 e.v.) een artikel over "De akte aangaande de lossing der halve heerlijkheid Oirschot van 24 november 1614". Kort daarna ontving de redactie een reaktie op dit artikel van de heer A.E. M. van Esch te Oirschot, waarin deze een aantal verbeteringen en aanvullingen gaf met betrekking tot de Oirschotse De Merode's. De redactie was erg verheugd over deze respons en vroeg de heer Lijten na te gaan hoe de relatie Oirschot - De Merode's was. Hierop volgde

mondeling en schriftelijk overleg tussen de heren Van Esch en Lijten, hetgeen resulteerde in een uitgebreide studie over deze materie door laatstgenoemde.

Weldra bleek, dat de onderlinge familierelaties van de diverse takken De Merode erg ingewikkeld waren en dat met betrekking tot Oirschot de meeste verwarring bestond rond Floris, die huwde met Maria de Merode, en heer van Oirschot was van 1605 tot 1652. Tijdens dat onderzoek bleek ook, dat gerenommeerde De Merode-kenners, zoals Richardson en Op de Beeck, zich meermalen lieten verrassen door de zeer ingewikkelde familiebanden. Het vergde dan ook enkele weken, om de hierna volgende studie te kunnen publiceren, waarin de relatie van De Merode's met Oirschot is weergegeven. Het toevoegen van de gestroomlijnde genealogieën van de betreffende takken De Merode was voor een goed begrip onontbeerlijk.

De opmerkingen van de heer Van Esch zijn dankbaar verwerkt in dit artikel. Aangezien ook hij, evenals Richardson, zich vergiste met betrekking tot genoemde Floris, hebben we voor deze vorm gekozen.

De redactie.

V. DE MERODE'S IN OIRSCHOT, 1410 - 1672

door J. Lijten

HET FEODALE STELSEL

Om een verhaal over een heerlijkheid te kunnen begrijpen, dient men iets te weten van het politiek-sociaaleconomische stelsel, waarin de gebeurtenissen zich afspelen.

Het West-Romeinse rijk was in de vierde eeuw door innerlijke strijd en door het opdringen van Germaanse stammen steeds meer verzwakt en na 400 snel ineengestort. Daarmee was feitelijk een maatschappij met een goed georganiseerd bestuur, een hoge cultuur, een net van land- en waterwegen en een hoog ontwikkeld systeem van handel en geldwezen verdwenen. In deze leegte werd iets van de bestuurlijke organisatie en van de cultuur bewaard door de kerk, die in de laatste eeuw van het West-Romeinse rijk een belangrijke positie had verkregen en de ineenstorting ervan kon overleven. Doordat de Islam het oosten en zuiden en tijdelijk het westen van de Middellandse zee overspoelde, werd West-Europa van alle verdere handelsverbindingen afgesneden.

Op centraal niveau bestond er niets meer op het terrein van bestuur, verbindingen en handel- West-Europa viel terug van deel van een wereldrijk tot een chaos van stammen, die leefden in een primitieve agrarische ruilhandelmaatschappij zonder geld.

In deze bestuurlijke leegte ontwikkelden zich verscheidene rijkjes, waarvan het Frankische onder de Merovingers uiteindelijk overheersend werd. Om het via Spanje opdringende Islamitische rijk te kunnen tegenhouden, dienden de Merovingers te kunnen beschikken over strijders te paard, om de Islamitische ruiterij het hoofd te kunnen bieden. Deze ruiters werden aangeworven uit de rijkste boeren, die een paard konden bekostigen. Zij werden door de koningen, die niet over geld beschikten,

betaald door het in bruikleen geven van grote stukken grondbezit. Uit de oorlog teruggekeerd waren deze ruiters of ridders de aangewezen personen, om in hun omgeving namens de koning het bestuur uit te oefenen. Zo verenigden zij in hun persoon twee functies: soldaat (ruiter, ridder) en bestuurder (heer). Hun beloning bestond uit bruikleen van gronden (feodum). Maar om deze functies te kunnen uitoefenen, moest men al over kapitaal beschikken: een strijddros bezitten en uitrusten. Het enige kapitaal in de agrarische maatschappij bestond echter uit gronden. Door de eigen gronden (allodium), die zij al bezaten, en de in bruikleen verkregen gronden (feodum) waren deze ridders of heren in feite grootgrondbezitters, dus kapitaalbezitters. Men zal begrijpen, dat het in deze situatie zeer moeilijk was voor de gewone boer, om tot ruiter, heer en grootgrondbezitter op te klimmen. De kwaliteiten van soldaat, bestuurder en kapitaalbezitter gingen dan ook als regel over van vader op zoon. Zodoende werd ook de bestuursfunctie en het bruikleen van de "heerlijke" grond op den duur als erfelijk beschouwd. Sommige van deze heren en kapitaalbezitters wisten door handig manoeuvreren met huwelijken, aankopen en ook minder oirbare praktijken steeds meer heerlijkheden in bezit te krijgen in dikwijls ver van elkaar gelegen gebieden. Bepaalde families waren door allerlei onderlinge huwelijken, afspraken en contracten zo zeer aan elkaar verbonden over uitgestrekte landstreken, dat zij onder de kapitaalbezitters te vergelijken zijn met de multinationals van onze tijd. Behalve naar bezit streefden deze families naar macht. Aan deze macht probeerden de koningen en later andere belangrijke bestuurders zoals de hertogen van Brabant wel paal en perk te stellen door eigen bestuursmacht te geven aan steden en vrijheden zoals Oirschot, maar de macht van de heren bleef toch steeds aanzienlijk. Als de zoon zijn vader opvolgde, moest hij wel zijn afhankelijkheid van de vorst erkennen door zijn "leen" te "verheffen", maar uiteindelijk was dit nog slechts een formaliteit. Oirschot had het voordeel, dat de heerlijke macht gedeeld werd door de hertog en de plaatselijke heer, zodat het dorpsbestuur met enig politiek beleid toch wel een eigen lijn kon volgen.

DE FAMILIE MERODE

Een dezer feodale families was het geslacht van Merode, afkomstig uit Rode bij Dilren in West-Duitsland, maar met vertakkingen in het tegenwoordige België en Nederland en activiteiten ver daar buiten. In hun wapen voerden zij de spreuk "Plus d'honneur que d'honneurs", waarmee zij wilden zeggen, dat de eer bij hen hoger aangeschreven stond dan eretitels. Nu wordt in de betrekkingen van deze familie met Oirschot wel duidelijk, dat vele leden echt hun best gedaan hebben, om steeds meer titels en steeds meer bezit te verwerven; men zou kunnen zeggen "Plus d'honneurs et plus d'argent". Als zij de eer nog hoger hebben gesteld dan deze titels en bezittingen, stond ze wel erg hoog in hun vaandel. geschreven, maar in hun betrekkingen met Oirschot in de periode van 1410 tot 1672 zijn daarvan nog niet veel bewijzen voor de dag gekomen.

Wat wij constateren is, dat de Merode's in deze eeuwen vele heerlijkheden hebben verworven door huwelijk, erfenis of koop. Velen hebben daarbij gezocht naar bezittingen, die hun hogere titels, meer inkomsten en meer macht brachten, waarbij voor de een de titels, voor de an-

der de inkomsten en voor een derde de macht zwaarder wogen. Aan deze heerlijkheden was dikwijls het patronaatschap van kerkelijke beneficiërs verbonden. De heer had het recht voor een pastoraat of kanonikaat een persoon ter benoeming voor te dragen. Vooral de kanunniksprebenden zoals te Oirschot en Hilvarenbeek waren gewild. Het waren - in principe doodlopende - zijsporen, waarop hij voorkeur bijwagens werden uitgerangeerd, zoals derde of vierde zonen en bastaards. Deze kanonikaten waren het meest in trek, omdat er niet veel werk aan verbonden was en men er slechts clericus voor hoefde te zijn, zonder een wijding te ontvangen, zodat men, als de omstandigheden dat vroegen, het kanonikaat kon neerleggen en trouwen. Wij zien dan ook dikwijls, dat de Merode's met heerlijkheden en kanonikaten ruitelden en tuitelden als kinderen met alle-kleuren-knikkers. Dat daarbij de nodige ruzies voorkwamen, is vanzelfsprekend.

Ook moeten wij wel bedenken, dat Oirschot maar een randveld was op het schaakbord van de machtspolitiek der Merode's, een van de vele, die dikwijls slechts bezet werden door een pionnetje en meermalen ook enkel door een stuk bestreken.

DE EERSTE MERODE'S IN OIRSCHOT

Richard II van Merode trouwde op 14 juli 1410 met Beatrix van Petershem.' Daarmee deed de familie van Merode haar intrede in de geschiedenis van Oirschot, hoewel Richard II rechtens nooit heer van Oirschot geweest is. Beatrix van Petershem bracht bij haar huwelijk wel bepaalde aanspraken op Oirschot mee, maar pas na de dood van haar broers Rogier (1444) en Jan (1450) viel Oirschot helemaal toe aan Beatrix. Haar man Richard II was toen reeds overleden (1440). Richard II is wel de stamvader geworden van drie takken in de familie van Merode door zijn drie zoons, Jan I van Merode-Westerlo, Richard III van Merode-Houffalize en Willem I van Merode-Rummen.

Oirschot kwam dus aan Beatrix en haar zoon Jan I (W.I.).' Na de dood van Beatrix (1455) moest er gedeeld worden, welke deling haar beslag kreeg in het contract van 1462, waarbij Jan I Oirschot behield, maar toch bepaalde bezittingen in Oirschot moest afstaan aan zijn beide broers.

Jan. I stierf in 1485. Zijn vrouw, Aleyd van Horne, overleefde hem lang Wel maakte zij haar testament in 1497, maar zij stierf pas in 1529.

INTERMEZZO: DE AFSTAMMING VAN JAN I

Voor wij de opvolging van Jan I (W.I.) ter hand nemen, moet eerst een moeilijkheid worden uitgepluisd. Volgens Richardson' is Richard III de jongste zoon van Jan I. Volgens Op de Beeck^s is Richard een kleinzoon van Jan I, een zoon namelijk van diens zoon Jan II junior. Op de Beeck, die het werk van Richardson als een standaardwerk over de familie van Merode beschouwt, geeft geen reden, waarom hij op dit punt van Richardson afwijkt. Hij beschouwt echter Jan III als oudste zoon van Jan II junior, zoals iedereen overigens. Jan III zou dan ouder moeten zijn dan Richard III. Dit nu lijkt onmogelijk. De redenen zijn deze.

1. Na de dood van Jan II junior, volgens Richardson en Op de Beeck in 1497, werden de erfgoederen (van Jan I) gedeeld. Deze deling kreeg blijikbaar pas haar beslag in 1500. Immers pas in 1500 werden Oir-

schot en Leefdaal verheven.' Leefdaal werd verheven door de voogd van Jan III; deze was dus nog minderjarig. Oirschot werd verheven door Richard III na deling tussen hem en de voogden van zijn neef Jan III

2. Richard III had vóór 1500 al diverse functies vervuld en in 1498 afstand gedaan van zijn kanunniksprebende in Maastricht."

DE OPVOLGING VAN JAN I

Bij de dood van Jan I (W.I.) in 1484⁸ scheen Richard III (91.II.2) gekozen te hebben voor de geestelijke staat. Hij heeft verschillende kanunniksprebenden gehad, o.a. te Luik en Maastricht.' Jan II junior (W.II.1) kon dus feitelijk zijn vader opvolgen, hoewel de goederen rechtens waarschijnlijk onverdeeld zijn gebleven, zoals bij de Merode's vaak gebeurd is.

De vroege dood van zijn broer Jan II junior in 1497 schijnt voor Richard III aanleiding te zijn geweest om terug te komen op zijn besluit in de geestelijke stand te leven. Hij deed in 1498 afstand van zijn kanunniksprebende in Maastricht en liet zijn aanspraken weer gelden op zijn deel in de vaderlijke erfenis. Dit leidde tot het bovenvermelde verdelingscontract, waarbij hij in 1500 de heerlijkheid Oirschot kreeg toegewezen. In 1502 is hij gehuwd met Margareta van Horne. kregen zes kinderen, drie zonen en drie dochters', van wie alleen de zonen verder ter sprake zullen komen.

⁷ Zij

DE OPVOLGING VAN RICHARD III

Richard III (W.II.2) stierf op 20 mei 1523.⁷ Zijn nalatenschap werd verdeeld bij het contract van 8 augustus 1525, zegt Richardson.' Dit contract is mij niet bekend, wel de uitspraak van het Leenhof van Brabant van 25 augustus 1525, waarbij de verdeling werd vastgesteld en dat als opschrift draagt "Contract over Oirschot tusschen Maximiliaen en Hendrick". Waarschijnlijk bedoelt Richardson dit contract, want hij noemt als datum ook ooit 25 augustus. Richardson heeft vermoedelijk dit contract niet ingezien. De situatie, die hij beschrijft als gevolg van dit contract, komt pas veel later voor.' Hij is klaarblijkelijk in de war geraakt, hetgeen gezien de ingewikkelde toestand niet verwonderlijk is. Wij zullen het verhaal vervolgen, zoals het uit de archieven te reconstrueren is.

In het verdelingscontract van 25 augustus 1525' wordt Rycalt IV (W. 111.3) eenvoudig niet genoemd. Hij zal gekozen hebben (min of meer vrijwillig?) voor de geestelijke staat en waarschijnlijk al een kanunniksprebende in Oirschot gehad hebben." Hendrik I (91.III.2) als oudste zoon kreeg het leeuwendeel in de vaderlijke erfenis. Oirschot werd toegedeeld aan Maximiliaan (W.III.4), maar onder beperkende voorwaarden:

1. Het patronaatsrecht zou altijd aan Hendrik I en zijn opvolgers blijven.
2. Hendrik zou Oirschot blijven behouden, zolang hun grootmoeder leefde. (Dit was in feite tot 1529.¹²)
3. Hendrik hield nog bepaalde financiële voordelen in Oirschot, die echter door Maximiliaan of zijn erfgenamen konden worden afgekocht. Maximiliaan stierf echter jong in Spanje." Voor de vererving van Oir-

schot zullen Hendrik I en Rycalt IV gelijkelijk in aanmerking gekomen zijn, daar er van een testament niets blijkt.

Hendrik I was in 1525 gehuwd met Francisca van Brederode en heeft sindsdien waarschijnlijk gewoond in Petershem en Westerlo, immers alle van hem uitgaande stukken komen daar vandaan. Vermoedelijk is Rycalt IV steeds opgetreden als zijn rentmeester, hetgeen is te adstrueren als volgt.

De rekeningen van rentmeester Arndt van der Ameyden over Oirschot lopen van 1521 met enkele posten tot 1524.¹ Daarna zijn geen rekeningen bekend tot 1558/59¹⁵, wanneer Jan van Mol na de dood van Rycalt IV rekening moest doen, waarbij hij aantekende, dat hij eigenlijk geen rentmeester was geweest maar alleen aangesteld, om renten en pachten te innen en achterstalligen te manen, en dat alles aan "de heer" werd afgedragen en "men" niet gewend was rekening te doen. De voor de hand liggende conclusie is, dat Rycalt IV de goederen geadmistrueerd heeft, maar als mede-eigenaar (na de dood van Maximiliaan) geen officiële rekening deed.

Rycalt IV is behalve kanunnik wel een zuinige rentmeester geweest voor het ouderlijk gezin op huis ten Bergh, waar hij na de dood van Maximiliaan en het huwelijk van twee zusters en de intrede in het klooster van de derde alleen achterbleef met zijn huishoudster Geertruyda de Crom, bij wie hij verschillende kinderen kreeg.

In 1551 had een ingrijpende gebeurtenis plaats, toen Jan III (W.III.1) kinderloos stierf en zijn beide neven Hendrik I (W.III.2) en Rycalt IV (W.III.3) tot erfgenamen benoemde van zijn belangrijke bezittingen." Voor Rycalt IV ging nieuw licht dagen. Tot nog toe was er weinig uitzicht geweest op een eigen heerlijkheid, daar slechts de helft van Oirschot, die hij had geërfd van Maximiliaan hem toekwam en dat nog onder belastende voorwaarden. Maar nu werd hij plotseling mede-erfgenaam van aanzienlijke heerlijkheden zoals Geel, Leefdaal, Westerlo en Hilvarenbeek. Hij liet daarom de drie zonen en een dochter, die hij had van Geertruyda de Crom, wettigen en poneerde zijn aanspraken, zoals blijkt uit zijn testament van 14 mei 1551.¹⁷ Daaruit wordt duidelijk, dat hij aanspraken liet gelden op Duffel, Waelem, Geel, Hilvarenbeek en Oirschot. In eerste instantie vermaakte hij aan Rycalt V (W.IV.3), zijn oudste gewettigde zoon, naast zijn aanspraken op een deel in de heerlijkheid Merode de heerlijkheid Geel met het kasteel en patronaatsrecht; aan zijn tweede gewettigde zoon Maximiliaan (W.IV.4) Duffel en Waelem met kastelen en patronaatsrecht; aan zijn derde gewettigde zoon Jan (W.IV.5) de heerlijkheid Oirschot met het kasteel te Spoorndonk en de heerlijkheid Hilvarenbeek met het patronaatsrecht; zijn gewettigde dochter Margriet (W.IV.6) en eventueel nog geboren wordende kinderen zouden een jaarrente krijgen.

Ondertussen hield Rycalt IV toch wel rekening met de mogelijkheid, dat Duffel, Waelem en Geel hem niet zouden worden toegewezen. Voor dat geval bepaalde hij, dat zijn oudste zoon Rycalt V dan zou krijgen zijn aandeel in Merode en de heerlijkheid Oirschot met het kasteel en de heerlijkheid Hilvarenbeek met het patronaatsrecht. De anderen zouden dan genoeg moeten nemen met een jaarrente. Een andere aanwijzing, dat Rycalt IV zich nog niet zo erg zeker voelde van zijn zaak, kunnen we daarin zien, dat hij nog geen afstand deed van zijn kanonikaat in Oirschot, om met Geertruyda de Crom te kunnen trouwen. Vijf jaar later

was het blijkbaar wel zover, dat hij zekerheid had omtrent de heerlijkheden Oirschot en Hilvarenbeek. Rycalt IV deed afstand van zijn kanunniksprebende te Oirschot ten gunste van Hendrik de Mesmecker¹⁸, welke overdracht werd goedgekeurd door de patronen van Het Oirschotse kapittel, koning Philips als hertog van Brabant op 30 april 1556" en zijn broer Hendrik I op 9 mei 1556.²⁰ Rycalt IV zal toen ook getrouwd zijn met Geertruyd de Crom.

Dat Rycalt IV een zuinig beheerder is geweest van zijn goederen, blijkt wel daaruit, dat hij kort voor zijn dood nog een belangrijke zet kon doen, om zijn positie in Oirschot te consolideren. Op 16 januari 1559²² kreeg hij van koning Philips, die in grote geldnood zat, de heretogelijke helft van de heerlijkheid Oirschot in pand voor 5958 gulden in onze geldswaarde omgerekend een bedrag van ongeveer een miljoen. In datzelfde jaar is Rycalt IV gestorven.

DE OPVOLGING VAN RYCALT IV

De dood van Rycalt IV gaf weer aanleiding tot moeilijkheden. Op naam van Rycalt V (W.IV.3) werd de heerlijkheid Oirschot verheven op 17 november 1559 ten behoeve van de gezamenlijke broers en zusters. Daags daarna op 18 november 1559 verhief Hendrik I eveneens Oirschot als opvolger van zijn broer² en spande een proces aan tegen Geertruyd de Crom en Lodewijk van der Lynden en andere voogden van haar kinderen.²⁵ Rycalt V wordt in de stukken niet met name genoemd, ofschoon op zijn naam de heerlijkheid verheven was, waaruit we toch wel moeten besluiten, dat bij de dood van Rycalt IV alle kinderen nog minderjarig waren." Dit proces heeft lang geduurd, tot na de dood van Hendrik I op 12 oktober 1564.²⁷ Op 11 september 1566 verhief Jan IV (W.IV.1) de heerlijkheid Oirschot nog als opvolger van zijn vader.²⁸ Ook de kerkelijke rechtbank werd erin gemoed, om uitspraak te doen over de geldigheid van het huwelijk.²⁰ Het uiteindelijke resultaat hiervan is geweest, dat Rycalt V als heer van Oirschot erkend is. Van Rycalt V is wel gezegd, dat hij gehuwd zou zijn geweest met Anna van Brederode³⁰, doch dit is niet aannemelijk, daar in zijn testament geen echtgenote vernoemd wordt.³² Rycalt V stierf op 5 juni 1587. Zijn broers Maximiliaan en Jan waren toen reeds overleden.

DE OPVOLGING VAN RYCALT V

Een goede maand voor zijn dood had Rycalt V zijn testament gemaakt op 1 mei 1587.³³ Uit dit testament blijkt wel, dat hij geen hoge pet on had van zijn broertje Hendrik II (W.IV.9). Ik heb het vermoeden - al is dat slechts gebaseerd op het geheel van de sfeer en niet op concrete feiten - dat Hendrik II de enige was, die "staande huwelijk" geboren was. Anna (W.IV.7) en Maria (W.IV.8) kunnen geboren zijn tussen 1551 en 1556. Hendrik II zou zich daarom als wettige zoon hebben laten voorstaan op de anderen, die slechts gewettigd waren.

Uit de bepalingen in het testament van zijn broer moet men wel afleiden, dat hij "duur" geleefd had. Rycalt V zou eigenlijk het liefst gezien hebben, dat Hendrik II de geestelijke staat koos, waarover hij waarschijnlijk gesproken had, toen tijdens het leven van Rycalt V er toch geen uitzicht was op een eigen heerlijkheid. De zusters moesten

hem in dat geval helpen aan een behoorlijke prebende, zo bepaalde Rycalt. Voor het geval, dat Hendrik de geestelijke staat niet zou verkiezen, legde Rycalt hem op allerlei manieren vast, zoals blijkt uit de volgende bepalingen.

De drie zusters krijgen vooraf al zijn gereede goederen: geld, waardepapieren, juwelen en meubelen. Daartegenover krijgt Hendrik kwietschelding van hetgeen Rycalt hem voorgeschoten heeft.

De heerlijkheden Oirschot en Hilvarenbeek met al haar rechten komen aan alle vier gelijkelijk. De zusters zullen in het beheer daarvan beslissen zonder inmenging van haar (eventuele) man.

Hendrik erft echter niet, voordat hij getrouwd is met een "goede, eerlijke edelmans dochter".

Hendrik mag de goederen niet verkopen of belasten, voor zijn wetmatig kind veertien jaar zal zijn. Doet hij dat toch, dan vervalt zijn deel aan zijn zusters.

De twee jongste zusters zullen vrij op huis ten Bergh mogen blijven wonen en alles gebruiken, tot zij trouwen.

Alle vier moeten binnen drie maanden na Rycalt's dood voor schepenen van Oirschot zijn testament goedkeuren. Wie dat niet doet, is uitgesloten van de erfenis.

Uit de bepalingen van dit testament proeft men ook, dat Rycalt V een situatie als bij zijn ouders tot elke prijs wilde voorkomen. Hij zal die toch wel als pijnlijk ervaren hebben, ook om de moeilijkheden, die eruit gevolgd waren.

Het is begrijpelijk, dat Hendrik moeite gehad zal hebben met dit testament van zijn broer. Noodgedwongen moest hij wel voor schepenen van Oirschot zijn instemming betuigen, maar hij deed dit op 3 september 1587 - maar precies binnen de termijn - **met een** slag om zijn arm en onder protest. ³⁴ Ondertussen was er **al-veel gebeurd**. Zijn zusters Margriet (W.IV.6), die gehuwd was met **Gerard heer van Oyen, en Anna (I.N. IV.7), ongehuwd, waren** op 19 augustus **overleden te Nijmegen.** Daar wij **geen gegevens** hebben. buiten de aantekening van **het zielboek**, kunnen wij slechts gissen, dat zij daar **samen met Anna van der Lynden, waarschijnlijk de dochter** van hun **vroegere voogd, zijn verongelukt.**

Daags voor de erkenning van het testament had **Hendrik voor schepenen van Oirschot ruzie** gemaakt met zijn enige overgebleven zuster Maria (W.IV.8). "De sobere aantekening van **secretaris** Aert Sgraets doet hem wel kennen als een lastige jongeman. Ook blijkt uit zijn eigen verklaring, dat hij veel 's buitenlands was geweest. Krachtens het testament van Rycalt V erfde hij pas, als hij getrouwd zou zijn. Hij heeft dan ook niet lang gearzeld en trouwde met Adriana van Brederode. Dit huwelijk zal in het voorjaar van 1589 hebben plaatsgehad, want op 27 maart 1589 deed hij **voor schepenen en pastoor van Asten** aan Adriana een donatio propter nuptias, een schenking bij gelegenheid van huwelijk." Daarbij schonk hij haar 10.000 gulden - in **onze** geldswaarde omgerekend heel wat meer dan een miljoen -; daaraan verbond hij een soort testament, waarin hij haar, als zij kinderen zouden hebben, alles naliet; als hij zou sterven zonder dat zij kinderen hadden, liet hij haar alle meubelen en geldswaardige papieren na en daar bovenop nog eens 10.000 gulden. Geen wonder, dat zijn zuster Maria in het proces na zijn dood zei, dat hij veel meer "geschonken" had dan hij bezat en

dat **hij dan mogelijk wel bij zijn verstand was, maar toch niet normaal.**"

Op 20 mei 1589 gaf hij voor schepenen van Oirschot procuratie aan Jonker Willem van Erp, om namens hem leenverhef te doen van Oirschot en Hilvarenbeek ³⁹ **als opvolger van zijn vader Rycalt** **rv.**" In de keuze van deze formulering liet hij nog eens zijn minachting blijken voor zijn broers en zusters, met name voor zijn broer Rycalt, die hij immers opvolgde.

Deze leenverheffing is niet ingeschreven in het leenboek van Brabant. De oorzaak kan zijn, dat daar al een leenverhef door Hendrik van Merode als opvolger van zijn vader Rycalt (1523) en een door Hendrik als opvolger van zijn broer Rycalt (1559) stond ingeschreven. ⁴¹

Dat Hendrik **II nogal over het** paardje getild en min of meer abnormaal was, blijkt wel uit zijn testament en vele codicillen. ⁴² Ofschoon hij

bij zijn "huwelijksge Geschenk" al boven zijn vermogen was gegaan en daaraan eigenlijk een testament verbonden had, maakte hij op 12 juli 1590 een testament voor schepenen van 's-Hertogenbosch. Hij liet daar uitgebreide codicillen bij maken op 16 mei, 1 juni en 19 juni 1591. Alles tesamen omvatten deze documenten ongeveer 35 volbeschreven folio's. De bedoeling was, zijn vrouw te bevoordelen ten nadele van zijn zuster Maria en in strijd met de testamenten van zijn vader en broer.

Hendrik had zich bij gelegenheid van zijn huwelijk een "geschenk" doen geven door Oirschot: voor 134 gulden wijn, omgerekend in onze geldswaarde voor zeker f 20.000,--. Vier regenten van Oirschot hadden getekend, dat zij deze zouden betalen, maar in 1594 was de rekening uit 1588 van wijnhandelaar Nyssen uit Maaseyk nog steeds niet betaald."

Ook bemoeide hij zich met Oirschotse bestuurszaken buiten zijn **bevoegdheden**', **zodat de** schepenen van Oirschot de hulp van Maria inriepen, om hun rechten veilig te stellen. ⁴³ "Op 23 juni 1591 stierf Hendrik II tengevolge van "waterzucht".

MARIA

De "lieve ende beminde huysvrouwe" van **Hendrik zal.** wel de juiste snaren hebben weten te bespelen bij haar man, **om schenking, testament** en codicillen te verkrijgen, maar de buit moest **nog binnen boord worden gehaald. Daartoe** spande Adriana een proces **aan tegen Maria (W.IV.8), dat geduurd heeft tot 1594.** Bij de uitspraak op 24 **december van dat jaar bleef Maria** eigenares van de heerlijkheden **Oirschot en Hilvarenbeek.** Maar pas op 18 februari 1597 deed zij leenverhef. ⁴⁴ Ondertussen was er heel wat gebeurd. Adriana van Brederode, spoedig over **haar droefheid heen, was op 18** februari 1593 opnieuw gehuwd met Hendrik **van Riviere, heer van Yseren**", die zich ook al met Oirschotse zaken ging **bemoeien.**"

Ook voor Maria waren er andere belangrijke zaken aan de orde geweest.

Het is begrijpelijk, dat de Oirschotse bevolking met spanning gadesloeg welke vreemde heren avances zouden maken ten opzichte van hun "meijfrouw van Merode". Op 21 mei 1593 werd "monsieur van Merode, zone van de Heere van Zueterwou" in Oirschot gesignaleerd." Op 19 augustus d. a.v. was hij er weer en maakte met anderen "goede cier met joffrouw van Merode". ⁵² Het werd inderdaad iets tussen die twee en op 4 juli 1596 trouwden Maria en Floris zonder voorafgaande roepen krachtens bis-

schoppelijke dispensatie vanwege het voortdurend heen en weer trekken van allerlei troepen van beide oorlogvoerende partijen."

FLORIS

Nu is het misshoof goed, erop te wijzen, dat over deze Floris vele misvattingen zijn gedebiteerd. Men is hem gaan zoeken in de Westerlose tak van de familie van Merode, waar ook meerdere personen van die naam voorkomen. Hij is echter uit de tak Rummen (R.V.2)⁵⁴ Zolang Maria leefde, was zij vrouwe van Oirschot en uit haar tijd zijn geen moeilijkheden bekend. Oirschot had echter de gelegenheid om Floris te leren kennen en dat beloofde niet veel goeds. Maria is niet oud geworden. Zij maakte op 12 november 1605 haar testament, waardoor Floris haar erfgenaam werd.⁵⁵ 'Zij is kort daarop gestorven, maar de datum is niet bekend. Daardoor begon voor Oirschot een lijdensweg, waarover dozen vol processtukken aanwezig zijn, die waarschijnlijk slechts het topje vormen van een ijsberg en die maanden van studie zouden vergen, zonder dat er uitzicht is op veel meer inzicht dan er nu aanwezig is. Een van de aanwijzingen, hoe een hekel Oirschot aan deze man had, is de fenomenale som, die de bevolking ervoor over had om ten minste ten halve van hem bevrijd te worden."

Door zijn erfenis van Maria kwam Floris voor een groot deel terecht in een onverdeelde boedel. Naast de halve heerlijkheden (en het pandschan van de andere helft) Oirschot en Hilvarenbeek had Maria namelijk ook nog rechten in Leefdaal, Perweys, Geel, Duffel en Westerlo.⁵⁷ Floris zelf had de voogdijschap van Duffel al in 1597 geërfd van zijn oom Willem III (R.IV.1)⁵⁸ Voor hij het markizaat van Deinze kocht (in 1632), werd hij dan ook meestal "heer van Duffel" genoemd, wat hij in feite ook was.

Bij de erfdeling, die toch wel acuut werd, kreeg Floris een tegenspeler van formaat, een der handigste zakenlui van zijn tijd, Philips v2n Merode-Westerlo (W.V.1)⁵⁹.

Deze Philips was gehuwd met Anna van Merode-Houffalize (H.V.1), die bij haar huwelijk vele bezittingen meebracht, o.a. het graafschap Montfoort in Utrecht, in die tijd meestal geschreven Montfort.⁵⁹ Verscheidene van zijn afstammelingen noemden zich dan ook graaf of heer van (Merode-)Montfort.

Tussen Philips met zijn broers en zusters en Floris werd een erfdelingscontract gesloten in 1606 of 1607.⁵⁹ Bij deze erfdeling kreeg Floris behalve de heerlijkheden Duffel, Oirschot en Hilvarenbeek ook Leefdaal en Geel. In het contract was echter de conditie opgenomen, dat bij het uitsterven van de mannelijke lijn van Floris (R.V.2) en zijn broer Ysebrand II (R.V.1) alle bezittingen zouden overgaan op de afstammelingen in de mannelijke lijn van Philips. Daar was voorlopig geen uitzicht op, want Ysebrand II had al een zoon Ysebrand III (R.VI.1) en juist in deze tijd, namelijk op 27 augustus 1606 werd te Oirschot zijn tweede zoon Willem IV (R.VI.2) geboren en gedoopt. Floris en zijn zuster waren diens peter en meter."

Op het moment, dat Floris Maria zou opvolgen heeft Oirschot getracht een einde te maken aan zijn alleen-heerschappij door de hertog de helft van de pandsom der halve heerlijkheid aan te bieden. Door een misverstand aan Brusselse zijde is deze lossing niet doorgegaan, maar

de verpanding voor twaalf jaar gecontinueerd, zodat pas in 1618 een einde kwam aan het alleen-bewind van Floris."

Floris heeft zich bij zijn verlies niet neergelegd. Zo gauw de kans schoon was, waarschijnlijk na de dood van aartshertog Albert, trachtte hij een accoord te maken met koning Philips IV in deze geest: "Wij hebben ieder de helft van Oirschot en Hilvarenbeek, laten we de verdeling iets eenvoudiger maken: U Hilvarenbeek helemaal en ik Oirschot helemaal." Deze opzet is ten minste af te leiden uit een brief van Oirschot aan de kanselier van de raad van Brabant, waarin hem gesmeekt wordt erop toe te zien, dat dit niet gebeuren zal. Er worden twee argumenten aangehaald: Oirschot brengt veel meer op dan Hilvarenbeek en de hertog heeft bij de lossing beloofd, Oirschot nooit meer te verkopen of verpanden."a

Floris is voor de tweede maal gehuwd met Catharina von Ketteler in 1626, maar ook uit dit tweede huwelijk kreeg hij geen kinderen." Zijn diverse heerlijkheden brachten zoveel op, dat hij op 24 juli 1632 het markizaat van Deinze kon kopen voor de ontzaglijke som van 152.000 gulden." Sindsdien werd hij meestal markies van Deinze genoemd. Misschien had hij toch niet voldoende contanten om deze belangrijke som te kunnen betalen, zodat hij sommige goederen te gelde moest maken, want in maart-april 1633 verkocht hij de meeste van zijn vaderlijke goederen te Broekhoven onder Tilburg." Floris heeft sindsdien meestal in Duffel gewoond. In die buurt lagen zijn meest belangrijke bezittingen. Hij stierf er op 14 april 1652."

DE OPVOLGING VAN FLORIS

a. De testamenten

Floris heeft meerdere testamenten gemaakt. Van een dezer bevindt zich een afschrift in Brussel." Het is een slordig afschrift, waarin zelfs de datum is weggelaten. Uit de tekst blijkt echter, dat het v66r 1632 gemaakt moet zijn, want Floris noemt zich nog niet markies van Deinze, terwijl hij vele titels vermeldt en hij na 1632 gewoon was zich op de eerste plaats markies van Deinze te noemen. Verder blijken op het moment van het maken van het testament de drie zonen van Ysebrand II nog in leven te zijn. Dit testament is dus voor ons van geen belang, omdat het minstens door één later testament herroepen is. Van een later testament van Floris zijn twee vermeldingen bekend. De eerste is van 13 oktober 1653 in een akte, waarbij Maximiliaan-Anton van Merode (W.VI.2) voor schepenen van Duffel machtiging verleent aan de gebroeders Fabri, om de halve heerlijkheden Hilvarenbeek en Oirschot voor hem in bezit te nemen." De tweede is van 13 mei 1660 in een zeer uitgebreide akte voor schepenen van 's-Hertogenbosch, waarbij Maximiliaan-Anton en zijn zoon Ferdinand (W.VII.1) een hypotheek nemen op hun goederen te Oirschot en Hilvarenbeek.⁶⁹ De aanhalingen uit het testament zijn, voor zover aanwezig, gelijkkluidend met dit verschil, dat in de eerste vermelding Maximiliaan genoemd wordt als degene die de plaats in zal nemen van Willem IV bij diens kinderloos overlijden en in de tweede vermelding Maximiliaans zoon Ferdinand. Mijns inziens is de aanduiding in de tweede vermelding correct. In deze hypotheekakte wordt immers gezegd, dat Maximiliaan optrad als fidei-commis, niet als erfgenaam"; daar was vanwege de ingewikkeldheid der kwestie een

accurate uiteenzetting nodig van de juridische implicatie, terwijl in de eerste akte alleen van belang was aan te geven, dat Maximiliaan gerechtigd was, de erfenis in bezit te nemen; zijn zoon Ferdinand was toen immers nog minderjarig.

Behalve deze testamenten wordt nog een donatio inter vivos (schenking bij leven) vermeld van 22 juli 1651.⁷¹ Dit kan mijns inziens geen donatio inter vivos in strikte zin zijn, daar daags na de dood van Floris⁷¹ op 15 april zijn testament voor schepenen van Duffel werd geopend en blijkbaar zonder enige tegenspraak als geldig beschouwd is.⁷⁴ De verklaring kan zijn, dat Floris ook aan zijn neef Willem IV niet zijn hele testament bekend wilde maken, maar hem van de andere kant toch een bewijs wilde geven, dat hij zijn algemeen erfgenaam was, waartoe hij hem deze akte verstrekte, die hij als een "schenking bij leven" formuleerde, maar die zoveel beperkingen bevatte, dat ze pas na de dood van Floris enig effect sorteerde en die ook duidelijk naar het testament terug verwees.

b. De opvolgers

Voor de bepalingen van het testament van Floris kunnen we ons dus veilig houden aan het uittreksel daarvan in de hypotheekakte van 1660.⁷⁵ Het testament is gemaakt op 2 maart 1647 voor notaris Guiliam de la Motte te Mechelen.⁷⁶ Van de drie zonen van Floris' broer Ysebrand II was toen alleen Willem IV (R.VI.2) nog in leven.⁷⁷ Wel leefden nog zusters van hem.

Willem IV werd aangewezen als universeel erfgenaam onder de voorwaarden, afgesproken in het erfdelingscontract van 1606/1607, dat de goederen onverdeeld moesten blijven en steeds overgaan op de oudste zoon. Wanneer hij echter zonder kinderen na te laten zou overlijden, zou de nalatenschap in haar geheel overgaan op Ferdinand (W.VII.1) onder dezelfde voorwaarden.

Bij zijn dood op 14 april 1652 werd Floris dus opgevolgd door zijn oomzegger Willem IV (R.VI.2). Deze trouwde nog datzelfde jaar op 5 november te Brussel, maar stierf nog geen jaar nadien op 4 oktober 1653 zonder kinderen na te laten." Volgens het testament van Floris kwam Oirschot dus met de andere goederen aan Ferdinand (W.VII.1), die nog minderjarig was. Maximiliaan nam voor hem het bewind waar en sierde zich, wat in die tijd bij de Merode's en vele anderen gebruikelijk was, met alle titels zoals markies van Deinze en heer van Oirschot. Rechts was hij het echter niet. Alleen Ferdinand is heer van Oirschot geweest tot het faillissement in 1672.

c. De lasten

Op de erfenis van Ferdinand drukte echter een zware verplichting. Floris had blijkbaar een schuldbekentenis afgegeven aan zijn broer Ysebrand II, waarover hij in zijn testament bepaalde, dat Willem twee derde gedeelte daarvan moest uitbetalen aan zijn twee zusters.' Daarnaast is er sprake van een verplichting van "enige duizenden guldens" aan "Joffrouw van Merode", nicht van Floris, een der zusters van Willem." Omdat Willem deze verplichtingen nog niet had voldaan gingen ze over op zijn opvolger Ferdinand. Toen deze kwestie in 1660 geregeld werd, was er blijkbaar maar één zuster van Willem meer in leven. Maxi-

miliaan als zaakwaarnemer van zijn zoon Ferdinand had met deze zuster van Willem geprocedeerd en was veroordeeld, om haar in totaal 22.000 gulden te betalen. Hij dacht erover, revisie van het vonnis aan te vragen, maar zag daarvan af, omdat zijn kansen te gering waren en sloot een accoord met haar via haar agent Smits." Van de te betalen 22.000 gulden voldeed hij 10.000 gulden contant op 1 mei 1660.⁸² Voor de resterende 12.000 gulden moest hij echter een hypotheek sluiten. Daartoe had Ferdinand, die intussen meerderjarig geworden was, zijn vader machtiging verleend op 14 januari 1660." Ook zijn jongere broer Johan (W.VII.2), die zich baron van Houffalize noemde", had daarmee zijn instemming betuigd op 14 april 1660 ten overstaan van notaris van Oeckel te Oirschot." Op 13 mei werd de hypotheek verleend door Johan Gans, oud-president-schepen van 's-Hertogenbosch, op de halve heerlijkheden Oirschot en Hilvarenbeek en alle daargelegen goederen en onmiddellijk doorbetaald aan de vertegenwoordiger van Joffrouw van Herode. Bovendien betaalde Maximiliaan contant nog 290 gulden, die hij krachtens appointement van de raad van Brabant van 13 april als rente verschuldigd was."

Een latere aantekening van 18 oktober van datzelfde jaar vermeldt, dat Ferdinand nog een boerderij te Udenhout bij de verhypothekerde goederen heeft ingebracht. De reden daarvoor zal geweest zijn, dat hij de hypotheek wilde verlengen tot 28 november 1661. Op die dag kreeg hij namelijk een hypotheek op zijn goederen te Oirschot van zijn broer Johan. Dit zal dus geweest zijn ter aflossing van de hier vermelde." In december 1661 droeg Maximiliaan-Anton dan ook heel het bewind van Oirschot over aan Ferdinand."

HET FAILLISSEMENT

Bij deze al (te) zware belasting van de halve heerlijkheid kwamen nog de onkosten van de processen, die Floris had gevoerd gedurende tientallen jaren tegen de inwoners van Oirschot en tegen de hertog." De voornaamste schuldeiser was Hendrik de Cort, secretaris van de raad van Brabant te Brussel.' Gedurende diens leven is de zaak slepende gebleven, maar na zijn dood moest er worden afgerekend. Zijn weduwe Catharina Stevens liet beslag leggen op de halve heerlijkheden Hilvarenbeek en Oirschot met alle bezittingen, die in het voorjaar van 1672 werden verkocht. Misschien brachten de goederen de schulden niet op; in ieder geval werd Catharina zelf de nieuwe eigenares van de halve heerlijkheid Hilvarenbeek en van de belangrijkste bezittingen in Oirschot, zoals huis ten Bergh, 3/5 van de watermolen, 3/5 van de windmolen onder Kerkhof en meerdere boerderijen. De halve heerlijkheid Oirschot ging over aan Maarten Christiaan Sweerts de Landas.⁹¹

De HOUFFALIZE'S

Met het faillissement van 1672 verdwenen de Merode's als heren van Oirschot. Maximiliaan-Albert (W.VIII.1), de zoon van Ferdinand, heeft zich nog wel de titel "heer van Oirschot" aangematigd en na hem nog verschillende anderen, die min of meer met de Merode's verwant waren, maar dat was de ijdelheid van die tijd, waaraan we maar niet te zwaar moeten tillen.⁹² Wij constateerden echter, dat bij het faillissement slechts 3/5 van de

watermolen en 3/5 van de windmolen onder Kerkhof verkocht werden. De andere 2/5 delen waren namelijk in handen van een andere tak der Merode's, de Houffalize's. Deze situatie bestond al sedert de erfdeling van de eerste Merode's in Oirschot." Nu is het moeilijk om de overerving van dergelijke particuliere bezittingen na te gaan. Wel komen in de Oirschotse archieven enkele sporadische vermeldingen van een "Jonker Houffalize" voor, maar meestal blijft het onzeker, welke persoon uit deze tak bedoeld wordt. Een enkel document brengt echter wat meer duidelijkheid. Wij willen U die dan ook niet onthouden.

Reeds in 1616 woonde Werner X (H.V.4) van Merode-Houffalize al in Oirschot; hij was daar in een proces gewikkeld met Floris.' Hij was gehuwd met Anna van Gestel, zoals blijkt uit een erfdeling, die hij en zijn vrouw op 5 november 1646 maakten met Dirk Gerits Leenderts van Gestel." In 1651 was hij schenen van Oirschot." Hij is niet gestorven vóór 1654, zoals Richardson zegt ⁹⁷, maar leefde nog op 11 februari 1659, toen hij echter stervende was." Secretaris Peter van Andel was hij hem in de kost." Ook heeft hij blijkbaar de opvoeding verzorgd van Maria von Rohe-Obsinnig, een nicht van zijn broer Godert, die gehuwd was met Elisabeth von Rohe-Obsinnig. Hij moet tussen 11 en 27 februari 1659 gestorven zijn, want op die dag nam Godert (H.V.7) mede namens zijn broers Richard VI (H.V.4) en Rogier (H.V.8) en zijn zuster Maria (H.V.5) als erfgenamen Werner's nalatenschap in bezit. Uit dit stuk van de overname blijkt, wat de bezittingen der Houffalizes waren, namelijk het huis onder Kerkhof, waar Werner had gewoond en was gestorven en twee vijfde deel in de volgende roerende en onroerende goederen: de watermolen en de windmolen onder Kerkhof met hun toebehoren, twee boerderijen, de herentienden en een cijnshoek, waarvan het overige drie vijfde deel aan de markies van Deinze toebehoorde.

Het huis werd na de dood van Werner verhuurd aan Jan Jansen van de Maerselaar alias van Haren, die het bewoond heeft tot zijn dood in 1674. Secretaris van Andel en Maria von Rohe-Obsinnig zijn tot die datum bij hem in de kost gebleven. Daarna is Maria, die blijkbaar onder toezicht van Peter van Andel verder was opgevoed, door deze naar de koopman Johan Vervoort in de Vughtestraat te 's-Hertogenbosch gestuurd als "winkeldochter". ¹⁰²In 1679 kwam ter sprake, dat zij zou trouwen met een zoon van Laurens Donckers in 's-Hertogenbosch. " Of dit huwelijk is doorgegaan, is in het Oirschotse archief niet te vinden.

Godert heeft het bewind gevoerd over de gemeenschappelijke bezittingen. Nadat Catharina de Cort-Stevens in 1675 had laten afkondigen, dat zij hout zou verkopen van haar goederen bij de watermolen, liet Godert haar gerechtelijk aanzeggen, dat zij niets kon doen zonder zijn instemming, omdat twee vijfde aan hem toebehoorde.

DE BASTAARDS

Het zal voor de enigszins ingewijde lezer duidelijk zijn, dat Maria von Rohe-Obsinnig een bastaard-dochter was van Johan Frederick von Rohe-Obsinnig. Ook van de Merode's komen vele bastaards voor in de Oirschotse historie. De jongens werden bij voorkeur begiftigd met een kanniksprebende. Er werd nauwlettend voor gewaakt, dat zij niet trouw-

den en zo de nobele naam in een tweede bastaard-generatie verder droegen. Zo was Jan van Merode, die in 1610 een fundatie stichtte, kanunnik in Oirschot. V66r hem komen al als kanunniken in Oirschot voor Aert van Merode (overleden 1526) en Jacobus van Merode (overleden 1534). ¹⁰⁵Joos van Merode was kanunnik te Hilvarenbeek. ¹" Hij trad veel in Oirschot op als agent van Floris)" Al met al is de periode der Merode's een turbulente tijd geweest voor Oirschot. Het beleefde het toppunt van zijn welvaart in de eerste anderhalve eeuw van de heer-schappij der Merode's, om daarna tot een groot materieel verval te komen door de droeve omstandigheden van de tachtigjarige oorlog, maar mede door toedoen van de laatste Merode's, met name van Floris.

NOTEN:

1. E.Richardson, *Geschiede der Familie Merode*, Praag 1877, deel I, blz. 150. Dit standaardwerk over de familie van Merode is vertaald in het Frans en bijgewerkt door prinses Jean de Merode onder de titel *Histoire de la maison de Merode par E. Richardson*, Brussel 1955. De aanduidingen van de Romeinse cijfers hij de namen worden van Richardson overgenomen, maar een enkele keer wordt zo'n cijfer door mij toegevoegd vanwege het nodige onderscheid. Men bedenke echter, dat in verschillende takken dezelfde namen en rangcijfers kunnen voorkomen. Daarom is waar nodig verwezen naar de stambomen met W. voor Westerlo, H. voor Houffalize en R. voor Rummen, met daarbij Romeinse cijfers voor de generaties en arabische voor de volgorde daarin.
2. Richardson, a.w. blz. 152 e.v.. Richardson zegt daar, dat zijn zoon deze bezittingen terugverwierf. Dit mag misschien opgaan voor de bezittingen, die waren afgestaan aan Willem I (11.1.1), maar de bezittingen, die waren afgestaan aan Richard III (H.I.1), zijn eeuwenlang aan de tak Houffalize gebleven, zelfs nadat de tak Westerlo uit Oirschot verdwenen was.
3. Richardson, a.w. blz. 153 e.v.. Zij wordt nog genoemd in de erfdeling van de nalatenschap van Richard III (W.II.2) in 1525 A.R.A. Brussel, archief Merode, nr. onbekend. Copieën uit dit Brusselse archief, betrekking hebbende op Oirschot, zijn aanwezig in het Streekarchief te Oirschot, gebonden in 7 banden. Fr zal naar worden verwezen als S.A. Merode (schaduwarchief) met Romeinse cijfers voor de band en arabische voor de folionummers. S.A. Merode III. 25-29.
4. Richardson, a.w. blz. 155.
5. E. op de Beeck, Meer eer dan eerbetoen, Westerlo 1975, blz. 32.
6. A.R.A. Brussel, archief Leenhof van Brabant, "Hooffleenboek" van het kwartier 's-Hertogenbosch fol. 107 en van het kwartier Leuven en Tienen fol. 56. S.A. Merode III. 30-35.
7. Richardson, a.w. blz. 155
8. Niet 1485 zoals Richardson, a.w. blz. 153, en Op de Beeck, a.w. blz. 32, zeggen; immers Jan II verheft Leeftaal na de dood van zijn vader op 5 december 1484. S.A. Merode III. 31.
9. Richardson, a.w. blz. 156
10. S.A. Merode III. 25-29

11. Van de collatie van deze prebende is mij tot nu toe geen document bekend, zij moet echter hebben plaatsgehad gezien de resignatie vermeld in de noten 19 en 20. Wel wordt een Richard van Merode genoemd als kanunnik door Poppens in zijn *Historia Episcopatus Sylvaeducensis*, blz. 182.
12. Richardson, a.w. blz. 154
15. Richardson, a.w. blz. 157
14. S.A. Merode II. 209-219, 288-301, 165-208
15. S.A. Merode III. 68-80
16. Richardson, a.w. blz. 155
17. R.A. Noord-Brabant (in het vervolg aangeduid als: R.A.N.B.), collectie Cuypers - van Velthoven, inv. nr . 1555
18. Hendrik de Mesmecker blijkt bij zijn dood in 1559 een legaat gemaakt te hebben aan Jenneke de Crom, de vrouw van Jan van Mol, die rentmeester was van Rycalt IV en waarschijnlijk zijn zwager. Hendrik de Mesmecker zal dus vermoedelijk ook verwant zijn geweest. Zie rekening van Jan van Mol over 1559/1560. S.A. Merode II. 95
19. A.R.A. Brussel, archief Merode, inv. nr . V.O. 183, S.A. Merode II. 150
20. A.R.A. Brussel, archief Merode, inv. nr . V.O. 183, S.A. Merode II. 153
21. Tot nog toe was wel bekend de wettiging van vier kinderen in 1551. Ook was bekend, dat Rycalt IV bij zijn dood in 1559 geldig gehuwd was met Geertruyd de Crom. Zie J.P.H. Goossens, van Merode, in: *De Brabantse Leeuw*, jaargang 11 (1962) blz. 43. De exacte datum van het huwelijk is nog niet vastgesteld, maar het lijkt me, dat men het jaar 1556 daarvoor veilig kan aannemen.
22. Niet 1558, welk jaar de akte wel vermeldt, want het hof van Brabant gebruikte de Paasstijl, zodat het jaartal in onze telling met 1559 moet worden weergegeven.
23. S.A. Noord-Kempenland, oud archief van het corpus van Oirschot, voorlopig inv. nrs. 756 en 1503.
24. A.R.A. Brussel, archief Leenhof van Brabant, "Hooffleenboek" van het kwartier van 's-Hertogenbosch, fol. 107, S.A. Merode III. 34 en 35
25. S.A. Merode II. 220-225; III. 1. 99-130
26. Dat zij minderjarig waren, blijkt ook uit de procuratie tot leenverheffing, die gegeven werd door Rycalt V en zijn curator Lodewijk van der Lynden, R.A.N.B., collectie Cuypers - van Velthoven, [inv. nr.](#) 1556.
27. Richardson, a.w. blz. 157
28. Zie noot 24
29. Zie noot 21
30. Zie hierover Richardson, a.w. blz. 156 en Goossens, a.w. blz. 44. Deze laatste geeft een aannemelijke verklaring voor deze vergissing.
31. A.R.A. Brussel, archief Merode, inv. nr . F 754, S.A. Merode II. 55-59
32. R.A.N.B., oudste doop-, trouw- en overlidensregister van Oirschot, tevens zielboek, lopend ongeveer van 1584 tot 1613, blz. 88. De gegevens uit dit register zijn gepubliceerd door J.P.H.

- Goossens in: *De Brabantse Leeuw*, jaargang 11 (1962) blz. 42-46 en 52-53. Verder zal alleen verwezen worden naar: Oudste doonboek Oirschot met bladzijde.
33. A.R.A. Brussel, archief Merode, inv. nr . F 754, S.A. Merode II. 51-59
 34. A.R.A. Brussel, archief Merode, inv. nr . PF 86, S.A. Merode II. 61-62
 35. Oudste doopboek Oirschot, blz. 36
 36. R.A.N.B., rechterlijk archief van Oirschot, inv. nr . R 143, los inliggend vel, S.A. Noord-Kempenland, copieën van rechterlijk archief Oirschot, R 143. C, hlz.488
 37. A.R.A. Brussel, archief Merode, inv. nr . PF 68, S.A. Merode II. 39-44
 38. R.A.N.B., collectie Cuypers - van Velthoven, inv. nr . 1555
 39. R.A.N.B., rechterlijk archief van Oirschot, inv. nr . R 143, fol. 474, S.A. Noord-Kempenland, rechterlijk archief van Oirschot, voorlopig inv. nr . 4361
 40. Deze formulering en de foutieve vermelding van Richardson, a.w. blz. 156, waren oorzaak, dat ik in *Campinia*, jaargang 10, blz. 195, schreef, dat zijn vader Rycalt Oirschot aan hem overdroeg.
 41. Zie verwijzing in noot 24
 42. A.R.A. Brussel, archief Merode, inv. nr . PF 68, S.A. Merode II. 7-38
 43. Aantekeningen van Aert Sgraets in de jaarkronieken van het schepenprotocol, zie *Campinia* jaargang 9 (1979/1980), nr. 36, blz. 173 (6 aug.) en 179 (26 aug.)
 44. *Campinia*, jaargang 10 (1980/1981) nr. 40, blz. 195
 45. Op 21 februari 1591 verklaarde Maria van Merode voor schepenen van 's-Hertogenbosch, dat zij geen afbreuk wilde doen aan de Oirschotse privileges, S.A. Noord-Kempenland, charterverzameling nr. 454
 46. Oudste doopboek Oirschot, blz. 73
 47. R.A.N.B., collectie Cuypers - van Velthoven, inv. nr. 1555
 48. Zie verwijzing in noot 24
 49. Richardson, a.w. blz. 156
 50. Op 29 juli 1594 protesteerde Oirschot tegen zijn bemoeienis met de tiende van Spooronk, blijkens de aantekeningen van Aert Sgraets in de jaarkronieken van het schepenprotocol. Zie *Campinia* jaargang 9 (1979), nr. 35, blz. 121
 51. Jaarkronieken van Aert Sgraets, zie *Campinia*, jaargang 6 (1976), nr. 23, blz. 85
 52. Jaarkronieken, zie *Campinia* jaargang 7 (1977), nr. 27, blz. 103
 53. Oudste doopboek Oirschot, blz. 79
 54. Richardson, a.w. blz. 239/240. Ook Alb.v.d. Abeele, *Geschiedenis der stad Deinze*, Gent 1865, blz. 93, begaat deze fout, waar hij Maximiliaan-Anton en Floris broers noemt en zonen van Philips, terwijl hij op blz. 92 nog zei, dat Floris een zoon was van Ysebrand, wat juist is. Philips had inderdaad ook een zoon met de naam Floris (W.VI.1), maar deze is niet de hier bedoelde.
 55. Richardson, a.w. blz. 240
 56. Zie mijn publicatie: De akte aangaande de lossing der halve heer-

- lijkheid Oirschot van 24 november 1614, in Campinia jaargang 10 (1980/1981), nr. 40, blz. 195-203
57. Richardson, a.w. blz. 240
58. Richardson, a.w. blz. 239
59. Richardson, a.w. blz. 161. Waarschijnlijk kreeg dit contract pas zijn beslag in 1607, immers pas op 13 oktober 1607 verhief Floris Oirschot als opvolger van zijn vrouw Maria, S.A. Merode III. 34
60. Richardson, a.s. blz. 240
61. Oudste doopboek Oirschot, blz. 9
62. Zie noot 56
- 62a. S.A. Noord-Kempenland, oud archief van het corpus van Oirschot, voorlopig nr. 2941. Deze ongedateerde minuut-brief is geschreven en getekend door Jan de Metser, die secretaris van Oirschot was van 1618 tot 1626. Uit de tekst blijkt, dat koning Philips IV op dat moment hertog is.
63. Richardson, a.w. blz. 240. A.v.d. Abeele, a.w. blz. 92, noemt haar Anna
64. Richardson, a.w. blz. 239. A.v.d. Abeele, a.w. blz. 91 en 344-349, waar men de koopakte kan vinden.
65. J.A.J. Becx, Johan Gerardi en het "Huis van Broekhoven" te Tilburg, in "De Brabantse Leeuw" jaargang 17 (1968), blz. 6. Mischien is het ook om deze reden, dat Floris belangrijke leengoederen onder Melsbroeck, Dieghem, Steenockerzeel en Humelghem, afkomstig van de familie van Leefdaal, verkocht, zoals vermeld wordt in A. Muters, Histoire des environs de Bruxelles, Brussel 1855, deel III, blz. 118. Helaas vermeldt Wouters geen datum, maar Floris verkocht ze, toen hij al de titel 'Markies van Deinze' voerde.
66. Richardson, a.w. blz. 240
67. A.R.A. Brussel, archief Merode, [inv. nr.](#) PF 135, S.A. Merode II. 47-50
68. Van deze akte bevindt zich een authentiek maar ongedateerd, gelijktijdig afschrift in het S.A. Noord-Kempenland, oud archief van het corpus van Oirschot, voorlopig nr. 977
69. S.A. Merode III. 2-12
70. S.A. Merode III. 5
71. Ferdinand was geboren op 19 of 29 november 1633 te Dam sur Heure. Zie Richardson, a.w. blz. 182
72. Richardson, a.w. blz. 240. Deze "donatie" is gepubliceerd door A.v.d. Abeele, a.w. blz. 351, waar zij door hem ten onrechte "testament" genoemd wordt.
73. Floris stierf op 14 april 1652; zie Richardson, a.w. blz. 240
74. S.A. Merode III. 4
75. S.A. Merode III. 2-12
76. S.A. Merode III. 3
77. Ysehrand III (R.VI.1) was ongehuwd gestorven in 1634. Richardson a.w. blz. 241. Reinier (R.VI.3) was op 3 oktober 1641 gestorven. Richardson, a.w. blz. 242
78. Richardson, a.w. blz. 241
79. In de hypotheekakte van 1660 wordt wat raadselachtig gesproken over een obligatie van twaalf tot veertienduizend gulden. S.A. Merode III. 3

80. S.A. Merode III. 4
81. S.A. Merode III. 4
82. S.A. Merode III. 9
83. S.A. Merode III. 5
84. Hij was dit niet, maar had slechts een derde van de baronie in zijn bezit. Zie Richardson, a.w. blz. 188
85. S.A. Merode III. 6
86. S.A. Merode III. 7-12
87. Op 19 december 1661 liet Johan deze hypotheek, die gesloten was te Bergen in Henegouwen voor notaris Estienne de Brabant, registreren voor schepenen van Oirschot. Daar is alleen het concept van deze akte van registratie aanwezig, waarbij de tekst van de hypotheekakte niet is ingeschreven. S.A. Noord-Kempenland, rechterlijk archief van Oirschot, voorlopig nr. 4872. De tekst van deze hypotheekakte is te vinden: R.A.N.B., rechterlijk archief van Oirschot, protocol van 1661, fol. 266-276.
88. R.A.N.B., rechterlijk archief van Oirschot, protocol van 1661, fol. 247-252
89. Zie hierover J. Vriens, De conflicten van het geslacht Merode over de helft van de hoge, middelbare en lage justitie van Oirschot, in Campinia jaargang 3 (1973) blz. 41-49, en J.A.J. Becx, Een Oirschots heerlijkheidswapen en de Meierijse historie, in "Brabants heem" jaargang 18 (1966), blz. 74-83.
90. Becx, a.w. blz. 81
91. Vriens, a.w. blz. 48
92. Richardson, a.w. blz. 184. Maximiliaan-Albert (W.VIII.1) verkocht Oirschot (lees: zijn ongefundeerde aanspraken) zelfs aan Ambrosius van Megen, die huwde met een dochter van de bekende medicus Johan Baptista van Helmond (Richardson, a.w. blz. 243), die zich ook al de titel "heer van Oirschot" had aangemeten in zijn werk: Dageraad ofte opkomst der nieuwe geneeskunst, Rotterdam 1660.
93. Vergelijk noot 2
94. S.A. Noord-Kempenland, rechterlijk archief van Oirschot, voorlopige nrs. 2738 en 5098
95. Idem, voorlopig nr. 711
96. S.A. Noord-Kempenland, archief der Tafel van de H. Geest, voorlopig nr. 4709
97. Richardson, a.w. blz. 222
98. S.A. Noord-Kempenland, rechterlijk archief van Oirschot, voorlopig nr. 768
99. Idem, voorlopig nr. 1230
100. Idem. voorlopige nrs. 1230, 4826, en Richardson, a.w. blz. 222 en 224
101. Idem, voorlopig nr. 1394
102. Idem, voorlopig nr. 1230
103. Idem. voorlopig nr. 4826
104. Idem, voorlopig nr. 2196
- 104a. In 1580 wordt door pastoor en vicarissen van Oirschot een verklaring afgelegd omtrent zijn residentie. S.A. Noord-Kempenland, archief Kapittel Oirschot, voorlopig nr. 4224. Bij de visitatie van het kapittel door bisschop Masins in 1608, wordt hij bestraft wegens "incontinentia", A. Frenken, Documenten betreffende de kapit-

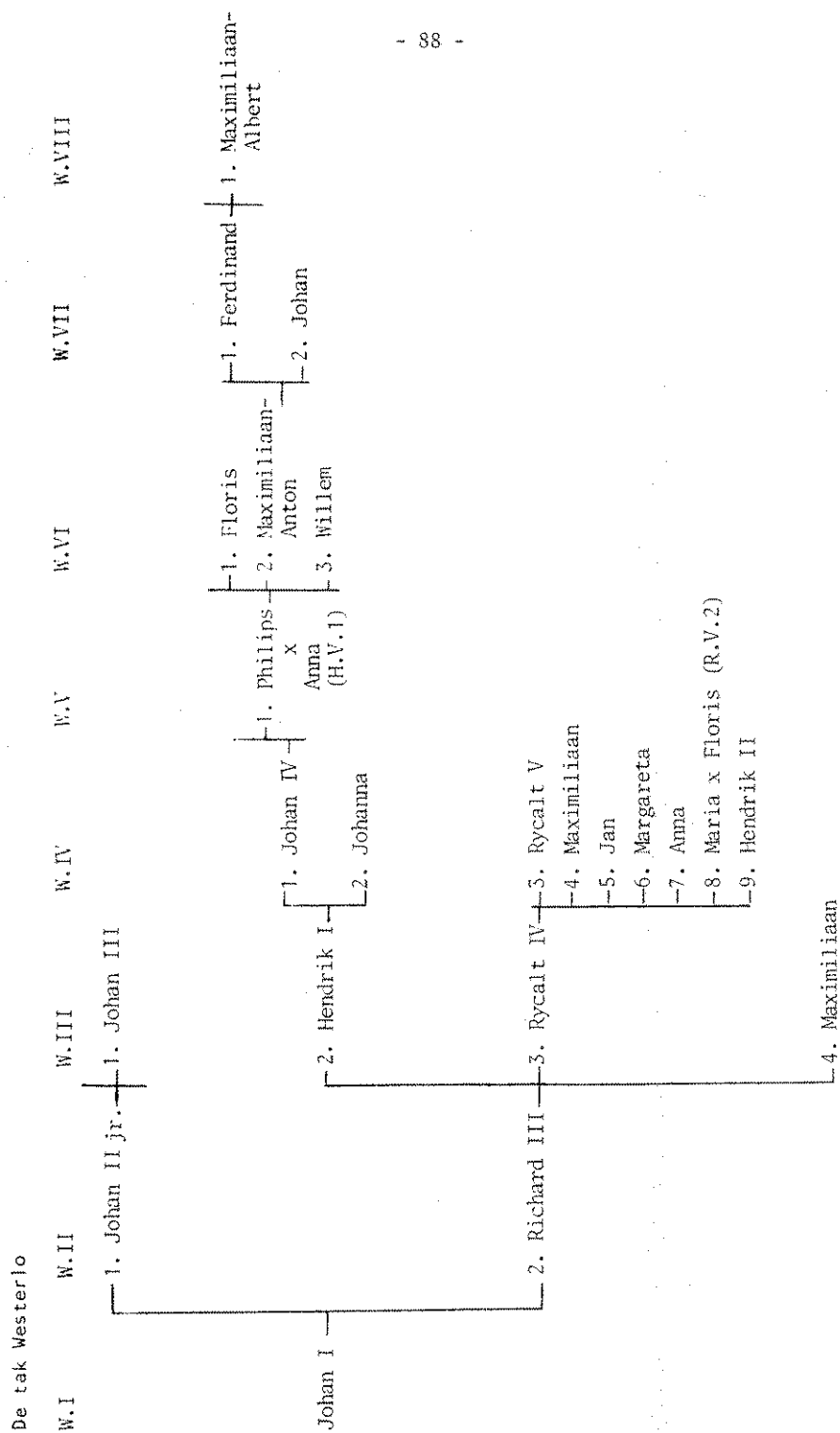
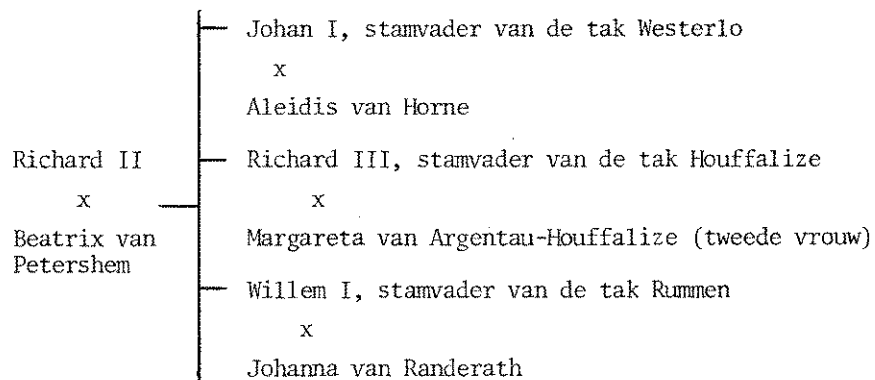
tels van Hilvarenbeek, Sint-Oedenrode en Oirschot, 's-Hertogenbosch 1956, blz. 266.

105. Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, deel V, 's-Hertogenbosch 1876, blz. 366
 106. Schutjes, a.w. deel IV, blz. 616
 107. Hij was o.a. getuige bij de "donatio inter vivos" vermeld in noot 72 en zaakwaarnemer van Floris bij de verkoop vermeld in noot 65.

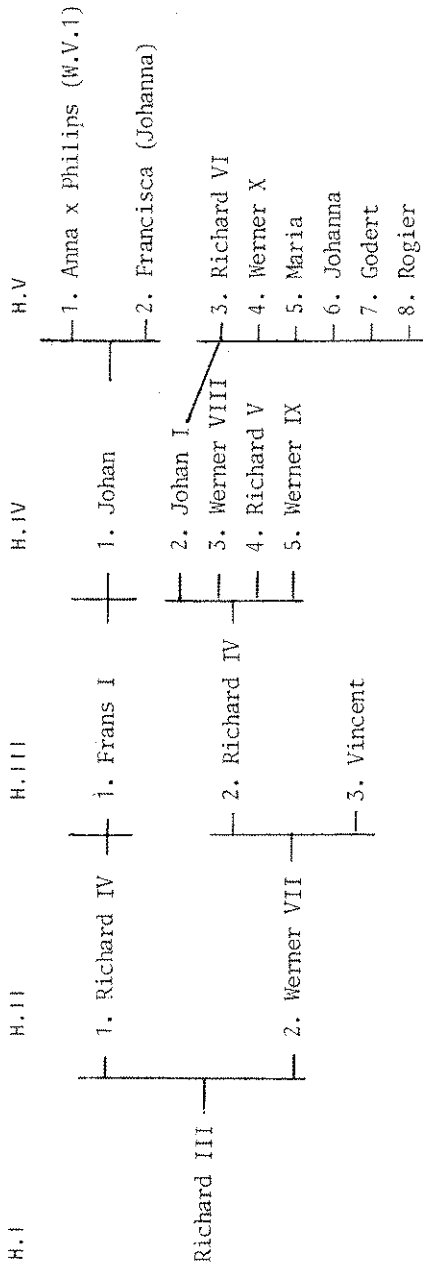
STAMBOOM

Alleen die personen zijn hier genoemd, die met Oirschot iets te maken hebben, of die onmisbaar zijn, om de afstamming duidelijk te maken. Er zijn dus dikwijls broers en zusters van de vermelde personen weggelaten, om het overzicht niet te moeilijk te maken.

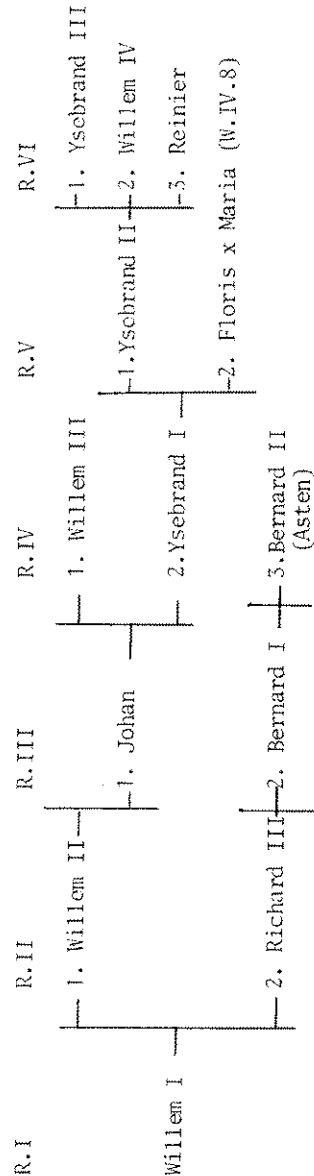
De oudste generatie

De tak Houffalize

De tak Rummen

VI. BRANDREGLEMENT OERLE-MEERVELDHOVEN, ANNO 1754

Op 16 mei 1754 werd het hierna volgende reglement ter voorkoming van brand in Oerle en Meerveldhoven afgekondigd. Pikant detail hierbij is, dat het reglement in werking trad precies één week na het afbranden van de kerk en toren te Oerle.

(Oud-archief Oerle-Meerveldhoven, inv. nr. 8)

Order en reglement geformeert bij de heer stathouder des quartiers van Kempenland en d'presedent en schepenen van de vrijheid Oerle en Meerfelthove.

In agtgenomen hebbende de schaden en ruïne die door brant werden gecou-seert, veeltijts toekomende door nalatigheid of negligentie en ver-suijm van niet wel te conserveeren zijn vuer en ligt als anders, heb-bende derhalve om't selve te prevenieeren soo veel mogelijk als meede om niet te weeze gepriveert van enige remisse van 's lands weegen, die uijt oorsake van brand anders soude werden verleent uijt cragte van haar Hoog Mog. speciale resolutie van den 6 febr. 1732 ten dien respec-te over de dorpen en plaetsen in 't district van de Generaliteijt ge-maneert, en hebben goet gevonden bij dese wel expresselijk te ordonnee-re en te statueere:

art. 1

Eerstelijk dat voortaan niemand wie hij soude mogen weesen, jongh of oud, soo wel ingesetene als vreemdelinge, met geen pijp toeback roken-de sal mogen gaen over en door de gemeene straeten, als mede op of in eenige neeren, schuuren, stallen, torfschoppen en torfmijten nog in die van hooij of strooij.

art. 2

Ten tweede sal een ieder ingesetene gehouden wesen sig te voorzien van een lanteren wel digt met glas of hooren.

art. 3

Ten derden sal niemand wie hij zij, met geen brande lamp, kaerse of ligt mogen gaen langs de gemene straeten op de voorstal, neere, schuur, stal, torfschop mitsgaders strooijmijten als in de beslooten lantaren als art. 2 gesijt is.

art. 4

Ten vierden sal niemand voortaan eenig vlas of hennep in de backovens of daerboven opleggen om te drogen veel min bij avonde met sig, swen-gel of hekelen en wie vlas of hennep sal moeten drogen, sal het selve moeten doen op kuijlen, ten minsten drie roeden van de huijsen te ma-ken.

art. 5

Ten vijfden sal niemand heijtorf ontrent den vuurherd mogen leggen dan ter distinantie van één roede.

art. 6

Ten sesde sullen geen ashoopen gemaakt mogen worden dan een roede leng-te van de huijsen, schuur of schop of daer ontrent eenige brantstoffs

leggen en die daer nu zijn digter als een roede, sullen binnen agt dagen moeten geruijmt worden en telkens de heete aschen moeten worden ondergeschrap; als ook geen aschen in de stalle, neere, huijsinge of kaamers te leggen sonder behoorlijke consent vande magistraat ten eijnde die souden tonnen beoordeelen ofte aschen in sodanige huijsinge camers etc. te leggen geen brand soude kon= ontstaan of veroorsake.

art. 7

Ten sevende dat geen kinderen eenig vuur sullen mogen stoken op de gemene straten.

art. 8

Ten agsten word meedo geordineert dat daar geen schoorsteen in de huijsinge zijn de eijgenaers gehouden sullen weesen een vuur vijst te maken van steen, ten minsten drie of vier voeten hoog hoven de grond en de huijsinge daer schoorstenen zijn, edog niet van steen, soo sullen die met leem dick moeten besmeert worden en de pijp van steen tenminsten vier voeten boven het dak uijsteken.

art. 9

Ten negende sal een ider gehouden veesen zijn backovens wel te voorsien en soo die huijten het huijs zijn van de huijsinge moeten afleggen ter distenantie van ten minsten 40 a 50 voeten en soo eenig binnen de huijsinge zijn leggende, soo sal de schoorstenen van die ovens gemetseld moeten zijn en vier voeten hoven het dack uijtkomen als voor; sullen soodanige bakovens rijen van boven, besijden en van onderen moeten gehouden worden en oock geen slaepplaetsen op sodanige ovens gemaekt worden.

art_10

Ten tienden dat niemand sijn koets of betsteede met geen hooij of strooij boven op sal mogen leggen of toeleggen.

art. 11

Ten elfden geen mijten van torf, hooij of strooij sal tegen den schoorsteen mogen leggen als ten minste vier voeten van de selve.

art. 12

Ten tualfden oock sullen niet worden gezet oenige mijten van torf, hout van mutserd of ander houd of strooij, nog eenig schonpen maken of setten op de straeten op peene; dat diegecne die jegenwoordig nog mogte staen binnen den tijd van 14 dagen sullen geruijmt worden.

art. 13

Ten dartienden een ider huijsgezin sal gehouden weesen sig te voorsien binnen den tijd van veertien dagen na den dag van publikatie, van een vuurhaak, een emmer hequaem om in cas van brand, dat God verhoede, gebruijkt te kunnen worden, als mede van leer of ladder ten minsten twalf voeten lang, dog hoevenaars van grote geërfdens sullen een leer moeten hebben van 20 à 25 voeten; welken emmer vol water, den ladder als oock den lantaren ten dagen van de visitatie hier na gespecificeerd voor zijn deur sal gereed moeten stellen, om dat hij Heeren vissturen blijken sal dat volgens de orders is voldaan.

art. 14

Ten veertienden sal eenider sijn put moeten uijtschenpen en dienen, dat ze in droge somers met genoegsaem water kan voorsien zijn en die omheijnen met een putkuijp van steen, planken of tuijnwerk ten minsten drie voeten hoog en voorzien met een putmik swengel en roeij met een haak daer aen.

art. 15

Ten vijftienden dat de waeterpoelen en cuijlen, soo van gemeente als particuliere, sullen moeten worden gediept, gebreed en geveegt als van de put gesegt is.

art. 16

Ten sestienden ingeval van brant, 't geene God verhoeden, den geene sulx overkoomende, sal terstont daer van kennis moeten geeven aen de Hr. stathouder of aen zij gecomiteerd en aen twee van de nabuurige schepenen, om de nodige ordre te stellen die een ijder sal moeten observereeren.

art. 17

Ook sal de kloek ten eersten door den nabuurige ritmeester moeten getrocken worden, als wanneer een ijder sulks hoorende uijt ider huijs een persoon sal moeten kooroen tot atsistentie, gewapend met een maner en leer om den brant te helpen bluschen.

art. 18

Ten agtienden soo indien het gebeurde dat imant deese voorenstaende of navolgende articulen quamen te contraveneeren of overtreden, zoo sullen de contraventeurs van elck point en soo menigmaal suix kooft te geschieden vervallen in een boeten van drie gulden ten behoeven van de Hr. stathouder, waarvan eenderden genieten sal den geene die de calanges sal komen te doen, tot welke calanges bij dese geauthoriseerd worden alle die genen de welke onder eed staen en sullen de ouders aansprekelijk weesen voor haare kinderen, de meesters en vrouwen voor haar knechten en dienstmijden, welke peene en boeten uijt kragte van haar Hog.Mb.resolutie van den 6 febr. 1732 bij parade executie werden ingevorderd.

art. 19

Ten negentiende: ende ingeval de ovens, schoorsteenes niet behoorlijk zijn voorsien soo sullen de heeren visitatoore bevoegd sijn, die doorden voster met een hamer te laten inslaen en egter de gestatueerde boete moeten worden voldaan.

art. 20

Ten twintigsten sullen de herrehergiers, die uijtspanninge hebben welke hang blakers inder selver stallingen of schieren sijn hangende, sorg moeten dragen dat de gemelde blaken met glas of hooren moeten voorsien sijn, ten eijnde de kaars daerinne gestelt wordende om in de stal te lugten daer uijt niet kan vallen, angesien daer door brant souden kunnen ontstaan; alsmeede en vooral sorg dragen dat sijn door passagiers, dienstbodens ofte andere, met geen brandende toeback pijpen in de voors. stallen of schuure mogen werden gegaen alle op peene als art. 18 breder geextendcert en uijtgedrukt.

art. 21

Ten een en twintigsten wert ook verboden dat geen weerden of werdinne aan eenige ingesetenen sullen mogen tappen of schenken eenige dranken doen, of laten schenken door anderen, of met de kaarten sullen mogen laten spelen, ook dat geen ingesetenen in de herberge sullen mogen blijven zitten, des winters nae tien uijren en des somers naer elf uure, werdende voor winter seisoen gehouden van half september tot half maart; en ingeval de selve ingesetenen onwillig waeren op't versoek van den weerd of weerdinne na huijs te gaen, soo sal de weerd of weerdinne vrije exempt sijn van eenige peene en dat specialijk om redenen ten respecte van deese art. dat men verschilde rijsen ondervonden heeft, dat de ingesetenen snagts uijt de herreberg naer huijs gaen, beschonken sijnde met een pijproockende over straet gaende en soo in een schop of scheer met de rokende pijp in de mond neervallende, gaen slapen waardoor licht brand werd gecouseert als andersints.

art. 22

En opdat dit reglement en ordonnantie behoorlijk en naukeurig magh werden geobserveert en naergecommen, soo sal het selve jaarlijk op 2 sondage in april binnen den voorsz. dingbanke Oirle en Meerfelthoven doorden voster ter plaetse gewoonlijk werden gepubliceerd, opdat een ider ingesetene sig daer na kan reguleeren en alle reedenen van ingenorantie of niet te weeten werden voorgewoont; sullende ook twee mael des jaers als den eersten dinsdag in mei over Oirle en den eersten woensdag in mei over Meerfelthoven bij de respectieve schepenen ider in zijn destrict of parochie nevens de gecommiteerde van de Hr. Officier of de Nr. officier selfs de visitatie als voor art. 13 gestelt, sal werden gedaen en de schouw voeren aan schoorstenen of schauwe en den eersten dijnsdag in oktober **over** de waterpoelen en putten, ten eijnde aan haer eerwaerde blijken **mag of** alles conform dit reglement werd geobserveert; en indien imant bevonden mogte worden contrarie **de se gedaen te** hebben, sullen deselve **voor** de gestatueerde boeten **anspreekelijk** sijn na voorgaende onderzoek en disobservantie. Actum Oirle den sestienden mei 1700 vier en vijftich Coram president en schepenen van Oirle en Meerfelthoven die deese ondertekend hebben.

(Jan Couwenbergh, president
G.P. Viodorp, schepen
Peeter Bogers, schepen
Goort Louwers, schepen
Marten Biesen, schepen).

VII. OIRSCHOTS KARMEEL 50 JAAR

Aan de feestvierende zusters,

Een mooie dag, de maand van mei
In Oirschot was het feestgetij
Men ging massaal ter kerke
Uw Karmel vierde 't goud bestaan

Dat sprak ons Oirschot toch wel aan
Wat heel goed was te merken.

Daar kwam U dan, vol nederigheid
Gekleed in origineel habijt
De kerk binnen getreden
Ons heel parochie vierde 't mee
Dit mooie gouden Jubilee
Met zang en met gebeden.

Uw zang, saam met het dames koor
!De toespraak van meneer Pastoor
De feestelijke klanken
't Magnificat, - mooi klonk het weer
Uw zielen prezen hoog de Heer
't was al, om God te danken.

En op receptie kwamen wij
Oirschots bevolking, zij aan zij
Om U te feliciteren
Ja, zusterkens, zo zijn wij nou
Zo ouderwets te goeder trouw
't Geen U wist te waardenen.

Na al dit moois, ging U naar huis
Naar Blijendaal, Uw veilig thuis
Om in Uw eigen kringen
Nog saam te vieren 't feestgetij
Want, beste zusters, zelf waart gij
De Gouden feestelingen.

En dag in mei, een feest van goud
Dat liet ons Oirschot echt niet koud
" 3 feestten met U mede
Wij gaven van ons hulde blij
Want Oirschot is een klooster rijk
Waar veel nog wordt gebeden.

D, lieve zusters, Bruiden Gods
Wij Oirschots volk, wij zijn zo trots
Dat U woont in ons midden
Uw kloosterleven blijft actief
Wij vragen: zusters asjehlief
Blijf altijd voor ons bidden.

Proficiat, U allemaal
Die woont in Muite Blijendaal
U, die het kloosterleven
Gekozen hebt vol offergeest
Op! naar het diamant feest
Dat God het moge geven.

CAMPINIA

DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKARCHIVARIAAT

NOORD-KEMPENLAND

Copyright: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

Toestemming tot overname van artikelen of gedeelten daaruit dient U schriftelijk aan te vragen bij de redactie.

Redactie: II. Mij land, streekarchivaris
J. Suijkerhuijk, assistent-archivaris

Redactie-adres: Torenstraat 1, 5688 MI Oirschot
Postadres: Postbus 144, 5688 ZJ Oirschot
Tel. 04997 - 5245

De auteurs van de gesigeneerde artikelen zijn verantwoordelijk voor de inhoud daarvan. De niet-gesigeneerde artikelen zijn samengesteld door de medewerkers van het streekarchivariaat.

Lay-out en typewerk: C. Aarts-Keesom

Offset: H. Tempelaars

De prijs voor een abonnement bedraagt f 16,-- per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op postgirorekening 10.69.032 van de gemeente Oirschot onder vermelding van: Caruinir

De prijs van losse nummers is f 4,-- per stuk. Ook nummers van afgesloten jaargangen zijn in beperkte aantallen voorradig. Een jaargang begon op 1 april (m.i.v. 1982 op 1 januari).

Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld voor het begin van het nieuwe kalenderjaar, wordt het abonnement automatisch verlengd.

VOORWOORD

Geachte lezer,

Voor U ligt de laatste aflevering van CAMPINIA oude stijl. Met ingang van 1 januari 1982 wordt het Streekarchivariaat Noord-Kempenland opgeheven en gaat als Rayondepot Oirschot van het Streekarchief Zuid-Oost Brabant verder. Aangaande deze overgang meer in de volgende aflevering.

De overgang brengt ook een aantal veranderingen met zich mee voor de uitgave van dit blad. Tot en met dit nummer werd het typewerk verzorgd door mevrouw C. Aarts-Keesom en het drukwerk door de heer H. Tempelaars. Deze werkzaamheden zullen met ingang van het januari-nummer 1982 worden overgenomen door het typeburo MARAS te Middelbeers. Vanaf deze plaats wil de redactie mevrouw Aarts en de heer Tempelaars heel hartelijk dankzeggen voor al het werk, dat aan de totstandkoming van iedere aflevering is verricht. Mede door hun inzet en toewijding mag CAMPINIA door een ieder gezien worden. Aan beiden onze welgemeende dank.

Deze aflevering is tevens de laatste van de 11e jaargang. Het januari-nummer zal het eerste van de 12e jaargang worden en niet meer zoals tot nu gebruikelijk was het vierde van de jaargang. Aan onze abonnees, die tot en met het januari-nummer van 1982 hun abonnementsgeld hebben voldaan, zal bij een volgende aflevering een nota worden gevoegd voor de overige drie nummers die in 1982 zullen verschijnen.

Het Streekarchivariaat Noord-Kempenland sluit per 31 december 1981 een periode af. Welgemoed gaan we vanaf 1 januari 1982 als Rayondepot Oirschot van het Streekarchief Zuid-Oost Brabant verder. Met haar gaat ook CAMPINIA een nieuwe toekomst tegemoet. Wij hebben er alle vertrouwen in, dat het beide goed zal gaan.

De redactie.

I N H O U D

I.	Ontginningen in de voormalige gemeente Oerle (door A. Kockx, Veldhoven)	blz.	95
II.	Vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem		101
III.	Een Oerlese put uit de tiende eeuw (door J.F.C.M. Bijnen, Oerle)		107
IV.	Het gemeentewapen van Best, ofwel: De aanhouder wint (door P.A. Gondrie, gemeentesecretaris van Best) (vervolg)		115
V.	Van Bondsgebouw naar gemeentehuis (door Toke van de Ven-Lommers)		120
VI.	Enkele zoenen in Oirschot (door J. Lijten)		121
VII.	Hulpmiddelen bij Uw onderzoek in de archieven		134
VIII.	Bestse toponiemen		144

I. ONTGINNINGEN IN DE VOORMALIGE GEMEENTE OERLE

door A. Kockx

Tot in het begin van deze eeuw bestonden er in de Kempen nog eindeloze heidevelden, waarin op diverse plaatsen vennen van zeer uiteenlopende afmetingen voorkwamen.

In "de Rosdoek", nr. 20, van januari 1981, hebt IJ hierover kunnen lezen in het artikel "Vennen in de Kempen" van Rob Aarts.

De toen nog zelfstandige gemeente Oerle bezat rond de eeuwwisseling ruim 1000 hectaren meest woeste grond, welke dus bestond uit heide en vennen. Ongeveer 224 hectaren waren gelegen buiten de gemeentegrens, in de direct aangrenzende gemeente Vessem.

In december 1905 aanvaardde de heer A.J.H. van den Heuij het ambt van burgemeester van de gemeente Oerle. Hij heeft ervoor geijverd om de woeste gronden door ontginning productief te maken. In 1906 is door de Nederlandse Heidemij. naar de mogelijkheden hiertoe een onderzoek ingesteld, doch tot enig resultaat, in welke vorm dan ook, heeft deze poging niet geleid. Daarna is, in datzelfde jaar nog, met de Inspecteur der staatsbosschen en ontginningen het plan tot ontginning besproken en werd tevens aan de Staat der Nederlanden een renteloos voorschot voor de ontginning door bebossing aangevraagd.

Intussen maakte de genoemde inspecteur de nodige ontginningsplannen gereed.

Naar de mening van het Staatsbosbeheer waren ook enige terreinen geschikt om tot grasland te worden ontgonnen. Een daarvan was het zogenaamde Vluttersven, gelegen nabij de wegen "Grote Vliet" en "Kleine Vliet". Het complex besloeg een oppervlakte van 8.34 ha. Daarvan zou 7.77 ha. tot grasland kunnen worden ontgonnen.

Aan dit ontginningsplan ontlene we o.a., dat deze gronden voor het grootste gedeelte steeds onder water hebben gestaan, waardoor de bodem zeer vast was geworden. Die bestond geheel uit humus-arm zand met als vegetatie veenmos en buntgras. De wat hoger gelegen grond van het Vluttersven bestond uit vochthoudende, weinig humus bevattende heidegrond met als begroeiing o.a. buntgras, dopheide, struikheide, gentiaan, wolfsklauw en zonnedauw. Door afwatering via de nabij gelegen Bruggerij zou het ven voldoende drooggelegd kunnen worden. Slechts een paar kleine diepe plassen zouden overblijven, doch deze kwamen als drinkkuilen voor het vee wel weer van pas.

Blijkbaar had de gemeenteraad van Oerle niet veel vertrouwen in het plan voor de ontginning van woeste gronden tot grasland. Mogelijk, dat ook het kostenaspect een rol speelde. Voor dit soort ontginningen was van staatszijde geen financiële medewerking mogelijk. Men was in deze dus geheel op eigen middelen aangewezen.

De vroege vaders stelden aanvankelijk slechts gelden beschikbaar voor het nemen van een proef op kleine schaal, hetgeen er op neerkwam, dat in eerste instantie slechts 1 ha. van het Vluttersven tot grasland werd ontgonnen.

In oktober 1907 is hieraan door het Staatsbosbeheer begonnen. De werkzaamheden bestonden uit droogleggen, ploegen, egaliseren en bemesten. Per hectare rekende men voor de bemesting op 1400 kg. kalk, 1000 kg. slakkenmeel en 1000 kg. kainiet.

Om de bodem humusrijker te doen worden, werden eerst lupinen verbouwd.

Hiervoor was het nodig, dat de grond "geënt" werd, dat wil zeggen, over het terrein werden per hectare 8 a 10 karren grond, waarop reeds goede lupinen gegroeid hadden, uitgestrooid. Daarop zaaide men ongeveer 130 kg. lupinenzaad per hectare, waarvan het opgekomen gewas in het volgende najaar werd ondergeploegd. In het daaropvolgende voorjaar zaaide men per hectare 120 kg. haver, tegelijk met 42) kg. gras- en klaverzaad. Volgens het ontginningsplan beliepen de begrote kosten per hectare het 'gigantische' bedrag van f 230,-- (prijspeil 1906). De gespecificeerde kostenraming per hectare zag er als volgt uit:

Algemene kosten, waaronder begrepen het graven van de afwateringssloot en het schoonmaken van de sloten buiten het complex:	f	12,--	
Ploegen	-	22,--	
Mos wegruimen		2,--	
Egaliseren		26,--	
Greppels graven		10,--	
Bemesting: aankoop		55,--	
transport		9,--	
uitstrooien		3,--	
Aanvoer van ontaarde en uitstrooien		4,--	
Lupinen: aankoop zaad (130 kg.)		12,--	
zaaien en onderleggen		8,--	
onderploegen		15,--	
Haver: aankoop (120 kg.)		11,--	
zaaien en ineggen		8,--	
Gras- en klaverzaad: aankoop (421 uitzaaien)		28,--	
Onvoorziene uitgaven		4,--	1)
	Totaal	f	230,--

0 in de archiefstukken staat f 3,-- vermeld, doch ten einde de telling te doen kloppen is dit in f 4,-- veranderd.

Volgens de plannen van het Staatsbosbeheer zou de "woeste heidegrond" met gebruikmaking van door de Staat te verstrekken renteloze voor-schotten tot bos worden ontgonnen. Het aangeboden en door de gemeenteraad van Oerle op 15 mei 1907 met algemene stemmen in uitvoering gegeven tienjarenplan gold aanvankelijk voor de jaren 1908 tot en met 1918, doch de ontginningswerkzaamheden liepen enige jaren uit. Na de vorming van de gemeente "Groot"-Veldhoven zijn de te ontginnen oppervlakten uitgebreid, zodat de werken tot ver in de jaren twintig voortduurden.

Terugkerend naar het plan voor de gemeente Oerle, lezen we in de archieven, dat hier twee aaneengesloten complexen ter hand zijn genomen. Het eerste complex, of zoals het plan dit henaamt Blok I, is gelegen ten noorden van het dorp, ter grootte van + 130 hectaren. Dit wordt thans nagenoeg geheel in beslag genomen door het vliegveld Welschap en militair terrein. Ruim 18 ha. van dit blok zijn tot grasland ontgonnen, te weten: "De drie vennen" in 1911 en "de Berkt" in 1913. Het complex Blok II is gelegen ten westen van het dorp. Aan de zuidkant

vormen de Grootte Vliet, de Vessemse Dijk en de Bruggerijt de grens, het strekt zich noordwaarts uit tot ongeveer 750 meter over de grens met de gemeente Vessem. Het complex vormt een aaneengesloten geheel van ruim 150 ha., waarvan er meer dan 80 zijn gelegen op de zogenaamde Lilsche heide onder Vessem.

Onze interesse gaat voornamelijk uit naar Blok II, daar dit gebied, in tegenstelling tot het grootste gedeelte van het oorspronkelijk Blok I, voor een ieder vrij toegankelijk is en de resultaten van de + 70 jaar geleden plaatsgehad hebbende werkzaamheden kunnen worden aanschouwd. Het grootste gedeelte van het onlangs door de dienst gemeentewerken van Veldhoven uitgezette natuурpad "Half Mijl" voert ons door het zuidelijke gedeelte van dit terrein.

Op een hierbij afgedrukt kaartje is de ligging van het gehele complex aangegeven. Het vormt slechts een onderdeel van de bij de toenmalige gemeente Oerle in eigendom zijnde gronden, gelegen ten westen van het dorp.

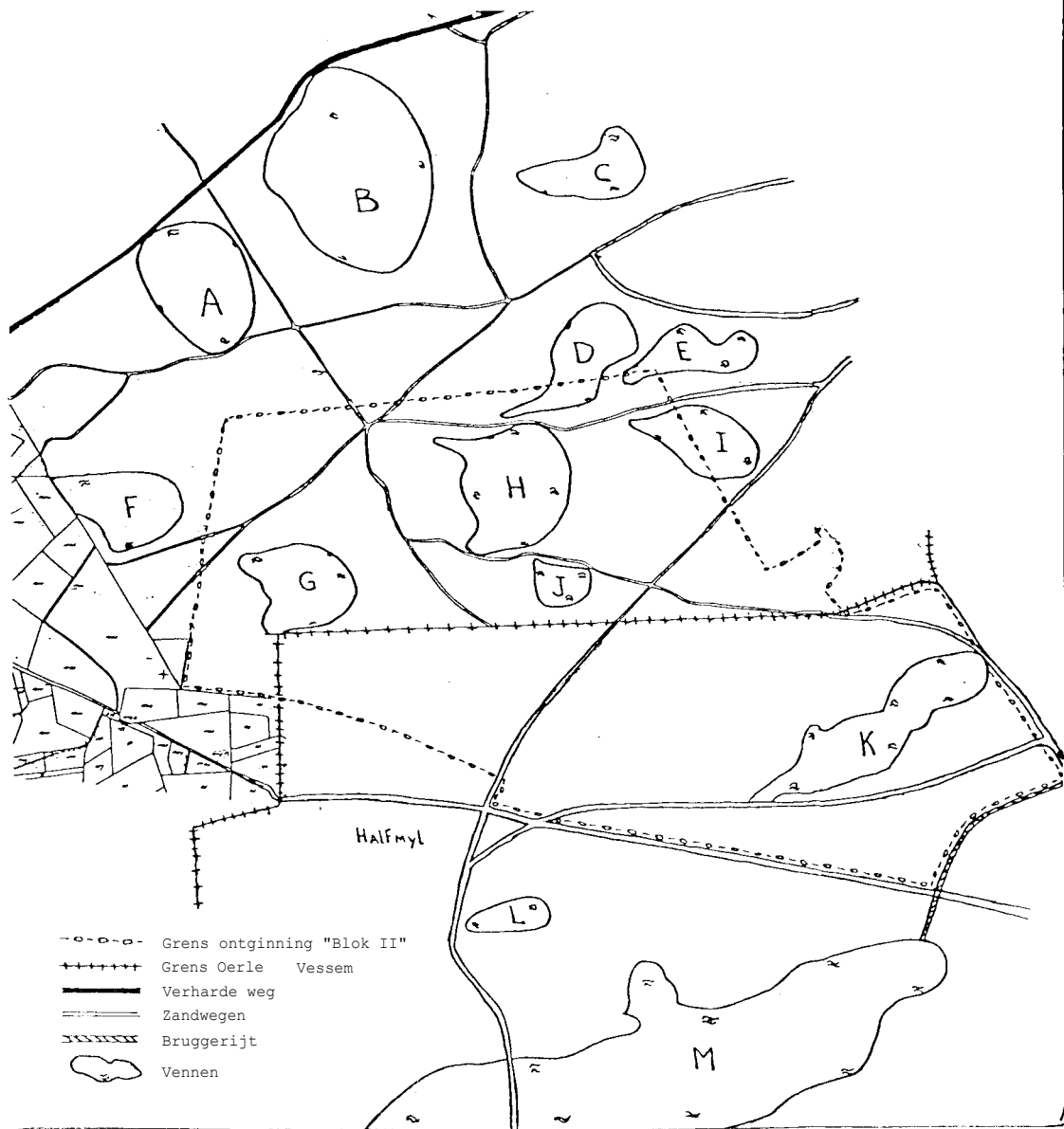
De redenen waarom nu juist dit gedeelte van de westelijk gelegen eigendommen het eerst voor ontginning in aanmerking kwam, staan duidelijk in het plan beschreven. We citeren:

"Niet de betere grondgesteldheid is de reden waarom dit terrein voor bebossching is uitgekozen, maar de vrij gunstige vorm, vergeleken bij het zuidelijk deel, dat door de vele enclaves (particuliere bouwlanden en een aan het armbestuur van Oerle behorende groot ven) voor bebossching een zeer ongunstige vorm heeft. Bovendien ligt in dit deel een korenmolen, toebehorende aan den Staat der Nederlanden, waarop een inwoner van Oerle zijn bestaan vindt en die in zijn bedrijf zou worden gehinderd bij het groot worden der eventueel daar aan te leggen bosschen."

Het aan het armbestuur van Oerle toebehorende "groot ven" is de "Postelse Weijer", dat een zeer groot ven moet zijn geweest (zie kaartje). In het te ontginnen gebied bevonden zich ook enige min of meer grote vennen, waaronder het Vluttersven (7,5 ha.), dat zoals hiervoor is omschreven tot grasland is ontgonnen. Op het grondgebied van de gemeente Vessem bevonden zich o.a. het Nielland (5 ha.), het Zandven (7,6 ha.), het Hellegat (1,4 ha.) en nog enige kleine plassen. Samen met gedeelten van het Heuvelsvan en het Roestenbergvann is het gehele gebied omgevormd tot bos.

De ontwatering van de vennen geschiedde niet langs natuurlijke weg. In het belang van de ontginning moesten hiervoor afwateringssloten van vele tientallen meters worden gegraven, welke uitkwamen op de Bruggerijt of Ekkersrijt. Dit beekje was echter op de vergrote hoeveelheid af te voeren water niet berekend en moest daartoe worden verbreed, uitgediept, schoongemaakt en waar nodig van nieuwe duikers worden voorzien. Voorbij de gemeentegrens stroomde het beekje over het grondgebied van de gemeenten Zeelst, Oirschot, Woensel en Best. De betreffende gemeentebesturen dienden ter zake dus hun medewerking te verlenen. Deze kwam echter vlot tot stand. Na onderling beraad op 12 september 1908 op het raadhuis van Woensel was de zaak beklonken.

Dezerzijds wordt verondersteld, dat de besturen van Oirschot, Woensel en Best niet veel moeite met de overeenkomst zullen hebben gehad. Immers, de gemeenten Oerle en Zeelst draaiden respectievelijk voor 2/3 en 1/3 gedeelte van de kosten op, welke werden geraamd op f 450,--.

A = de Kleine meer	D = het Heuveloven	G = het Rietland
= de Grote meer	E = het Jensven	H = het Zandven
C w de Jonge meren	P = het Kamezven	= het Roestenbergeven

J = het Hellegat
K = het Vluttersven
L = het Halfmijlsven
de Postelse aeijer

Beide gemeenten waren voor de afvoer van water uit hun ontginningen gebaat bij de verbetering van het beekje. In de loop van 1909 kwamen de verbeteringswerkzaamheden gereed. Volgens het plan bestonden deze uit:

- a. het dieper (92 cm) leggen van de duiker in de weg naar 9oensel;
- b. het uitdiepen van de beek over een afstand van 1275 meter met gemiddeld 50 cm;
- c. het schoonmaken over een afstand van 1000 meter, en dat alles voor de respectabele som van f 450,--.

Waaruit bestonden nu de ontginningswerkzaamheden?

Ter beantwoording van die vraag nemen we hiervoor een gedeelte van het ontginningsplan over.

"Ten einde zooveel mogelijk verzekerd te zijn van een goeden groei der bosschen is het noodzakelijk den grond vooraf eene bewerking te doen ondergaan. Hoewel er in het algemeen geene bepaald harde lagen voorkomen, is het toch goed den donker gekleurden grond, die van 20 - 30 cm, op een enkele plek iets dieper voorkomt, boven te brengen, te **dat** dan de vrij arme, grijs gekleurde bovengrond vermengd wordt met de rijkere, dieper gelegen grondlagen en zoo **de natuurkundige** gesteldheid van den bodem verbeterd wordt."

De meest doeltreffende en tevens **goedkoopste grondbewerking** was het omploegen van de grond tot op **een diepte van 35 á 40 centimeter**, met behulp van een zogenaamde "Sacksdiepploeg" **met paardentractie**.

Op 13 november 1908 werden de eerste **voren gelegd**. Op plaatsen waar, wegens te lage ligging van de bodem of **ter plaatse van steile veeranden**, niet kon worden geploegd, moest met **de hand worden omgespit**. Tege- **plaats, waarna tot vakindeling** en beplanting kon worden overgegaan.

Aan het ontginningsplan ontlelen we **vervolgens**, dat de gemeente Oerle jaarlijks f 500,-- voor de werkzaamheden **beschikbaar stelde**. Daarboven stelde de staat jaarlijks een renteloos **voorschot van 80%** beschikbaar. Jaarlijks was dus f 2.500,-- besteedbaar.

Men raamde de kosten op f 130,-- per hectare, **wat neerkomt op** een "productie" van + 19 ha. per jaar.

Volgens Plan moestende meeste **ontginningswerkzaamheden plaats hebben** in het voor de boeren minder drukke werkseizoen. **Zodoende konden de** hossingswerkzaamheden tevens bijdragen **tot verbetering van de economische** toestand van de streek, door werkverschaffing **aan de "kleine boeren"**. Het dagloon **bedroeg** in de zomer f 1,10 á f 1,20 en in de winter f 0,90 á f 1,--.

Door de boswachter, in dienst van het Staatsbosbeheer, **werd op het einde** van elk jaar een verslag van de werkzaamheden **opgeemaakt**. **Ten aanzien** van de personeelsbezetting ontlelen we **daaraan, dat er tot en met 1912** steeds voldoende arbeidskrachten te **krijgen** waren, doch vanaf 1913 begint de steeds groter wordende vraag naar arbeidskrachten in **het nabije Eindhoven** voelbaar te worden. De lonen bewogen zich daar, volgens het jaarverslag, in opwaartse richting. Tot 1913 was het uurloon voor de arbeiders op de ontginning f 0,12. De boswachter, de heer Moorman, schreef in het jaarverslag over 1913: "Om in de toekomst over flinke arbeiders te kunnen beschikken, zal het noodig zijn het loon wat te verhoogen en van f 0,12 te brengen op f 0,13 of f 0,14 per uur. Gebeurt dit niet, dan bestaat er een zeer groote kans, op de ontginning **steeds werken.**" met minder geschikte en minder betrouwbare arbeiders te moeten

Aan de in het archief aanwezige jaarverslagen ontleen we nog een aantal interessante gegevens.

Zoals hiervoor werd vermeld, moest ten behoeve van de ontginning de heide worden omgeploegd. Dit werk werd uitgevoerd door J. Dijkorans uit Bladel. Van 1908 tot en met 1914 rekende men voor 1 hectare ploegen f 40,--; in 1915: f 45,--; in 1916: f 50,-- tot f 52,--; in 1917: f 57,50 en in 1918: f 100,--.

De ontgonnen percelen werden voornamelijk beplant met dennen. On plaatsen, waar de ondergrond van betere kwaliteit was, werd deze beplanting gemengd met sparren en eiken en op lager gelegen gronden met sparren en elzen.

In 1911 werden de ontginningswerken bezocht door de Commissaris der Koningin.

Op het terrein werd een kwekerij aangelegd, waar eikels werden gezaaid en dennen, sparren, berken en elzen werden gekweekt. Bovendien werd veel plantgoed betrokken van kwekerijen uit de gemeente Zundert. Men ontvond hinder van kraaien, die de eikels kort na het uitkomen weghaalden, van konijnen en muizen, die de jonge plantjes afvraten en ook korhoenders brachten schade toe aan de jonge dennenaanplant door het afvreten van de knoppen.

Ook werd melding gemaakt van schade door de dennensnuitkever, de dennenknostrups en de dennenlotrups. Uitbreiding van dit laatste insect werd echter door de larven van de sluipwesp tegengegaan. De sluipwesp legt haar eitjes in de poppen van deze rups.

Ter bevordering van de vogelstand werden op diverse plaatsen nestkastjes opgehangen. In 1910, nadat men hier voor het eerst mee was begonnen, werd triomfantelijk in het jaarverslag vermeld, dat die allemaal bewoond waren geweest, één echter door een echtpaar mussen!

Met het oog op het voorkomen of beperken van brand, werden de met dennen etc. beplante percelen gescheiden door singels, welke met loofhout werden beplant.

Het 3e Regiment Veldartillerie wordt enkele keren als veroorzaker van schade aan de beplanting ten gevolge van gehouden schietoefeningen vermeld, terwijl het tevens verantwoordelijk was voor het stukschieten van een duiker in de hoofdwaterleiding naar de Bruggerijt, in augustus 1913. Tot slot nog een overzicht van de uitgaven, welke gedurende een bepaald jaar (1909) ten behoeve van de ontginningswerken werden gedaan.

Kwekerij (oppervlakte 0,3 ha.)	f	24,521
Grondbewerking (ploegen en spitten) 11 ha.	-	689,831
Beplanting, 10 ha..	-	296,38
Aanleg van zand)wegen, + 700 meter	-	62,75
Aanleg van waterleidingen, + 2300 meter		987,51
Onderhoud van waterleidingen, + 200 meter	-	67,60
Stichten en onderhoud van een schuilplaats voor de regen	-	136,60
Aanschaffing en onderhoud gereedschap	-	10,50
Salaris en reiskosten boswachter	-	100,--
Diverse uitgaven	-	124,30

Totaal f 2-500,--

Geraadpleegde bronnen:

Administratief archief Veldhoven 1517 - 1921, inventarisnr. 358 t/m 362 en 976.

Administratief archief Veldhoven 1921 - 1945, inventarisnr. 191 t/m 193.

Minuutplan van het kadaster.

II. VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DIN(iBANK ZEELST-VELDHOVEN-BLAARTHEM

(uit: Rechterlijk Archief Veldhoven, inv. nr . 9)

687.a Bl. 20-9-1618 blz. 371/3

Jan Goorts heeft overgedragen aan Anthonis Adriaens een akker, groot 5 loopenzaad, gelegen in de parochie St. Lambrechts te Blaarthem (belendende percelen: Goort Adriaens, Goort Adams van Buel, Peeter Jansen, Hendrik van Asperen). De last die er op rust is een bedrag van 7 gulden, 1 stuiver en 1 oort, te betalen aan de weduwe van Dierick Peeters en aan Jan Cornelis.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

687.b BI. 20-9-1618 blz. 372/1

Voorwaarde voor bovenstaande overdracht is, dat Anthonis Adriaens belooft om Jan Goorts alle kosten, die hij reeds heeft gemaakt voor de overdracht, te vergoeden.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

688 8-2-1619 blz. 372/2

Anneke, weduwe van Jan Aert Francen, vergezeld van haar voogd Jan Peeters, belooft te betalen aan penriek Aert Francen op Maria Lichtmis (2 februari) 1621 de som van 62 gulden met 64% rente. Hiermede zijn twee schuldbekentenissen van Jan Aert Francen, één van 96 gulden en één van 100 gulden komen te vervallen.

Schepenen: Michiel Nijssen en Frans Hendricx

689 25-1-1619 blz. 373/1

Jan Teuwens belooft de weduwe van Luycas Walravens op Maria Lichtmis 1621 de som van 7 gulden, zonder rente, te betalen.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

690 Z. 25-1-1619 blz. 373/2

Evaert Hendricx heeft overgedragen aan zijn zoon Jacop een hofstede, waar Jacop op gebouwd heeft, gelegen in Zeelst, ter plaatse genaamd de Hey (belendende percelen: Fvaert Hendricx, de gemeen straat).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

691 Z. 7-1-1619 blz. 375/1

Marcelis Cornelis heeft mede uit naam van de overige erfgenamen van

Aert Laureijsen, namelijk Claes Jan Wilborts, Adriacn ; antierts, Lambert Ariëns en Jannen Lenaerts, overgedragen aan Geeraerden Aertszoon een huis met de omliggende grond, gelegen in Zoelst, ter plaatse genaamd de Cleijn Eijndhovense Straet (belendende percelen: weduwe Luijcas Walravens, Willem Laureijsen, de gemeen straat).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

692. 4-2-1619 blz. 376/1

Willem Anthonis belooft aan Hendrick Sijmons op Maria Lichtmis 1620 de geleende som van 53 gulden en 2) stuiver terug te betalen, zonder rente.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

693 2. 24-1-1619 blz. 376/2

Sege Hendrick heeft overgedragen aan Henric Borchouts, pastoor te Zeelst, een huis, erf, tuin en boomgaard met het aangrenzende weiland, gelegen in Zeelst, ter plaatse genaamd de Berch (belendende percelen: Jan Smeets, Jooris Janssen, Dierick van Hoeve, de gemeen straat en het perceel waar het van afgescheiden is). Er rusten geen lasten op behalve een cijns van 2 stuivers voor het weiland, te betalen aan jr. van Borchgrave.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

694 4-2-1619 blz. 377/1

Jan Geraerts belooft aan Peter Jacobs op Maria Lichtmis 1625 de som van 100 gulden met 64o rente te betalen. Mocht Peter Jacobs het geld eerder willen hebben, dan moet Jan Geraerts de som eerder betalen, waarbij wel een opzegtermijn van 6 maanden in acht genomen moet worden.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan op 25 maart 1627.

695 14-2-1619 blz. 377/2

De weduwe van Yken Roelofs, vergezeld van haar voogd Willem Gijsbrechts, belooft te betalen aan de minderjarige kinderen van louter Willems, vergezeld van hun voogd Roelof Janssen, de som van 50 gulden met 34% rente op Maria Lichtmis 1622.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan op 10 april 1630.

696 7-1-1619 blz. 378/1

Andries Dierickx en zijn zuster Hendrik beloven gezamenlijk te betalen aan Willem, zoon van Andries Daniëls, op 1 januari 1621 de som van 50 gulden met 64', rente. Als Willem het geld eerder nodig heeft, of in het huwelijk treedt, kan hij met inachtneming van een opzegtermijn van één jaar eerder over het geld beschikken.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan op 27 mei 1624.

697 25-1-1619 blz. 378/2

Andries Hendrickx heeft overgedragen aan Jannen Lamberts het land, dat hij op 17 mei 1618 van Mercelis Dierickx had gekocht.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

698 25-1-1619 blz. 379/1

Goyaert Jooris heeft overgedragen aan Andries Dierickx en zijn zuster Hendrik het groesveld, dat hij op 12 november 1616 van Mercelis Dierickx had gekocht.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

699 15-2-1619 blz. 379/2

Bernaert Aertsen belooft te betalen aan Alit, dochter van Aert Lathouwers op Maria Lichtmis 1621 de som van 100 gulden.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

700.a Z. 17-2-1619 blz. 380/1

Dingen, weduwe van Peeter Adriaens, vergezeld van haar voogd Andries Hendrickx, heeft conform het op 15 november 1615 opgemaakte testament, overgedragen aan Johannes Peeterszoon Bumiëns een schuur met de omliggende grond en aanplant, gelegen in Zeelst, ter plaatse genaamd de Valgaten (belendende percelen: weduwe Margriet Aertssen, de bocht, de gemeen straat). Aan de Tafel van de Heilige Geest te Zeelst moet hieruit jaarlijks een mouder rogge en een daalder worden betaald en aan de Tafel van de Heilige Geest te Veldhoven ook een mouder rogge. Aan de pastoor van Meerveldhoven moet 3 stuivers worden betaald en aan jonker de Borchgrave 6 penningen grondcijns.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

700.b Z. 17-2-1619 blz. 381/1

Dingen, weduwe van Peeter Adriaens heeft bovendien overgedragen aan Johannes Bumiëns een bocht, ook in Zeelst gelegen (belendende percelen: kinderen van liuybert Adriaens, Margriet Aertssen, de gemeen straat).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

700.c Z. 17-2-1619 blz. 381/2

Door Dingen is ten slotte ook nog aan Johannes Bumiëns overgedragen een weiland genaamd het Stertjen, gelegen in Zeelst (belendende percelen: Margriet Aertsen, Alit Driessen, de bocht, de kinderen Huybert Adriaens).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

700.d Z. 17-2-1619 blz. 382/1

Johannes Peeterszoon Bumiëns belooft aan Dingen, weduwe van Peeter Adriaens, vergezeld van haar voogd Andries Hendriks, onmiddellijk 200 gulden te betalen en na haar overlijden aan haar kinderen nog eens 700 gulden met een jaarente van 61%.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

700.e Z. 17-2-1619 blz. 382/2

De 200 gulden zijn door Johannes Bumiëns aan Dingen, weduwe van Peeter Adriaens, betaald.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

Kanttekening: Willem Willems, Peeter Anthonis en Aert Peeters, verklaren uit naam van de minderjarige kinderen van Dingen, weduwe van Peeter Adriaens, de 700 gulden ontvangen te hebben, actum 24 februari 1620.

701 Z. 18-2-1619 blz. 382/3

Dingen, weduwe van Peeter Adriaens, vergezeld van haar voogd Andries Hendricx, heeft conform het testament van 15 november 1615, overgedragen aan de kinderen van Adam Janssen een schuur met de omliggende grond, gelegen in Zoelst, ter plaatse genaamd de Duynt (belendende percelen: Michiel Jooris, Jan Andriessen, de gemeen straat).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

702 18-2-1619 blz. 383/1

Jan Lamberts belooft te betalen aan Salomon Wouters op de feestdag van Maria Lichtmis 1625 de som van 100 gulden met 6% rente. Beide partijen mogen hun overeenkomst opzeggen, waarbij een termijn van een half jaar in acht genomen moet worden.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

Kanttekening: Deze belofte is gecasseerd met consent van beide partijen en d.d. 2 februari 1639.

703 Z. blz. 383/2

Hendrick Symons heeft overgedragen aan Michiel Pauwels de helft van zijn aandeel in een perceel weiland gelegen op Genneper Mucien (helendende percelen: Goort Peeterszoon, Joost Matheusen, Willem Reynders, de Molenstraat).

Schepenen: Frans Hendricx en Aert Wilborts

704 24-1-1619 blz. 384/1

Michiel Jooris heeft overgedragen aan zijn dochter Martijn Michielsens, vergezeld van haar voogd Michiel Pauwels, een weiland gelegen in Zeelst, ter plaatse genaamd de Duypt (belendende percelen: Adam Janssen, de gemeen straat, Jan Jan Staessen).

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

705 24-1-1619 blz. 385/1

Op 26 juli 1616 waren Rut Peeters en Claes Hendriks overeengekomen, dat Claes de weg van de Leyn of Roesers akker niet meer zal gebruiken, tenzij dat er een minnelijke schikking zou worden getroffen, waarbij Rut Peeters zou beloven langs een perceel land van jr. Berworts, tegenwoordig jr. Roeloff van Eyck, genaamd het Meesterveld te gaan in plaats van over de Roesers akker. Het origineel van deze akte berust nu bij jr. Rocloff van Eyck.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

706 14-1-1619 blz. 385/2

Hendrick Diericx, Peeter Aertssen en Jan Janssen, echtgenoot van Margriten, dochter van Hendrick Diericx, enerzijds en Frans Adriaens, echtgenoot en voogd van Ariaentje, dochter van Hendrick Diericx anderzijds, zijn overeengekomen, dat Peeter Aertssen aan Ariaentje een rok geeft, gemaakt van 3 el lakenstof (per el 3 gulden) en na de dood van haar vader Hendrick Diericx nog eens 3 el voeringstof (per el 24 stuivers) en voor een daalder schoenen. Frans Adriaens en zijn vrouw doen dan afstand van hun erfdeel van Hendrick Diericx ten behoeve van Peeter Aertssen. Dierick Hendricx doet eveneens afstand van zijn aandeel in de erfenis van zijn vader Hendrick Diericx ten behoeve van Jan Janssen, die daarvoor aan Dierick 8 gulden betaalt. Frans Adriaens en Dierick Hendricx, zwagers van Jan Hendricx, doen ook afstand van hun aandeel in de rente van 50 gulden, die Jan van Jooris Phlipse uit Stratum ontvangt.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

707 23-2-1619 blz. 386/1

Willem Hendrik Willems belooft zijn zwager Jan Joosten van Geldrop op de feestdag van Maria Lichtmis 1621 de som van 250 gulden te betalen met 6½% rente.

Schepenen: Michiel Nijssen en Frans Hendricx

Zie: 715

708 27-12-1618 blz. 387/1

Dierick lewens en zijn vrouw Oda maken hun testament op. Zij laten al hun bezittingen na aan hun heide kinderen. Mochten hun kinderen voordien gestorven zijn zonder wettige kinderen na te laten, dan wordt de erfenis verdeeld onder de vrienden van de kinderen. Degenen, die een aandeel in de erfenis ontvangen, zijn verplicht aan de Tafels van de Heilige Geest te Zeelst en Strijp de door de H. Geestmeesters overgelegde rekeningen te betalen.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert Wilborts

709 5-2-1619 blz. 38 ⁹/₁

Bernaert Geeraerts van Westerhoven doet ten behoeve van Jannen Gijnen van Luyksgestel afstand van de 105 gulden die hij volgens een eerdere belofte van Willem Hendriks Willems te goed heeft.

Schepenen: Michiel Dionysen en Frans Hendricx

710 8-2-1619 blz. 388/2

Anneke Jan Aert Francen, vergezeld van haar voogd Jan Peeters, belooft aan de minderjarige kinderen van Frans Aertsen op de feestdag van Maria Lichtmis 1622 de som van 109 gulden te betalen met 6½% rente.

Schepenen: Michiel Dionysen en Frans Hendricx

711 11-2-1619 blz. 388/3

Jan Jan Henssen en zijn moeder, vergezeld van Michiel Dionysen, haar voogd, beloven op de feestdag van Maria Lichtmis 1623 aan Mathijs

Aertsen de som van 200 gulden te betalen, met 6: 4% rente.
Schepenen: Michiel Dionijzen en Frans Hendricx
Kanttekening: Op 15 september 1620 is 100 gulden voldaan. Op 29 (augustus) 1622 de andere 100 gulden.

712 Zo.ve. 28-1-1619 blz. 389/1

Jan Hendricx heeft overgedragen aan Henric Janssen een perceel land, gelegen in Heersse (Zonderwijk-Veldhoven) ter plaatse genaamd de Raster Bergh (belendende percelen: de kinderen van Michiel Claessen, de gemeente en het perceel waar het van afgescheiden is). Aan mr. Suerlants te 's-Hertogenbosch moet aan grondcijs 11 stuivers betaald worden en eenzelfde bedrag aan Eersel.

Schepenen: Michiel Dionijzen en Frans Hendricx

713 Zo.ve. 21-1-1619 blz. 389/2

Hendrick Hendricx heeft overgedragen aan Jacop Tielemans een perceel grond, gelegen in Zondervijk-Veldhoven ter plaatse genaamd de Begbroeken (belendende percelen: Jan Bastiaens, de Loop, Rut Janssen).

Schepenen: Michiel Dionijzen en Frans Hendricx

714 17-2-1619 blz. 389/3

Rut Rutten verklaart ontvangen te hebben van Henrica Diericx, vrouw van Aert Jacops, de som van 20 gulden. Hiermede is de helft van de 40 gulden die Aert Jacops en Peeter Janssen eertijds beloofd hadden te betalen, afgelost.

Schepenen: Michiel Dionijzen en Frans Hendricx

715 23-2-161.9 blz. 390/1

Jan Joosten van Geldrop, echtgenoot en voogd van Henrica, heeft overgedragen het aandeel in de erfenis van Henrica's grootmoeder. Dit erfdeel bestaat uit gronden, gelegen in Oerle en Zonderwijk-Veldhoven. Achterstallige cijns zal Jan Joosten nog betalen tot Maria Lichtmis 1.1..

Schepenen: Michiel Dionijzen en Frans Hendricx

Zie: 707.

716 22-2-1619 blz. 390/2

Anssem Peeters belooft te betalen aan Laureys Diericx op de feestdag van Maria Lichtmis 1623 de som van 37 gulden en 10 stuivers met 6% rente.

Schepenen: Michiel Pauwels en Aert wilborts

717 21-2-1619 blz. 391/1

Jan Jacops belooft te betalen aan Dierick Henricx op de feestdag van Maria Lichtmis 1623 de som van 100 gulden met 6% rente.

Schepenen: Michiel Dionijzen en Peeter wouters

718 15-3-1619 blz. 391/2

Mercelis Janssen, optredende als voogd over de minderjarige kinderen van zijn broer Dierick Janssen, heeft overgedragen aan Lijbertjen Janssen Denen, zijn zwager, een jaarrente van 45 stuivers, die de kinderen ontvangen uit de goederen van wijlen Michiel Peetersen.

Schepenen: Aert IWilborts en Michiel Pauwels

III. EEN OERLESE PUT UIT DE TIENDE EEUW

Het is verheugend te kunnen constateren, dat de vakarcheologen weer belangstelling krijgen voor de Brabantse bodem. Dit blijkt uit recente en nog lopende onderzoeken van het Archeologisch instituut van de Vrije Universiteit te Amsterdam, van het Intituut voor Pre- en Prote-historie van de gemeentelijke urdversiteit te :kmsterdam, alsmede van het **Instituut** voor Prehistorie van de Rijksun **ersiteit** te le.de. noemen zijn o.a- de opgravingen op het Kriek-,ehoor te Slado' ie H7S-1980, die op de Kerkakkers te Hoog **elonnaar** een koneue.

(zie Brabants Heem, 32e jaargang, blz. 10: - e. -) ce • f e)f(ene onderzoek naar de middeleeuwse nederzetting onder d(nelakhers Dommelen (zie Brabants Heem, 33e jaarvang, bi ., 61 en het bic dho-yens Dagblad van 4 en 9 juli 1981).

Zoals bekend mag worden verondersteld, kent care regio echter (il) meerdere amateur-archeologen. Deze amateurs -etten meestal hun vakge-noten op het. juiste spoor. Zo ging.het ook met de vondsl., die de heer J. Bijnen te Oerle deed. Begin van dit. jaar ontdekte hij op een bouw-terrein aan de Oude Kerkstraat te Oerle de resten van een oude houten put. Zijn vondst en zijn aandringen in die richting hebben tot gevolg gehad, dat de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonder:ook een nader onderzoek op de vindplaats gaat instellen naar de mogelijke resten van een middeleeuws kasteel aldaar (zie EindhovensDagb'ad van 21 juli 1981).

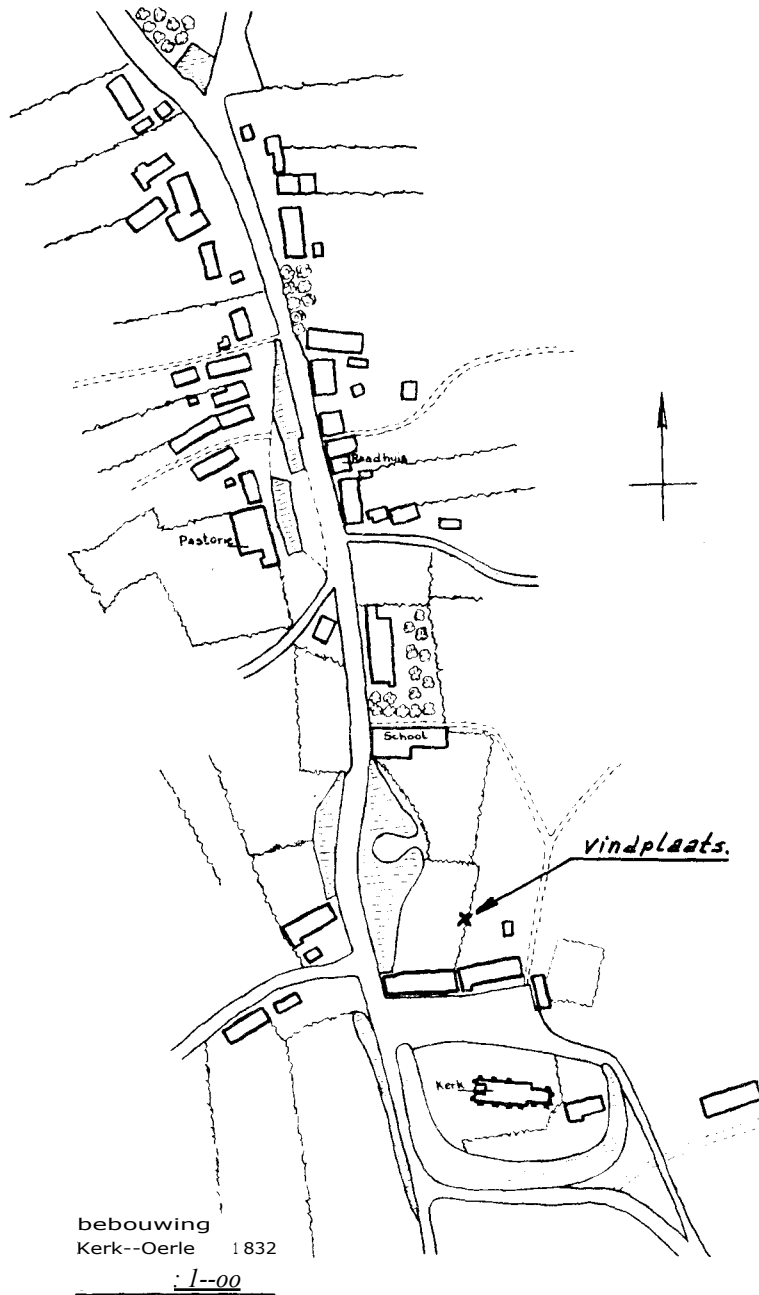
Het verslag van de bodemvondst door de heer J. Bijnen nemen wij, met zijn instemming, gaarne integraal in deze aflevering van Camhonia op.

De redactie.

VERSLAG BODEMVONDST VAN EEN EIND-TIENDE-LEUWSE PUT TE CERIL

door J.F.C.M. Bijnen, Clementinalaan 2, Oerle.

Uit archiefgegevens weten we, dat het terr&n tegenceer het keg bouw van Oerle reeds vanaf de 13e eeuw bewoond is In FRT. begin enn die eeuw is er sprake van een vrouwe Clementine, die aan de abdj van Floreffe een stuk grondschonk, gelegen ten zuiden kdri haar kasteel, om daarop een kerk te laten bouwen (1). Van Oudenhove eeft rond 4)50 (2) voor dat kasteel de naam "den Boonberg". Toen waren de schalen van de brug, die toegang gaf tot het kasteel, no e te zien. Verder geeft de kadasterkaart van 1832 merkwaardig gevormde waternar-tijen, die duiden op de resten van grachten . Meer gegevens over de

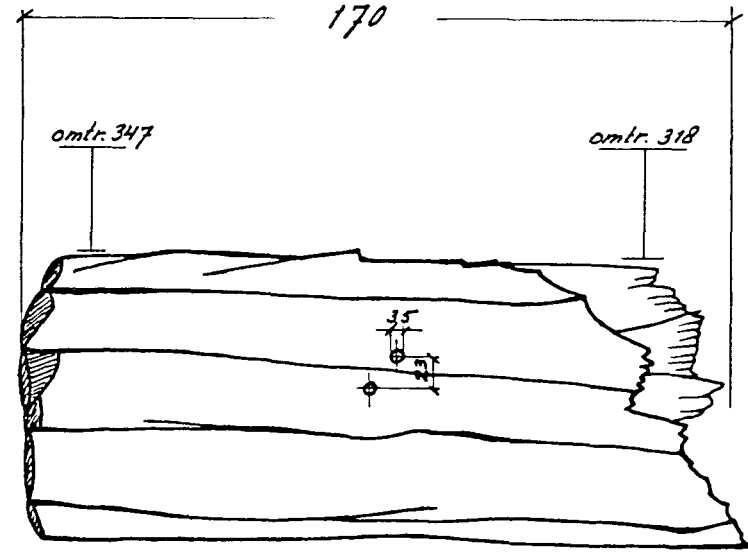

Situatie Oerle in 1832, met daarin aangegeven de vindplaats.

Fadasterkaart van de huidige situatie in Oerle, met daarin aangegeven de vindplaats.

vroege bewoning van dit gebied zijn tot op heden niet bekend. In februari van dit jaar werden in het hierboven aangehaalde terrein de resten van een waterput gevonden. In juni daaraanvolgend was de rekonstruktie van deze vondst gereed en werd een datering uitgevoerd. De ouderdom kon worden bepaald op circa tien eeuwen. Op de hierna volgende pagina's wordt verslag gedaan van deze bodemvondst. Van een verband tussen deze vondst en de bewoners van kasteel "den Boonberg" is niets bewezen. De gegevens van deze bewoning werden door mij aangehaald om geïnteresseerde instanties er toe te bewegen een gericht onderzoek in te stellen op dit, voor de gemeente Veldhoven mogelijk historisch belangrijk, terrein. Gaarne vermeld ik nog de medewerking, die ik heb gehad van Professor Dr. W.G. Mook van de Rijksuniversiteit te Groningen, en van mijn dorpsgenoten J. Beerens, J. van de Wal en F. Klaasen.

Literatuur:

- Knippenberg W.H.Th., Waterputten uit de Romeinse tijd, Brabants Heem 1965, pagina's 75 t/m 92 en 1966, pagina's 11 t/m 14.

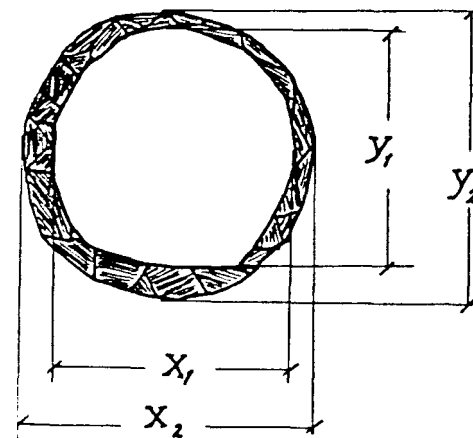
- (1) Rijken C. en Bijnen J., Oerle, naar een artikelenreeks in de Sint-Jansklokken (1934 - 1938), pagina's 23 en 79 (1977).
- (2) Van Oudenhove J., Een Nieuwe ende eerdere Beschrijvinge van de Meijerije van 's-Hertogenbosche, pagina 58 (1670).

VONDSTOMSTANDIGHEDEN

Ten noorden van het R.K. kerkgebouw te Oerle, aan de overzijde van de weg, wordt binnen afzienbare tijd door de gemeente Veldhoven een plein aangelegd, dat het karakter van een dorpsplein moet krijgen. Aan de noordzijde van dit terrein is men momenteel bezig met de bouw van enkele woonhuizen. In februari van dit jaar stootte men tijdens graafwerkzaamheden ten behoeve van deze huizen op de resten van een houten put. Deze resten werden door een graafmachine naar hoven gehaald en konden door tijdig overleg worden gespaard. De langste delen hadden een lengte van 1.70 m en de onderkant bevond zich op een diepte van circa 4,5m onder het maaiveld. Binnen in de put werd een grijze slib aangetroffen, waarschijnlijk de resten van leem en graszoden, die werden gebruikt om het bovenste gedeelte van de put af te zetten. Onderzoek naar scherven e.d. leverde niets op. Dit onderzoek werd echter zeer bemoeilijkt door het vollopen van de graafkuil met grondwater en het inzakken van de weke leemlaag. Wel werden nog twee stukken hout gevonden met daarin mogelijk slijtgleuven. Die zouden dan afkomstig kunnen zijn van een hijswerktuig. Al het aangetroffen hout was aan de buitenkant sponsachtig van verzadiging door grondwater.

REKONSTRUKTIE

Na zorgvuldige bescherming tegen openvriezen en verwijdering van het aangekleefde leem, kon eind maart met de rekonstruktie worden begonnen. Eerst werd duidelijk, dat de zijvlakken van de houten delen waren gevormd door afschuiving in de langsrichting van de vezels. Er bestaat geen twijfel over, dat dit moet zijn gebeurd tijdens het naar hoven halen van het hout met de graafmachine. Ook moeten toen enkele stukken

		agameop.e	ni
X ₁	.97		S
X ₂	/1.5 -	to	
Y ₁	7g		
Y ₂	/a3		g

127622 edoi /37 cvl.

Ma? er/042/ : ei%e4

_gen7/0/0/e/e cm,7,;; 327

yem.

Ot24r1a7 + 1

" " 1/1/1.

r la

" " ..gove"547.4si 749

" " 5?

in dwarsrichting zijn afgebroken. Verder bleek, dat het hout op natuurlijke wijze, door afsluiting in de leemlaag, goed was gekonserveerd.

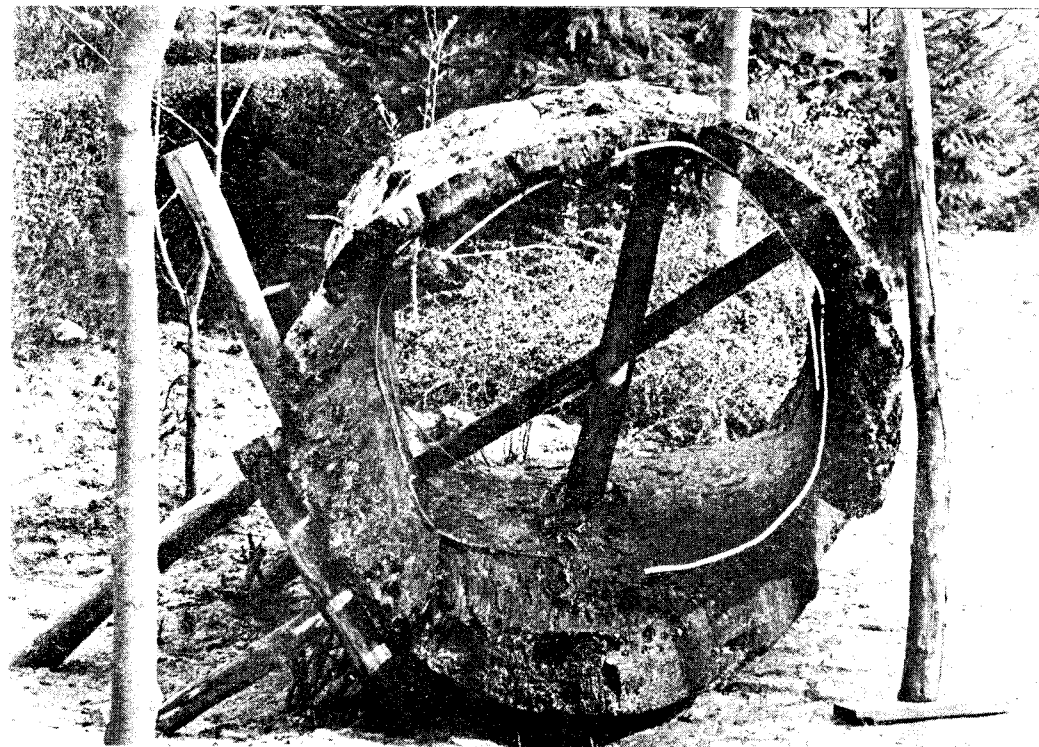
Na samenstelling van de delen werd vastgesteld, dat de put heeft bestaan uit een uitgeholde eiken boomstam uit één stuk. Aan de onderzijde is duidelijk zichtbaar, dat de boom is gekapt. Verder komen aan één kant in de zijwand twee schuin tegenover elkaar aangebrachte gaten voor, met een diameter van 3,5 cm. De functie hiervan is nog onduidelijk. Mogelijk heeft men door samenbinden met twijgen een scheuring tijdens het uithollen van de stam willen voorkomen. De waterhoogte in de put tijdens gebruik is zichtbaar in de nerfwerking van het hout en bedraagt circa 80 cm.

Detail van de putwand, met daarin de twee gaten

DATERING

Voor een onderzoek naar de ouderdom en datering werd contact opgenomen met de Rijksuniversiteit te Groningen. Professor dr. W.G. Mook, hoofd van het Laboratorium voor Algemene Natuurkunde, bood aan een C14-datering uit te voeren. Deze meting vond plaats in juni 1981. De uitslag hiervan is vastgelegd onder nummer GrN-10443 en geeft een ouderdom van 955 + 25 BP, dit wil zeggen 955 jaar + 25 jaar gerekend vanaf 1950. Dit geeft een historische datering van ongeveer anno 970 - 1020. (Vergelijkende ervaringscijfers geven aan, dat hier misschien 30 jaar moet worden bijgeteld.)

Put tijdens de rekonstruktie

IV. HET GEMEENTEWAPEN VAN BEST, ofwel: DE AANHOUDER WINT

door P.A. Gondrie, gemeentesecretaris van Best
(vervolg)

In maart 1961 werd door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant goedkeuring verleend aan een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Best, Oirschot en Veldhoven tot vorming van een streekarchivariaat.

De heer J.P. Rogier, de eerste streekarchivaris deed in 1962 op verzoek van het gemeentebestuur nog eens een poging bij de Hoge Raad van Adel, om de Bestse wapenkwestie tot een oplossing te brengen. Toen bleek, dat het standpunt van dit college ten aanzien van het opnemen van heiligenfiguren in wapens zich niet gewijzigd had, besloot het college van burgemeester en wethouders geen verdere stappen te ondernemen.

Inmiddels kwam ook de wens naar voren om te kunnen beschikken over een gemeentevlag, mede in verband met de officiële opening van het nieuwe gemeentehuis in juni 1962. In het raadsbesluit van 24 april 1962 is de afbeelding hiervan omschreven als volgt:
"Rechthoekig, bestaande uit twee horizontale banen van gelijke breedte, de bovenste baan goud en de onderste baan zwart, in het midden over beide banen een ruit van rood, waarin een Latijns kruis van zilver en drie appels van goud boven de top en de beide armen van het kruis."

De banen van goud en zwart zijn overgenomen uit de vlag van de gemeente Oirschot. Zij komen bovendien overeen met de wapenkleuren van het hertogdom Brabant en het kwartier Kempenland, waartoe ook het grondgebied van Best heeft behoord. Sint Odulphus heeft symbolisch in deze vlag de centrale plaats gekregen. Het kruis van de geloofsverkondiger is omgeven door de drie gouden appels, die hij volgens de legende van Maria gekregen heeft en waarmee hij meestal wordt afgebeeld. De ruit, waarin deze symbolen zijn geplaatst, is slechts om esthetische redenen opgenomen. Met veel voorbehoud mag Lierin nog een herinnering worden gezien aan de patricische familie van Best, waarvan leden in de magistraat van 's-Hertogenbosch en in de illustere Onze Lieve Vrouwe Broederschap gezeteld hebben. Deze familie voerde in rood drie zilveren ruiten.

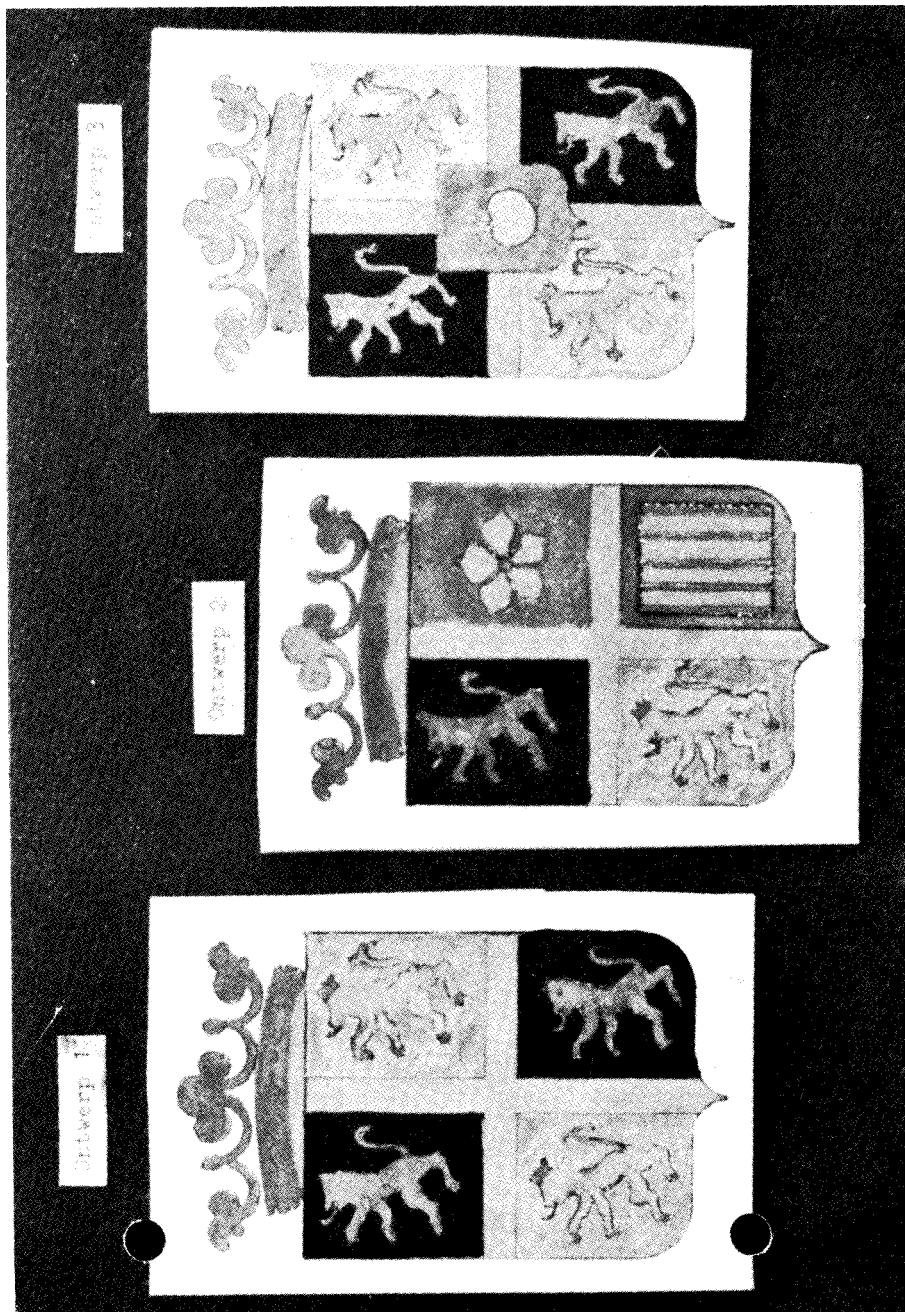
Het officieel gebruik van het gemeentewapen met de afbeelding van dc H. Odulphus ging onverminderd voort. Toch was dit geen bevredigende situatie. Ikzelf - in 1960 tot gemeentesecretaris benoemd - vond het bovendien vervelend in uitgaven over gemeentewapens steeds maar te moeten lezen, dat deze gemeente een van de zeer weinige gemeenten in ons land was, die nog niet over een eigen wapen beschikte.

In 1969 zou het feit worden herdacht van het 150-jarig bestaan van Best als zelfstandige burgerlijke gemeente. Reden voor burgemeester en wethouders om (eindelijk) te komen tot het aanvaarden van een door de Kroon goedgekeurd wapen. De opvolger van de heer Rogier, streekarchivaris W. Klaasen, bracht tweemaal een bezoek aan de Hoge Raad, wtt resulteerde in het volgende wapenvoorstel:

"Gevierendeeld door een smal kruis van keel; het eerste en vierde van sabel beladen met een klimmende leeuw van goud getongd en geaagd van

Put na reconstructie, mei-juni 1981

keel; het tweede en derde van zilver beladen met een klimmende dubbelstaartige leeuw van keel, gekroond en genageld van goud; over alles heen een hartschild van goud beladen met een appel van keel, het schild gedekt met een gouden kroon van 3 bladen en 2 paarlen." (Sabel is de heraldische term voor zwart en keel die voor rood.)

Dit ontwerp leunde duidelijk aan tegen het oude Heerlijkheidswapen van Oirschot-Best (het vier leeuwen-wapen van de Hertog van Brabant en Limburg als Heer van Oirschot-Best). De andere componenten (kruis en hartschild met wapen) symboliseerden de figuur van St. Odulphus (ontwerp 3).

De rijksarchivaris Dr. L. Pirenne, hierover geraadpleegd, adviseerde in het wapen een of meer blazoenen van de vroegere halfteren van Oirschot-Best op te nemen en achtte overigens het voorstel esthetisch en praktisch zeer geslaagd (ontwerp 2).

In principe kon de Hoge Raad een dergelijke visie heraldisch gezien zeer waarderen, maar vreesde echter een tekort aan eenvoud en esthetica. Bovendien werd de appel in het hartschild achteraf als minder gelukkig gekwalificeerd. Daar kwam nog bij, dat ook de gemeente Oirschot in overleg was over een nieuw heraldisch verantwoord gemeentewapen. Daarom zag de Hoge Raad gaarne een aanleuning aan het wapen van Oirschot, te weten de gecombineerde blazoenen van Brabant en Limburg, maar dan overdekt met een smal kruis van keel, symboliek van de geloofsverkondiger Odulphus (ontwerp 1).

Al met al al veel symbolisch wapengekletter, terwijl de gemeenteraad van Best zich hierover nog moest uitspreken. Dit college liet er geen enkele twijfel over bestaan, dat het op historische gronden slechts wenste mede te werken aan een bevestiging door de Kroon van het gebruik van het gemeentewapen, dat deze gemeente sinds haar afscheiding van Oirschot had gevoerd, dus met de afbeelding daarop van de H. Odulphus. De wapenkwestie werd hiermede wederom ad acta gedeponeerd. Het bezoek, dat "moeder Oirschot" aan "dochter Best" bracht met een officiële ontvangst van het gemeentebestuur van Oirschot in de burgerzaal van het gemeentehuis, was een van de hoogtepunten van het programma 150 jaar gemeente Best. Er werd een heuse vredespijp gerookt en een glaasje brandewijn met suiker gedronken, ten bewijze dat het jarenlange geruzie over de "boedelscheiding" en het afpalen van de nieuwe gemeentegrens nadat Best tot een afzonderlijke gemeente was verklaard, vergeven en vergeten was. Hoe kon het ook anders: De nabuurschap tussen beide gemeenten was al vele, vele jaren goed. Voorlopig pas op de plaats.

Er waren wel andere zorgen, maar het onbevredigend gevoel bleef en ik kon en wilde ook niet de wapenkwestie als afgedaan beschouwen.

In april 1978 werd ambtelijk informeel contact opgenomen met de heer Dr. O. Schutte, secretaris van de Hoge Raad van Adel, aan wie alle in het verleden over deze aangelegenheid gevoerde correspondentie met de overige relevante stukken in copie ter inzage werden gezonden. Hij zegde toe, na kennisneming hiervan, te zullen nagaan of alsnog een goedgekeurd gemeentewapen mogelijk zou zijn, gelet op de mededeling van burgemeester en wethouders, dat het standpunt van de gemeenteraad, laatstelijk in 1969 uitgesproken, nog steeds werd onderschreven.

Bij brief van 7 januari 1980 deelde het hoge college mede: "De raad heeft aandachtig alle stukken, die sedert 1949 met betrekking tot een

ceienwerde

1

mogelijk wapen voor Uw gemeente zijn geproduceerd, bestudeerd en is tot de conclusie gekomen, dat een uit historisch oogpunt aanvaardbaar wapen, dat afwijkt van het thans door Uw gemeente officieus gevoerde, niet wel te bedenken valt. Mede om deze reden zal de raad instemmend adviseren bij een verzoek Uwerzijds aan Hare Majesteit de Koningin, dat kan worden aangevraagd volgens de bepalingen van bijgaand Koninklijk Besluit, tot verlening van een wapen met als omschrijving: in keel de Heilige Odulphus van zilver, het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

In hun voorstel aan de gemeenteraad van 1 april 1980 tot het vaststellen van een wapen voor de gemeente Best, zeggen burgemeester en wethouders met grote voldoening daarvan te hebben kennisgenomen.

In zijn vergadering van 27 mei 1980 complimenteerde de raad allen, die voor deze erkenning geijverd hadden en besloot dan ook gaarne de Kroon te verzoeken dit wapen aan deze gemeente te verlenen, casu quo deze gemeente in het gebruik daarvan te bevestigen.

Tot mijn schrik zie ik, dat in het eerste deel van mijn verhaal (editie nr. 41/april 1981 Campinia) is vermeld, dat dit wapen pas in november 1980 aan de gemeente Best is verleend. Dit is niet juist. Het Koninklijk Besluit is gedagtekend: Tavarnelle, 23 juli 1980 (get.)

Beatrix. Het bijbehorende wapendiploma, afgegeven door de Hoge Raad van Adel, is gedagtekend 3 november 1980. Het jaar, waarin de gemeente en de gemeenschap van Oirschot met zoveel luister "1500 jaar Oirschot" vierden, een jaar lang.

Het gemeentebestuur van Best ging op vriendschapsbezoek en bood een tweetal zitbanken aan nabij het zo mooi gerestaureerde St. Odulphuskapelletje, aldaar.

Beide gemeenten hebben zo hun herinnering aan deze heilige, die omstreeks 775 na Christus "uit eene edele stamme onder de Franken" in Best werd geboren. Zijn geboortehuis zou hebben gestaan op de plaats waar nu de Oduiphuskerk in Best staat.

Omstreeks 805 was Sint Odulphus de eerste pastoor van Oirschot. Zijn pastoraat was van korte duur, want de bisschop van Utrecht, Fredericus, benoemde hem tot kanunnik van het Utrechtse kapittel. Later werd hij naar Friesland gezonden, waar hij door zijn voorbeeld en prediking de naam verwierf van Apostel der Friezen.

(slot)

V. VAN BONDSGEBOUW NAAR GEMEENTEHUIS

door Toke van de Ven-Lommers

Zo B. en W., dat is het nou,
Daar staat het prachtig nieuw gebouw.
We hadden niets te vrezen,
We hebben niet vergeefs gewacht,
Er is gewerkt met man en macht,
Er is iets moois verzezen.

Dit kwam er voor ons uit de bus,
Gemeentehuis, zo heet het dus.
Het past in de omgeving
Die rijk nog aan historie is,
Die ons doet denken heel gewis
Aan vroegere beleving.

De burgemeester schreef dit neer:
"We kunnen nu gaan jubelen weer".
Wij willen 't onderstrepen,
Wij geven hier van hulde blijk,
Met zo'n gebouw **zijn wij** zo rijk,
Dat hebben wij begrepen.

Hier is een knap stuk werk verricht,
't Is een harmonisch evenwicht.
En als we binnentreden,
Dan worden wij ons wel bewust:
Het interieur, dat stemt tot rust,
Van boven tot beneden.

Het is ons allen zeer veel waard,
Ook d'ambtenaren, uiteraard.
Die rustig komen werken,
Zij voelen zich al heel goed thuis,
In dit zo mooi gemeentehuis,
Dat is al goed te merken.

Het staat daar stevig, stoer en sterk,
Langs onze mooie grote kerk.
Wat kan het beter wensen?
Zo zal dit huis dan openstaan,
En kunnen wij er binnengaan,
Wij, Oirschots eigen mensen.

Zo is het gerealiseerd,
En heel wat geld geïnvesteerd.
Het ongemak geleden,
Dus B. en W. en heel het stel,
Ik wil hier zeggen: "Dank je wel",
"Ons Oirschot is tevreden".

VI. ENKELE ZOENEN IN OIRSCHOT

door J. Uiten

De hier bedoelde zoenen of zoen-accorden zijn in oorsprong afkomstig uit de Germaanse rechtsopvatting. Vooral moord of doodslag op een bepaalde persoon bracht twee families in een gespannen verhouding met elkaar. De familie van het slachtoffer voelde het als haar plicht hun familielid te wreken op de dader of een lid van diens familie. Dit gaf dan aanleiding tot schier onuitroeibare veten, die vele slachtoffers konden meeslepen. Het was een zaak van algemeen belang, dit te voorkomen en daarom drongen verstandige leiders, die het algemeen belang voorop stelden, aan om dergelijke zaken door onderhandelingen tussen de families te regelen, zodat op een andere wijze door de dader en zijn familie genoegdoening werd gegeven aan de familie van het slachtoffer. Hieruit ontstond het 'weergeld', een geldelijke vergoeding die de basis vormde van een dergelijke genoegdoening. Dit weergeld varieerde naar de status van het slachtoffer en werd door het gebruik geregeld. Daarnaast lag het voor de hand ook een vergoeding te vragen voor de gemaakte kosten.

Toen West-Europa christelijk was geworden, kwam de gedachte op om naast de materiële vergoeding ook een geestelijke vergoeding te vragen, een geestelijke hulp aan de ziel van de overledene.

Naast materiële en geestelijke vergoeding kwam bij elke zoen ook het element van schulderkenning aan bod, soms in de uitdrukkelijke vorm van vergiffenis vragen, maar altijd in het vermijden van irritatie van de familieleden van het slachtoffer door de dader, het "wijken", waarover aanstonds meer.

De bedoeling en het effect van de zoen om veten te voorkomen steunt op de volgende grondgedachten. De benadeelde familie is meer gebaat met een schikking dan met een straf. Straf kan misschien enigszins ogenblikkelijke haatgevoelens onderdrukken, maar de familie van het slachtoffer blijft zitten met bijvoorbeeld een weggevalle kostwinner. Een bijdrage in het levensonderhoud kan dan het leed enigermate verzachten. Ook het rechtsgevoel wordt in een tijd van zeer sterke familiebanden meer bevredigd als heel de familie van de dader - alleen kon hij het nooit opbrengen - hielp om het geleden verlies wat te vergoeden.²

Omdat een zoen-accord meer geschikt was dan straf om veten te voorkomen, gingen zowel kerkelijke als wereldlijke autoriteiten aandringen op het bereiken van een accord. Het was voor de hand liggend, dat zij dan ook op de eerste plaats bereid moesten zijn om de moeilijke taak van "peysmaker" (vredestichter) op zich te nemen. In verschillende steden, waar door het samenwonen van een groter aantal mensen in een beperkt gebied meer moeilijkheden voorkwamen, heeft dit geleid tot de aanstelling van vaste peysmakers in overheidsfunctie.³

Oorspronkelijk hadden de zoen-accorden betrekking op gevallen van moord en doodslag. Later breidden zij zich ook uit over andere zaken, zoals verwonding en mishandeling en zelfs over civiele zaken.' Maar men ging weldra ervaren, dat bij een deskundige rechtbank dergelijke kwesties effectiever en met minder rompslomp behandeld konden worden. Voor gevallen van moord en doodslag bleef de zoen-procedure echter zeer lang in zwang.'

De zoen-accorden werden tot stand gebracht in een overleg van vertegenwoordigers van beide partijen onder leiding van een zoen-commissie. Deze commissie bestond in sommige steden uit peysmakers, die van overheidswegen benoemd waren; in andere gevallen werden zij door de partijen in onderling overleg aangewezen of aanvaard op voorstel der overheid. Dikwijls wees iedere partij een gelijk aantal peysmakers aan. De onderhandelingen konden gevoerd worden door de vertegenwoordigers der partijen in een gezamenlijke vergadering onder leiding van de commissie, maar dikwijls zal de commissie, om moeilijkheden te voorkomen, met de partijen afzonderlijk overlegd hebben. Soms moest een familie onderling overleggen en werden de voorstellen en antwoorden schriftelijk bij de commissie ingediend. Het werd dan een zeer tijdrovende procedure.

Aan het einde van het overleg werd een officiële akte opgemaakt, waarin alle afspraken werden vastgelegd. De afspraken van een zoen-accorde hadden een absolute bindende kracht en op overtreding stond een zeer zware sanctie. Dit is in de akten dikwijls aangeduid met "te suenen rechte en te suenen bruecke". Verder waren de beloften ook nog "realiter" (zakelijk) afdwingbaar door beslaglegging op goederen voor de schepenbank. Dit wil overigens niet zeggen, dat afspraken later niet meer veranderd konden worden. In principe was in het Germaanse recht alles "te regelen" met instemming van beide partijen, als daar reden toe was.

Een zoen-accorde omvatte verschillende elementen, waarvan de wezenlijke steeds aanwezig waren, maar waarvan bijkomstige onderdelen konden ontbreken. Dikwijls waren ook verschillende elementen in één bepaling samengevat.

Hier volgt eerst een schematische indeling, waarna enkele onderdelen nog apart verduidelijkt worden.

Elementen in een zoen-accorde

A. Het uitspreken van de verzoening

B. De voorwaarden:

1. Materiële vergoeding

a. Zoengeld (weergeld)

b. Bijdrage in de kosten van ' de uitvaart

het onderhoud van nabestaanden
de zoen-commissie

2. Geestelijke hulp aan de overledene

a. Zielmissen

b. Kloosterwinning

c. Bedevaarten

d. Offeren in de kerk (kaarsen)

e. Aalmoezen (spynden)

Schulderkenning

a. Vergiffenis vragen

b. Wijken.

Ad B.2.h. Kloosterwinning betekende, dat men de ziel van de overledene deed opnemen in de broederschap van een of ander, of meerdere kloosters, waardoor zij geacht werd in hun gebeden en goede werken te delen. Het klooster gaf een bewijs voor deze opneming in zijn broederschap af. Daar hoorde dan wel een

materiële vergoeding aan het klooster tegenover te staan.' Ad B.2.c. Bedevaarten hebben lange tijd een grote rol gespeeld in zoen-accorden en zijn waarschijnlijk via deze weg in de rechtspraak van vele steden in de Nederlanden terecht gekomen, voornamelijk in het Zuiden en vandaar uit in het Westen.' Parallel met een groeiende secularisatie en vermindering van religieus besef werd de bedevaart eerst afkoopbaar en verdween daarna geleidelijk uit de zoen-accorden en de stedelijke rechtspraak.'

In de zoen-accorden hadden bedevaarten een meerledige betekenis. De dader werd enige tijd uit de gemeenschap verwijderd, waardoor de gemoederen wat konden bekoelen. De geestelijke vruchten van de bedevaart, waaronder de aflaat hoog werd aangeslagen, waren voor het slachtoffer. De langdurige inspannende voettocht gaf het gevoel, dat men echt iets deed voor het slachtoffer en benadrukte zo het verzoenend karakter van de straf.'

Evenals trouwens zielmissen en kloosterwinning komen bedevaarten niet voor in de hier gepubliceerde zoen-accorden.'

Ad B.2.e. Ook aan aalmoezen kende men grote waarde toe voor het zieleheil van de overledene. Bovendien bestond het gebruik, dat vooraanstaande, kapitaalkrachtige mensen bij gelegenheid van een uitvaart met name brood uitdeelden aan de armen. Dat stond goed. Nu verschaft de familie van de dader het graan of brood en soms toespijs; de familie van de gedode deelde het uit en oogstte daardoor dankbaarheid en achting van de armen.

Er waren natuurlijk nog Meer manieren van geestelijke hulp aan de overledene mogelijk, maar de meest voorkomende zijn in het schema opgenoemd.

Ad B.3.b. Het uitdrukkelijk vergiffenis vragen komt in de voorliggende accorden niet aan bod, maar des te meer het wijken, soms zeer nauwkeurig omschreven. Ook dit wijken had een meerledige betekenis. Het hield schulderkenning in en ook straf, want het was een vernedering. Bovendien had het als bedoeling door het vermijden van alle aanleiding het ontstaan van veten te voorkomen. Soms hield het gehele of gedeeltelijke, blijvende of tijdelijke verbanning buiten het dorp in. Meestal mocht men dan nog wel "gastgewijze" daar komen. Degene, die moest wijken, diende op de openbare weg of in openbare gelegenheden aanstonds uit de ogen van de nabestaanden van de gedode te verdwijnen.

DE VIER STUKKEN

De publikatie van de voorliggende stukken is een vrij willekeurige greep. Zij tonen wel aan, dat ook op dit punt geen verschil bestond tussen de vrijheidsrechten van een "vrijheid" en die van een "stad". Bij de oudste vrijheidsrechtverleningen (eigenlijk ten onrechte stadsrechten genoemd) vormde het privilege, om veten te mogen zoenen, een belangrijk punt, waaraan de vrijheden ook in later tijd strikt vasthielden ten teken, dat zij een zelfbestuursrecht hadden." Anders dan in processen had de hertogelijke of heerlijke ambtenaar, de schout,

daar geen functie. Duidelijk stond in een dorpse gemeenschap als Oirschot de zoen-procedure dichter bij haar oorspronkelijke karakter dan in de grotere steden, waar zij meer gereguleerd en geïnstitutionaliseerd was.

Drie van de vier doodslagen hebben zich voorgedaan in het tijdsbestek van een goed jaar, de eerste enkele tientallen jaren eerder. Elke afspraak heeft zijn eigen karakter.

Daar de tekst vrij gemakkelijk te volgen is, wordt geen samenvatting gegeven voorafgaande aan elk stuk, maar een kort commentaar erna.

De bedoeling was meer het wekken van interesse dan het presenteren van het resultaat van een studie.

NOTEN:

- Dr. J. van Herwaarden, *Opgelegde bedevaarten*, Amsterdam 1978, blz. 52
- ² Van Herwaarden, a.w. blz. 51.
- ³ R.C. van Caenegem, *Geschiedenis van het strafprocesrecht in Vlaanderen van de XIe tot de XIVe eeuw*, Brussel 1956, blz. 302
- ⁴ In de Oirschotse schepenprotocollen van de vijftiende eeuw komen contracten voor over civiele zaken, die in een zoen-commissie beslist waren.
- ⁵ Van Herwaarden, a.w. blz. 51
- ⁶ Het rechtsboek van Den Briel beschreven in vijf tractaten door Jan Mathijssen, ed. J.A. Fruin en M.S. Pols (*Oud Vaderlandsche rechtsbronnen I. 1.*), 's-Gravenhage 1880, blz. 225 e.v.
- ⁷ Van Herwaarden, a.w. blz. 6 e.v.
- ⁸ Van Herwaarden, a.w. blz. 18 e.v.
- Van Herwaarden, a.w. blz. 14
- ¹⁰ In enkele oudere zoen-accorden opgenomen in de Oirschotse schepenprotocollen rond 1468 komen wel bedevaarten voor.
- ¹¹ Van Herwaarden, a.w. blz. 64.

**MINUUT-AKTE VOOR SCHEPENEN VAN OIRSCHOT - 1566 MRT. 25.
S.A. Noord-Kempenland, Rechterlijk archief van Oirschot, voorl.nr.4364.**

Alsoe zekeren twist ende gescille opgestaen ende geresen is tusschen den vrinden ende magen in den naeme van de onmundige kinderen wijlen Wouter zoen Diricks Aerts Stockelmans ter eenre ende Goyaerden, zoen wijlen Huybrecht Rosters, misdadiger met sijnen vrinden ende magen ter andere syden, ter cause van zekeren nederslach gedaen ende geperpetreert (God beter't) in den persoon wylen Wouters voirscreven, wiens ziele God genadich sy, etc. Soe hebben dyenaengaende die voirscreven, te weten Dirick Aert Stockelmans in den naeme van de voirscreven onmundige kinderen met syne vrinden ende Goyaert Huybrechts voirscreven hen gesubmitteert in heeren Arden Anthonissoon van Vechel, Machielen Geeritszoen van der Vlueten ende Roelanden van der Ameyden, ter instantie van Diricken voirscreven daertoe versocht, ende in heeren Henricks Harnasmakere, Jannen Aert Scheyntkens ende Adriaenen van der Heyden, ter instantie van Goyaerden voirscreven daertoe versocht, als minnelijcke ende eendrechtelijcke peysmakeren omme daeraff een vuytspraecke te doen, weicke achtervolgende hebben die voirscreven peismakers daer-

aff een vuytspraecke gedaen in manieren hierna volgende.

In den iersten als dat Dirick Aert Stockelmans ende met hem Aert syn zoen ende andere vrinden ende magen voer hen celven ende voer den voirscreven onmundige kinderen sullen ter eeren Gods ende synder bitter passie den voirscreven Goyaerden het delick ofte feyt by den selve Goyaerden gedaen vergeven.

Ten anderen dat Goyaert, misdadiger voirscreven, sal gehouden syn den voirscreven Diricken, syne kinderen ende andere vrinden te derde leede bestaende (tot de derde graad verwant) te wycken in alle wegen ende herbergen na suenen recht, wel nochtans verstaende indyen die voirscreven Goyaert in eenige herberge saet ende dronck, ende eenige van de voirscreven vrinden aldaer geraeckten te compareren, dat hy in dye gevalle syn kan biers oft wyns mach vuyttrincken ende daerna wycken.

Ten derde sal Goyaert, misdadiger voirscreven, gehouden syn te blyven metter woen vuyter vryheyt van Oirschot eenen termyn van vyff jaeren, ingaende van den tyde dat feyt voirscreven is gesciet, vutgenoemen gastgewyse ende daerenboven (na die termijn) noch te blyven metter woen vuytten hertgangen van Verrenbest, Naestenbest ende Arle totter lopende straet toe tot Straten eenen gelycken termyn van vyff jaeren ingaende soe haest die voirscreven andere vyff jaeren sullen wesen geexpireert. Ende nadyen die voirscreven thien jaeren sullen wesen geëxpireert, soe sal Goyaert voirscreven metter woen moegen trecken ter plaetsen hem gelegen sal wesen.

Ten vierden sal die voirscreven Goyaert gehouden syn te geven tot laeffnisse van der zielen des voirscreven Wouters seven lopen roggen, een sester erweten, een hondert harincken ende een half ton biers omme daermede te spynden, soe wanneer Diricken voirscreven gelieven sal ende noch daerboven te betaelen alles geens op huyden datum van desen ter cause van dese vergaderinge verteert sal wordden.

Ende tot meerder leetwesen van 't geens voirscreven is soe sal Goyaert voirscreven gehouden syn te betaelen tot behoef van de voirscreven onmundige kinderen de somme van ses ende dertich suenderguldens na zoenen recht binnen jaers, wel nochtans verstaende, nadyen den lesten termijn binnen jaers vervallen sal wesen, soe sal van dyen dach aff te rekenen Willem Wouter Jacobs geloven als schuldenaer nriincipael tot behoef van den voirscreven onmundige kinderen de somme van achtien Karolus gulden te twintich stuvers te betaelen van Onser Liever Vrouwendach annuntiationis anno seven ende sestich over drye jaeren met drye ende twintich d'alven stuvers elck jaer te pacht ende den iersten pacht op annuntiationis acht ende sestich ende alsoe voirts van jaere tot jaere geduerende die voirscreven drye jaeren.

Alle welcke punten ende artikelen die voirscreven Dirick Aert Stockelmans, Aert zyn zoen ende andere vrinden ter eenre ende Willem Wouter Jacobs in den naeme van den voirscreven Goyaerden met syne vrinden ter andere syde hebben geloofd te onderhouden na suenen recht onder verbintnisse van hunnen persoenen ende guederen hebbende ende vercrygende. Actum den 25en meert anno ses ende sestich.

Testes: Jan Aerts Scheyntkens, Adriaen van der Heyden et Vlueten, scepenen in Oirschot.

Commentaar.

De commissie.

Het vermoeden is gewettigd, dat van overheidswege nogal druk is uitgeoefend om tot deze zoen te komen. Alle leden van de zoencommissie immers hadden een functie. Ter instantie van de familie van het slachtoffer traden drie personen op.

De eerste was Ard Anthoniszoon van Vechel, die ons wel niet verder bekend is, maar de aanduiding "heer" geeft te verstaan, dat hij priester was. Waarschijnlijk was hij de primissarius van Best (de priester, die daar 's zondags de eerste mis opdroeg).

De tweede, Machiel van der Vleuten, was schepen en Roeland van der Ameyden was secretaris; de minuutakte is ook van zijn hand.

Ter instantie van de dader traden op Henrick Harnasmakere, pastoor van Best¹², Jan Aert Scheyntkens en Adriaen van der Heyden, beiden schepenen.

De zoen.

A. De uitspraak van de verzoening wordt, zoals gewoonlijk, vooropgesteld en duidelijk gemotiveerd.

B. De voorwaarden.

1.a. Zoengeld.

Binnen een jaar moet betaald worden 36 gulden, daarna moet de voornaamste onderhandelaar van de familie gedurende 3 jaar een rente betalen van 221 stuiver, alsof hij 18 gulden van hen geleend had.

b. Misschien is dit laatste bedoeld als bijdrage in de kosten van levensonderhoud van weduwe en kinderen.

De kosten van de zoencommissie zullen betaald worden.

2. Voor de geestelijke hulp aan de overledene wordt alleen een spyn-ding aan de armen geëist. (d)

3. Het wijken is uitvoerig geregeld, wat in een kleine agrarische gemeenschap als Best wel gewenst was: verbanning uit Oirschot voor 5 jaar, daarna nog 5 jaar uit de oostelijke helft van Oirschot, namelijk uit Best en Straten tot de lopende straat, nu Lopense straat, die steeds gold als een territoriale middending van Oirschot. Het verdere "wijken" duurde levenslang. Interessant en toch heel menselijk is de bepaling over ontmoetingen in de herberg.

NOTEN:

¹² L.H.C. Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, deel III. St.-Michielsgestel 1872, blz. 266.

¹³ De drie schepenen worden aan het einde der akte als getuigen genoemd in hun functie.

MINUUT-AKTE UIT HET SCHEPENPROTOCOL VAN OIRSCHOT - 1608 MRT. 7
R.A.N.B., R.A. van Oirschot R. 146. ⁸blz. 242.

Alsoe seeckere questie ende twist is geresen tusschen den vrienden ende maegen van wylen Claes Lambrechtssen ter eenre ende de vrienden van Peeter Louis Peterssen ter andere syden ter cause van seeckeren neder-slach geperpetreert deur toedoen van den voerschreven Peeter in den

persoone van den voerschreven wylen Claes Lambrechtssen, wiens siele Godt genadich sy, ende omme den selven twist ter neder te leggen ende eenen soene te maecken, soe syn voer ons schepenen gecommen Lambrecht Lambrechtssen mit synen soone, vadere des delinquant (schrijffout: hij is vader en zijn zoon broer van het slachtoffer) ende broedere, geassisteert mit heer Henrick Verbeeck, presbyter (priester) ende vicarius tot Oerschot, Marcelis Walravens, Jan Philips Stanssen ende Lambrecht Bressers, syne naeste vrienden, ter eenre syden, ende Louis Peterssen ende Jan Aerts, respectieve vaeder ende oome van den voerschreven delinquant, in den naeme van den selven ter andere syden, ende hebben doer tusschen snreecken van myn Eerweerdige heere den Pas-toir van Oirschot, meester Willem van den Ven ende meester Dirick Toorkens, als goede mannen daertoe ten wedersyden verecoren ende gomindeert, eenen peys ende accoorde van soene gemaect in manieren naervolgende. Met welcken accoorde die voerschreven Lambrecht Lambrechtssen synen soone ende naeste vrienden den voerschreven Peeteren, delinquant, deur het versuecken ende bidden van den voerschreven synen vaeder ende broeder het voerschreven delicte, voer soeveele henlieden ende den anderen vrienden ende maegen van den afflyvigen aen mach gaen, deur de passie ons lieffs heeren Jesu Christi vergeven, begerende oyck vergeven te syn ende blyven, onder restrictie dat de voerschreven Peter, synen vaeder ende broeder gehouden sullen wesen, totter vuytvaert ende alle andere kerckelycke rechten te betaelen oft aen den voerschreven Lambert Lambrechtssen te geven de some van tsestich gulden Brabants eens, den gulden tot 20 stuyvers gerekent, omme daarmede te doen naer behoiren ende naer belieften des voerschreven Lambrechts.

Ende dat Peeter goets tijts voer 't voerschreven vuytvaert oft ten langsten (laatste) voer meymcrckt toccommende, d'welcke is des anderen dachs na Sinte Servaes dach (14 mei), sal offeren twee wassen keerssen, elck wegende een pont, d'een voer't heylich weerdich sacrament ende de andere voer 't heylich cruys, ende die aldaer te laeten. Noch daerenboven een mud goets ende geeff rogge, mate van Oerschot, aen den voerschreven Lamberden voer Paesschen oft ten langsten voer de voerschreven meymcrckt te leveren om totter dispositie van den voerschreven Lamberden aen den ermen oft anderssints vuytgereyckte te worden tot laeffenisse der sielen van den afflyvigen.

Ende sal oyck de voerschreven Peeter, delinquant, den vaeder ende vrienden van den afflyvigen (moeten wycken)* in kreken, straeten, kerckwegen, herbergen, herbaenen ende anderssins, soe hier tot Oerschot comende als elders, te suenen recht ofte te suenen brueck.

Alle welcke contract van suene de voerschreven Lambrechtssen, synen soone voer hen ende hennen vrienden voer soe veele aengaet deeser soene ten eenre ende de voerschreven Louis Peeterssen ende Jan Aertssen, respectieve vader ende oome van den voerschreven misdaediger oft delinquant, ter andere syden voer soo veele d'onderhoudt der soenen ende de betaelinghe mach aengaen vanwegen den misdaediger, hebben geloofd (be-loofd) te onderhouden ende mitten werck te volbrengen, onder verbant van henne persoonen ende goederen, hebbende ende vercrygende, ende dae-

* In de overgang van de ene bladzijde naar de andere zijn deze woorden, die er klaarblijkelijk moesten staan, weggevallen.

renboven op soenen-recht ende soenen-brueck.

Alles sonder argelist.

Actum den 7en meert 1608.

testes (getuigen): Crom et (en) Verachter.

Commentaar.

De commissie.

De familie van het slachtoffer komt blijkbaar met een grote vertegenwoordiging o.a. Henrick Verbeeck, priester en vicarius van Oirschot; zij behoren echter niet tot de peysmakers, dat zijn alleen degenen die blijkbaar bij wederzijds overleg benoemd zijn, de pastoor, mr. Willem van de Ven en mr. Dirck Toorkens. Pastoor van Oirschot was toen de bekende Petrus van de Vladeracken, wij komen aan het eind nog op hem terug.

De Zoen.

- A. Het is opvallend, dat in de woorden van de verzoeningsuitspraak een zekere restrictie wordt vermeld: "Zover het hen aangaat". Op zich zegt dit natuurlijk niets, maar het stuk van 24 maart 1609 kan ons de vraag doen stellen of de familie van het slachtoffer wel zo vergevingsgezind was.
- B. 1. Zoengeld wordt niet uitdrukkelijk genoemd, maar wanneer we de geëiste 60 gulden vergelijken met die van nr. 4 kinnen we wel ervan uitgaan, dat ook hier bedoeld is 30 gulden voor zoengeld en 30 galden voor de uitvaart, aangezien er uitdrukkelijk bij gezegd wordt: "om daarmede te doen naer bclieften".
- 2. Behalve de "spynding" aan de armen wordt ook geëist het offeren van twee kaarsen.
- 3. Er wordt niet gesproken over een of andere vorm van verbanning uit Oirschot, maar alleen over het gebruikelijke "wyken".

AANTEKENINGEN VOOR HET OPMAKEN VAN EEN ZOEN-ACCOORD VOOR EEN MOORD, GEPLEEGD IN APRIL 1608, z.d.

S.A. Noord-Kempenland, R.A. van Oirschot, voorl. nr. 3551.

Antwoordt van de vrienden ende intercesseurs van Henrick van der Sterre nopende den heysch ghedaen by den naesten vrienden van wylen Niclaes Herbertssen omme daarmede te versoenen het ongeval tusschen den voorschreven Sterre ende Niclaes voorschreven - Godt beter 't - geschiet in april 1608.

In den iersten wordden de naeste vrienden van den voorschreven Niclaes bcdanckt, dat de selve gelieft hen te verstaen inne desen tot minnelijcken accorde ende ingevalle 't selve compt ten behoirlycken effecte wordt gepresenteert 't geene hiernaer is volgende.

Op 't ierst point aengaende den wal daerom het voorschreven ongeval geseecht wordt toegecomen te zyne: seggen daeron dat ten tijde van den ongeval den wal was toebehoircnde Theodora van Essch ende nu Catharina haere dochtere, desnyttemin wordt gepresenteert dat men de voorschreven Catharina sal verwilligen om den wal te doen vuytwerpen ende 't hout daeraff vallende sal gegeven wordden aen den armen ende in plaetsche van den wal tusschen de erfenissen van partyen eenen gracht laeten

schieten die elck van de geërffden aen hen zyde sullen moghen bepoten soe hen gelieft, omme by eegheene potinghe het voorschreven ongeval nyet te houden in langhe memorie ende te beter over d'een ende d'ander zijde gevreet te blijven.

- * In de marge is hierbij genoteerd: Desen articule wordt geaccepteert. Op 't tweede: accepteren te betaelen het gheëyst meesterloon.
- * In de marge: wordt voor goet gehouden. Op 't derde: zijn insgelycx tevreden te betaelen voor de specerye ende vergaederighen de somme van veertich guldens.
- * In de marge: ut supra (als de voorgaande opmerking). Op de twee volgende articulen te weten van den vuytvaert (ende) de spyndinghe van den armen: zyn tevreden daerom vuyt te reycken vier mudden rogghen 't sy voor den armen oft anderssints ten belieffven van de weduwe ende andere vrinden van den afflyvighen. Versueckende ende biddende dat de voorschreven weduwe ende vrinden hen met dese presentatie gelieve te genoeghen, gemerckt de onnoselheyt des voorschreven ongevals, d'welck puerlyck in defensie des lyffs is gheschiet, waeromme de voorschreven van der Sterre seer groote bitter schade ende duysent miseriën heeft geleden, soe door het vertreck vuyt zyne woonsche, neeringhe ende officie tot grooten coste elders heeft moeten hueren ende veel van zyne middelen met vrouwe ende kinderen moeten spenderen alsoe dat hy oirbaerlycker, midts hier te hebben moghen blijven woonen, twee hondert ponden Vlaems soude hebben gegeven boven noch alle andere oncosten gedaen genoch notoir.
- * In de marge wordt hierbij de volgende opmerking geplaatst: De weduwe ende vrinden persisteren bij de gheëyste snynde ende oyck in de tachtentich gulden voor het vuytvaert gedispendeert, naerdynen het qualyck soude vergeten kunnen worden by de kinderen van den afflyvighen dat zy zoude moeten betaelen oft draeghen alsulcke kosten, die d'afflyvicheyt van hennen vadere hebben moeten volgen, die anderssints souden hebben gheweest nodeloos, ende datter nyet gerekent en wordt dan pure deboursse sonder d'andere moeyten ende kosten, die de weduwe ende kynderen aen hen selven hebben gehadt, want soude anderssints de selve vuytvaert ongelyck hooger gecalculeert moeten worden. Ende belangende de wyckinge sullen daerinne doen naer alle billyckheyt ende behoirlyckheyt ende hene kinderen vermaenen tot vrintschap te onderhouden ende voor malcanderen te bidden ghelyck de goede christen menschen ende vrinden voor malcanderen schuldich zyn te doen.
- * In de marge: Wordt die behoirlycke wyckinge oyck geaccepteert.

Commentaar.

De doodslag door Henrick van der Sterre heeft waarschijnlijk ook een politieke achtergrond. In deze tijd speelt zich namelijk in Oirschot een grote strijd af over de benoeming van de burgemeester of ontvanger-generaal. De krachtens het privilege van hertogin Johanna per hertgang gekozen achtmannen ¹ hadden al gauw ook de taak gekregen van heffers (invers van de belasting). ¹ Zij wilden daarom ook de ontvanger-generaal of burgemeester kiezen. Tot en met het jaar 1604 was een der schepenen door dezen benoemd tot gecommiteerde voor het beheer der geldmiddelen van het dorp.

Met ingang van het jaar 1605 werd er een burgemeester gekozen door de achtmannen", maar de schepenen probeerden daarop invloed uit te oefen-

nen en hun eigen kandidaat te pousseren. Henrick Janszoon van de Sterre hoorde by de partij der schepenen. In 1601 was hij voor de eerste maal schepen geweest." In 1602 was hij (enigszins in afwijking van de gewoonte) geëmmitteerde voor de geldmiddelen". In 1604 was hij op zijn beurt weer schepen" en eveneens in 1607."

Niclaes Herbertssen (van Wyntelroy ²⁰) hoorde hij de partij van de achtmannen. In de eerste twee jaren van het nieuw-ingestelde burgemeesterschap hadden de schepenen hun kandidaat op de burgemeestersstoel kunnen zetten namelijk Jasper Janssen van Esch, een zwager van Henrick van der Sterre. ²¹ In het jaar 1607 kwam de kandidaat der achtmannen op de burgemeestersstoel: Niclaes Herbertssen. Hij is echter de enige die in de lijst niet de titel van burgemeester krijgt, maar ontvanger-generaal genoemd wordt." In 1608 kregen de schepenen weer hun zin hij de keuze. Burgemeester werd Henrick Gijsbert Hoppenbrouwers, die in 1604 al geëmmitteerde voor de geldmiddelen" en in de jaren 1592, 1595, 1598, 1601, 1604 en 1607 schepen was geweest."

De verhouding tussen Henrick van der Sterre en Niclaes Herbertssen zal dus ook wel niet erg vriendschappelijk geweest zijn. Een conflict over een wal als erfscheiding kan dus gemakkelijk hoog oplopen. Aangezien er in het overleg gesproken wordt over "ongeval" mogen we wel aannemen, dat bij Henrick de vooropgezette bedoeling om te doden niet aanwezig geweest is en de formulering "in defensie des lyffs" (uit zelfverdediging) doet vermoeden, dat - althans in de lezing van de familie van der Sterre - Niclaes Herbertssen de aanvaller is geweest. Gezien het bekende driftige karakter van de Van Wintelroy's in die tijd is dit niet onaanneemelijk.

De commissie.

Van een commissie is niets bekend, waarschijnlijk zijn de onderhandelingen gedeeltelijk schriftelijk gevoerd.

De zoen.

A. Van een uitspreken van de verzoening kan in dit voorbereidende stuk natuurlijk nog geen sprake zijn.

Voorwaarden.

B. 1. a. Zoengeld.

Het meesterloon uit punt 2 betekent wel het zoengeld hestaande in een jaarloon of het gebruikelijke zoen-tarief van iemand, die meester was in zijn vak.

b. De kosten van de uitvaart zijn zeker ruim berekend. De tachtig gulden, die geëist worden, in onze waarde omgerekend ver boven de f 10.000.--, zullen ook wel omvatten de aanschaf van rouwkleding voor de familie.

c. De kosten van de zoen-commissie zullen door de schuldlige gedragen worden.

2. Geestelijke verzoening bestaande in het uitdelen van brood aan de armen, hetgeen blijkbaar meer moet zijn dan de gepresenteerde 4 mud rogge.

3. Het wijken.

Blijkens de argumentering van de familie van der Sterre op de

punten 4 en 5 is levenslange of minstens langdurige verbanning uit Oirschot geëist met daarnaast de gewone bepalingen omtrent het wijken (laatste punt).

4. De regeling der kwestie, waarover de twist was begonnen, gebeurde wel zoals de familie Herbertssen dat wenste. De wal was ten tijde van "het ongeval" eigendom van Theodora van Esch, dit is Theodora van Breugel, wier man Jan Jaspers van Esch in 1606 overleden was. Ten tijde der onderhandelingen behoorde hij aan haar dochter Catharina van Esch, gehuwd met Gerard Bruynincx, ontvanger te Heusden. Zij waren de schoonmoeder en schoonzuster van Henrick van der Sterre, wiens vrouw Anna van Esch was.

22

Door gunstige omstandigheden kunnen we de verdere levensloop van Henrick van der Sterre enigszins reconstrueren. Aanvankelijk nam hij de wijk naar 's-Hertogenbosch, waar een neef van zijn schoonmoeder en diens zonen vooraanstaande posities bekleedden in het stadsbestuur. Zijn gezin bleef nog in Oirschot wonen waar nog in 1608 zijn zoon Jasper werd geboren, die echter op 16 september van dat jaar gedoopt werd in 's-Hertogenbosch. ²⁴ Later vestigde hij zich in Eindhoven, waar hij zelfs schout werd van Eindhoven en Woensel. In 1641 stierf hij daar enkele jaren na zijn vrouw. ²⁵ Hij was ook afgevaardigde van Eindhoven or) de kwartiersvergaderingen van Kempenland en afgevaardigde van het kwartier op vergadering der vier (3) kwartieren van de Meierij.

23

26

NOTEN:

¹⁴ S.A. Noord-Kempenland, oud archief van Oirschot, charterverzameling nr. 294.

¹⁵ Idem nr. 361

¹⁶ Lijst van geëmmitteerden later burgemeesters van 1587 tot 1643, S.A. Noord-Kempenland, oud-archief van Oirschot, voorl. nr . 1612.

¹⁷ Lijst van schepenen van 1587 tot 1605. S.A. Noord-Kempenland oud-archief Oirschot, voorl. nr . 1616

¹⁸ Idem nrs. 1612 en 1616

¹⁹ R.A.N.B., R.A. van Oirschot nr. R. 146 B. fol. 1.

²⁰ De naam Van Wyntelroy wordt noch in het stuk der zoenonderhandelingen noch in de lijst der burgemeesters genoemd. Er waren in die jaren diverse Van Wyntelroy's met dezelfde voornamen: zonen van Herbert en zonen van Hendrick. Ter onderscheiding werden zij genoemd naar hun vaders vóórnaam, zoals dat nog hij echte Oirschotse mensen het gebruik is.

²¹ A.M. Frenken, Genealogieën van eenige voorname, aan elkaar verwante meierijsche geslachten, 's-Hertogenbosch 1918, blz. 33 en 50.

²² Frenken, Genealogieën, blz. 33

²³ Frenken, Genealogieën, blz. 21

²⁴ Frenken, Genealogieën, blz. 51

²⁵ Frenken, Genealogieën, blz. 50

²⁶ S.A. Noord-Kempenland, oud-archief van Oirschot, Resolutieboek van 1631 fol. 366-370, Resolutieboek van 1632, fol. 169-204. passim. De resoluties van het Kwartier Kempenland van die tijd en ook de resoluties van de vergadering der vier (3) kwartieren vindt men namelijk in de Resolutieboeken van Oirschot. Ik schrijf: resoluties

der vier (3) kwartieren, omdat de afgevaardigden van Maasland door de Spaanse bezetting praktisch nooit op die vergaderingen aanwezig waren.

AANTEKENINGEN VOOR HET OPMAKEN VAN EEN ZOENACCORD, 1609 MAART 24. S.A. Noord-Kempenland, rechterlijk archief van Oirschot, voorl. nr 2080.

Minute van den 24 martii 1609, nog nyet gepasseert.

Condiën, die Jan Philips Stans in den naome van Philipsen synen soone sal moeten onderhouden ter cause van den nederslach, geperpetreert by den selven Philipsen in den persoone van Peter Jan Toorkens.

In den iersten en sal die selve Philips nimmermeer mogen wonen - 't zij gehoudt (gehuwd) of ongehoudt - in den heertganck van Spoorndonck oft Boterwyck, noch oyck in den heertganck, daer meester Dirck Toorkens woont of wonen sal, te weten in den Kerckhoff, over den tijd van vier jaeren, maer daerna in de gebuerte nyet.

Item daerenboven sal deselve Philips den vrienden (familieleden) moeten wycken in heerbanen, wegen, herbergen en anderssints ter soenen breuck en soenen rechte.

Ende in de kercke comende omme d'officie der misse, getyden ende predicatie te horen, hem sal moeten houden in den affhanck (zijbeuk) van der vont aff tot Sinte Catherynen aultaer toe, binnen vyff jaeren.

Sal oyck moeten betalen de tosten van hyuden (de onkosten - verteringen - van de zoencommissie).

Daerenboven op heyligen Sacramentsdach setten oft doen setten eenen wassen kersse van eenen pont swaer voor den Eerweerdigen Heyligen Sacramente al brandende.

Ende 30 stuivers van der begraeffnisse terstont te betalen.

Ende voor de uytvaart ende kerckenrechten tot laeffenisse der sielen van den afflivighen (overledene) ende voor de soene sal die voorschreven Jan moeten betaelen voor Sinte Jacob (25 juli) naestcomende de somme van tsestich gulden, te 20 stuyvers den gulden, te weten 30 gulden voor de kerckerechten ende uytvaart ende de ander dertich gulden voor de soene.

* Oorspronkelijk stond er in plaats van bovenstaande alinea:

Ende voor de uytvaart ende kerckenrechten tot laeffenisse der sielen van den afflivighen sal die voorschreven Jan moeten betaelen voor uytgaende maent van Aprille naestcomende de somme van ses ende twintich gulden te twintich stuyvers 't stuck ende daertoe een mudde poets ende geeffs roggen - mate van Oirschot -, omme ter dispositie van de vrienden van den afflivighen ten tijde der uytvaart gebacken oft ongebacken - te spynden oft bij hen te disponeren. Boven desen sal de selve Jan noch moeten betalen de some van viertich carolus guldens, te twintich stuyvers als boven, tot onderhoudt van den ouden vadere des afflivighen ende andere schulden te betalen, te soenen rechte, te weten van seventien weecken tot seventien weecken te betalen.

Voor alle welcke partyen te voldoen die voorschreven Jan sal moeten eenen soufficienten binnenborge stellen, daer zy mede tevreden behooren te syn ter verclaernisse van de schepenen, die geloven sal metten selven Jannen tsamen ende elck een voor all als schuldenaers principael op

suenen breuck ende suenen recht ende daerenboven realiter. Die voorschreven Jan en Dirck Jan Jacobs geloven tzamen etc. Ende Jan gelooft hem schadeloos te verheffen.

Commentaar.

Het stuk betitelt zichzelf als minuut, het zal dus wel de definitieve afspraak behelzen, al kostte het veel moeite door de vele doorhalingen en toevoegingen om deze te reconstrueren. Eén alinea heeft een totaal andere lezing gehad. Al kostte het extra-moeite deze oorspronkelijke lezing terug te vinden, toch hebben wij gemeend, U dit niet te mogen onthouden, daar het geheel enig licht werpt op de samenstelling van een eindbedrag, waarin verschillende elementen van een zoen zijn samengebracht. Ook geeft het een kijk op de ingewikkelde en dikwijls ongetwijfeld moeizame onderhandelingen, die nodig waren om een accoord te bereiken, te vergelijken met een hedendaagse kabinetsformatie.

De commissie.

Ook in dit stuk, waarin wel het eindverslag van de zoen-commissie is samengevat, maar dat toch meer weg heeft van aantekeningen dan van een minuut-akte, ondanks de suggestie van het later toegevoegde opschrift, wordt over de samenstelling van deze commissie niet gesproken.

De zoen.

A. Een uitspraak van verzoening kont hier ook niet voor.

- B. 1. In de eind-tekst wordt alleen gesproken over een zoengeld en de kosten van de uitvaart, maar in de onderhandelingen blijkt het levensonderhoud van de nabestaanden wel aan bod te zijn gekomen.
2. In de onderhandelingen is de geestelijke hulp aan de overledene in de vorm van "spijnding" wel ter sprake gekomen, maar het feit, dat hier in de eindtekst niet meer over gesproken wordt, gecombineerd met het feit, dat in de andere accoorden bij deze spijnding steeds wordt toegevoegd "naar beliefte" van de familie, doet het vermoeden rijzen, dat het eisen van geestelijke hulp aan de overledene niet zozeer voortkwam uit bezorgdheid voor de overleden dierbare als wel uit de gerede kans een motief te hebben om een hoger bedrag te vorderen. Het zou me ook niet verwonderen, dat het eisen van een (opvallende) kaars in de kerk meer werd ingegeven door verlangen naar schulderkenning en eerbetoon aan de familie dan door hogere geestelijke motieven.
3. Wat het wijken betreft, wordt wel geen verbanning buiten Oirschot geëist, maar wel, dat de dader levenslang niet in Spoorndonck en Boterwijk mag wonen. Daar zal het huisgezin van het slachtoffer en waarschijnlijk ook dat van de dader gewoond hebben. Bovendien mag hij vier jaar niet wonen in Kerkhof (centrum) en ook daarna nooit in de buurt van Dirck Toorkens. Dat deze ene persoon zo uitdrukkelijk vermeld wordt, doet vermoeden dat het feit van de doodslag een aparte band met hem had. Omtrent het wijken wordt verder een speciale bepaling gemaakt voor de kerk, die waarschijnlijk inhoudt, dat de dader alleen door de kleine deur achter in de kerk aan de marktzijde in en

uit de kerk mocht gaan.

De omstandigheden.

Wanneer we de namen uit nr. 2 en nr. 4 vergelijken, valt iets op. In nr. 2 is Jan Philips Stans een der familieleden van het slachtoffer en mr. Dirck Toorkens een der leden van de zoen-commissie. In nr. 4 is Jan Philips Stans de vader van de dader en mr. Dirck Toorkens een familie-lid van het slachtoffer.

Hoewel de stukken zelf geen andere rechtstreekse aanknopingspunten geven, worden onze gedachten toch onwillekeurig een bepaalde richting in gestuurd. Het is mogelijk, dat de familie Stans niet erg tevreden was over de uitspraak der zoen-commissie van nr. 2 en dat daarover ruzie is ontstaan met een familielid van Dirck Toorkens met het noodlottige gevolg. De daad zou dan min of meer gericht zijn tegen Dirck Toorkens, dus tegen een lid van een zoen-commissie als zodanig, wat aanleiding kan zijn geweest voor de aangehaalde aparte maatregel.

De pastoor.

Pastoor Petrus van Vladeracken was zoals we zagen lid van de zoen-commissie van nr. 2. Hij heeft zich natuurlijk ook niet kunnen onttrekken aan deze taak in het geval van Henrick van der Sterre en Nicolaes Perbertssen. Wij kunnen ons voorstellen, dat de doodslafr, 'n Peter Jan Toorkens, als deze zich heeft toegedragen zoals wij juist veronderstelden, een klap voor hem betekend heeft. Er dreigde immers gevaar voor een vete, die niet meer te overzien was en heel Oirschot in rep en roer zou brengen. Nu bevindt zich in het archief van het bisdom 's-Hertogenbosch een brief van deze pastoor van 13 november zonder jaartal, waaruit blijkt, dat er in de parochie iets gebeurd was, wat hem veel verdriet bezorgde en hem er zelfs over deed denken, zijn functie neer te leggen. ²⁷ Het zou mij niet verwonderen, als het jaartal van deze brief 1608 moet zijn. Dat na een doodslag in november de onderhandelingen in moeilijke omstandigheden geduurd hebben tot maart van het volgend jaar, is heel goed mogelijk.

NOTEN:

⇒ L.H.C. Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, deel V, St.-Michielsgestel 1876, blz. 355.

VII. HULPMIDDELEN BIJ UW ONDERZOEK IN DE ARCHIEVEN

Een van de taken van een archiefdienst is het toegankelijk maken van de archieven. De eerste toegang waar IJ, als bezoeker-onderzoeker, mee in aanraking komt is veelal de inventaris. Een inventaris is een systematisch ingedeelde reeks van beschrijvingen van de bestanddelen van een archief. Die beschrijvingen geven alleen de archivalische kenmerken van een archiefbestanddeel. Wanneer U meer over de inhoud van een archiefstuk wilt weten, geeft de inventaris U daarover weinig uitsluit-sel. Voor het nader toegankelijk maken van de inhoud van archiefbestand-

delen zijn diverse hulpmiddelen denkbaar, zoals de transcriptie, de analyse, het regest, en de indices. Een transcriptie is het afschrijven van een tekst, die in oud schrift opgetekend is, in modern schrift. Een analyse is een beknopte weergave van de inhoud van de in een archiefbestanddeel voorkomende tekst of teksten. Een regest daarentegen is een analyse van een specifiek archiefbestanddeel, namelijk van de akte. Met een index bedoelen we een lijst, waarin gegevens uit één of meerdere archiefbestanddelen zijn opgenomen, maar dan wel in een andere volgorde dan waarin zij in de bestanddelen voorkomen. De index bevat tevens verwijzingen naar de vindplaatsen van de opgenomen gegevens. De index kan een opgave bevatten van namen, trefwoorden en/of onderwerpen. Veelal zijn de gegevens in een index alfabetisch gerangschikt.

In de eerste jaargang van Campinia is op blz. 100-102, 150 en 206 een overzicht gegeven van de op dat moment (1971) gereedgekomen of in bewerking zijnde toegangen op archiefbestanddelen. Sindsdien hebben de archiefmedewerkers én meerdere vrijwilligers een groot aantal toegangen kunnen vervaardigen op de in Oirschot aanwezige archieven. Vooral de inzet van genoemde vrijwilligers mag hier nog wel eens benadrukt worden. Onze welgemeende dank voor hun belangeloze inzet.

Voor de onderzoeker en raadpleger van onze archieven geven we hieronder een overzicht van alle, momenteel gereed zijnde hulpmiddelen c.q. toegangen. Deze toegangen vormen een hulpmiddel bij zowel genealogisch als regionaal-historisch onderzoek. Ook op andere terreinen van wetenschappelijk onderzoek kunnen ze een hulpmiddel vormen.

De hulpmiddelen zijn gerangschikt naar gemeente. Per gemeente worden zij per archief opgesomd en daarbinnen in de volgorde: inventarissen, transcripties, analyses, regesten en indices.

Opgemerkt dient te worden, dat de gemeenten die momenteel deelnemen in de gemeenschappelijke regeling Streekarchivariaat Noord-Kempenland niet altijd de huidige samenstelling hebben gekend. In de loop der jaren hebben er op bestuurlijk, rechterlijk en kerkelijk niveau diverse herindelingen plaatsgevonden. Onder de betreffende plaats wordt hierop in het kort ingegaan.

ALGEMEEN

BIBLIOTHEEK

De inhoud van de bibliotheek is speciaal gericht op de geschiedenis van de gemeenten Best, Oirschot en Veldhoven c.a., op de geschiedenis van de Kempen en meer in het algemeen op de Brabantse historie. Ook de hulpwetenschappen van de geschiedenis zijn vertegenwoordigd. Uitleningen uit deze bibliotheek zijn mogelijk.

Catalogus op auteursnaam. Kaartsysteem.

Systematische catalogus (SISO-code). Kaartsysteem.

CAMPINIA

Driemaandelijks periodiek van het Streekarchivariaat. Bevat transcripties van archiefbestanddelen en artikelen betreffende de geschiedenis van Best, Oirschot en Veldhoven, alsmede diverse genealogieën.

Index op de jaargangen I - V (1971 - 1975). Gebonden.

Index op de jaargangen VI - X (1976 - 1980). Kaartsysteem.

BEST

Best is vanaf 1819 een zelfstandige gemeente. Daarvoor maakte Best deel uit van de vrijheid en heerlijkheid Oirschot. Veel Oirschotse archieven bevatten dan ook tal van gegevens aangaande de geschiedenis van Best en haar inwoners. Raadpleeg dan ook de hulpmiddelen gegeven onder Oirschot.

oud-administratief archief van Oirschot-Best

Index op de verpondingskohieren van de herdgang Aerle, gemeente Best, circa 1650 - 1750.

Archief van de gemeente Best 1814 - 1946

Inventaris van het archief der gemeente Best 1820 - 1946, door J. Pronk

Analyses van de gezegelde akten der gemeente Best 1852 - 1880, alsmede indices op naam en onderwerp.

Betreft archief van de gemeente Best, inventarisnummers 46 - 49.

Doop-, Trouw- en Begraafboeken

Naamsindex op de doophoeken van de R.K.-parochie, 1612 - 1810.

Betreft Kruijff, Beschrijving van de doop-, trouw- en begraafboeken enz., in de provincie Noord-Brabant, daterende van v66r de invoering van de burgerlijke stand, 's-Gravenhage 1965, inventarisnummers 1a en 2.

Naamsindex op de trouwboeken van de R.K.-parochie, 1620 - 1685, 1754 - 1875.

Betreft o.a. Kruijff, inventarisnummer 1b.

Naamsindex op de begraafboeken van de R.K.-parochie, 1617 - 1657, 1674
- 1797, 1804 - 1868.

Betreft o.a. Kruijff, inventarisnummers 1c en 1d.

Naamsindex op de registers van verschuldigd kerkerecht voor het begraven, 1748 - 1777.

Betreft Kruijff, inventarisnummers 3 en 4.

Naamsindex op het register van aangegeven lijken, 1806 - 1810.

Betreft Kruijff, inventarisnummer 6.

BLAARTHEM

Blaarthem heeft tot 1811 bestuurlijk en rechterlijk deel uitgemaakt van de dingbank Zeelst, Veldhoven en Blaarthem. Na 1811 is het samengevoegd met Gestel. Deze beide zijn in 1921 geannexeerd door Eindhoven.

Voor de Nederlands Hervormde Kerk behoorde Blaarthem tot de gemeente Veldhoven, Blaarthem en Gestel, welke gemeente in 1804 samen ging met de gemeente Oerle c.a..

Zie voor gegevens betreffende Blaarthem onder Veldhoven en Oerle.

GESTEL

Zie opmerkingen onder Blaarthem.

Zie voor gegevens van Nederlands Hervormden te Gestel onder Veldhoven en Oerle.

MEERVELDHOVEN

Meerveldhoven behoorde tot 1811 tot de dingbank Oerle. In 1811 werd het bestuurlijk Ondergebracht bij de gemeente Veldhoven.

Meerveldhoven bezat wel een eigen parochiekerk. De Nederlands Hervormden maakten deel uit van de gemeente Oerle, Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst, welke gemeente in 1804 samen ging met de Nederlands Hervormde gemeente Veldhoven c.a..

Zie ook onder Oerle en Veldhoven.

Archief R.K.-parochie St.-Lambertus te Meerveldhoven

Index op de kerkerekeningen, 1804 - 1821, en op de memorialen I-IV van de parochie St.-Lambertus te Meerveldhoven, 1859 - 1967.

Doop-, Trouw- en Begraafboeken

Naamsindex op de doopboeken van de R.K.-parochie, 1667 - 1810.

Betreft Kruijff, inventarisnummers 14a, 15 - 19.

Naamsindex op de trouwboeken van de R.K.-parochie, 1666 - 1825.

Betreft Kruijff, inventarisnummer 14b en Bisschoppelijk Archief (BA).

Naamsindex op het register van begravenen in de R.K.-parochie, 1692 - 1742.

Betreft Kruijff, inventarisnummer 14c.

OERLE

Oerle is tot 1921 zelfstandig gebleven. In genoemd jaar is deze gemeente verenigd met Veldhoven-Meerveldhoven en Zeelst.

De Rooms Katholieken hadden er een eigen parochie; de Nederlands Hervormden een eigen gemeente, waaronder ook Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst ressorteerden. In 1804 fuseerde deze gemeente met de Nederlands Hervormde gemeente Veldhoven c.a..

Zie ook onder Veldhoven.

Oud-administratief en rechterlijk archief van Oerle tot 1811

Inventaris van het oud-administratief archief van de voormalige gemeente Oerle, 1410 - 1810, door D.C.J. Mijnsen.

Overdruk uit de Verslagen van 's Rijks Oude Archieven, 1926, I, 33 - 56.

* Het archief verkeert in een dusdanig slechte staat dat raadpleging voorlopig niet is toegestaan.

Archieven van de rekenkamers

Index op de cijnsregisters van Oerle, 1340, 1380 en 1394. Kaartsysteem.

Schaduwarchief. Originelen in het Algemeen Rijksarchief te Brussel.

DOOP-, TROUW- EN BEGRAAFBOEKEN

Naamsindex op de doopboeken van de R.K.-parochie, 1675 - 1810.
Betreft Kruijff, inventarisnummers 20a en 21a.

Naamsindex op de huwelijken voor schepenen van Oerle en Meerveldhoven, 1685 - 1808.
Betreft Kruijff, inventarisnummers 28 - 29.

Naamsindex op registers van schepenen van Oerle en Meerveldhoven, te weten de bijlagen bij de trouwboeken, 1711 - 1809, en de aangiften van ondertrouw, 1807 - 1809.
Betreft Kruijff, inventarisnummers 30 en 31.

Naamsindex op het doopboek van de Nederlands Hervormde gemeente Oerle, Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst, 1649 - 1850, alsmede op het doopboek van de Nederlands Hervormde gemeente Veldhoven, Blaarthem en Gestel, 1750 - 1850.
Betreft o.a. Kruijff, inventarisnummers 3 en 23.

Naamsindex op het trouwboek van de Nederlands Hervormde gemeente Oerle, Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst, 1668 - 1796.

Naamsindex op de lidmatenregisters van de Nederlands Hervormde gemeenten:

- a. Oerle, Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst, 1692 - 1782;
- b. Veldhoven, Blaarthem en Gestel, 1750 - 1804;
- c. Veldhoven, Blaarthem, Gestel, Oerle, Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst, 1818 - 1871.

OIRSCHOT

De hier genoemde toegangen bevatten ook gegevens betreffende Best.

OUW-ADMINISTRATIEF ARCHIEF VAN OIRSCHOT EN BEST TOT 1819

Transcriptie van een register bevattende het oude gewoonte- en landrecht van de vrijheid Oirschot, 1570. Afschrift uit 1607.
Zie Campinia, jaargangen III en IV.

Transcriptie van het jaarkeurboek van de vrijheid Oirschot, 1619.
Zie Campinia, jaargang I - III.

Transcriptie van het politiek reglement van de vrijheid Oirschot, 1662.
Zie Campinia, jaargang IV.

Lijsten van huizen en hun bewoners te Oirschot, circa 1650 - heden.
Zie Campinia, jaargangen I - X. Betreft ook de kadastrale archiefstukken

Naamsindex op de borgbrieven van te Oirschot ingekomen personen, vanaf circa 1700. Kaartsysteem.

OUW-RECHTERLIJK ARCHIEF VAN OIRSCHOT EN BEST. 1463 - 1811

Dit archief berust gedeeltelijk in copie te Oirschot, namelijk voor wat

betreft de protocollen van de vrijwillige rechtspraak (inventarisnummers 122 - 161, 177 - 178, 235 - 236, 349 - 360). Het archief zelf berust in het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch.

Voorlopige inventaris van het oud-rechterlijk archief van Oirschot (-Best), 1463 - 1811.

Transcriptie van de jaarkronieken, opgetekend door Aert Sgraets in de protocollen van de vrijwillige rechtspraak, 1585 - 1594.
Zie Campinia, jaargangen V - X.

Analyses van de inschrijvingen in protocollen der vrijwillige rechtspraak, 1598 - 1605.
Betreft inventarisnummer 145.

Analyses en indices op het protocol der vrijwillige rechtspraak van Jan de Metser, 1620.
Betreft inventarisnummer 149b.

Naamsindex op de protocollen der vrijwillige rechtspraak, 1493 - 1636, tevens bevattende familieconstructies.
Betreft inventarisnummers 126 - 161.

ARCHIEVEN VAN DE REKENKAMERS

Index op de cijsregisters van Oirschot en Best, 1340, 1380 en 1394. Kaartsysteem.
Schaduwarchief. Originelen in het Algemeen Rijksarchief te Brussel.

ARCHIEF KAPITTEL VAN OIRSCHOT

Het archief berust in het rijksarchief te 's-Hertogenbosch. Een herinventarisatie is gaande.

Voorlopige inventaris van het archief van het kapittel van Oirschot, 1336 - 1818.

ARCHIEF VAN DE TAFEL VAN DE H. GEEST TE OIRSCHOT

Voorlopige inventaris van het archief van de Tafel van de H. Geest te Oirschot, circa 1380 - 1810, met regestenlijst, door J.P.J. Lijten.
Te verwachten is, dat tijdens de inventarisatie van het oud-administratief archief van Oirschot en Best nog stukken zullen worden aange troffen die tot dit archief behoren.

CHARTERVERZAMELING

Transcripties van Oirschotse oorkonden, 1281 - 1484.
Zie Campinia, jaargangen I e.v..

Naamsindex op de Oirschotse oorkonden, 1311 - 1500.

NOTARIËLE ARCHIEVEN

Analyses van akten van Oirschotse notarissen, 1726 - 1906, alsmede indices op persoon- en plaatsnamen, beroepen en zaken.
De archiefstukken berusten in het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch.

DOOP-, TROUW- EN BEGRAAFBOEKEN

Naamsindex op de doopboeken van de R.K.-parochie, 1618 - 1810.
Betreft Kruijff, inventarisnummers 2 - 9 en BA I en III.

Naamsindex op de trouwboeken van de R.K.-parochie, 1618 - 1880.
Betreft o.a. Kruijff, 10 en BA II, IV en V.

Naamsindex op het begraafboek van de R.K.-parochie, 1618 - 1651.
Betreft Kruijff, BA II.

Naamsindex op de huwelijken voor schepenen van Oirschot en Best, 1650
1810.
Betreft Kruijff, inventarisnummers 43 - 51.

Naamsindex op de huwelijksafkondigingen voor schepenen van Oirschot en
Best, 1698 - 1810.

Naamsindex op de doopboeken van de Nederlands Hervormde gemeente Oir-
schot en Best, 1651 - 1810.
Betreft Kruijff, inventarisnummer 13.

Naamsindex op trouwboeken van de Nederlands Hervormde gemeente Oirschot
en Best, 1718 - 1794, 1805.
Betreft Kruijff, inventarisnummer 15.

Naamsindex op de begraaflijsten van de Nederlands Hervormde gemeente
Oirschot en Best, 1782 - 1811.
Betreft Kruijff, inventarisnummers 20 en 40.

BURGERLIJKE STAND

Naamsindex op de geboorte-, huwelijks- en overlijdensregisters van
schot en Best, 1811 - 1813.

GILDEN

Transcripties van de reglementen van het gilde Sancta Barbara te Oir-
schot, 1740 - 1964, alsmede indices op de namen en onderwerpen daarin.

Transcripties van de reglementen van het Sint Sebastiaans-gilde te Oir-
schot, 1531 - 1950, alsmede van memories en vergaderingen en jaarversla-
gen, evenals indices op de namen en onderwerpen daarin.

FAMILIEARCHIEVEN

Inventaris van het familiearchief Van Hersel te Oirschot, 1736 - 1961;
door W. Klaasen en L.P. van der Mierden.
Het archief berust bij de familie.

Inventaris van het familiearchief Van der Vleuten, 1729 - 1952, alsook
indices op persoons- en perceelsnamen, evenals op onderwerpen; door
W. Klaasen.
Het archief berust bij de familie.

Inventaris van het familiearchief Vogels te Oirschot, 1855 - 1968, als-
ook indices op persoons- en perceelsnamen, evenals op onderwerpen; door
Klaasen.
Het archief berust bij de familie.

Transcriptie van de rekening en verantwoording door Arend van der Ameij-
den aangaande de renten en goederen van Richard de Merode over de jaren
1510 - 1521.

Zie schaduwarchief De Merode, nr. II.

Beschrijving van stukken uit het familiearchief Van der Steen te Oir-
schot, 1650 - 1929.

Het archief berust bij de familie.

DIVERSEN

Bewerking van het zogenaamde register Van Dooren-Van Baar.

Dit register bevat afschriften van oorkonden, keuren en brieven, van be-
lang voor de geschiedenis van Oirschot, de Kempen en de Meierij.

Bewerking van het zogenaamde Handboek van Antwerpse secretarissen, 16e
eeuw

Dit handboek, ook "Blijde Incomste" genoemd, bevat afschriften van oor-
konden, van de Antwerpse rechtsregels en formulieren, opgetekend door
Antwerpse secretarissen.

Naamsindex op te Oirschot wonende joden, 18e-20e eeuw.
Kaartsysteem.

VELDHOVEN

Veldhoven vormde tot 1813 samen met Zeelst en Blaarthem een dingbank.

In 1811 is de gemeente Veldhoven-Meerveldhoven ontstaan, terwijl in 1921
de toenmalige gemeenten Oerle en Zeelst opgegaan zijn in de gemeente
Veldhoven, zoals we die nu kennen.

De hieronder gegeven hulpmiddelen bevatten dan ook gegevens betreffende
Blaarthem, Gestel, Meerveldhoven, Oerle, Wintelre en Zeelst.

Zie ook onder Oerle.

oud-ADMINISTRATIEF ARCHIEF VAN VELDHOVEN TOT 1921

Inventaris van het archief van de gemeente Veldhoven, 1517 - 1921; door
W. Klaasen.

In deze inventaris zijn opgenomen de archieven van de voormalige ding-
banken en gemeenten:

- a. de dingbank van Oerle en Meerveldhoven, tot 1811;
- b. de dingbank van Zeelst, Veldhoven en Blaarthem, tot 1813;
- c. de gemeente Oerle, 1814 - 1921;
- d. de gemeente Veldhoven-Meerveldhoven, 1811 - 1921;
- e. de gemeente Zeelst, 1814 - 1921.

Transcripties van de rekeningen van ontvangsten en uitgaven van Veldho-
ven, waarin opgenomen de rekeningen der verpondingen, van de koningsbede
en de gemene middelen, 1737 - 1810.

Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummers 1503 - 1572.

Lijsten van woningen te Veldhoven, 18e eeuw.

Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummers 1589 - 1596. Zie Cam-
pinia, jaargang VI - VIII.

Analyses van de notulen van de vergaderingen van Veldhoven, 1690 - 1810.

Oir-

Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummers 1298 - 1300. Zie Campinia, jaargang I - IX.

Naamsindex op de verpondingskohieren van Veldhoven, 1681 - 1813.

Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummers 1580 en 1583.

Naamsindex op de rekeningen van ontvangsten en uitgaven van Veldhoven, alsmede op de daarin opgenomen rekeningen van de verpondingen, van de koningsbede en van de gemene middelen, 1737 - 1810.

Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummers 1503 - 1572.

Onderwerpsindex op de rekeningen van ontvangsten en uitgaven van Veldhoven, alsmede op de daarin opgenomen rekeningen van de verpondingen, van de koningsbede en van de gemene middelen, 1737 - 1810.

Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummers 1503 - 1572.

ARCHIEF VAN DE GEMEENTE VELDHOVEN C.A., 1921 - 1945

Inventaris van het archief van de gemeente Veldhoven c.a., 1921 - 1945; door J.A.S.M. Suijkerbuijk.

Index op de naam van de aanvragers van bouwvergunningen, die zijn verleend, 1921 - 1945.

OUD-RECHTERLIJK ARCHIEF VAN DE DINGBANK ZEELST, VELDHOVEN EN BLAARTHEM

Dit archief berust gedeeltelijk in copie te Oirschot, namelijk voor wat betreft de protocollen van de vrijwillige rechtspraak (inventarisnummers 9 - 38, 40). Het archief is aanwezig in het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch.

Voorlopige inventaris van het oud-rechterlijk archief van de dingbank Zeelst, Veldhoven en Blaarthem, 1614 - 1811.

Analyses van de inhoud der protocollen der vrijwillige rechtspraak, 1614 - 1618.

Zie Campinia, jaargang I - XI.

Analyses van de inhoud der protocollen van transporten en geloften, 1725 - 1810.

Betreft oud-rechterlijk archief van de dingbank Zeelst, Veldhoven en Blaarthem, inventarisnummers 18 - 38.

Indices op de protocollen van transporten en geloften, 1725 - 1810.

Betreft oud-rechterlijk archief Zeelst, Veldhoven en Blaarthem, inventarisnummers 18 - 38.

De indices zijn vervaardigd op: namen van personen, huizen, percelen, straten, waterlopen en plaatsen; op beroepen en functies en op de eerste vermeldingen van huisnummers en kadastrale nummers.

KADASTER-ARCHIEF

Index op de persoons- en perceelsgewijze leggers van het kadaster der kadastrale gemeenten Gestel (sectie B: Blaarthem), Veldhoven (secties A-C) en Zeelst (secties A-B), (1832).

NOTARIEEL ARCHIEF

Dit archief berust in het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch.

Analyses van akten inzake de overdracht van onroerend goed te Veldhoven, Zeelst en Blaarthem, verleden voor notaris Jan Francis de Wit te Veldhoven, 1811 - 1831.

Betreft Ten Cate, De notariële archieven in Noord-Brabant, 's-Gravenhage 1957, inventarisnummers 8152 - 8156.

Indices op namen en beroepen voorkomende in de akten van overdracht van onroerend goed te Veldhoven, Zeelst en Blaarthem, verleden voor notaris Jan Francis de Wit te Veldhoven, 1811 - 1831.

Betreft Ten Cate, inventarisnummers 8152 - 8156.

CHARTERVERZAMELING

Transcripties van Veldhovense oorkonden, 1249 - 1487.

Zie Campinia, jaargang II e.v.

ARCHIEF VAN DE NEDERLANDS HERVORMDE GEMEENTEN VELDHOVEN C.A.

Analyses van de notulen en besluiten, alsmede van de uitgaande brieven van de kerkeraad van de Nederlands Hervormde gemeenten: Veldhoven, 1648 - 1750; Veldhoven, Blaarthem en Gestel, 1750 - 1804; en Veldhoven, Blaarthem, Gestel, Oerle, Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst, 1804 - 1859; gevolgd door indices op namen en zaken.

DOOP-, TROUW- EN BEGRAAFBOEKEN

Zie ook onder Oerle voor de Nederlands Hervormden.

Naamsindex op de doopboeken van de R.K.-parochie, 1629 - 1810

Betreft Kruijff, inventarisnummers 1 - 2.

Naamsindex op de trouwboeken van de R.K.-parochie, 1700 - 1826.

Betreft Kruijff, inventarisnummer BA II.

Naamsindex op de huwelijken voor schepenen van de dingbank Veldhoven, Blaarthem en Zeelst, 1739 - 1810.

Betreft Kruijff, inventarisnummers 6 - 8.

Naamsindex op de trouwboeken van de Nederlands Hervormde gemeente Veldhoven, Blaarthem en Gestel, 1712 - 1800 en Veldhoven, Blaarthem, Gestel, Oerle, Meerveldhoven, Wintelre en Zeelst, 1814 - 1859.

Naamsindex op de begraafboeken van de Nederlands Hervormde gemeente Veldhoven, Blaarthem en Gestel, 1730 - 1805.

Betreft Kruijff, inventarisnummer 4.

Naamsindex op de lidmatenregisters van de Nederlands Hervormde gemeenten:

a. Oerle c.a., 1692 - 1782;

b. Veldhoven c.a., 1750 - 1804;

c. Veldhoven c.a. (na fusie met Oerle e.a.), 1818 - 1871.

ZEELST

Zeelst behoorde tot 1813 tot de dingbank Zeelst, Veldhoven en Blaarthem. Van 1814 tot 1921 voinde het een zelfstandige gemeente, waarna de samenvoeging met Veldhoven-Meerveldhoven en Oerle plaatsvond. Zeelst bezat

een eigen R.K. kerk en parochie. De Nederlands Hervormden behoorden tot de gemeente Oerle c.a. en vanaf 1804 tot de gemeente Veldhoven c.a.. Zie ook onder Oerle en Veldhoven.

oud-ADMINISTRATIEF ARCHIEF VAN VELDHOVEN TOT 1921

Lijsten van woningen te Zeelst, 18e eeuw.
Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummers 1451 - 1457. Zie Campinia, jaargang IX - X.

Naamsindex op de verpondingskohieren van Zeelst, 1785 - 1812.
Betreft archief van Veldhoven, inventarisnummer 1426.

VIII. BESTSE TOPONIEMEN

De oudste vermeldingen uit de verpondingsregisters van Naastenbest (circa 1660)

(slot)

fol. 54

Jan Everts van Woensel

Huijs ende aenstede, 2 lop. 29 roijen	-2	-1	12
Acker inde Braecken, 2 lop. 3 roijen	-1	-7	12
Inden camp achter de Braecken, 2 lop.	-1	-4	-8
Braeck van sijn vrouw, 1 lop. 14 roijen	-0	17	10
Het 4 deel inde Schoordonck, 2 lop.	-0	16	-8
Het driesken door de Val, 25 roijen	-0	-7	-8
	-6	15	10

Margriet wed. Peter Tholoffs

Anderhalff 8 deel inden Houten beempt ende nijeuw erff daervoor, 1 lop.	-0	-8	-2
Het 8 deel inde Geenckensdijck, 13 roijen	-0	-2	12
Het 8 deel inde Broeckbeempt, 13 roijen	-0	-2	-4
	-0	13	-2

fol. 54 vo.

Odulphus Peters vande Maerselaer

Huijs ende aenstede, 2 lop. 46 roijen	-2	-3	-8
Camp inde Molenstraet, 2 lop. 49 roijen	-1	17	-0
Ackerken over de Molenstraet, 1 ion. 6 roijen	-0	15	
Grooten achtersten camp, 41 lop.	-2	13	
Huijs ende aenstede van Jan Peters, 1) lop.	-1	-3	10
De halff coeijweij int Salrot, 11 lop.	-0	10	-0
Het 4 part inden Houten beempt met de nijeuw erff daervoor, 1) lop.	-0	10	10
Nyeuw erff aende Molenstraet, 25 roijen	-0	-6	-4
Den halven Geenckensdijck, 11 lop.	-0	-8	12

De halff Verdonck, 11 lop.	-0	-7	-4
	10	15	10

fol. 56B

Geraert Tholoffs vande Maerselaer

Den Dassmitsacker, 3 lop. 20 roijen	-2	-6	-4
Ackerken bij Aert Rutten, 1 lop.	-0	13	-0
Den Steechd acker, 3 lop. 43 roijen	-2	-0	-8
Anderhalff 4 deel inden Houten beempt met de nijeuw erff, 2 lop.	-0	16	-4
Het 4 part inde Geenckens dijck, 1 lop.	-0	-4	-6
Het 4 part inde Verdonck, 25 roijen	-0	-3	12
Weijde in Selen camp, 11 lop.	-0	10	-8
	-6	14	10
Anthonis Jans van Engelant			
Huijs ende aenstede, 1 lop.	-1	-5	12
Heijcampken in d'oude campen, 11 lop.	-0	-9	12
	-1	15	-8

fol. 56B vo.

Aert Rutgers de Leest

Huijs ende aenstede, 2 lor. 20 roijen	-1	16	12
Achter Henrick Driessen aenstede, 37 roijen	-0	10	-6
Int Papenven, 21 roijen	-0	-6	-8
Nijeuwen camp aende Molenstraet, 44 roijen	-0	10	-0
Het Hoolstraetjen, 20 roijen	-0	-6	-4
Den halven beempt inde Scheecken, 21 lop.	-0	13	12
Heijcampken van Dirck Andriessen, 11 lop.	-0	10	-0
De leste nijeuw erff (aende Schutsboom), 31 lop.	-2	-0	-8
De halff Schoordonck, 3 lop.	-0	10	-0
Beemptjen inde Scheecken, 3 lop.	-0	17	-8
Biescampken, 1 lop.	-0	-6	-4
	-8	-7	14

fol. 58

Anthonis Anthonis Goris

Huijskens Verdonck, 3 lop.	-1	11	14
Goris Anthonis Goris			
Huijs ende aenstede, 3 lop. 19 roijen	-2	-6	-2
Nijeuw erff aende Molenstraet, 2 lop. 4 roijen	-1	-0	-0
Nijeuw erff aen d'Aerle heij, 2 lop. 20 roijen	-1	-1	12
	-4	-7	14
Jan Timmermans tot Shertogenbosch			
De Braeck, 2 lop. 26 roijen	-1	16	10

fol. 58 vo.

Barbara wed. Odulphus Goossens			
Huijs ende aenstede, 14 lop. 3 roijen	10	-3	12
Ketelbraeck met den start, 5 lop. 27 roijen	-3	17	-0
Camp achter de Molenstraet, 2 lop. 23 roijen	-1	-3	-0
Het Cremselen met weijken daeraen, 31 lop.	-1	11	-0
Coeijweij int Sonderen, 3 lop.	-1	-3	12
Voorste Geenckensdijck, 31 lop.	-1	15	-0
Beemptjen inden Beckers heurck, 2 lop.	-0	17	
Leste nijeuw erff, 3 lop.	-0	-8	
	20	19	-8

fol. 60

Jenneken wed. Dielis Janssen c.s.			
Huijs ende aenstede,	-3	12	
Het Bruijnsel, 5z lap.	-3	14	
Braeck van Willem Huijberts, 6 lop. 30 roijen	-4	-8	-8
Beempt aenden Nijeuwen dijck, 4 lop.	-1	-1	-4
Beempt daerneffens, 4 lop.	-1	-1	-4
	13	17	14

Daniel Aertssen de Leest

Duijs ende aenstede, 25 roijen	-0	13	
Braecxken, 1 lop. 23 roijen	-0	19	
Leste nijeuw erff, 1 bon. 19 roijen	-0	10	-8
	-2	-3	-0

fol. 60 vo.

Marten ballems van Mierlo			
Duijs ende aenstede, 1 lop. 30 roijen	-1	-0	12
Breugels hof f, 39 roijen	-0	10	-4
Dassmits camp, 1 lop. 27 roijen	-0	12	-0
In d'Achterste braeck, 2 lop. 22 roijen	-1	12	12
Haiff leegh ackerken, 26 roijen	-0	-6	12
D'Uienbraeck, 1 lop. 44 roijen	-1	-5	-8
De halff Uijenbraecken van Andries willems, 1 lop. 35 roijen	-1	-4	14
Het driesken inde Creijthoeff, 11 lap.	-0	16	
Leste nijeuw erff, 3 lap.	-1	-9	
Weijken aent leegh ackerken, 25 roijen	-0	-7	
	-9	-5	10

fol. 62A

Cathelijn wed. Andries Lenaerts			
HuijP ende aenstede, 6 lon. 18 roijen	-4	-8	12

Sprinckheester, 3 lop. 12 roijen	-2	-4	-4
Steeghdacker, 2 lop. 23 roijen	-1	12	12
D'hoogh acker bijden schutsboom, 1 lop. 10 roijen	-0	16	10
Coeijweij inde Sonderen, 3 lop.	-1	-3	12
Beempt inde Diepsteechd, 5 lop.	-1	-5	-0
Het 4 part inde 2 broeckbeempden, 21 lop.	-0	16	-4
Het 4 part in Claes vande Spijcker broeckbeempt, 21 lop.	-0	16	14
Leste nijeuw erff, 25 roijen	-0	-6	10
	13	10	14

fol. 62A vo.

Henric Andriessen vande Sande			
Huijs ende aenstede, 2 lop. 36 roijen	-1	17	14
Achter in d'aenstede, 17 roijen	-0	-4	14
Inde Braecken het Bijlken, 2 lop. 40 roijen	-1	17	-8
Papenven, 40 roijen	-0	10	-4
	-4	10	-8

fol. 64A

Cornelis Ariens de Crom			
Huijs ende aenstede, 1 lop. 31 roijen	-1	-5	-4
Het leegh ackerken met de groese, 1 lop.	-0	15	-4
Inde Braecken, 1 lop. 23 roijen	-1	-0	-4
Den Duijvenbraeck, 39 roijen	-0	11	12
D'Uijbraecken van Dries Willems, 1 lop. 35 roijen	-1	-2	-4
Geenckensdijck, 4 lop.	-1	-1	-4
Dries inde Uijenbraecken, 2 lop.	-1	-0	-0
Leste nijeuw erff, 3 lop.	-1	-0	10
	-7	16	10

fol. 64A vo.

Goortjen wed. Michiel Joosten			
Huijs ende aenstede, 4 lop. 15 roijen	-2	15	12
Den halven nijeuwen camp, 2 lop. 27 roijen	-1	-7	14
Cleven acker, 1 lop. 45 roijen	-1	-0	12
Halven camp achter de Dassmit, 1 lop.	-0	10	-0
Het Papenven, 2 lop. 37 roijen	-1	17	-2
Coeijweij den Meeuwaert, 4 lop.	-1	-2	-0
Den hoogenbeempt, 2 lop.	-0	17	-4
	-9	10	12

fol. 66

Henric Odulphus vande Maerselaer			
Inden langen camp, 1 lop. 22 roijen	-0	15	-8
Het halff Salroth, 11 lop.	-0	10	-8

	-1	-6	-0
Gebruikers vanden beempt ende heijvelt toebehorende den H. Geest ten Bosch, 10 lop.	-1	16	10
<u>Margriet dochtere Niclaes van Nistelroij</u> Het 3 deel inden Deecken, 4 lop.	-1	-6	12
fol. 66 vo.			
<u>Michiel Henrics tot Liemde</u> Beempt inde Geenckens dijcken, 6 lop.	-1	16	14
<u>Denisken dochtere Denis Jacob Kemps</u> <u>Huijsende</u> aenstede, 6 lop. 14 roijen	-3	19	10
<u>Wouter Aert Legius</u> Braeckacker, 4 lop. 13 roijen	-2	19	14
fol. 68			
<u>Lijsken wed. Henric Joosten</u> Den halven Cleven acker, 1 lop. 46 roijen	-1	-6	10
<u>Lambert Andriessen vande Sande</u> Den halven beempt inde Scheecken gecomen van Kimps, 21 lop.	-0	13	12
fol. 68 vo.			
<u>Jan Peter Henrics</u> 't Braecxken van Henric Ariens, 3 lop.	-2	-2	-8
<u>Voorkomende toponiemen en straatnamen</u> N.B. Gegeven worden die toponiemen en straatnamen, die niet voorkomen op de voorgaande folio's in dit verpondingsregister (zie daarvoor Campinia, X jaargang, blz. 105 - 111 en 159 - 166 en XI jaargang, blz. 62 - 68).			
Beckers Heurck		Meeuwaert	
Biescampken		Papenven	
Bruijnsel		Selen camp	
Bijlken		Start	
Claes vande Spiicker broeckbeemodt Uij(en)braeck(en) Cleven acker			

* * *

De oudste vermeldingen uit de verpondingsregisters van Verrenbest (circa 1660)

Met de nu volgende vermeldingen uit de verpondingsregisters van Verrenbest worden, na de publikatie van de voorkomende toponiemen en straatnamen van de herdgangen Aerle en Naastenbest, alle oudste inschrijvingen betreffende de huidige gemeente Best gecompleteerd.

fol. 3C

<u>Odulphus Gerits van Cleijnenbreughel</u>			
Den Broeckacker, 2 lop. 29 roijen	-1	14	10
Den ouden camp, 2 lop.	-0	13	-0
Den halven Caerscorff, 3 lop.	-0	18	-8
Den halven beempt aenden Langendijck, 4 lop.	-1	-1	-0
	-4	-7	-2
<u>Jan Peeters van Kemaiaie</u>			
In d'aenstede van Adriaen Jan Lamberts, 1 lop. 45 roijen	-1	13	-8
Het halff nijeuw erff van Adriaen voorschreven, 1 lop. 1 roijen	-0	10	-4
Acker aen tCatten straetjen, 1 lop.	-0	14	-4
Den hoogen acker van Odulphus Goossens, 2 lop. 38 roijen	-1	16	14
De hooghacker van Aert Croonenburgh, 3 lop. 14 roijen	-2	-4	10
Heijvelt inde Hoeve, 1 lop.	-0	13	-8
	-7	13	-0

fol. 3C vo.

<u>Jan Gerits van Cleijnenbreughel</u>			
Huijs ende aenstede, 3 lop.	-2	19	12
Cort Aerts acker achter de school, 2.1op. 39 roijen	-1	17	12
Camp int Sons steechtjen, 2 lop.	-1	-5	-9
Muonen camp, 2 lop. 27 roijen	-1	14	-8
Braeck tot Naestenbest, 3 lop. 39 roijen	-2	15	-8
Rijsingh acker, 4 lop. 4 roijen	-3	-4	-2
De halff nijeuw erff aenden Slip, 11 lop.	-0	12	-8
Weijken inde Schaepsdijck, 2 lop.	-0	16	14
In d'oude beempden, 3 lop.	-0	15	-6
Beemtjen aende Hoogh Weteringh, 3 lop.	-0	18	-8
Nijeuw erff aende Sanscuijlen, 3 lop.	-0	18	12
	17	19	-3

fol. 5

<u>Ruth Daniels de Leest</u>			
Huijs ende aenstede, 2 lop. 21 roijen	-2	-1	12
Den ouden camp, 1 lop. 30 roijen	-1	-1	12
Nijeuw erff aende Sanscuijlen, 21 lop.	-1	-9	12
Nijeuw erff aende Schaepsdijck, 25 roijen	-0	-6	10
	-4	19	14

Anthonis Goort Dijrcx (van Geloove)

<u>Huijsken ende hoff, 7 roijen</u>	-0	11	12
Den wilden acker, 2 lop. 8 roijen	-1	-9	-4

Langhacker achter de school, 1 lop. 13 roijen	-0	17	-6
De Voost, 44 roijen	-0	13	12
In d'oude tampen, 1 lop. 37 roijen	-0	14	-0
Den Hooghacker, 3 lop. 14 roijen	-2	-4	10
Het 4 part inden Nelen beempt, 11 lop.	-0	-8	12
Het 3 deel in Ruth Dirjcx bochtjen, 1 lop. 20 roijen	-0	18	-4
Twee derdendeel inden nijeuwen camp, 2 lop. 16 roijen	-1	-5	-8
	-9	-3	-4
fol. 5 vo.			
<u>Adriaen Adams</u>			
Coeijweijde aenden Blaecken beempt, 21 lop.	-1	-6	-0
<u>Anna Dirjck van Alen</u>			
De halff Voost, 49 roijen	-0	14	10
Den halven ouden camp, 1 lop. 37 roijen	-0	14	-0
	-1	-8	10
<u>Adriaen ende Anna kijnderen Dirjck van Alen</u>			
Den Echendoncx beempt, 4 lop.	-1	-9	-4
fol. 7			
<u>Aert Willems vanden Hagelaer</u>			
Schuer ende aenstede, 11 lop.	-1	-8	-4
De Crimmortel, 2 lop. 14 roijen	-1	10	12
Den Vleutschen beempt, 3 lop.	-1	-4	12
Nijeuw erff aende Schepers streeck, 31 lop.	-1	-5	-0
	-5	-8	12
<u>Maricken wed. Peeter Joosten</u>			
Huijs ende aenstede, 11 ion.	-1	-9	14
Den ouden camp, 1 lop. 46 roijen	-0	15	-6
Het Rullen, 2 lop. 17 roijen	-1	12	-6
Coeijweijde inde Salrotten, 3 lop.	-1	-3	-8
Het 3 part int houtvelt in Velders hoeck, 21 lop.	-0	-5	-0
	-5	-6	-2
fol. 7 vo.			
<u>Kijnderen Matheus Deckers</u>			
Huijs ende aenstede, 1 lop. 12 roijen	-1	17	10
Wijnants aenstede, 4 lop.	-2	16	12
De halff Diepsteechde, 2 lop.	-0	11	-0
Het Ruilen, 1 lop. 10 roijen	-0	16	14
Het Ruilen van Henric Oomen, 1 lop. 6 roijen	-0	15	-8
Den ouden camp voor de Steechde, 3 lop.	-1	18	-4

Den ouden camp met d'Achterste Steechd, 3 lop. 47 roijen	-1	16	-4
Den Paliaert, 20 roijen	-0	-5	14
Twee derdendeel in Wijnants aenstede van Aert Jacobs, 2 lop. 34 roijen	-1	16	-0
D'aenstede van Willem Jan Goorts, 2 lop. 27 roijen	-1	12	-8
	14	16	10
fol. 9			
<u>Gijsbert Ariaens van Croonenburgh</u>			
Huijs ende aenstede, 7 lop. 9 romen	-5	17	-4
Den nijeuwen achtersten camp, 49 roijen	-0	11	-8
Den voorsten nijeuwen camp in twee stucxkens, 3 lop. 19 roijen	-1	13	12
Den Middeltamp, 2 lop.	-0	17	-8
Coeijweijde inde Sonderen, 3 lop.	-1	-4	-0
	10	-4	-0
<u>Rut Aert Hermans</u>			
Huijs ende aenstede, 2 lop. 18 roijen	-2	-2	10
Den Cremersacker, 2 lop.	-1	-4	14
Den Bercken bosch, 2 lop. 6 roijen	-1	-8	12
Den ouden camp, 2 lop. 39 roijen	-1	17	-4
Het 8 deel inden Deecken, 2 lop.	-0	11	-6
	-7	-4	14
fol. 9 vo.			
<u>Willem Jans van Engelant</u>			
Huijs ende aenstede, 2 lop. 4 roijen	-1	18	-8
Den langen acker, 2 lop. 47 roijen	-2	-8	-4
Het Vlamerscot, 2 lop. 3 roijen	-1	-7	12
In Cort Aerts bocht, 1 lop. 13 roijen	-0	18	-6
D'aenstede van Jan de Coninck, 1 lop. 45 roijen	-1	-8	12
Het Rustjen, 1 lop. 46 roijen	-1	-5	-0
Den halven nijeuwen camp, 1 lop. 41 roijen	-0	18	14
Nijeuw erff aen t'Broeck, 2 lop.	-0	12	-8
Den halven Pelmans beempt, 3 lop.	-1	-1	14
	11	19	14
<u>Jan Peter Hoppenbrouwers</u>			
Het beemptjen aenden Slip, 11 lop.	-0	13	-8
fol. 11			
<u>Henric Lenaert Boelaerts</u>			
Huijs ende aenstede, 2 lop. 21 roijen	-1	13	-0
Nijeuw erff aenden Schaepdijck, 47 roijen	-0	-9	-8
Den Laeracker, 3 lop. 42 roijen	-2	12	10

Inde Lepper, 33 roijen	-0	-9	10
Inde Grootacker, 1 lop. 43 roijen	-1	-6	-4
De Streep, 35 roijen	-0	-9	-4
De Keldersche hoeve, 21 lop.	-1	14	-8
De halff Diepsteechde, 11 lop.	-0	-8	-0
Den halven Quinckaert, 5 lop.	-2	-4	-8
Het Slipken, 11 lop.	-0	13	-8
Het Sonderen van Willem Henric Martens met de weijde, 2 lop. 39 roijen	-1	12	12
	13	13	-8
fol. 11 vo.			
<u>Henric Aelbert Boelaerts</u>			
Huijs ende aenstede, 1 lop. 13 roijen	-1	-1	-6
Den Streepacker, 1 lop. 10 roijen	-0	15	14
Het 3 deel inden Grootacker, 1 lop. 17 roijen	-0	19	14
Noch inden Grootacker, 1 lop. 38 roijen	-1	-4	14
De halff Diepsteechde, 11 lop.	-0	-8	-0
De Steencuijlen, 2 lop.	-0	12	-0
De Swartvoirt, 4 lop.	-1	13	-4
	-6	15	-4
Mericken wed. Dirck Andriessen			
Huijs ende aenstede, 1 lop. 20 roijen	-1	-0	14
fol. 13			
<u>Dijrck Janssen Legius</u>			
Huijs ende aenstede, 3 lop. 11 roeden	-2	-8	14
Het sestersaet, 2 lop.	-1	-6	14
Nijeuw erff aen t'Broeck, 1 lop. 36 roijen	-0	17	-8
Het Braecksken, 3 lop. 36 roijen	-2	12	14
Acker achter den Dries, 1 lop. 30 roijen	-1	-2	-8
De halve coeijweijde achter thuijs, 2 lop.	-0	18	-8
Het oude beemptjen, 2) lop.	-0	18	-8
	10	-5	10
fol. 13 vo.			
<u>Jan Gij sberths van Engelant</u>			
Huijs ende aenstede, 8 lop.	-6	-3	-8
Den Looskens acker, 2 lop. 4 roeden	-1	-8	-0
Den nijeuwen camp, 1 lop.	-0	10	12
Noch in d'aenstede van Jan Legius gecomen, 1 lop. 43 roeden	-1	-7	-0
Acker van Henric Thomas, 3 lop. 16 roeden	-2	-4	-4
Het Nouwlant, 2 lop. 40 roeden	-1	18	-8
Den Grooten Raeijmaeckers beempt, 5 lop.	-1	11	-4
Coeijweijde achter Mr. Aerts acker, 4 lop.	-1	-1	-4

De leste nijeuw erff, 4 lop.	-1	-8	-8
	17	13	-0

Voorkomende toponiemen en straatnamen

Aerts acker, Mr.	Moonen camp
Achterste steechd	Nelen beempt
Bercken bosch	Nouwlant
Blaecken beempt	Paliaert
Braecksken	Pelmans beempt
Broeck	Raeijmaeckers beempt, Grooten
Broeckacker	Ruth Dijrcx bochtjen
Deecken	Rullen
Diepsteechde	Rustjen
Dries	Rijsingh acker
Echendoncx beempt	Salrotten
Grootacker	Sanscuijlen
Hoeve	Schaepsdijck
Hooghacker	Schepers streeck
Hoogh weteringh	Slip(ken)
Caerscorff	Sonderen
Cattenstraetjen	Sons steechtjen
Keldersche hoeve	Steechde
Cort Aerts acker	Steencuijlen
Cort Aerts bocht	Streep
Cremersacker	Streepacker
Crimmortel	Swartvoirt
Quinckaert	Velders hoeck
Laeracker	Vlamerscot
Langhacker	Vleutschen beempt
Langendijck	Voost
Lepper	Wilden acker
Looskens acker	

(wordt vervolgd)

BOEKAANKONDIGING

A.E.M. van Esch, CAERT EN ATTRIBUTEN VAN HET SINT-SEBASTIAANSILDE OIRSCHOT, Oirschot 1981. 128 blz. geïll. 20,5 x 14,5 cm. Offset.

Dit fraai verzorgde boekwerkje is een eerste uitgave van de archivaris A.E.M. van Esch van het gilde Sint-Sebastiaan te Oirschot. Het is in opdracht van de overheid van het gilde uitgegeven ter gelegenheid van de viering van 450 jaar erkend gilde zijn, of met andere woorden ter herdenking van de op 9 augustus 1531 uitgereikte Caert van het gilde. De archivaris is bij zijn arbeid bijgestaan door de heer W.H.Th. Knippenberg te 's-Hertogenbosch. Het voorwoord is geschreven door de heer drs. J.M. van der Hart, gedeputeerde voor Cultuur, Onderwijs en Sport in de provincie Noord-Brabant.

In de inleiding is een beschouwing over het gilde in het algemeen opgenomen, waarna een hoofdstuk volgt met een beknopt overzicht van de historie van Oirschot, vanaf 1500, in relatie tot de geschiedenis van het gilde. Vervolgens is een transcriptie van de Caert van 1531 gegeven met een verklaring van de inhoud daarvan. In de volgende hoofdstukken beschrijft de archivaris de attributen en eigendommen van het gilde, aangevuld met bijzonder interessante gebeurtenissen rond een aantal van deze stukken. Tot besluit wordt in een zestal bijlagen een overzicht gegeven van de functionarissen van het gilde vanaf het begin van de zeventiende eeuw.

De waarde van deze uitgave wordt onzes inziens bepaald door drie factoren. Ten eerste door het schrijven van de geschiedenis van het Sint-Sebastiaansgilde. Er zullen weinig gilden zijn, die zo'n compleet overzicht bezitten van hun eigen historie. Bovendien kan de lezer-leek kennis maken met de rijke traditie van het gilde. Een tweede belangrijke factor is gelegen in de inventarisatie en beschrijving van de attributen en eigendommen van het gilde. Het is niet alleen van belang om te weten wat men precies in huis heeft, doch evenzeer omdat deze bezittingen ieder hun eigen verhaal vertellen. Zie de betreffende hoofdstukken. Uit de bijlagen, de derde factor van belang, is op te maken dat het gilde van Sint-Sebastiaan een aanzienlijke plaats heeft ingenomen in de Oirschotse gemeenschap. Een groot aantal van de daarin genoemde personen treft men ook aan in de Oirschotse archieven als regenten. Wellicht is daaruit de traditie ontstaan om Oirschots burgervader tot erehoofdman of eredeken te benoemen.

Een enkele opmerking over de inhoud, met name over het hoofdstuk "Oirschot van 1530 tot heden". Op bladzijde 8 heeft de schrijver het over de diverse functionarissen die Oirschot regeren. De schout van Oirschot werd in de bedoelde periode benoemd door de hertog en niet door de halfheer van Oirschot. Twee bladzijden verder stelt de heer Van Esch, dat de kwartiersvergaderingen van het Kwartier van Kempenland te Oirschot werden gehouden. Dit is beslist niet steeds het geval geweest. De hoogschout was in de regel niet woonachtig te Oirschot. Dit kan een enkele keer het geval zijn geweest, wanneer de hoogschout tevens schout van Kempenland en Oirschot was. Veelal echter woonde de hoogschout te 's-Hertogenbosch.

Het doet overigens vreemd aan wanneer men sportverenigingen, vakverenigingen, de geheelonthoudersbond en de Vincentius- en Elisabethvereniging (blz. 12-13) in eenademvernoemd ziet onder het hoofd 'culturele ontwikkeling'. Voor de leek was het wellicht prettiger als in de summier bronverwijzingen de afkortingen verklaard waren. Bijvoorbeeld op bladzijde 16 en 17: R. Oirschot resp. R.Archief R. 131, en R.A. Oirschot op de bladen 30 en 32. In genoemde gevallen wordt steeds bedoeld het oud-rechterlijk archief van Oirschot 1463 - 1811.

Tot slot een opmerking over de opgenomen illustraties. Ofschoon het merendeel der foto's en afgedrukte teksten voor zich spreken, zou het toch voor de lezer duidelijker zijn wanneer deze voorzien waren van een onderschrift.

De redactie.

Geïnteresseerden kunnen het boekje afhalen bij de schrijver tegen betaling van f 10,-- (adres: Dekanijsstraat 10 te Oirschot, telefoon 04997 -

1216) of bestellen door overmaking van f 12,50 (inclusief verzendkosten) op bankrekening 13.88.07.876 ten name van de Rentmeester Sint-Sebastiaansgilde, Nblenstraat 43 te Oirschot.